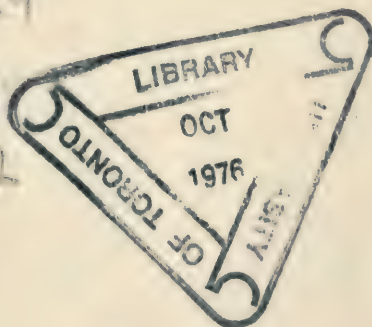
אַלע ווערק פון שלום-עליכם

זומער־לעבען

שלום־עליכם פאָלקספאָנד אויסגאַבע—ניו־יאָרק, 1919

ערשטע אויפלאַגע — — — — — — — — — — — אָקטאָבער 1918
צווייטע אויפלאַגע — — — — — — — — — — — — — מאַי 1919

זומער־לעבען

אינהאַלט

גלות דאטשע

געשריבען אין יאָהר 1901.

גלות דאַטשע

א.

[מע חאַפּט מיט אַ מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, מע טרייבט אַרויס דעם קבצן, און דאָקטוירים הייסען פאָהרען קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע.]

פרעגט מיך נישט, ווי אַזוי, ווי אַרום, מיט וואָסער זכות־אבות, מיט וועלכע צרות און אַנגסטען, מיט וויפיעל דולענישען און קאָפּ־דרעהענישען, — נאָר איך האָב ערשט היינטיגען פאַר־פּסח, געלויבט איז השם־יתברך, דורכגעשלאָגען אַ געשעפטעל און געחאַפּט אַ שען פּערדיענסטעל, מיט אַ מאָל גראָבע עטליכע טויזענדער.

אַז מע חאַפּט מיט אַ מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, נעמט מען זיך קודם־כל צום דלות, אַרויסטרייבען דעם קבצן פון שטוב; מע וואַרפט איהם אין קאָפּ אַריין אַ בענקעל, אַ נייע קאַפּאָטע, אַ קישען, אַ פּאָר קאָלדרעס, אַ טוץ טעלער, אַ שטיק מאַטעריע, אַ פּאָר־טעפּיאַן, — וואָס עס קומט אין האַנד, פליהט איהם אין קאָפּ אַריין! הכלל, איך האָב מיט גאָט'ס הילף אַרויסגעטריבען דעם קבצן צו אַלדי שווארצע יאָהר, זיך אַרומגעצאָהלט מיט'ן קצב, מיט'ן קליי־טעל, מיט'ן מלמד און מיט אַלע איבעריגע קרעדיטאָרען אַרום און אַרום, און מיר האָבען געהאַט אַ פּסח — אויף אַלע מיינע ליעבע געזאָגט געוואָרען! די שענסטע מצות, די בעסטע פיש, די טייערס־טע וויינען, די נייעסטע מלבושים, די פעטסטע קניידלעך (און אין שוהל די פעטסטע עליה) איז געווען ביי מיר! עס האָט אונז

אָבער ניך פערשאַרט. לא עליכם, אַ האָפ געטהאָן דער מאָגען. האָט מען אָנגעהויבען רופען דאָקטוירים. האָבען די דאָקטוירים אָנגע־הויבען שרייבען רעצעפּטען. נעמען געלד און געבען עצות, אַז איך און מיין ווייב און מיינע קינדער בעדאַרפען האָבען „לופט“. אָהן לופט קאָן אַ מענש נים אויסקומען אפילו אַ שעה (אַזוי זאָגען די דאָקטוירים). און ס'איז געבליבען, אַז תיכף נאָך שבועות, ווען עס הויבט זיך אָן דער זומער, פאָהרען מיר ארויס קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע שעפּען לופט.

דעם אמת זאָגענדיג, נישט אַזוי די „לופט“ האָט אונז געצויגען קיין בויבעריק, ווי דאָס בויבעריק אַליין. פאָהרען קיין בויבעריק און זיצען אויף אַ דאַטשע איז ביי אונז אין יעהופּעץ אַ גאַנצער עסק און אַ נדלות, כמו ווי, למשל, ווייכע פּאַטעלען מיט הארטע „ספּרינג־זשינעס“, וואָס קיינער זיצט נים אויף זיי, און אַ פּאָרטעפּיאַן זאָל שטעהן אין זאַל, האָטש ס'איז נימאָ ווער ס'זאָל שפּיעלען אויף איהם, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס היינט איז דאָס די גאַנצע מאָדע. ביי אונז אין יעהופּעץ, אַז צוויי בעגעגענען זיך תחילת זו־מער, איז דאָס ערשטע:

— וואוהין פאָהרט איהר היינמינען זומער?

— קיין בויבעריק. וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? נו, און איהר?

— קיין בויבעריק. וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? האָט איהר שוין אַ דאַטשע?

— נאָך אַ מין דאַטשע! נו, און איהר?

— נאָך אַ מין דאַטשע! וואו איז אייער דאַטשע?

— אויפ'ן קרעשטשאַטיק, געוויינטליך! נו, און אייערע?

— געוויינטליך, אויפ'ן קרעשטשאַטיק...

און אַזוי ווייטער.

ב.

[אַריין אין גן־עדן. — די מעקלערס פערשטעהרען אונז אביסעל דעם גן־עדן.]

תיכף נאָך שבועות האָבען מיר זיך אויפגעזעצט מיט מיין ווייב אין באַהן און געקומען קיין בויבעריק דינגען אַ דאַטשע. דער גרי־נער וואלד, די פרישע לופט, דאָס פּישטשען פון די פויגעלעך און די צוגעקליבענע דאַטשעס, וואָס איטליכע פון זיי זעהט־אויס ווי איין אויסגעפּוצטע כלה, וואָס קוקט אַרויס אויף אַ חתן, האָט אונז פער־כשוף׳ט, אַז עס האָט זיך אונז שוין כמעט נישט געגלוסט אוועקצו־פאָהרען פון דאַנען צוריק, אין דעם טומעלדיגען יעהופּעץ מיט די ברענענדיגע שטיינער, מיט די שענע ריחות, צום מיינסטען — ביינאַכט.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־טעמעל, דערויף? — רוף איך זיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט צו מיר מיין ווייב. — אַ רוח אין געלט׳ס טאַטען אַריין!

— אפנים, — זאָג איך — אַז אונזערע יעהופּעצער אַריסטאָ־קראַטען ווייסען טאַקי, וואָס גוט איז? ממש אַ גן־עדן!

— עס זאָל זיי נאָר פאַרשטעהרט ווערען! — זאָגט זי אין גור־טען מוט, און מיר שפּאַציערען אַרום אין גן־עדן, ווי אדם הראשון מיט דער מוטער חוה, איידער זיי האָבען פערזוכט פונ׳ם עץ־הדעת...

נאָר אביסעל האָבען אונז פערשטעהרט דעם דאָזיגען גן־עדן די בויבעריקער מעקלערס, וואָס האָבען אונז געפיהרט אָנקוקען דאַטשעס. איטליכער האָט אונז געשלעפּט צו זיך אָנקוקען זיין דאַטשע; זיינע איז בעסער, זיינע איז שענער, זיינע איז וואָל־וועלער. צווישען די דאָזיגע מעקלערס איז געווען איינער אַ שוואַר־צער מיט אַ בייטש און מיט איין אונטערגעשלאָגען אויג, און איי־

נער א בחור א רויטער מיט איין אויסגעקרימטע פנים. האט אונז דאס רויטע בחור׳על מיט׳ן אויסגעקרימטען פנים געחאפט פאר די פאלעס און שלעפט אונז. רופט זיך אן צו אונז דער שווארצער, וואס מיט׳ן אונטערגעשלאגענעם אויג, און חאפט אונז אן ביי די הענד:

— מיט וועמען ווילט איהר געהן? מיט איוואן פאפעריליו? ער וועט אייך פארפיהרען אין דער שאול תחתיה אריין!

— דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו שווארצער קאטער? — מאכט צו איהם דאס רויטע בחור׳על. — אט מאך איך דיר צו־רעכט דאס אנדערע אויג!

און נישט לאנג געטראכט, טהוט ער א שפרונג צום שווארצען גלייך אין פנים אריין. פאלט אן אויף איהם דער שווארצער מיט דער בייטש און צעבלוטיגט איהם, און שרייט, אז ער וועט איינ־געבען אויף איהם צום אוראדניק, און אונז וועט ער שטעלען פאר עדות. דערהערט דאסווארט „אוראדניק", מאכען מיר זיך אוועק פון זייערע הענד און אנטלויפען, וואו דער שווארצער פעפער וואכסט.

ג.

[דאס אריבערפאהרען פון יעהופעץ קיין בויבעריק. — קליינע צרות און גרויסע בזיונות.]

דאס פאהרען פון יעהופעץ קיין בויבעריק איז א קלייניגקייט; עס נעדויערט סך־הכל א האלבע שעה. נאר דאס אריבערפאהרען פון יעהופעץ קיין בויבעריק אויף דער דאטשע מיט ווייב און קינ־דער, מיט׳ן בעטגעוואנט, מיט׳ן פליישיגען און מילכיגען געפעס און מיט אלע איבעריגע בעבעכעס — ווינש איך וואו איך האב ערגיץ א שונא! פון דער ערשטער מינוט, וואס איהר הויבט אן

צענויפלעגען זיך אין וועג אריין, ווערד דאס ווייב צעטראגען, נער־וועז מיט סכנת־נפשות! טשעפעט זי נים דעמאלט, וועט איהר בעסער מאכען. אט האלט זי, דאכט זיך, די שליסעלעך אין האנד, דרעהט זיך ארום און שטעהט אויף איין ארט און שרייט: „וואו זענען ערגיץ מיינע שליסעלעך? די שליסעלעך? וואס איז דאס פאר א שטוב, וואס מע לעגט ניט אוועק, סטייעט עס נים! מע זאל נאר באהים און באוואהרענט ווערען פון אזא שטוב און פון אזעלכע קינדער! ס'איז דען קינדער? טאיוואלים איז דאס, רוחות, שדים, נים קיין קינדער!“...

און די קינדער האבען א טבע, טאמער דערזעהען זיי, אז מע איז שטארק פערנומען, אזוי הויבען זיי זיך אן פלאנטען פאר די פיס, — חאפען זיי א שטורך, א ווארף, א זעץ; ווערד א גערויין, א געשריי, א געפילדער — א ריינער גיהנם! היינט דאס פאקע־ווען זיך! א ווערטעלע אויסצורעדען — קיין עין־הרע, א גאנץ בעל־הבתישקייט צענויפלעגען, איינפאקעווען, איינבינדען, נישט פערגעסען קיין קליינינקייט! און ווי אויף צו להכעיס, דעמאלט ווען ס'איז שוין אלסדינג אפגעשיקט געווארען אין באגאזש, קוקט מען זיך ארום, אז מע האט פערגעסען אריינלעגען דעם ווייב'ס היטעלע מיט די קוויטען, דאס שטייגעל מיט'ן קאנאריק, דאס טינ־טורעל פונ'ם טיש, שטעקלעך און זאנטיקלעך, וכדומה אזעלכע נא־רישקייטען, וואס בלייבען תמיד אויפ'ן סוף, און דעם קומען פונ'ם סאמאוואר אויף בתוכם.

— וואס וועלען מיר טהון אהן א קוימען? — שרייט דאס ווייב. — וואו וועל איך נעמען א היטעלע אויף דער דאטשע, און וואס וועט זיין מיט'ן פויגעלע נעבאך, — עס וועט כפרה ווערען?!

בקיצור, מע מוז דאס אלסדינג נעמען מיט זיך אין די הענד אריין. נאר ווער איז דער נעמער, אז אלע הענד זענען פערנומען, אלע זענען אנגעלאדען פון אויבען ביז אראפ מיט קוישלעך, פידלעך, פעקלעך און בינטלעך? מוזט איהר זיך שוין אליין מטריח זיין

(א ברירה האָט איהר?) און נעמען, איך בעט איבער אייער כבוד, דעם קוימען פונ'ם סאמאָוואר אין איין האנד, און דאָס שטיינעל מיט'ן פוינעלע אין דער אנדערער האנד. וואָס זשע טהוט מען מיט'ן היטעלע און מיט די איבעריגע שאָלעמויזען? פאַלט איהר אויף איין עצה און נעמט מחילה דעם קוימען אונטער דער האנד און דאָס היטעלע אין האנד אריין, אזוי עס זאָל זיך ניט צעקנייטשען; און דאָס טינטורעל? דאָס טינטורעל רוקט איהר אריין אין קעשענע, און איהר זעצט זיך אויף מיט צרות אויף דער פוהר, און איהר פאָהרט מיט אנגסטען צו דער באהן.

נעקומען צו דער באהן, הויבט זיך אָן א סדרה: בילעטען. בשום אופן קאָנט איהר ניט אויסרעכענען, וויפיעל איהר בעדארפט האָבען בילעטען? שטעלט איהר זיך צעהלען אויף די פינגער: דאָס ווייב איז נישט איינס, קיין עין־הרע, אכט קינדער, זעכס גרויסע — זעכס גאנצע בילעטען — איז ניט זיעבען, צוויי קליינע קינדער — צוויי האלבע בילעטען — איז ניט אכט, די באבע — איז ניט נייען, דריי דיענסטען איז צוועלף. פונקט צוועלף. גוט, וואָס ניט קיין דרייצעהן — דרייצעהן איז נישט קיין גוטער מספר... (זיך פערגעסט איהר רעכענען אין צעטעל). — דזין, דזין, דזין! — דער עולם שטופט זיך, דאָס ווייב רופט אייך: „וואו ביזט דו ערגיץ? וואָס באָברעסט דו זיך אזוי לאנג? מע באַדאַרף נאָך איבער איהם פאַרשפעטינען!"... און די קינדער העלפען איהר שרייען: „פאפאשא! סקאָריי, סקאָריי! אָפּאָזדאיעש!"* איהר לויפט א פערטומעלטער אין וואגאָן אריין און פערטשעפעט זיך מיט'ן קוימען פונ'ם סאמאָוואר ביי דער טיר. פאַלט אראָפּ דאָס היטעלע מיט די קווייטען. בויגט איהר זיך אָן און ווילט דאָס אויפהויבען. ניסט זיך אוים אויף דעם דאָס טינטורעל. הויבט אָן דאָס ווייב צו פייערען (און איז נערעכט): „א ריהר נעטהאָן, ווי א בלייען פוינעלע! ווער האָט דיך געבעטען, זאָלסט זיין א גוטער און טראָגען

* טאטע, גיכער, גיכער, וועסט פערשפעטינען!

זיך מיט מײַן היטעלע? וואָס וועל איך איצט טהון אָהן אַ היטע־לע?"... זאָגט איהר דאָך, אַז איהר וועט איהר קויפען צעהן היטע־לעך, אַבי ס'זאָל זײַן שטיל. זאָגט זי, אַז זי איז אײַך מוחל די טובות, זי בעדאַרף אײַך אויף נײַען און נײַנצעניג כפּרות מיט אײַ־ערע היטעלעך! ווערד איהר רויט ווי פײַער און הויבט אָן צו שוויצען פאַר בזיון, וואָרום עס קוקען אויף אײַך פופציג פּאָר אויגען. און אײַערע קינדער אין וואַגאָן צעשלאָגען זיך איבער אַ פענסטער; אַלע ווילען שטעהן און קוקען אין אײן פענסטער! זײַער גליק, וואָס ס'איז אין וואַגאָן; איהר זאָלט זיך ניט שעמען פאַר לײַטען, וואָלט איהר זיך מיט זײ גוט אָפּגערעכענט!... נעהט־צו פּלוצים דאָס קלענערע קינד און זאָגט אײַך: — „פּאַפּאַשאַ! אַ גדיע קאַ־נאַלײַקאַ?"...*

איהר טהוט זיך אַ חאַפּ צום שטײַגעל — טרוקען, נישטאָ קײַן פויגעלע! איהר הויבט זיך אויף, איהר זוכט דאָס צווישען די פּיס, אין אַלע קעשענעס: „וואו האָט געקאָנט אהינקומען דאָס פוי־געלע? ווען האָט דאָס געקאָנט אַרויספליהען?"

אײנער פרעגט: וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ פויגעלע? און דער אַנדערער פרעגט: וויפיעל האָט דאָס געקאָסט? אַנדערע רע־דען צווישען זיך שטילערהייד, און אַנדערע שמיקען זיך פאַר גע־לעכטער. אײנער אַ יונגערמאַן מיט ווײַסע צײַהן גיט אײַך אײן עצה, אַז תיכף ווי איהר וועט קומען קײַן בויבעריק, זאָלט איהר קלאָפּען אַ דעפּעש קײַן יעהופּעץ, מע זאָל זוכען דאָס פויגעלע. און דער אי־בעריגער עולם שיסט־אויס אַ געלעכטער. איהר האָט שטאַרק חשק אָננעמען דעם דאָזיגען חכם מיט די ווײַסע צײַהן פאַר'ן גאָרגעל און אַרויסשמײַסען איהם דורכ'ן פענסטער! אַ גליק, וואָס עס קומט אַרײַן דער קאָנדוקטאָר מיט'ן קאָנטראָליאָר, און אַלע נעמען זיך צו די בילעטען.

* מאַמע, וואו איז דאָס קאַנאַריקעל?

אז עס קומט צו אייך, פרעגט אייך דער קאָנטראָליאָר, פאַר וועמען זענען דאָס די צוועלף בילעטען? רעכענט איהר איהם אויס אויף די פינגער: דאָס ווייב, זעכס קינדער גרויסע, צוויי קליינע, איינע איין אַלטע און דריי דיענסטען.

— נו, א וואש בילעט? * — פרעגט ער אייך און קוקט אויף אייך, ווי אויף א רעכטען גנב. וואָס האָט געוואָלט זיך דורכשליטלען קיין בויבעריק אָהן א בילעט. — גדיע זשע וואש, וואש בילעט??...

איהר ווערד נאָך מעהר פערטומעלט. איהר זוכט דעם בילעט אומעטום. איהר קוקט אינ׳ם קוימען פונ׳ם סאמאָוואר און טאפּט זיך אין דער אונטערשטער קעשענע — ניטאָ מעהר קיין בילעטען! דערזעהט דאָס ווייב, אז איהר זוכט עפּיס, טהוט זי אייך א פרעג:

— וואָס איז שוין ווייטער? וואָס האָסט דו שוין ווידער פאַרלאָרען? טהו נאָר א קוק צום גאָלדענעם זייגער? האָסט נאָך א זייגער? צי דו האָסט שוין א פייג, ניט קיין גאָלדענעם זייגער?!...

— איך האָב נישט פאַרלאָרען גאָרניט! — זאָגט איהר מיט כעס און איהר האַפּט דעם קוימען פונ׳ם סאמאָוואר און איהר טהוט איהם א שליידער פון זיך דורכ׳ן פענסטער:

— אין דער ערד אריין מיט׳ן קאָפּ!...

אָט אזוי, אָדער כדומה אזוי, איז געווען אויך אונזער אריבער־פאָהרען דאָס ערשטע מאָל פון יעהופּעץ קיין בויבעריק אויף דער דאטשע.

ד.

[מע ברע׳נגט אונז צו טראגען אויף דער דאטשע פון כל טוב. — עס שטעלען זיך פאַר אידען לרוב. — איך ווער בעקאַנט מיט׳ן שוחט׳ס זוהן.]

מיר האָבען נאָך נישט אויפגעבונדען די פּעקלעך און נישט ארומגעקוקט זיך, וואו מיר זענען אין דער וועלט, האָט מען אָנגע־

---

* נו, וואו איז אייער בילעט?

הויבען צו טראָגען אונז אויף דער דאַטשע פון כל טוב: פון עופות און פון אייער און פון קאַטשקעס, פון גאָרטענוואַרג און פון מילכיגס, פון געזאַלצענס און פון נערויכערטס און פון כל מיני סחורות: באַקאַליי, גאַלאַנטעריי און רויכוואַרג, און פון וואָס א מויל קאָן אויסרעדען.

— וואָס זאָגסטו דו, חיה־עטעל, דערויף? — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — א רוח אין געלט'ס טאַטען אריין!...

נאָכדעם האָבען אָנגעהויבען צו געהן אידען אָהן סחורה, איינער אריין, דער אנדערער ארויס, און מיר האָבען גענומען שליסען קענט־שאַפט.

— שלום עליכם, אין א גוטער שעה! — רופט זיך אָן א איד.

— עליכם שלום. וואָס וועט איהר זאָגען?

— גאָרנישט. איך בין א איד פון האָלץ. אפשר וועט איהר דאַרפען האָלץ, בין איך געקומען צו געהן.

נאָך די אידען האָבען אָנגעהויבען געהן ווייבער זיך פאָרשטע־לען: די אידינע פון דער מילך, די אידינע פון קעז און פוטער, די אידינע פון די עופות און די אידינע פון די בולקעס, איטליכע מיט איין אנדער רעקאָמענדאַציע. און נאָכדעם האָבען זיך א לאָז גע־טהאָן ארעמע לייט, פאָרלעך און איינציגוויין, נבאים און גבאי'טעס, כמעט ווי אין באַרדיטשעוו.

— אפנים, — זאָג איך — ביי אייך אין בויבעריק איז פאַרהאַן א היבש ביסעל אידען?

— קיין עין־הרע ניט. — רופט זיך אָן צו מיר מיט א שלע־פעריג קול איין אויסגעצויגענער יונגערמאַנטשיק מיט א בלאַס פנים און מיט א לאַנג זעקעל, וואָס ער רופט דאָס „נאַקידקע“, ווי איי־נער רעדט: ווילט איהר, רופט מיך חסיד, ווילט איהר, רופט מיך אריסטאָקראַט...

— וויפיעל — זאָג איך איהם — קאָנען זיך דאָ, למשל, גע־פינען אידען?

— פרענט בעסער, — זאָגט ער — וויפיעל קאָנען זיך דאָ געפי־נען, להבדיל, ניט קיין אידען?

— אפנים, — זאָג איך — ס'איז דאָ ביי אייך ארץ־ישראל? אידען מעגען דאָ זיצען פראנק און פריי?

— אדרבה, — זאָגט ער — אידען טאָרען דאָ ניט זיצען בשום אופן!

— ווי אזוי זשע — זאָג איך — זיצט מען דאָ, אז מע טאָר ניט?

— אָט זעהט איהר דאָך! — מאכט ער צו מיר.

— וואָס זענט איהר? — טהו איך א פרעג דעם יונגענמאַנטשיק.

— וואָס איך בין? — מאכט ער צו מיר. — א איד.

— דאָס זעהט מען, — זאָג איך — אז איהר זענט חלילה ניט קיין כריסט. איך מיין, ווער זענט איהר?

— ווער איך בין? — זאָגט ער. — איך בין, הייסט דאָס, דעם היגען שוחט'ס זוהן.

— מיט וואָס האַנדעלט איהר? — פרעג איך איהם.

— מיט וואָס איך האַנדעל? — זאָגט ער. — אפשר וועל איך נאָך אמאָל האַנדלען; לעת־עתה, הייסט דאָס, האַנדעל איך נאָך מיט גאָרנישט.

— וואָס זשע דאַרפט איהר?

— וואָס איך דאַרף? איך בין געקומען, הייסט דאָס, אייך בעטען, אפשר וועט איהר עפּיס שענקען אונזער תלמוד־תורה?

— איהר האָט דאָ, — זאָג איך — אין בויבעריק, א תלמוד־תורה אויך?

— ע! — מאכט ער. — מיר זאָלען דאָ האָבען א תלמוד־תורה, וואָלט געווען גוט!

— האָט איהר, — זאָג איך — הייסט דאָס, ניט קיין תלמוד־תורה? אויף וואָס זשע קלויבט איהר געלט?

— אויף וואָס מיר קלויבען נעלט? אויף דער הינער תלמוד־תורה.

— אז איהר האָט ניט קיין געלט, וואו זשע האָט זיך צו אייך גענומען א תלמוד־תורה?

— נו, זעהט איהר דאָך!...

. . . .

— וואָס האָסט דו זיך באַזעצט דאָרטען אויס'טענה'ן מיט'ן שלים־מזל? — שריים צו מיר מיין ווייב פון שטוב. — טאָמער וואָלט בעסער געווען א סברה, דו זאָלסט זיך מטריח זיין אהערצו העלפען אויספאקעווען די זאכען, אויסשטעלען דאָס מעבעל אויף דער דאַטשע, אריינשלאָגען צוועקעס אין די ווענט.

איך געזעגען זיך אָפּ מיט'ן שוחט'ס זוהן און לאָז מיך געהן אין שטוב אריין שלאָגען צוועקעס אין די ווענד.

ה.

[איך שלאָג צוועקעס אין די ווענד. — מיין ווייב מאַכט מיך אביסעל בעקאַנט מיט אונזערע שכנים.]

שלאָגען צוועקעס אין די ווענד — דאָס איז מיין לעבען! דער־זעה איך א לעדיגע וואנד, אזוי מוז איך זי בעשלאָגען מיט צוועקעס פון אויבען ביז אראָפּ. וואָס זאָל איך טהון? ס'איז ביי מיר, אפּנים, אזא חולאת: איך קאָן ניט זעהן קיין וואנד אָהן צוועקעס.

— ווער קלאָפּט דאָס דאָרטען? — הער איך א קול פון יענער זייט וואנד.

— וואָס איז דאָס פאר א קלאָפּען וואָס? — הערט זיך א קול פון דער אנדערער זייט.

— א גאַנצען טאָג זאָל אַ איד האַלטען אין איין קלאַפּען צוועקעס אין די ווענט! — הערט זיך פון דער דריטער וואַנד.

— מיט׳ן קאָפּ אין וואַנט! — הערט זיך פון דער פערטער וואַנד אַ קול פון אַ נקבה.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — דו ווייסט ניט, ווער קוויטשעט דאָס דאָרטען?

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט מיין ווייב. — דאָס באַדאַרף זיין דאָס ווייבעל פון גריידיק, וואָס דער מאַן האָט זי אוועקגעוואָרפען און איז אוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקע. זי האָט קאַלי אויגען, פאָהרט זי צוויי מאָל אין דער וואָך אין שטאָדט אריין צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און ער ברענט איהר מיט ליאַפּעס.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַזוי אַלסדינג? — פרעג איך ביי מיין ווייב.

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט זי. — איך האָב מיך שוין באַקאַנט כמעט מיט אַלע אונזערע שכנות. — די קיכען זענען דאָ אַלע אינאיינעם. מיר האָבען דאָ אויף דער דאַטשע פון כל־מאמינים־שהוא: יעהופּעצער „סטיקראַטען“, נגידים און געמיינע בעלי־בתים; דו געפינסט דאָ אַ שניט־קרעמער פון׳ם פּאָדאָל, אַ שקאָנטיסט פון׳ם קרעשטשאַטיק, אַ מעקלער פון בערלינעס, אַ לעהרער פון שטונדען, אַ קאַסיר פון אַ מיהל, איין אַגענט פון פייער, אַ זינגער פון כאָרשוהל, צוויי סטודענטלעך, דריי ווייבלעך און איינע אַ ליטוויטשקע.

— אַ גאַנצער „זווערינייעץ“! — זאָג איך שטילערהייד.

— די ווייבלעך זענען זעהר פיינע, לייטישע ווייבלעך, פרעמדע, נישט קיין היגע, געקומען אהער זיך קורירען. איינע איז אַ זוועניראָדקער, דאַר ווי אַ שטעקען, הוסט נעבאַך גאַנצע נעכט. די אַנדערע איז אַ רעסטאָפּאָליער מיט אַ צוגעמאַכטען פּוס. די דריטע איז דאָס ווייבעל פון גריידיק, די וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס. און די ליטוויטשקע איז אויך

זעהר אַ פיין ווייבעל, האָט צו טהון, ניט פאַר מיר געדאַכט, מיט די צייהן, רייסט זיך אויף די גלייכע ווענט.

— ביי איהר בלייב עס.

— ביי איהר בלייב עס? וואָס האָסט דו צו איהר? דו קענסט זי? דו ווייסט זי? זי איז דוקא זעהר אַ פיינע, אַ לייטישע, איין עהרליכע.

— מעגליך, — זאָג איך — סע קאָן זעהר זיין.

— וואָס הייסט — זאָגט זי — סע קאָן זיין? וואָס איז דאָס פאַר אַ שפּראַך „סע קאָן זיין"?

— שאַ, שאַ! — זאָג איך. — שריי ניט אַזוי. אָן געהט אהער עפּיס אַ אידינע, שפּרינגט אויף אַ פוס.

— דאָס איז די רעסטאָפּאָליער מיט דעם צוגעמאַכטען פוס. — מאַכט צו מיר מיין ווייב און געהט איהר אַקעגען מיט זעהר אַ פריינדליך פנים.

ו.

[אַ ווייבעל מיט אַ צוגעמאַכטען פוס און מיט אַ סך שלאַפקייטען. — זי שיט מיך אָפּ מיט ווערטער. — איך אַנטלויף אין וואַלד.]

— זיצט, זעצט זיך צו. פאַר וואָס זיצט איהר ניט? — זאָגט מיין ווייב צו יענער, וואָס מיט דעם צוגעמאַכטען פוס, און טראָגט איהר אונטער אַ בענקעל.

— אַ דאַנק, איך קאָן באַשטעהן! — זאָגט יענע און זעצט זיך אַנידער און שטעלט אַרויס דעם צוגעמאַכטען פוס און רופט זיך אָן מיט אַ זיפצעל: — איך ווייס ניט, ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס בויבעריק? לופט־שמופט, געבטינע טעג! אָט זיץ איך שוין דאָ באַלד אַ וואָך, עס זאָל דאָס מיר אַנהויבען אַפּילו גרינגער ווערען אויף אָט אַזוי פיעל! (זי בעווייזט מיט'ן קליינעם פינגערעל,

אויף וויפיעל ס'איז איהר ניט גרינגער געוואָרען.) די דאָקטוירים זאָלען אַזוי וויסען פון זייער געזונט, ווי זיי וויסען, וואָס מיר איז!

— וואָס זשע איז אייער שלאַפקייט, למשל, וואָס די דאָקטוירים האָבען אייך געהייסען ארויספאָהרען אהער אויף דער דאַטשע?

— מיין שלאַפקייט? — זאָגט דאָס ווייבעל און מאַכט צורעכט דעם צוגעמאַכטען פוס. — איך זאָל האָבען נאָר איין שלאַפקייט, וואָלט געווען גוט! די צרה איז, וואָס ס'איז ניטאָ די שלאַפקייט אויף דער וועלט, וואָס איך זאָל זי ניט האָבען, און פרעגט מיך, וואָס טהוט מיר וועה — ווייס איך אַליין ניט! אָט שטעה איך אינאיינעם מיט אַ ווייבעל פון זוועניראָדקע, האָט זי צו טהון מיט דער לונג. גאָרנישט! ווייסט זי חאָטש, וואָס איהר פעהלט! צי, אשטייגער, נעמט דאָס ווייבעל פון גריידיק מיט די קאַלי אויגען: זי ווייסט, אַז זי באַדאַרף פאָהרען צוויי מאָל אין דער וואָך צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאַפּעס, און איין עק! צי, למשל, די ליטווישקע, וואָס רייסט זיך אויף די צייהן. ס'איז טאַקי אַוודאי זעהר ניט גוט, אַז ס'טהוט וועה אַ צאָהן, ובפרט נאָך, אַז עס רייסט איהר, ניט אין מיין מאָס, אָט דער גאַנצער קאַסטען! ס'איז נאָר אַ סברה, אַז ס'איז ביי איהר אַ רעמאַטיז אזעלכער, ניט פאַר מיר געדאַכט. פון אַ פאַרקיהלונג איז דאָס איהר געקומען. אין באָד האָט זי דאָס געחאַפּט. און איצט רייסט זי זיך אויף די גלייכע ווענט. איך בין שטאַרקער פון אייזען, אַז איך האַלט אויס איהרע געשרייען, וואָס זי שרייט! און ווער איז שולדיג, אַז ניט די מאַנסבילען? (ביי די ווערטער טהוט זי אַ בייזען קוק אין מיין ווינקעל אריין.) ווען איך האָב אזאַ צייהנוועהטיג, רייס איך ארויס אַלע צייהן מיין מאַן פונ'ם מויל!

— וואָס האָט דער מאַן — זאָג איך — געזינדיגט, אַז דעם ווייב טהוען וועה די צייהן?

— אַזוי? טאַקי באמת? — זאָגט דאָס ווייבעל, שטעלט ארויס דעם צוגעמאַכטען פוס און טהוט אַ סמאָרע מיט דער נאָז. — און

קינדער האָבען אייך — דאָס איז גאָרניט? טראָגען און זויגען און אנטוועהנען און פּאָקען און מאָזלען און צייהנדלעך און קאשקעלעך קאָכען און ווינדעלעך וואשען און העמדלעך נייהען און זעקלעך פאררעכטען און צוואָגנען און וואשען און קעמען און פארקעמען?... איאָ, דאָס ווילט איהר ניט האָרכען? איהר האָט, זאָגט איהר, קיין צייט ניט? איהר ווילט, זאָגט איהר, געהן שפּאַציערען מיט די קינדער אין וואלד? דאָס, וואָס עס פּאסט אייך ניט, דאָס הערט איהר ניט? מיר קענען אייך! מיר זענען קלאָר אין אייך! איהר מעגט אָנרוקען דאָס היטעל נאָך בעסער! נישקשה, דעם אמת מעג מען זאָגען דעם אייגענעם טאַטען...

ז.

[מיין „חברה“ איטליכער מיט זיין גן־עדן. — דער סמארגאָנער שרכן גיט מיר איין עצה.]

מיין חברה בעשטעהט, ווי אויבען איז געשטאַנען, פון קיין עין־הרע אכט פּארשוין: דריי מיידלעך, עלטערע שוין, צו לייטען, צוויי קלענערע און דריי יונגלעך. אלע האָבען זיך אין די ביטערע יאָהרען געגוג אָנגעהונגערט געבאָך, גוט אָנגעגעסען מיט צרות, און אלע ווילען איצט לעבען אַ גוטען טאָג, געניסען גלייך מיט אונז פונ'ם גן־עדן! נאָר איטליכער פון זיי שטעלט זיך פאָר זיין גן־עדן נאָך זיין פערשטאַנד. למשל, מיין עלטערער טאָכטער'ס גן־עדן איז אַ דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ, די אנדערע טאָכטער וויל אַ יוריסט, און דוקא פון אדעס, און די דריטע — אַ אינזשע־ניער מיט אַ קנעפּעל (ער מעג זיך זיין פון וואָסער אַ שטאָדט ער וויל). דער גן־עדן פון מיינע דריי יונגלעך איז שוין ווערער נאָר איין אנדער גן־עדן, דהיינו: איינער געהט מיט דעם גאַנג, אז קיין

בעסערע זאַך, ווי פאַהרען רייטענדיג אויף אַ פערדעל, קאָן שוין, דאַכט זיך, גאָר ניט זיין אויף דער וועלט. דער אנדערער האָט שטאַרק חשק צו האָבען אַ וועלאָסיפעד. „ווען דער פּאַפּאַשאַ, זאָגט ער, קויפט מיר אַ וועלאָסיפּעד אויף דער דאַטשע, בין איך איינער אַ גליקליכער!“... און דער דריטער בענגונענט זיך מיט אַ רויט העמדעל, מיט גלאַנצענדיגע שטיוועל, די הויזען אַריינגע־לאָזט אין די חאָליעוועס, און אַ הינטעל זאָל איהם נאָכלויפען פון הינטען. און מע מוז דאָס אַלסדינג קויפען, וואָרום ביי מיין ווייב, זאָל לעבען, איז איטליכס קינד אַזוי טייער, אַזוי צימעריג, אַז זיי פיהרען אוים ביי איהר וואָס זיי ווילען; ובפרט איצט, אַז גאָט האָט געהאָלפען, מע קאָן אויספיהרען, — פאַר וואָס זאָל מען זשאַ־לעווען? דאָס איז אָבער אַלץ נערעדט געוואָרען פון די זאַכען, וואָס מע קאָן דאָס קויפען פאַר געלד. אָבער שידוכים פאַר די טעכטער? וואָס טהוט מען מיט שידוכים? אַ דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ? אַ יוריסט, און דוקא פון אדעס? און אַ אינזשיניער מיט אַ קנעפּעל? דאָס הייסט אפילו, אַז מע זאָל שמועסען דאָס אייגענע ווידער צוריק, איז פאַר געלד קריגט מען דאָקטוירים מיט יוריסטען מיט אינשזיניערען וויפיעל איהר ווילט! זינט מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז איך האָב גע־חאַפּט די גראָבע עטליכע טויזענדער, האָבען מיר שדכנים בעוואָר־פען מיט בריוולעך פון דער גאָרער וועלט; דער סמאָרגאָנער שדכן האָט מיר שוין אָפּגעשלאָגען די טירען; ער האָט מיר אויפגעגעבען אפשר זיעבען און צוואַנציג שידוכים און האָט מיך שוין אָפּגע־זידעלט אויך.

— וואָס בין איך שולדיג, — טענה איך צו איהם — אַז מיינע טעכטער ווילען נישט חתונה האָבען דורך קיין שדכן בשום ענין ואופן?

— וואָס דען — זאָגט ער — ווילען זיי?

— זיי ווילען, — זאָג איך — עס זאָל זיך מאַכען עפּיס דורך אַ... אַ... באַנעגעניש... אַ... אַ... ליעבע...

— אזוי? — זאָגט ער. — זיי זענען ביי אייך אנדערש ניט געוועהנט געוואָרען? ליעבעס גלוסט זיך זיי? וועל איך אייך געבען איין עצה: זיי זאָלען ביי אייך שלאָפען אויף די פענסטער, וועט מען זיך אויף אייך דערבאַרעמען, מע וועט זיי ארויס'גנב'ע־נען און מע וועט מיט זיי אנטלויפען...

אין איין אנדער צייט וואָלט ביי מיר דער סמאַרגאָנער שדכן געעפּענט מיט'ן קאָפּ די טיר; נאָר אז מע האָט אונטערגעוואַכסענע טעכטער, און נאָך דריי שטיק מיט א מאָל, מוז מען אראָפּשלינגען און מאַכען א שוויינ.

בסוד־סודות מוז איך אייך זאָגען, אז נייען און נייענציג פּראָ־צענט זענען מיר ארויסגעפאָהרען קיין בויבעריק אויף א דאַטשע נאָר צוליעב די טעכטער: אפשר וועט גאָט רחמנות האָבען, עס וועט זיך צושלאָגען א גלייכע זאַך. מחמת דאָ אין בויבעריק ווערען געשלאָסען אלע זומער די פיינסטע שידוכים פון יעהופּעץ. דער שכל איז מחייב, ווייל אויף א דאַטשע איז די וועלט אָפען. דער וואַלד איז געגוג גרויס. דער וואָקזאַל איז תמיד פול מיט מענשען. פאַרהאַן אויך א גאָרטען, א טהעאַטער. בחורים און מיידלעך בע־גענענען זיך צעהן מאָל אין טאָג, קוקען מיט אויגען, שמייכלען איינס צום אנדערען, וואַרפען זיך דורך מיט א פּאָר ווערטער. נאָכדעם ווערד מען בעקענט, מע געהט אביסעל שפּאַציערען אין וואַלד, אביסעל שיפט מען זיך אויף א שיפעל און מע זינגט ליעדלעך... און ביינאַכט זיצט מען אקעגען דער לבנה, מע צעהלט די שטערען און מע זיפצט — און טעלער ברעכט מען אין יעהופּעץ.

ח.

[דער בויבעריקער וואלד מיט אלע זיינע בעשעפעניש. — פערשיערענע פּאַרלעך. — די בוימער האלטען סוד.]

אויב איהר מיינט, אז דער בויבעריקער וואלד איז א וואַלד, ווי אלע וועלדער — האָט איהר א טעות. איהר קאָנט דאָ שפּאַ־

ציערען איינער אַליין וויפיעל איהר ווילט — איהר האָט נישט וואָס איבערצוטראַכטען: עס וועלען אויף אייך ניט אָנפאַלען חלילה קיין גזלנים; איהר וועט נישט בעגעגענען נישט קיין וואָלף, נישט קיין ווילדע ציעג און נישט קיין חיה־רעה. איהר קאָנט דאָ בע־געגענען אַנדערע מינים בעשעפענישען: אַ יאַדעשליוועו אידען, וואָס געהט אַרום פראַנק און פריי איבער'ן וואַלד און חראַקעט און שפּייט; אַ קראַנקע אידינע נעבאַך, וואָס האַלט זיך אָן אַ בוים און הוסט און הוסט געשמאַק, אָדער זי ליגט אויף דער ערד און פּאָכט מיט דער נשמה; וכדומה נאָך אַזעלכע מינים בעשע־פענישען, וואָס מוטשען זיך און ווילען נישט שטאַרבען, וואָס גלויבען אין כשוף, דאָקטוירים, רעצעפּטען, וועלדער, לופט, וכדומה אַזעלכע חלומות... אַנדערע קראַנקע, די וואָס האָבען געלד, ליגען אויסגעצויגען אין „האַמאַקען", אַזעלכע וויעגלעך, וואָס זענען צו־געבונדען צו די בוימער און זעהען אויס ווי הענגענדיגע קברים.

אידען האָבען ליעב אחדות; זיי מעגען זיין ווי אַזוי קראַנק, האָבען זיי פיינט זיצען איטליכער בעזונדער, נאָר אַלע צוזאַמען — „וואָס גאָט גיט, אבי אינאיינעם". פאַרהאַן ערטער אינ'ם בויבע־ריקער וואַלד, וואָס דיענען פאַר אַ קלוב, אָדער, להבדיל, אַ בית־המדרש, וואו די שלאָפע נעבאַך קאָנען זיך צענויפקומען אביסעל זיצען. אַביסעל זיצען הייסט — אַביסעל רעדען, און אַביסעל רע־דען הייסט — אַביסעל בערערען...

דורכגעגאַנגען זיך מיט מיינע אין וואַלד אַביסעל שפּאַציערען, דערזעהען מיר פון דער ווייטען אַ גאַנץ רעדעל אידען און ווייבער זיצען אין פערשיעדענע פּאָזען און זעהען אויס ווי די מתים.

— משה, דו ווייסט ניט, ווער דאָס איז? — רופט זיך אָן איינער און ווייזט־אָן אויף אונז מיט די אויגען.

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? לאָמיך אַזוי וויסען בייז! — ענטפערט משה און פערהוסט זיך.

— שאַ! — רופט זיך אָן אַ דריטער. — עס געהער זיין די נייע דאַטשניקעס, וואָס זענען היינט אין דער פריה אריבערגעפאָהרען קיין בויבעריק אויף דער גרויסער דאַטשע.

— אויב אַזוי, — רופט זיך אָן נאָך איינער און זעצט זיך אויף פון דער ערד אויף די אויסגעדאַרטע הענד, וואָס זעהען אויס ווי צוויי שטעקלעך, — אויב ס'איז די דאָזיגע, וואָס איהר מיינט, וועל איך אייך עפּיס דערצעהלען אַ שענס...

דערהערט, אַז מע וויל עפּיס דערצעהלען אַ „שענס", ווערען אַלע מתים לעבעדיג, און יענער, וואָס האָט זיך אויפגעזעצט אויף די דאַרע הענד, הוסט זיך גוט אויס און דערצעהלט עפּיס שטילערהייד דער גאַנצער קאָמפּאַניע, און אַלע הערען זיך צו מיט גרויס פערגעניגען, קוקען בשעת מעשה אויף מיר און אויף מיינע טעכטער.

— בריינע! — רופט זיך אָן איין אידינע צו דער אנדערער גאַנץ הויך אויף אַ קול. — וואָסער מיידעל געפעלט אייך בעסער פון די דריי?

— די מיטעלסטע! — ענטפערט איהר בריינע אויך אויף אַ קול.

— איאָ, די מיטעלסטע, שרה־זיסעל?

— ניין, — זאָגט שרה־זיסעל — די מיטעלסטע האָט נאָר שענע האָר, און ווייטער גאָרנים. מיר געפעלט די קלענערע. די קלענערע זאָל נישט האָבען די נאָז, וואָלט זי גאָר געווען אַ „קראַסאוויצע"!

— ששש! — שרייט־אָן אויף די ווייבער איינער פון די מאַנסבילען. — האָסט דו געזעהען אַביסעל, ווי די גענז האָבען זיך צעגאָנערט?!...

מיר לאָזען זיך געהן ווייטער און בעגעגענען אין וואַלד אַנדערע מיני ברואים; זיי זיצען אַרום גרינע טישלעך, האַקען אין „אָקע" און אין „זעכס־און־זעכציג" און שמייסען מיט די קאָרטען:

— אַ דרייערעל אויף דריי?

— נו?

— און אַ דרייערעל אויף דריי?

— נו ?
— און נאָך אַ דרייערל אויף דריי, ווי אויף אַלע ?
— געענטפערט ! וואָס האָט איהר ?
— דריי שקצים.
— בלאָטע ! און איהר וואָס האָט ?
— דריי שיקסעס !
— שפּייט זיי אָן אין פּנים ! מלכים זענען בילכער !...

. . . .

— הונדערט דרייסיג ?
— מיינע !
— הונדערט פינף און דרייסיג !
— פּאַס ! לאָז איך נאָט העלפען ! וואָס איז קאָזיר ?
— קאָזיר איז טרעף. (גיך, אין איין אָטעם) : פּערציג און פון די פּערציג און ביי די פּערציג און אריבער די פּערציג און פון יענער זייט פּערציג.
— און דער קעניג פּיק אין אַ הונט ? אַ קנאַק איבער דער מאָרדע !
— רעמיז !
— פּאַרגיצט געזונט !

. . . .

אָט די נפשות, ווי עס ווייזט אויס, טראַכטען אפילו נישט פונ'ם טוידט. צווישען זיי איז פּארהאַן אַזעלכע, וואָס קומען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק נישט צוליעב דעם שענעם וואלד, און נישט צוליעב דער געזונדער לופט. נאָר לכתחילה לשם „אָקע“, אָדער לשם „זעכס־און־זעכציג“.

נאָך ווייטער הויבען מיר אָן בעגעגענען פּאָרלעך, בחורים און מיידלעך, וואָס געהען שפּאַציערען אויף אַלערליי אופנים. איין פּאָרעל געהט אונטער די הענד, האַלט זיך נאָר פריינדליך ; זי

קוקט אויף איהם, און ער קוקט אויף איהר, אוןביידע זינגען זיי צו עפּיס אַ מאָרגנע ליעדעל און טאַנצען־צו צום טאַקט:

ליובליו קאַפּוסטו, ריערקו, קוואַס —
נאָ באָלשע ווסיעך ליובליו יאַ וואַס!
וואַס אַבאָזשאַיו!
וואַס אַבאָזשאַיו!...*

דאָס אַנדערע פּאָרעל לערענט זיך, אַפּנים, לויפען, אָדער מע שפּיעלט זיך אין „חאַפּערלעך": זי לויפט, און ער לויפט איהר נאָך; ער וויל זי חאַפּען, אנטלויפט זי. דאָס דריטע פּאָרעל האָט זיך פערבימען מיט די יוצרות: ער האָט אָנגעטהאָן איהר מענ־טעלע, און זי האָט אָנגעטהאָן זיין קאַפּעליש — און גער טהו זיי עפּיס!... אנדערע געהען וויערער משוגענערווייז און שרייען אויף קולי־קולות: „אַ — או! אַ — או!" און זיי ענטפערט דאָס וויעדער־קול פונ'ם ווייטען וואַלד: „אַ — או!"...

שטיל, פערשטאָרבען שטעהט דער וואַלד. ס'איז ניט זיין עסק. שטיל, אויסגעצויגען, מיט גדלות, שטעהען די הויכע סאָסנעס מיט די גרינע שמעקענדיגע נאָדלען און קוקען אַרויף אין לויטערען בלויען הימעל אריין — זייט זיכער, איהר וועט ביי זיי נישט געוואָהר ווערען גאָרנישט.

ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך האָב מורא, אַז דער בויבעריקער וואַלד איז מעהר שרכן פונ'ם סמאַרגאָנער שרכן און פון אַלע שרכנים אויף דער וועלט.

---

* איך האָב ליעב קרויט און רעטאַך און קוואַס — נאָר מעהר פון אַלץ ליעב איך אייך! איך האָב אייך ליעב, איך האָב אייך ליעב!

ט.

[דאָס עסען אויף דער פרייער לופט. — אָרעמע לייט שפּעקולירען. — דעם רעסטאָ־פּאַליער'ס ווייבעל'ס מאַן. — די דאַמען מיט זייער שפּראַך.]

געקומען אַהיים פוּנ'ם וואַלד, האָבען מיר געטראָפען אַ גרייטען טיש אויף דער וועראַנדע, וואָס איז בעוואַכסען פון אַלע זייטען מיט גרינע בלעטער, און מיר האָבען זיך געזעצט עסען דאָס ערשטע מאָל אויף דער פרייער לופט. אַ גאַנצער כאָר פון פויגעלעך, אומזיסטיגע כלי־זמר, האָבען אונז צוגעזונגען צום עסען, געפּישטשעט, געטשע־ריקעט און געטערעלייקעט אויף טויזענדערליי אופנים, און צוגע־שפּרונגען אַלע מאָל איינציגווייז צום טיש: ציוו־ציוו, פּיק־פּיק! געכאַפּט אַ ברעקעל — און אַוועקגעפלויגען ווייטער.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — וואָס זאָגסט דו דערויף? נאָך אַזאַ שפּאַציערגאַנג אין וואַלד עסען אויף דער פרייער לופט איז, אַפּנים, ניט שלעכט?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפערט מיר מיין ווייב, ווי איהר שטייגער איז. — איך האָב דאָך דיר שוין לאַנג געזאָגט: אַ רוח אין געלט'ס טאַטען אריין! איין שטיקעל חסרון נאָר, וואָס ס'איז שוין דאָ צו פריי, צו אָפען, מע ווייסט איינס ביי'ם אַנ־דערען וואָס סע קאָכט זיך. דאָס גריידיקער ווייבעל, וואָס מאַנ־דעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס, איז שוין געוועזען ביי אונז אין קיך אין אַלע טעפּלעך, און דאָס רעסטאָ־פּאָליער ווייבעל האָט אויסגעפרעגט ביי די דיענסטען אַלסדינג, וואָס ביי אונז טהוט זיך פון דער ערשטער שעה נאָך אונזער חתונה...

— אידען, גיט עפּיס אַ נדבה! — רופען זיך אָן עטליכע אָרע־מע לייט מיט אַ מאָל, וואָס ציהען זיך איינס נאָכ'ן אַנדערען אַ גאַנצע שורה.

— פון וואנען זענט איהר? — טהו איך א פרעג איינעם פון זיי.

— פון יעהופעץ, — ענטפערט ער מיר.

— זיצט איהר, הייסט דאס, היע?

— חלילה! — מאכט ער. — מיר קומען צו פאהרען אלע מאל אהער מיט דער באהן.

— קאסט דאך אייך הוצאות? — זאג איך. — מאכט איהר חאטש אפּ וואס עס קאסט אייך?

— ווי אמאל, — זאגט ער: — אמאל שלאגט מען אויס די הוצאות, און אמאל דערלעגט מען. איטליכס געשעפט איז אזוי. ס'איז א „שפּעגעלאציע“; מיר „שפּעגעלירען“...

. . . .

— שלום עליכם אייך, ברוכים היושבים! — רופט זיך אן א געלער יונגערמאן מיט א זיידען קאשקעטעל און מיט א ברייטען טלית־קטן, און שטעלט זיך אוועק אקעגען אונז און קוקט, ווי מיר עסען, און רויכערט א פּאפּיראס.

— עליכם שלום, — זאג איך צו איהם — קומט עסען.

— עסט געזונט, — מאכט ער צו מיר און רויכערט דעם פּאפּיראס.

— פון וואנען איז א איד? — פרעג איך איהם.

— איך בין — זאגט ער — פון רעסטאפּאלי. איך בין גע־קומען אהער, הייסט דאס, צו מיין ווייב מבקר־חולה זיין. זי זיצט טאקי דא מיט אייך אויף איין דאטשע.

— זענט איהר, הייסט דאס, דעם רעסטאפּאליער'ס ווייבעל'ס מאן? מה שמכם?

— חיים־וואלף.

— איהר האט מיר עפּיס געוואלט זאגען, רב חיים־וואלף?

— ניין. — מאַכט ער צו מיר גאַנץ ערנסט. — איך האָב דער־זעהן פון דער ווייטען, אַז איהר עסט, בין איך צוגעגאַנגען אומיס־טען זעהען, ווי אַזוי עסט אַ איד אָהן אַ היטעל?...

— פונקט — זאָג איך צו איהם — די אייגענע מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען אין קאָנאָטאָפּ. קיין קאָנאָטאָפּ איז ניט לאַנג געקומען צו פאָהרען דער רעסטאָפּאָליער רבי אייערער. איז אריינ־געקומען צו איהם איינער אַ געוויסער מתנגד, רב משה קאָנאָטאָ־פּער, וואָס האַלט נישט פון קיין רבי'ן, און לעגט איהם אנידער אַ קערבעל און שווייגט. פרעגט איהם דער רבי: „וואָס ווילסט דו זאָגען?" ענטפערט ער ניט דאָס אנדערע וואָרט, נעמט־ארויס און לעגט־אַנידער דעם רבי'ן נאָך אַ קערבעל. פרעגט איהם דער רבי נאָך אַ מאָל: „וואָס איז דיין באַגעהר?" רופט זיך אָן דער משה: „גאָרנים. איך האָב נאָר געוואָלט זעהען, ווי אַזוי נעמט אַ איד אומזיסט געלט"...

דער רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים אַהין, טהוט אַ שפּיי און טרעט אָפּ.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, אויף דיין רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — דיינע יעהופּעצער אַריסטאָקראַטקעס מיט די בריליאַנטענע אויהרינגלעך, וואָס זיצען דאָ אויף דער דאַטשע, זענען נישט בעסער. אַ גאַנצען טאָג הערט מען פון זיי נאָר „חאַ־חאַ־חאַ!" און „חאַ־חאַ־חאַ!" פאַרהאַן דאָ ביי אונז איינע אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, דוקא אַזעלכע, וואָס זיצט כסדר איבער אַ בוך, — זאָלסט דו זעהען, וואָס זי האָט דער־ארבייט איבער אַ היהנדעל! עס האָט זיך איהר אויסגעדאַכט, אַז איהר שכנה, אויך אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, האָט ביי איהר אוועקגענג...

— חאַ־חאַ־חאַ! חאַ־חאַ־חאַ! — הערט זיך אַ קוויטשיג גע־לעכטער פון אַ דאַמע, און מע פיהלט, אַז זי לאַכט מיט יאַש־טשערקעס.

און די אַנדערע דאַמע שרייט און שעלט, און עס וואַרפען זיך דורך ביי איהר מאָדנע ווערטער: פּיסקאַטע, מאָרדאַטע, קאַרפּאַטע, האָרבאַטע, פאַרחאַטע, סמאַרקאַטע...

— אָהאָ! — רוף איך מיך אָן. — זי באַזיצט גוט די שפּראַך!

— זאָלסט דו אָבער זעהען, — זאָגט צו מיר מיין ווייב — ווי צו מיר וויל זי נישט רעדען קיין אידיש; נאָר אויף רוסיש, און נאָר אויף דייטש, האָטש גיב איהר אַ קרענק!...

י.

[אַ הייסע וואַנדער אויף דער דאַמשע. — דאָס ליעד פון אַ פּאַלאַווייטשיק און די מחשבות פון אַ סוחר.]

איינגעמיעדט, אויסגעמוטשעט פונ׳ם טאָג, זענען מיר אַנידער־געפאַלען אַלע, ווי די סנאָפּעס, און האָבען זיך געלעגט שלאָפען. אָפּגעשלאָפען אַקעגען אַ פּאָר שעה, חלומ׳ט זיך מיר, אַז איך בין אין אַ שוויץ־באָד, העט־העט אויף דער אויבערשטער באַנק, און מע שמייסט מיך מיט אַ ווייך בעזעמעל, מחיה נפשות!

— דאַוואַי פּאַרע! — שריי איך פונ׳ם שלאָף מיט אַלע כחות. — פּאַרע! פּאַרע, פּאַרע! *

— גאָט איז מיט דיר! וואָס שרייסט דו? וואָס איז דיר? — זאָגט מיין ווייב און וועקט מיך פונ׳ם שלאָף.

— עפּיס אַ מאָדנע היץ — זאָג איך — ביי אונז אויף דער דאַמשע! איך בין אָפּגעגאָסען מיט שוויים! טהו נאָר אַ טאַפּ, חיה־עטעל, די וואַנט — סע פּאַרעט פוי איהר, ווי פון איין אויוועז.

---

* נעב היץ. היץ! היץ! היץ!

— אוי, אַ דונער איז מיר! — שרייט אויס מיין חיה־עטעל און כהוט אַ כאַפּ די האַנד צוריק. — די וואַנט איז הייס, ווי פייער!

— אפּנים, — זאָג איך — ביי זיי זענען די דאַטשעס מיט הרובעס?

— אַ חכם אַ איד! — זאָגט מיין ווייב. — האָסט געהערט אַמאָל אַ דאַטשע זאָל גאָר זיין מיט הרובעס? משוגע מיינע שונאים? עס געהער מסתמא אריינגעהן צו אונז די וואַנט פונ'ם אויווען, וואָס פאַרשטעהסט דו דאָ נים?

— וואָס קומט אַרויס פון דעם, וואָס איך פאַרשטעה? ס'איז אַזוי הייס, אַז מע קאָן צעגאַנגען ווערען, ווי פּוטער!...

איך בין זיך מטריח און עפען־אויף דאָס פענסטער, רייסט זיך אריין צו אונז אין שטוב אַ קיהל ווינטעל און טראָגט אונז אונטער גלייך אין נאָז אריין אַ געשמאַקען ריח פון בלומען און מיני בשמים אַזעלכע, וואָס מיר זענען צו זיי גאָר נישט געוועהנט געוואָרען. איך שטעק־אַרויס דעם קאָפּ דורכ'ן אָפענעם פענסטער און בלייב שטעהן אַ פער'כשופ'טער פון דער זעלטענער שענער שמעקענדינער זומער־נאַכט.

דער טונקעל־בלויער הימעל איז אויסגעשטערענט, בעזועצט מיט ברילּיאַנטען, וואָס שעמערירען אין די אויגען. דורך די גרינע בלעט־טער פון די בוימער קוקט־דורך די זילבער־ווייסע לבנה, וואָס טוקט זיך אין שטיקער גרויע חמאַרע; די שטיקער גרויע חמאַרע ווערען אַלע מאָל שיטערער און שיטערער, ביז זיי צעגעהען זיך, ווי רויך, און די זילבער־ווייסע לבנה בלייבט ווידער ריין און גאַנץ, אָהן אַ שום פגם. און פון דאָרטען ערגיץ, פונ'ם וואַלד, לאָזט זיך הערען אַ מאָדנע געזאַנג: „טשרי — טשחערי — קטי — טיו — טיו — טיוך — טיוך“... איך הער זיך צו, איך וויל דעם אָטעם ניט כאַפּען, איך ווער פערשטאָרבען: איך האָב שוין לאַנג, לאַנג נישט גע־הערט אַזאַ מין זינגען! דאָס איז ער, דער זיסער סאָלאָוויטשיק, דער נאַכט־משורר, וואָס לאָזט זיך הערען איבער'ן גאַנצען וואַלד, וואָס שלאָפט אַליין ניט און לאָזט ניט יענעם שלאָפען, וואָס וועקט

אין אייך טיעף־פערבאָרגענע, לאנג־געשטאָרבענע געפיהלען, וואָס רופט ארויס משונה־מאָדנע מחשבות, אזעלכע מחשבות, וואָס נע־הערען זיך כלל וכלל נישט אָן מיט קיין געשעפטעל, מיט קיין פער־דיענסטעל און מיט קיין קערבעל.

איך טראָג מיך איבער מיט מיינע מחשבות אין איין אנדער וועלט, אהין וויית-וויית, אין מיינע קינדערשע, יונגעלשע, נארישע, נאָר גליקליכע, גליקליכע יאָהרען, וואָס וועלען זיך שוין קיינמאָל, קיינמאָל ניט אומקעהרען, — און איך ווער אויף א ווײלע איין אנ־דערער מענש, עס גלוסט זיך מיר ניט אָפטרעטען פון דאנען. איך וואָלט אזוי געשטאנען דאָ א גאנצע נאכט. נאָר פלוצים קעהרען זיך אום צו מיר צוריק די פריהעריגע, די שטענדיגע, וואָכעדיגע מחשבות: ווייב און קינדער, דערוואכסענע טעכטער, קאָפּררעהע־ניש, א געשעפטעל, א קערבעל...

„מע קאָן ניט לייקענען, — קלער איך מיר — ער זינגט ניט שלעכט, דער חברה־מאַן; נאָר א פערנומענער מענש, וואָס האָט אין זינען א געשעפטעל און א קערבעל, זאָל זיך אוועקזעצען אויף א גאנצער נאכט קוקען אויף דער לבנה, צעהלען די שטערען און האָרכען דעם סאָלאָווייטשיק, ווי ער זינגט, — פע!“...

איך מאך־צו דאָס פענסטער און לעג מיך שלאָפען.

יא.

[ראזניך גאלאנטערייניך טאוואראוו.* — א קאלטע באד. — דעם רעסטאָפּאַליער'ס ווייבעל'ס מאן מאכט א פשרה.]

— ראזניך גאלאנטערייניך טאָווארָאוו! — הער איך עמיצער שרייט מיר גלייך אין אויהער אריין. — מילאָ וועריע־וויאָלעט! זייף גוטע! אפשר דארפט איהר גוטע זייף?

---

* כל מיני גאלאנטעריי־סחורה.

— זייף? וואָסערע זייף? — רוף איך מיך אָן דערשראָקען, זעץ מיך אויף אויפ׳ן געלענגער און רייב דורך די אויגען און דער־זעה פאר זיך א שווארץ הינטיש פּנימ׳על מיט א פעררימען נעזעל.

— וואָסערע איהר ווילט, — מאכט צו מיר דאָס שווארצע פּנימ׳על: — ווערע־וויאָלעט, בראָקאר, פולס, אָדער גאָר — פּאַ־טשולי? גוטע, שמעקענדיגע? קלויבט אייך אויס, קויפט, וואָלוועל!

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ? גוואלד! גוואלד! גוואלד! — האפּט זיך אויף מיין ווייב מיט א געשריי און דערזעהט דאָס שווארצע פּנימ׳על אין פענסטער, פאלט זי חלשות.

— גאָט איז מיט דיר! — זאָג איך צו איהר און מינטער זי. — ס׳איז גאָרניט, ס׳איז גאָרניט! ס׳איז א גאלאנטעריישטשיק!

— מאדאם! — רופט זיך אָן דער גאלאנטעריישטשיק צו מיין ווייב מיט א געלעכטערעל. — וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען פאר מיר? איך בין דען מיט הערנער?

— ווי אזוי קריכט דאָס א איד — זאָג איך צו איהם — אין א פרעמדען פענסטער, בשעת יענער שלאָפט?

— אז מע זיצט אויף א דאטשע, — מאכט ער — באדארף מען אויפשטעהן פריה.

— אפשר — זאָג איך — זענען מיר ניט געשלאָפען א גאנצע נאכט?

— וואָס דען האָט איהר געטהאָן?

— ס׳איז ניט אייער טאטענ׳ס עסק! — זאָג איך. — געהט אייך געזונטערהייד!

— אז איך וועל דארפען געהן, — מאכט ער — וועל איך מיך ביי אייך ניט אָנפרעגען. גאנצע פּריצים! קומען צו פאָהרען קיין בויבעריק, צעלעגען זיך ווי ביי׳ם טאטען אין ווייננאָרטען! ניט גענוג, וואָס מע ברענגט זיי צו טראָגען אין שטוב אריין אלדאָס בייז, זענען זיי נאָך ניט צופריעדען!

— איהר זענט — זאָג איך — א גרויסער נאחאל!

— נאחאל? — מאכט ער מיט א שמייכעלע. — וואס הייסט דאס נאחאל? וואס איז דער טייטש נאחאל? איך זעה, איהר זענט א בייזער איד. מאדאם, גיט עפיס צו לייזען! קויפט אייך, מאדאם, א שפילקע איין אנטיק, מע טראגט היינט פון הינטען.

איך קאן שוין מעהר ניט איבערטראגען. איך האפ דעם קרוג מיט וואסער און גיס איהם אויס אויפ'ן קאפ. מאכט ער א גאאלד, א געשריי. לויפען זיך צענויף אלע שכנים מיט אלע שכנות מיט אלע דיענסטען, און עס ווערד א יריד מיט א געפילדער. דער עולם גיט מיר אנצוהערעניש, אז ניט אזוי בעדארף מען זיך בעגעהן מיט א אידען איין ארעמאן.

— ממה נפשך, — זאגען זיי — איהר ווילט ניט קויפען, קויפט ניט; אבער נעמען באלעדיגען איין ארעמען גאלאנטעריישטשיק אומזיסט־אומנישט, אפגיסען איהם מיט א פאמוניצע — פע, דאס טהוט ניט קיין לייטישער מענטש!...

דערהערט אזעלכע דבורים, רופט זיך אן דער גאלאנטערייטשטשיק, אז ער געהט גליך צום אוריאדניק — און געננג; לאז דער אוריאדניק טהון, וואס ער וויל זיך...

מישט זיך אריין דעם רעסטאפאליער'ס ווייבעל'ס מאן און מאכט צווישען אונז א פשרה, אז איך זאל ביי'ם גאלאנטערייטשטשיק בעטען מחילה און טאקי עפיס קויפען אויך ביי איהם, געבען צו לייזען.

— ס'איז א יושר, — זאגט דעם רעסטאפאליער'ס ווייבעל'ס מאן — ס'איז א גרויסער יושר! געבען צו לייזען א אידען, הערט איהר, איז א סך מעהר מצוה, ווי עסען אהן א היטעל...

— א יושר! א יושר! — העלפט אונטער דער גאנצער עולם.

— טאמער ווערסט דו זיך דערוועגען — זאגט צו מיר מיין ווייב — עפיס קויפען ביי דעם אידען אויף צוויי גראשען, וועט זיך טהון חושך!

נו, זאגט שוין איהר, וועמען זאל איך פאלגען?...

יב.

[דער בויבעריקער וואלד אין דער פריה. — אידען און ווייבער פון דער „סענא־טאריע“. — מע לאזט נישט שפייען און מע געהט־אויס נאך א ביסעל בארשטש.]

דער בויבעריקער וואלד אין דער פריה, ווען די וועלט שלאפט נאך, איז באמת א פערגעניגען. ער זעהט אויס, ווי א חתן, א שענער, א ריינער, איין אויסגעצוואגענער און איין אויסגעפוצטער. מע זעהט נישט די ברואים מיט די נפשות, וואס דרעהען זיך דא ארום דעם גאנצען טאג. מע הערט נאר א פישטשען און פייפען פון טויזענדער קליינע בעשעפענישלעך, וואס זינגען, זשומען און טערעלייקען, שפרינגען פון איין צווייגעל אויפ'ן אנדערען, פליהען פון איין בוים אויפ'ן אנדערען, טוקען זיך און באדען זיך אין די טראפענס טוי, וואס הענגען נאך אויף די בלעטער און בלישטשען אויף דער ליכטיגער ווארעמער זון, ווי ברילליאנטען. פלוצים ווערד א געשריי צווישען א גאנצער טיטשקע פויגעלעך, א געשלעגעריי מיט א קוויטשעריי — סכנת־נפשות! וואס איז די מעשה? מע האט זיך צעאמפערט איבער א ווערימעל. איין פויגעלע האט גע־פונען א ווערימעל און האט זיך פערקליבען אין דער זייט אויף א צווייגעלע, געדרעהט דאס קעפעלע אויף אלע זייטען, זיך גע־וואלט מאכען איין אנבייסען. האט דערזעהן דאס אנדערע פוי־געלע און איז צוגעשפרונגען:

— ציף־ציף! וואו האסט דו דערטאפט אזוי פריה א ווע־רימעל?

— ציף־ציף! וואו איך האב דערטאפט, אבי איך האב שוין דערטאפט.

— ציף־ציף־ציף! געב מיר אויך א פיצעלע!

— ציף־ציף־ציף! גען, זוך, נישטער, געפין, חאפ, וועסט דו האבען!...

— ציף־ציף, ציף־ציף! קומט אהער, וועט איהר עפּיס זע־הען! — צעשרייט זיך דאָס אנדערע פויגעלע צו די איבעריגע פויגעלעך און ציהט־אויס דאָס קעפּעלע.

— ציף־ציף־ציף! וואָס טהוט זיך דאָ? — פרעגען די אי־בעריגע פויגעלעך, וואָס פליהען זיך צענויף אויף דעם געשריי.

— ציף־ציף־ציף! א ווערימעל! — שרייט דאָס אנדערע פוי־געלע.

— ציף־ציף־ציף! ציף־ציף־ציף! א ווערימעל, א ווערימעל, א ווערימעל! — שרייען אלע מיט א מאָל.

און עטליכע מיט א מאָל בעפאלען דאָס פויגעלע, וואָס מיט'ן ווערימעל, און אנדערע שטעלען זיך איין פאר'ן פויגעלע, וואָס מיט'ן ווערימעל, און דאָס פויגעלע לאָזט ארוים דאָס ווערימעל, פליהט־אונטער א ווילד פרעמד פויגעלע און חאַפּט דאָס אונטער און פליהט אוועק, און דאָס אָרעמע פויגעלע בלייבט נעבאך שטעהן בעטריבט, לאָזט אראָפּ די פליגעלעך, בלאָזט זיך אָן, ציטערט און פלאַטערט. קע־קע־קע! — שארפט זיך אוים דאָס פּיסקעלע ביי א צווייגעלע הין און צוריק עטליכע מאָל, הויבט־אויף די פליגעלעך און — פררררר! — לאָזט זיך זוכען איין אנדער מין שפייז, אבי איבער־חאַפּען עפּיס אויפ'ן ניכטערען הארצען.

אויך פון אונטען, אויף דער ערד, איז ניט שטיל; עס שפּרינ־גען, לויפען, קריכען און פויזען ארום טויזענדערליי מינים בעשע־פענישען, פליעגעלעך, זשוקלעך, ווערימלעך, שלענגעלעך און יאש־טשערקעלעך פון אלערליי פארבען, שפּינען און מערעשקעס אלפי־אלפים; דער טראָגט א טוידטע פליעג צו זיך אין נעסט אריין, די קליינע קינדער אויף אָנבייסען; דער — א גרעזעלע, דער — א שטיקעל סכך אויף דער סוכה, און דער שלעפּט א גאנצען שטרוי צעהל מאָל אזוי גרוים, ווי ער אליין — אלע זענען ארויסגעגאנגען אויף דער ארבייט, זיך בעוואהרענען מיט וואָס איבערצוקומען דעם טאָג. און אויך די לופט איז פול מיט קאמארעס, גרויסע עזות־פנים'ער, וואָס שפּרינגען אין פנים אריין, און אלערליי פארבינע

פערכעס און פערכלעך, וואָס לעבען פונ'ם ווינד. דרעהען זיך אַרום אַהין און אַהער, טהוען גאַרנישט, נאָר זיי זשומען און ברומען, טאַנצען־אַרום אויף פרעמדע חתונות, רוימען־איין אַ סוה אין אויער און טהוען אַ ביס פון הינטען, זויגען־אויס אַ ביסעל בלוט און פליהען ווייטער... אַלסדינג לעבט אין דער נאַטור, אַלסדינג איז בעשעפטיגט, פערטאַרעראַמט מיט זיך, מיט זיין אייגענעם מאַגען...

נאָר שפּעטער־שפּעטער הויבען־אָן ביסלעכווייז בעוויזען זיך אין וואַלד אויך מענשען; ווידער די זעלבע ברואים, ווידער די אייגענע אידען מיט די אייגענע פּלעשלעך, מיט די אייגענע הענגענדיגע קברים (האַמאַקען), וואָס אַלע מאָל.

— איהר זיצט דאָ אין בויבעריק אויף אַ דאַטשע? — טהו איך אַ פרעג אויף אַ ציקאַוועסט אַ גאַנצע קאָמפּאַניע אָרעמע, קראַנקע, יאַרעשליווע אידען מיט אָרעמע, קראַנקע, אויסגעטריקענטע ווייבער, וואָס האַלטען זיך צו ביי אַ בוים און הוסטען.

— אַ משל! — ענטפערען מיר עטליכע מיט אַ מאָל. — ווי קומט צו אונז אַ דאַטשע? מיר זענען אָרעמע בעלי־מלאכות פון יעהופּעץ.

— וואָס זשע טהוט איהר היע, אין בויבעריק? — פרעג איך זיי.

— אַז אָך און וועה איז אונז! — זאָגען זיי. — מיר האַלטען זיך אויף דאָ אין דעם היגען בקור־חולים, וואָס מע רופט דאָס „סענאַטאָריע".

— אומזיסט? — פרעג איך.

— וואָס זשע, פאַר געצאַהלט?

— ווער זשע גיט דערויף געלט?

— ווער זאָל געבען? — זאָגען זיי. — קראַנק זענען די יעהופּעצער נגידים געבען געלט? זיי האָבען קאַרג? גאָט זאָל העלפען, זיי זאָלען אַריבער אויף אונזער שטאַנד. וואָלטען מיר זיי בעסער אויסגעהאַלטען, ווי זיי אונז.

— וואָס איז דען? — פרעג איך. — ס'איז אייך דאָ נישט גוט?

— אַ מאָדנער איד איהר זענט! — מאַכען זיי צו מיר. — וואָס זשע, ס'איז אונז גוט?

— דהיינו, וואָס פעהלט אייך?

— ס'זאָל אונז צוקומען וואָס אונז פעהלט! ערשטענס, האָט מען אונז אָפּגעריסען פון דער היים, פון ווייב און קינדער, און באַזעצט אָט דאָ אויף אַ דאַטשע, און מע האָדעוועט אונז, ווי די גענז, מע שטאָפּט אונז מיט רפואות און מיט מילך און מיט „קאַ־פיר", וואָס דער טאַטער מאַכט פון אונזערטוועגען, און מע הייסט אונז ליגען אַ גאַנצען טאָג אין וואַלד, אויף דער „לופט", און נישט טראָגען קיין שום דאגות אויפ'ן קאָפּ. ס'איז גרינג צו זאָגען.

— אָט דאָס איז גאָר? — זאָג איך.

— און דאָס שפּייען? — רופט זיך אָן צו מיר אַ איד מיט שוואַרצע ברילען און פערהוסט זיך. — און דאָס שפּייען איז ביי אייך גאָרנישט?

— וואָסער שפּייען? — פרעג איך איהם.

— דאָס שפּייען. — מאַכט ער — וואָס מע טאָר נישט שפּייען! אַ איד הוסט און וויל אַ שפּיי טהון, לאָזט מען איהם נישט! דער דאָקטאָר האָט איינגעפיהרט אַזעלע שיסעלעך, און איטליכער קראַנ־קער מוז זיך ארומטראָגען מיט זיין שיסעלע, און זאָל ער שפּייען. נו, טהוט דאָס אַ קלאָרער?...

— היינט די ליילעכער מיט'ן בעטגעוואַנט, מיט'ן גרעט — רופט זיך אָן אַ קראַנקע אידינע מיט טוידטע ליפּען — האָט דער דאָקטאָר אָנגעזאָגט, מע זאָל בייטען אַלע מינוט. האָט איהר גע־הערט אַ משוגעת? איך פרעג אַ קשיא: וואָס געהער זיך אָן, אשטייגער, אַ וויסער ליילעך מיט מיין הוסטען, וואָס איך הוסט? אַז איך וועל בייטען צעהן מאָל אין טאָג דאָס העמד, וועל איך אויפהערען הוסטען?

— היינט דאָס עסען, וואָס מע גיט אונז! — רופט זיך אָן
אַ אידעל מיט ברענענדיגע אויגען.

— מע גיט אייך נישט קיין עסען? — פרעג איך איהם.

— וואָס האָט איהר געוואָלט? מע זאָל אונז שוין גאָר נישט געבען קיין עסען? — מאַכט צו מיר דאָס אידעל מיט די ברענענ־דיגע אויגען. — עסען גיט מען, נאָר אַלץ הייסט ביי אייך עסען? מיר געפינען זיך דאָ אינ'ם היגען בקור־חולים שוין, ברוך־השם, אַזוי גרוים ווי דריי זומערען, און מיר געהען־אוים פאַר אַ ביסעל באָרשטש. דריי זומערען כסדר האָדעוועט מען אונז מיט יאַיכלעך, מיט היהנדלעך געבראָטענע, מיט מילך און מיט לייזע אייער. אַלע טאָג ווידער אַ מאָל אַ היהנדעל און ווידער אַ מאָל אַ יאַיכעל, און אָבער אַ מאָל מילך און אָבער אַ מאָל לייזע אייער! קרעפלעך עסען, זאָגט מען, קאָן אויך נמאס ווערען! מיר בעטען, מע זאָל אונז אָפּקאָכען אַ מאָל אַ ראָסעל־פלייזשעל מיט קנאָבעל, מאַכען אַ ציבעלקע מיט שמאַלץ, אַ שטיקעל רעטאַך פאַר אַ נאָווינע, געבען אַ מאָל אַביסעל באָרשטש צו דערקוויקען די נשמה, — זאָגען זיי: דער דאָקטאָר הייסט ניט. איהר זענט ניט קראַנק, זאָגען זיי, עסען „קאָטלעטען“ גוטע, אַ „בעשטעק“ אַ פרישען, אַ געבראָטען היהנ־דעל, אַ בוליאָן מיט פענעצלעך, און פאַרטרינקען מיט מילך, אָדער מיט „קאַפיר“, וואָס דער טאָטער מאַכט! — וואָס טויגען אונז די דאָזיגע מאכלים? — טענה'ן מיר. — איהר גיט אונז דאָס, וואָס מיר האָבען ליעב! ממה־נפשך, האָט איהר זיך אונטערגענומען אונז אויסהאַלטען מיט אַ דירה און מיט דיענסטען און מיט רפואות און מיט אַלדאָסדינגג, באַדאַרפט איהר אונז פרעגען, וואָס מיר האָבען ליעב, ניט דאָס, וואָס דער קלוגער דאָקטאָר וועט אויסטראַכטען! ווי באַלד ס'איז ביי אייך אַ בקור־חולים, — טענה'ן מיר, — איז דאָך עס אַ בקור־חולים פון אונזערטוועגען, פון די אָרעמע־לייט'ס וועגען, נישט פונ'ם דאָקטאָר'ס וועגען! אנו, לאָז פרובען זיין אַ בקור־חולים אָהן אָרעמע־לייט, אָרעמע קראַנקע, מיט נאָר דאָקטוי־רים אַליין! וואָס, אפשר ניט אַזוי?...

— פּאַפּאַשאַ, יאַוורעאַי! * — שרייען צו מיר די קלענערע קינדער און רופען מיך פון וואַלד אַרויס.

פון זינט איך האָב „געחאַפּט" די גראָבע עטליכע טויזענד און עס האָבען אָנגעהויבען אַריינקומען צו מיר אין שטוב אַריין סטודענטען, האָט מען ביי מיר אויפגעהערט צו רעדען אידיש. האָטש די סטודענטען (זיי הייסען חאַצקילעוויטש, קנאָבעלמאַן און פּייטעלזאָהן) קומען אַרויס פון אידען, און ס'איז גאָר אַ סברא, אַז זיי זענען אַליין אויך אידען... אויף זיי קוקענדיג, רעדען שוין אונזערע קינדער מיט אונז אויך ניט קיין אידיש. זיי זאָגען, אַז מע רעדט שוין היינט אין ערגיץ נישט „פּאַ-יעווריייסקאָמו" — און געהט טהו זיי עפּיס!

יג.

[בויבעריקער בעלי־בתים. — ותלמוד תורה כנגד כולם!]

געקומען פונ'ם וואַלד, טרעף איך צוויי אידען, איינער איז אַ נידעריטשקער, אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער, אַ דינליכער.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— גאָרנישט, מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון, צי איז ניט געוועזן ביי אייך אונזער שוחט'ס זוהן?

— אַ יונגערמאַנטשיק — זאָג איך — מיט אַ לאַנגען פּידזשאַק, מיט אַ גרינעם זשילעט און מיט אַ ווייסער מאַנישקע?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָט ער אייך געבעטען, איהר זאָלט זיך פאַרשרייבען אויף דער תלמוד־תורה?

---

* טאַטע, אידען!

— געבעטען — זאָג איך.

— נו, איהר האָט זיך פאַרשריבען?

— פאַר וואָס ניט? — זאָג איך.

— נו, מהיכי־תיתי, פאַרשריבען איז פאַרשריבען! — מאַכען זיי און קוקען איינס אויף דאָס אנדערע. — אַ קאָמעדיע מיט די דאַטשניקעס, אַ ריינע קאָמעדיע! ווער עס זאָל נישט קומען צו זיי נאָך געלט, געבען זיי. ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכען!

— וואָס איז דען? — זאָג איך. — איהר האַלט דען נישט פון דער היגער תלמוד־תורה?

— וואָסער תלמוד־תורה? — זאָגען זיי. — וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פאַרהאַן דען ביי אונז אָרעמע קינדער אין בויבעריק, וואָס מיר זאָלען דאַרפען האָבען אַ תלמוד־תורה? טהוט אַ פרעג אויף אַ ציקאַוועסט דעם יעהופּעצער מלמד, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, וועט איהר הערען...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף — זאָג איך — אויף דער תלמוד־תורה גאָרנישט געבען?

— וואָס איז שייך — זאָגען זיי — מיר געפינען? מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה אויף אייער קעשענע? און אַז איהר ווּעט וועלען אייער געלט אַרויסוואַרפען אין דער בלאָטע, קאָנען מיר אייך פאַרוועהרען? מיר זענען חלילה ניט אַזעלכע מענטשען, וואָס מיר זאָלען יענעם באַרעדען. נאָר איהר זאָלט וויסען, ווער אונזער שוחט'ס זוהן איז און וואָס ער איז, וואָלט איהר אַרויס פון די כלים... האָט קיין פאַראיבעל ניט. וואָס מיר האָבען אייך אפשר דעקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק:

— וואָס האָבען מיר אייך געוואָלט בעטען? איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דערצעהלט מכח דער תלמוד־תורה, דעם שוחט'ס זוהן, דאָס, יענץ... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען... איהר פאַרשטעהט?... אַ גוטען!

— אַ גוטען!

תיכף נאָך די צוויי אידען קומען צו געהן אַנדערע צוויי אידען: איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאָקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— גאָרנישט! מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון, צי זענען נישט געווען ביי אייך נאָר־וואָס צוויי אידען?

— איינער אַ נידעריגער — זאָג איך — און אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער און אַ דינליכער?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָבען זיי אייך נישט דער־צעהלט פון׳ם שוחט׳ס זוהן און פון דער היגער תלמוד־תורה?

— וואָסער תלמוד-תורה? — זאָג איך. — ס׳איז דען ביי אייך פאַרהאַן אַ תלמוד־תורה אין בויבעריק?

— נאָך אַ מין תלמוד־תורה! — זאָגען זיי. — אַזאַ שטיק נאָלד זאָלען מיר האָבען! די אידען האָבען אייך אפשר געזאָגט, אַז ניין?

— ס׳איז דען פאַרהאַן ביי אייך אָרעמע קינדער? — זאָג איך זיי.

— נאָך אַ מין אָרעמע קינדער! — זאָגען זיי. — אַזוי פיעל טויזענדער זאָלען מיר פאַרמאָגען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל אָרעמע קינדער עס געהען אַרום ביי אונז נאַקעט און באָרוויס! יענע צוויי אידען האָבען אייך אפשר געזאָגט, אַז ניין? ס׳איז דיר איין אַקציע מיט אַ אידען! הערט איהר, ס׳איז ניט שייך צו רעדען, איהר זענט דאָך נישט מעהר ווי אַ פּרעמדער מענטש, נאָר מיר זאָלען אייך דערצעהלען אַ צעהנט־חלק פון דעם, וואָס ביי אונז אין שטעדטעל טהוט זיך אָפּ, וואָלט איהר געשפּרונגען אין דער לופטען! איהר מעגט אונז זיכער גלויבען, אַז מיר קעהרען זיך אָן מיט׳ן שוחט׳ס זוהן גאָר ווינציגע מחותנים, און מיר דאַרפען איהם אויף נייען און נייענציג כפּרות... נאָר וואָס דען? דער דאָזיגער

יונגערמאַן, הערט איהר, איז דוקא אַ לייטישער יונגערמאַן; איהר קאָנט פאַרשטעהן פון דעם אַליין, אַז ער גיט זיך אָפּ מיט אַזאַ זאַך. כלעבען, אַזאַ גרויסע, אַזאַ הייליגע זאַך, ווי תלמוד־תורה! אַ קליי־ניגקייט — תלמוד־תורה! עס שטעהט ביי אונז געשריבען, מסתמא ווייסט איהר דאָך, ותלמוד תורה כנגד כולם — וואָס קאָן שוין זיין גרעסער דערפון? קומען צו געהן צוויי אידען און זענען מבטל, גאַרנישט! די גאַל קאָן דאָך נאָר צעזעצט ווערען! באשר וואָס? באשר ביי אונז זענען דאָ צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, — איז וואָס איינער טהוט, טהוט דער אַנ־דערער קאַפּויר! און דערצו האָט זיך נאָך אריינגעמישט דער מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, למאי מע האָט גע־עפּענט אַ תלמוד־תורה אָהן איהם...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף ניט שטעלען אויף זייערע רעד, — זאָג איך — און איך זאָל דוקא יאָ געבען אויף דער תלמוד־תורה?

— וואָס איז שייך? — זאָגען זיי. — מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה? אַוודאי איז דאָס אַ גרויסע מצוה אונטערהאַלטען אָרעמע קינדער, וואָס געהען ארום בטל, נאַקעט און באָרוויס. און שטעלען דערויף, וואָס יענע ווילען אייך דערצעהלען לשון־הרע, זענט איהר ניט מחויב, וואָרום אונזער שטערטעל איז, ווי איהר קוקט דאָס אָן, אַ קליין שטעדטעל און איין אָרעמס, נאָר פול מיט אינטריגעס, רכילות, קנאה, שנאה און וואָס איהר ווילט! מיר ווילען דאָ חלילה קיינעם ניט באַרעדען; נאָר גאָרנישט, ס'איז געקומען צו רעד — רעדט מען. האָט קיין פּאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק.

— מיר האָבען צו אייך אַ קליינע בקשה, איהר זאָלט ניט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דאָ דערצעהלט מכח צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, אינטריגעס, דאָס, יענץ, לאָקש, בויי־

דעם... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען. איהר פאַרשטעהט?... אַ גוטען!

— אַ גוטען!

נאָך די צוויי אידען קומען אָן אַנדערע צוויי אידען, איינער מיט אַ פּאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט אַ שטעקעל, און ווידער די איינענע געשיכטע פון „מה טובו“:

— ווער זענט איהר? וואָס ווערט איהר זאָגען גוטס?

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר, און אַרייגגעגאַנגען זענען מיר צו אייך גאָרנישט, גלאַט אַזוי, אַ פרעגע טהון, צי זענען ניט געוועזן דאָ נאָר־וואָס צוויי אידען, איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט? זיי האָבען מסתמא דערצעהלט גוזמות פון דער היגער תלמוד־תורה מיט די זיעבען און זיעבעציג תלמידים, און האָבען פאַרענטפערט דעם שוחט'ס זוהן, אַז ס'איז ביי אונז פאַרהאַן צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, און האָבען מסתמא באַרעדט דעם מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, געזאָגט אויף איהם, אַז ער האָט ליעב כבוד, מאַכען אינטריגעס? איאָ, גלייך ווי מיר זענען געוועזן דערביי? עך—עך—עך! וואָס ווייסט איהר, וואָס ביי אונז טהוט זיך אָפּ! מיר זאָלען אייך ווען דערצעהלען מכּת אונזערע „מעות־חטין“, מכּו׳ אונזער חברה „גמילות־חסדים“, וואָס מיר האָבען געוואָלט איינפיהרען, און מכּת דער היגער באָד, וואָס מיר האָבען געוואָלט מאַכען, וואָלט איהר משוגע געוואָרען...

איך האָב זיי אָפּ און זאָג זיי, אַז איך בין זיי מוחל דאָס „מעות־חטין“ מיט'ן „גמילות־חסדים“ מיט דער באָד, און אפילו מיט'ן מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, — און איך וויל ניט משוגע ווערען... געזעגענען זיי זיך אָפּ מיט מיר און געהען אַוועק, נאָר עס קומען באַלד אָן אַנדערע צוויי אידען,ביידע נידעריגע און ביידע מיט קאַשקעטלעך און ביידע מיט שטעקעלך.

דערזעהעען וויעדער אַ מאָל צוויי אידען, לאָז איך מיך שוין געהן אַקעגען זיי און וואַרט שוין ניט אויף קיין כבוד און רוף מיך אָן צו זיי:

— זייט־זשע מוחל, מיינע ליעבע אידען, איהר זענט דאָך מסתמא היגע בעלי־בתים און דאַרפען דאַרפט איהר גאָרנישט, נאָר גלאַט אַזוי, איהר ווילט וויסען, צי זענען דאָ ניט געוועזען ביי מיר נאָר־וואָס קיין צוויי אידען, איינער מיט אַ פּאַרעסאָל, דער אַנדע־רער מיט אַ שמעקעל? זאָג איך אייך, אַז ס'איז ניט געוועזען ביי מיר קיינער, און איך וויים ניט גאָרנישט, ניט פון קיין שוחטים, ניט פון קיין יעהופּעצער מלמדים, וואָס שרייבען אויף די בלעטער, ניט פון קיין אינטריגעס, ניט פון קיין תלמוד־תורה, ניט פון קיין מעות־חטין, ניט פון קיין באָד, און האָט אייך אַ גוטען תמיד!... חיה־טעל, הײם געבען דעם סאַמאָוואַר!

יד.

[אפגערעדט די מויד. — ניטא קיין טראַפּען וואַסער. — מיר צעקריעגען זיך מיט אַלע שכנים. — איך לויף אין שטאָדט אַריין.]

— דעם סאַמאָוואַר, ווילסט דו, זאָל מען דיר געבען? — זאָגט צו מיר מיין ווייב. — נו־נו, וועסט שוין מעגען וואַרטען אויף אַ סאַמאָוואַר! מיר זענען געבליבען אָהן אַ מענטשען, אָהן אַ טראָ־פּען וואַסער, אָהן לייב און אָהן לעבען! דיינע יעהופּעצער אַריס־טאָקראַטקעס, ברענען זאָלען זיי דיר אויפ'ן פייער, האָבען היינטיגע נאַכט אָפּגערעדט אונזער מויד!

— וואָס הייסט — זאָג איך — זיי האָבען אָפּגערעדט די מויד?

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם תם? ער ווייסט ניט, ווי אַזוי מע רעדט אָפּ אַ מויד? נעבאַך, אַ רחמנות אויף איהם! — מאַכט חיה־טעל. — לאָמיך נעהן תּאַטש אָפּשפּיעלען זיי אַ בייזען, אַ וויסטען, אַ פינסטערען...

— שאַ! — זאָג איך צו איהר. — חיה־עטעל, פאָלג מיך, לאָז זיין שטיל! מיר זענען דאָך נישט ביי זיך אין דער היים! מיר זיצען דאָך עפּיס אין בויבעריק, אויף אַ דאַטשע!

— אַ דאַטשע? — זאָגט מיין ווייב. — אַ גליק האָט מיך געטראָפען! זי וואָלט דיר געמעגט פארברענט ווערען מיט גאַנץ בויבעריק, איידער מיר האָבען זי געדונגען! איך האָב איהם אָבער געזאָגט, מע דאַרף ניט קיין דאַטשעס! האָט זיך איהם אָבער פאַרגלוסט נאָכשטופען די קאַרעטע! אַלע אידען פאָהרען קיין בויבעריק, דעריבער דאַרפען מיר אויך פאָהרען! וואָס וואָלסט דו געטהאָן, אשטייגער, ווען אַלע אידען זאָלען זיך אָפּשניידען די נעז?...

מיין ווייב זאָל לעבען איז געגליכען, להבדיל, צו אַ מאַשינע: אַז זי הויבט־אָן רעדען, זאָלט איהר זיך ניט פּרובען זי איבערשלאָגען; זי וועט אַזוי לאַנג רעדען, ביז זי וועט זיך אַליין אָפּשטעלען... בשעת זי האָט זיך דאָ אויסגע׳טענה׳ט מיט די אַריסטאָקראַטקעס פאַר דער מויד, בין איך מיך דערווייל דורכגעגאַנגען צו דער קעכין, טאָמער וועל איך ביי איהר פּועל׳ען, אַז זי זאָל שטעלען דעם סאַמאָוואַר; האָט זי מיר געגעבען אַ רעכטען פּעטשאַטעק: „איך וועל מענען וואַרטען, זאָגט זי, ביז זי וועט אויפשטעלען דעם סאַמאָוואַר! דער סאַמאָוואַר איז ניט איהר ארבייט. ס׳איז אַזוי אויך גענוג, זאָגט זי, אַז זי באַדאַרף זיך וואַלגערען, ווי אַ הונט, אין דרויסען, אויף דער שענער דאַטשע זייערער! דאַטשעס האָט זיך זיי פאַרוואָלט! זיי ווייסען שוין גאָרנישט וואָס אויסצוטראַכטען פאַר גרויס ראָסקאָש!“

— דאָס איז איין מאָל אַוועק, — זאָגט די קעכין — און דאָס אַנדערע, פאַר וואָס פרעגט איהר מיך ניט, וואו וועל איך אייך נעמען וואַסער?

— וואָס הייסט — זאָג איך — וואו? מיר האָבען דען ניט קיין ברונען אויף דער דאַטשע?

— זאָל איך אייך — זאָגט זי — געהן, הייסט דאָס, ציהען וואַסער? אַ ניט דערלעבען וועלען דאָס מיינע שונאים, אַז בתיה־

ביילע די שמש'טע זאָל ווערען אַ וואַסער־טרעגערין! גענוג, אז איך באַדאַרף דיענען אויף דער עלטער! אז אָך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין איבערגעקומען! מיין רפאל, עליו־השלום, זאָל איצטער אויפשטעהן און אַ קוק טהון אויף זיין בתיה־ביילע'ן, וואָלט ער נאָך אַ מאָל געשטאָרבען!...

בתיה־ביילע צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד. עס פערקלעהמט מיר ביי'ם הארצען, און איך רוף מיך אָן צו איהר:

— ווייסט איהר וואָס? — גיט מיר דעם עמער מיט'ן שטריק, וועל איך מיך פּרובען אליין אָנציהען איין עמער וואַסער.

איך נעם דעם עמער, געה צום ברונען, דרעה מיט'ן שטריק אהער און אהין אויף אלע זייטען — עס געהט נישט! „אפּנים, ס'איז גרינגער דורכשלאָגען צעהן געשעפטען אין יעהופּעץ, ווי אָנ־שעפּען איין עמער וואַסער אין בויבעריק"... — אַזוי טראַכט איך מיר און טהו אַ וואָרף דעם עמער. גליטשט זיך אַרוים די שטריק און פּוץ אין ברונען — ניטאָ ניט קיין עמער, ניט קיין שטריק, ניט קיין וואַסער!

— וואָס עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינ־טיגע נאַכט! — זאָגט בתיה־ביילע. — ס'איז אַ פרעמדער עמער מיט אַ פרעמדער שטריק! ווער האָט אייך געבעטען, איהר זאָלט אליין ציהען וואַסער? זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! אַ בעל־הבית זאָל זיך ליעב האָבען מישען אומעטום, אין אלע טעפּלעך! וואו וועל איך איצטער נעמען איין עמער? מיט וואָס וועל איך זיך שטעלען קאָכען?

איך אַנטלויף פון קיך, בעגעגענט מיך מיין ווייב מיט אַ געוויין.

— נאָט איז מיט דיר, חיה־עטעל, וואָס וויינסט דו?

— אַ דאַטשע האָט זיך איהם — זאָגט זי — פאַרגלוסט! „לופט" האָט זיך איהם געוואָלט אין בויבעריק! זאָלסט געוועזען הערען, וואָס פאַר אַ „לופט" איך האָב דאָ געהאַט פון דיינע שענע אַריסטאָקראַטקעס! זיי האָבען מיך אָפּגעזידעלט, ווי מע זידעלט אַ דיענסט! טאַקי כדאי געוועזען, כלעבען, אַרויספאָהרען צוליעב

דעם קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע! איך האָב געמיינט, אַז די הקדש־ווייבער וועלען זיך פאַר מיר איינשטעלען, צום סוף האָט מיר די רעסטאָפּאַליער אויסגעוואָרפען, אַז ס'איז ביי אונז אַ טרפה קיך, מילכיגס מיט פליישיגס איז ביי אונז, זאָגט זי, יחדיו... נאָר מעהר פון אַלעמען פאַרדריסט מיך אויף דער בלינדער, וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאַפּעס, עס זאָלען איהר נאָר ארויס די אויגען, ליעבער גאָט!

— אַז איהר וועט ניט אַנשטומט ווערען, — לאָזט זיך הערען אַ קול פון יענער זייט וואַנד — וועט מען אייך צעפּאַטשען די פּיסקעס! מע וועט ניט קוקען אויף אייערע איבערגעוואַכסענע טעכטער, וואָס איהר זענט געקומען מיט זיי אָהער חאַפּען חתנים, און אויף אייער מאַן, וואָס האָט געמאַכט איין אַפּערעלע און „גע־חאַפּט“ עטליכע טויזענדער! מאַהלט אייך, זיי וועלען געדרויערען ביי אייך, ניט מעהר זאָל דער אידישער גלות געדרויערען, פון אסתר־תענית ביז פורים! מע האָט שוין געזעהען אַזעלכע גבירים אין יעהופּעץ, וואָס היינט פאָהרען זיי אויף גומעלאַסטיקענע רעדלעך און מאָרגען געהען זיי אָהן שטיוועל צו פוס!...

„יאָ, — קלער איך מיר — דער פריהמאָרגען אויף דער דאַטשע האָט זיך אָנגעהויבען ניט אין בעסטען. אַ שלעכטער סימן!“

איך זוך־אויס פאַר מיין ווייב אַ תירוץ, אַז איך בעדאַרף האָבען נויטיג אין שטאָדט אריין, און לויף צו דער באַהן.

טו.

[דאַס אַפּקומעניש. — חידושים פון „זעכס־און־זעכציג“ און פון „סטוקעלקע“. — ווי אַזוי עס ווערד געמאַכט איין „אַפּיס“ פון אַ „אימעניע“. — דער יעהופּעצער טראַמוואַי.]

די בויבעריקער דאַטשניקעס, וואָס פאָהרען אַלע טאָג אין שטאָדט אריין, האָבען, אַפּנים, שטאַרק פערזינדיגט פאַר'ן רבונו־

של־עולם, מחמת זיי זענען פער׳משפט געוואָרען, זיי זאָלען פאַר זייערע גרויסע זינד אָפּקומען אויף דער וועלט, לעבעדיגערהייד זיך פּרעגלען אין גיהנום, זיך בראָטען און ברענען אַ גאַנצען טאָג אין שטאָדט אויף דער היץ, אַרומלויפען, ווי די פער׳סמ׳טע מייז, הין און צוריק, אָננעלאָדען מיט פּעקלעך, בינטלעך און פּאַפּיערענע פּי־דעלעך, עסען מכות, ניט שלאָפען, שטענדיג קוקען אויפ׳ן זייגער, לעבען אין פּחדים, ציטערען, מע זאָל חלילה ניט פערשפּעטיגען די באַהן...

נאָר אַז מע קומט זיך צענויף צווישען מענשען, בעדאַרף מען זיך בעריהמען מיט דער דאַטשע, אַז ס׳איז גאָר איין אַנטיק אין דער וועלט; דער עיקר איז די „לופט“: די „לופט“ איז מהיה נפשות, איין אמת׳ער גן־עדן!

און זיי זענען אַזוי געוועהנט געוואָרען מיט׳ן דאָזיגען „גן־ערן“, אַז זיי מיינען שוין, אַז סע קומט זיי טאַקי... זיי בעקלאָגען זיך שוין גאָר ניט, זיי זענען ווי די פער׳משפט׳ע אַרעסטאַנטען, וואָס ווייסען, אַז זיי מוזען אָפּזיין זייער שטיקעל צייט, איבערקומען דעם זומער, — וואָס זאָל מען טהון? זיי זענען דעריבער זעהר צופריעדען, אַז גאָט העלפט זיי, זיי פערהאַפּען חאָטש איין אָרט אין וואַגאָן — דאָס איז אַזאַ גליק, וואָס ניט איטליכער קאָן דערצו גרייכען. מע בעדאַרף זיך שלאָגען איבער איין אָרט און מע בעדאַרף טאַקי האָבען אַ שטיקעל הצלחה אויך; וואָרום אַ מאָל מאַכט זיך, איהר האָט שוין גוט מלחמה געהאַלטען, קום מיט צרות איינ־גענומען דעם אָרט, קומט צו געהן איינער אַ גלות מיט לאַנגע וואָנצעס, איהר ווייסט ניט, צי ס׳איז אַ איד, צי אַ כריסט, און בעט אייך, איהר זאָלט זיך מטריח זיין — „פּאַזוואָלטי וואָס בעז־פּאָקאָאיט!“... *

דער וואַגאָן, וואוהין איך האָב מיך אַריינגעחאַפּט, איז געווען אָנגעשטויסען מיט בויבעריקער דאַטשניקעס; אַ סך זענען געזע־

---

* זייט־זשע מוחל.

סען, און נאָך מעהר זענען געשטאַנען מחילה אויף די פיס. דער עולם האָט זיך צעשלאָגען אויף רעדלעך און מע האָט געשמועסט פון געשעפט: דער פון די בענק — די בענק זעצען־אָן; דער פון וועכסעלעך — ער האָט אַ גוט וועכסעלע.

— וואָס ווערד אָנגערופען ביי אייך אַ גוט וועכסעלע? — פרעגט איינער.

— אַ גוט וועכסעלע — ענטפערט איהם דער אַנדערער — הייסט אַזאַ וועכסעלע, וואָס האָט גע'חתמ'עט אַ „בטוח", נאָר אַזאַ „בטוח", וואָס האַלט ביי אָנזעצען, איהר פאַרשטעהט?... ביי אַזאַ וועכסעלע קאָן מען גוט פאַרדיענען!... אָט האָב איך ערשט נעכטען געמאַט צוויי וועכסעלעך אַזעלכע, און דוקא אין וואַלד, לינענדיג אין האַמאַק!

— ס'איז בלאָטע! — ענטפערט איהם יענער. — וואָס פאַר־דיענט מען ביי וועכסעלעך? פאַרדיענען פאַרדיענט מען ביי צוקער! אָט האָט נעכטען יענקעלע „געמאַכט" הונדערט טויזענד פוד צוקער.

— יענקעלע האָט „געמאַכט" הונדערט טויזענד פוד צוקער? — טהוען אַ פרעג עטליכע מיט אַ מאָל, ווי דערשראָקען. — ווי טייער? ווער האָט געקויפט? ווער האָט פאַרקויפט?...

און עס געהט אַוועק אַ לאַנגער שמועס פון צוקער, און מע רעכענט אויס, וויפיעל יענקעלע מיט דער חאַליאַסטרע האָבען היינ־טיגען חודש „געמאַכט" צוקער.

— איך האָב מורא, אויב ניט זעכס מאָל הונדערט טויזענד פוד, דער רוח זאָל זיי נעמען! — זאָגט איינער.

— איך האָב מורא, אויב ניט מעהר! — זאָגט דער אַנדערער מיט אַ זיפץ. — זיי זאָלען דאָס נאָר אויסקרענקען, רבונו של עולם!...

און דאָרט, אַ ביסעל העכער, זיצען די „מאַכערס" אַליין, און שמועסען פון צוקער, צי ס'וועט זיין טייער, צי ס'וועט זיין וואָל־וועל. איטליכער זאָגט זיין מיינונג, געוויינטליך, פונקט דעם היפך, וואָס יענער זאָגט, און מע הויבט אָן קריטיקירען דעם מיניסטער,

וואָס ער לאָזט אַרויס אַזוי ווינציג צוקער אויפ'ן מאַרק. איטליכער בעווייזט זיין חשבון, און איטליכער זאָגט, אַז ווען ער זאָל זיין מיניסטער, וואָלט ער בעסער געמאַכט...

* * *

נאָר נישט אַלע, וואָס זיצען אין וואַגאָן, אינטערעסירען זיך מיט וועכסעלעך, מיט בענק און מיט צוקער; פאַראַן אַזעלכע, וואָס רעדען גאָר פון עפּיס אַנדערש.

— אָט וועל איך אייך דערצעהלען אַ שענע זאַך. — זאָגט איי־נער. — מיר האָבען נעכטען געשפּיעלט אין „זעכס־און־זעכציג“ פון גאַנץ פריה ביז זייגער צוויי ביינאַכט; ס'איז מיר נישט געגאַנגען די קאָרט, זאָל גאָט שומר ומרחם זיין! קויף איך, ווער איך באַ־גראָבען! קויף איך ניט, ליגט גאָלד! דערווייל טרעפט זיך, עס קומט מיר אָן דאָס קערטעל, דינג איך מיך אין טאָג אריין! הקיצור, מע האָט מיך אריינגעטריבען אין אלף הששי אריין, אַזוי גרויס ווי הונדערט פינף און פערציג! וואָס האָב איך געהאַט? איך האָב געהאַט, הערט זשע, מלך, אויבער, מלכה, נייענטעל — פּיק, און טויז, אויבער, מלכה — טרעף. איז זיך מיישב די „ערשטע האַנד“, דער רוח זאָל זי נעמען, און געהט אַרויס מיט'ן קעניג טרעף. לעג איך דאָס צעהנטעל, שלאָגט מען איבער מיין וואָלעט קאָזיר, און איך בלייב אָהן איינס, און שטעל אַ רעמיז! ווי געפעלט אייך אַזאַ שלאַק? איך האָב געמיינט, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! פּונקט הונדערט פיער און פערציג, ווי אין אַפּטייק!

— שאַט! איך וועל אייך בעסער דערצעהלען, וואָס איך האָב געהאַט! — רופט זיך אָן נאָך איינער. — מיר זיצען אַמאָל בקאָמפּאַניע און מיר שפּיעלען אין „סטוקעלקע“. ווינטער איז דאָס געוועזען, אים חנוכה, פּונקט צום פינפטען ליכטעל. פאַרגלוסט זיך מיר געהן „בלינד“, „אַ־לאַ לייב“, און קויף מסתמא „שרגא“, און ווער באַגראָבען. איז, דאַכט זיך, גוט? ווער איך אין כעס און געה נאָך אַ מאָל „אַ־לאַ לייב“, און קויף ווידער אַ מאָל „שרגא“

אויף א רעמיז! בקיצור, איך האב זיך צעהיצט און האב גע־פטר'ט א קערבעל זעכציג, און האב דעמאלט אנגעשאלטען רב לייב־לען, ס'זאל נאר פאלען אין ים אריין!...

— זייט זשע מוחל, וואס איך וועל אייך פרעגען — רופט זיך אן א אידעל מן הצד: — איך בין אליין א זווענירארקער; מע שפיעלט ביי אונז אין זווענירארקע אויך אפטליך אין „סטוקעלקע"; דאס הייסט, מיר שפיעלען אין אלע שפיעלען, נאר מעהרסטענטייל שפיע־לען מיר אין „סטוקעלקע"; איך בעט אייך, מאכט מיך קלאר, וואס הייסט דאס געגאנגען „א־לא לייב"?

— „א־לא לייב" ווייסט איהר ניט וואס הייסט? — גיט איהם צו פערשטעהן איינער פון דער קאמפאניע. — אט וועל איך אייך קלאר מאכען: ביי אונז אין יעהופעץ איז פארהאן איינער א גע־וויסער לייב, „א גוטער ברודער", א קאכלעפעל אין שטאדט; האט ער געמאכט א תקנה, אז מע שפיעלט אין „סטוקעלקע", און איינער, למשל, געהט „בלינד", און דער אנדערער — „געזעהען", געהט די לעצטע האנד אויך „בלינד", ווערד דאס אנגערופען „א־לא לייב". היינט פארשטעהט איהר שוין דעם שכל?

— נו? — פרעגט דער זווענירארקער און ציהט אויס דעם האלז. — איז דאס טאקי עפיס א סגולה?

— אזא יאהר אויף לייבען! — ענטפערט איהם יענער, און דער גאנצער עולם לאכט.

* * *

שטיל אין א ווינקעל האבען זיך פערקלויבען צוויי אידען, איי־נער א רויטער, דער אנדערער א שווארצער. דער רויטער האט פער־ריסען דאס היטעלע ארויף, די ארבעל פערקאטשעט, קוקט אויף א בריל, שוויצט און רעדט. דער שווארצער האלט א שטיפטעל מיט א ביכעלע און שרייבט.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: פארשרייבט, זייט מוחל, א אימעניע אין חערסאנער גובערניע...

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: איך באַדאַרף האָבען אין פּאָדאָליער גובערניע.

ד ע ר ר ױ ט ע ר: שרײבט אין פּאָדאָליער גובערניע אַזױ גרױס װי דרײצעהנהונדערט דעסיאַטין ערד.

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: דרײצעהנהונדערט דעסיאַטין איז װױנציג.

ד ע ר ר ױ ט ע ר: שרײבט זשע אַכצעהנהונדערט דעסיאַ־טין.

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: אַכצעהנהונדערט איז אױך װױנ־ציג. איך באַדאַרף האָבען, ס'זאָל זײן האָטש דרײ טױזענד.

ד ע ר ר ױ ט ע ר: שרײבט זשע דרײ טױזענד פיער הונ־דערט דעסיאַטין ערד „טשערנאָזיאָם"...

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: הױלע ערד טױג מיר ניט. איך באַדאַרף האָבען אַביסעל װאַלד אױך.

ד ע ר ר ױ ט ע ר: בתוכם איז פאַרהאַן זעכס הונדערט דע־סיאַטין װאַלד.

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: זעכס הונדערט איז װױנציג. איך באַדאַרף, לכל הפחות, טױזענד דעסיאַטין װאַלד. מײן פריץ, פאַר־שטעהט איהר, האָט ליעב װאַלד.

ד ע ר ר ױ ט ע ר: מײן איך — טױזענד צװײ הונדערט דעסיאַטין װאַלד...

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: װאָסער װאַלד זאָל איך שרײבען?

ד ע ר ר ױ ט ע ר: װאָסער װאַלד? סאָסנע־װאַלד, דער אמת'ער סאָסנע־װאַלד, װאָס מע פרעגט אױף איהם! סאָסנעס גרױ־סע, גלײכע, אײנס און אײנס! איהר האָט נאָך אַזעלכע סאָסנעס, גלױבט מיר, ניט געזעהען!

ד ע ר ש װ א ר צ ע ר: סאָסנעס טױג מיר ניט; איך באַדאַרף האָבען דעמב.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: טפו! איך מיין טאַקי דעמב! די בעס־טע, די גרעסטע דעמבעס! ארזי לבנון! יעדער דעמב איז אַזוי גרויס, אַז ס'איז אונמעגליך איהם צו האַקען.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: און אַ הויף איז פאַרהאַן אין דער אימעניע? מיין פריץ באַדאַרף אַ הויף, און אַ שענעם הויף.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: נאָך אַ מין הויף! אַ הויף צו אַ הויף איז נים גלייך. פאַרשרייבט, זייט מוחל, אַ פּאַלאַץ פון עטליכע און צוואַנציג חדרים — וואָס זאָג איך? פון עטליכע און דרייסיג! איהר מעגט שרייבען אַלע פערציג — עלי ועל צוארי.

ד ע ר ש ו ו אַ ר צ ע ר: און אַ טייך? מיין פריץ האָט ליעב, ס'זאָל זיין ביי דער אימעניע אַ טייך.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: נאָך אַ מין טייך! אַ גרויסער, אַ טיע־פער, מיט פיש אַ כּך! אָט איז די אימעניע, אָט איז דער טייך! (ער בעוויזט איהם אויף דער האַנד, וואו איז די אימעניע און וואו איז דער טייך).

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: ווי אַזוי פאָהרט מען אהין? מיין פריץ וויל, עס זאָל זיין נאָהענט צו אַ באַהן.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: נאָך אַ מין נאָהענט! שרייבט אַ האַלב ווערסט — וואָס זאָג איך אַ האַלב ווערסט? אַ פערטעל ווערסט, עטליכע טריט פון דער סטאַנציע; אָט איז די סטאַנציע, אָט איז די אימעניע (ער בעווייזט איהם אויף דער דלאָני, וואו די אימעניע איז און וואו איז די סטאַנציע)...

— שאַט, מיר זענען שוין באַלד אין יעהופּעץ! — רופט זיך אָן איינער פון דער „חברה" און האַפּט זיך אויף פונ'ם אָרט און איז אָנגעברייט לויפען פערהאַפּען איין אָרט אינ'ם טראַמוויי. און נאָך איהם — דער גאַנצער עולם.

פערהאַפּען איין אָרט אינ'ם טראַמוויי איז נאָך מעהר בריה־שאַפט, ווי פערהאַפּען איין אָרט אויף דער באַהן. דאָ ווערד אַ גע־

לויפעריי מיט א נעשפרינגעריי איבער קעפ — ערדציטערניש! דאָ קוקט מען שוין ניט אויף קיין כבוד. א איד, א כריסט, מיט וואָנ־צעס, אָהן וואָנצעס, עס מעג זיין אפילו א דאמע — שטיקט מען זי און מע קוועטשט זי אזוי צענויף, אז עס געהט איהר שיער ניט ארויס די נשמה; אָדער אויב זי זיצט, זעצט מען זיך איהר אויפ׳ן שוים, און לאָז זי פרובען זאָגען, אז זי וויל ניט... בעדאַרף מען היטען די קעשענעס, און דעם זייגער איז גלייכער לאָזען אין דער היים. אז איהר וועט פאָהרען אין יעהופּעץ אויפ׳ן טראַמוויי מיט א גאָלדענעם זייגער (ער מעג זיין א זילבערנער, איז אויך נישקשה), וועט איהר האָבען, איך בעט איבער אייער כבוד, א פייג, ניט קיין זייגער...

טז.

[נעסט. — א לייבליכער פעטער. — יענטעל דער מוהמע זלאטע׳ס. — אומזיסטע טרערען.]

נעקומען צו פאָהרען פון שטאָדט א פערברענטער, א פער־שרפה׳טער, איין אויסגעמוטשעטער, א הונגעריגער, לויפען מיר אקעגען די קלענערע קינדער מיט א גדולה:

— פּאפּאשא! גאָסטי! או נאס גאָסטי! *

— גאָט ליעב דיר מיט דיינע נעסט, סקאָצעל קומט! — זאָגט צו מיר מיין ווייב. — די משפחה דיינע! געוואָהרע געוואָרען, אז דו האָסט פּאָרדיענט געלט, האָבען זיי זיך צעלאָזט פון דער גאָרער וועלט! וואו זענען זיי געווען פריהער, ניט היינט געדאַכט, אז דער דלות האָט געפּייפט אין אלע ווינקעלעך?...

---

* טאַטע, געסט!

„שוין לאַנג שטיל געווען !" — טראַכט איך מיר און לאָז מיך געהן אויף דער דאַטשע, קומט מיר אַקעגען איין אַלטער איד מיט אַ טוידט פּנים, מיט איינגעפאַלענע באַקען און מיט אַ גרויסער באָרד, און נעבען איהם שטעהט אַ נידעריג ווייבעל מיט אַ רויטער נאָז און מיט אַ געלער זיידענער פּעטשיילע, פערלעגט אַרונטער די אויהערען, און מיט אַ וואַרעמער שאַל אויף די פּלייצעס, האַטש אין דרויסען איז ניט אַזוי קאַלט. דאָס ווייבעל טהוט זיך מיר אַ מאָדנעם בויג, אַ וויש די נאָז מיט צוויי פינגער און אַ זאָג מיט אַ זיס שמייכעלע:

— האָכט מיך ניט דערקענט ? געה שוין, געה ! איך בין דאָך יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס ! און דאָס איז דער טאַטע מיינער, דיין פעטער זלמן. ער איז שטאַרק פאַרעלטערט געוואָרען, איאָ ? איך האָב זיך שוין באַקענט דאָ מיט אַלע דיינע קינדערלעך, איינס שענער פון'ם אַנדערען, קיין עין-הרע ניט !

— שלום־עליכם, פעטער ! — זאָג איך צום פעטער זלמן. — פון וואַנען קומט איהר אָן ?

— מחיה נפשות ! — ענטפערט מיר דער פעטער זלמן אויף אַ הויך קול און מאַכט מיט די ליפּען, ווי אַ מענש בשעת ער עסט און האָט הנאה. — בעסער, הערסט דו, קאָן שוין גאָרנישט זיין ! וואָס־זשע מאַכסט דו גוטס ? האַ ? שוין לאַנג, הערסט דו, ניט געזעהען זיך ? אודאי אַ יאָהר צוויי און צוואַנציג, האַ ? און אפשר מעהר ? שאַ, שאַ, איך וועל דיר באַלד זאָגען ! וויפיעל האָבען מיר פון יענטעל'ס חתונה ? האַ ? פּונקט פון איהר חתונה אָן האָבען מיר זיך ניט געזעהען ! וואָס־זשע מאַכסט דו עפּיס אין געזונט, האַ ? ווי געהט דאָס דיר אין די געשעפטען, האַ ?

— דאַנקען גאָט. — זאָג איך. — נו, און איהר וואָס מאַכט ?

— גלייך פון אַווריטש, פון דער היים, הייסט דאָס ! — מאַכט ער צו מיר אויף אַ קול. — געוועזן ביי דיר אין שטאָדט, געקלאַפּט אין דער טיר, מע עפענט ניט ! הקיצור, מע זאָגט, דו ביזט אין

בויבעריק. וואָס טהוסט דו אין בויבעריק, הא? אויף זומער, הייסט דאָס, הא? זאָגסט עפּיס?

— ער דערהערט ניט. — מאַכט צו מיר יענטעל. — זינט די מאַמע, מיר צו לענגערע יאָהר, איז געשטאָרבען, איז ער, ניט פאַר דיר געדאַכט, געוואָרען טויב. אָבער ווי אַזוי מיינסט דו טויב? ווי די וואַנט!

— ס'איז דאָ, הערסט דו, אויסגעצייכענט גוט! הא? — שרייט צו מיר דער פעטער זלמן אויף אַ קול, גלייך ווי איך וואָלט דאָ געוועזן דער טויבער, ניט ער. — איך זאָג דיר, הערסט דו, ס'איז דאָ איין אַנטיק! ממש אַ גן־עדן! הא? איך רעכען דאָ, אם־ירצה־השם, פאַרברענגען אַ וואָך צוויי אָדער דריי, הא?

— מיר האָבען געוואָלט פאַרפאָהרען אויף אַ סטאַנציע, — זאָגט יענטעל און פערענטפערט זיך — האָט זיך דער טאַטע איינ־געשפּאַרט — נאָר אַהער; דו ווערסט זיך באַלעדיגען, זאָגט ער, טאָ־מער שטעהען מיר ביי אַ פרעמדען; איך בין דאָך איהם, זאָגט ער, אַ לייבליכער פעטער, עס פּאַסט ניט!

— און ווער איז יענץ פאַרפאָלק? — זאָג איך און ווייז אָן אויף אַ אידען מיט אַ אידינע, וואָס זיצען אויף דער וועראַנדע און טרינקען טיי פון די שאָלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

— לאָמיך אַזוי וויסען בייז! — זאָגט צו מיר יענטעל שטי־לערהייד און ווישט זיך די ליפּען און קוקט אויפ'ן פאַרפאָלק. — ס'איז, ווייזט אויס, מאַן און ווייב; זיי זענען געפאָהרען מיט אונז פון חוואַסטעוו אין איין וואַגאָן, האָבען מיר זיך צערעדט, ווי גע־וויינטליך, אונטערוועגענס: וואוהין פאָהרט איהר? וואוהין פאָהרט א י ה ר? אַהין־אַהער — בקיצור, זיי זענען געוואָהר גע־וואָרען, אַז מיר פאָהרען צו דיר, און אַז דיר איז איצטער, קיין עין־הרע, די צייט גוט, דו פאַרשטעהסט?... זיי זענען, זאָגען זיי, מיט דיר קרובים, און נאָהענטע קרובים. פרעג איך: ווי אַזוי? זאָגען זיי: „ס'איז געקניפּט און געבונדען". נאָר ווי אַרום און ווי אַזוי — קאָן מען ביי זיי ניט וויסען; הויבט ער אָן דערצעהלען, שלאָגט

זי איהם איבער; הויבט זי אָן דערצעהלען, שלאָגט ער זי איי־בער — אַ מעשה אָהן איין עק! דו הער בעסער אויס מיך; מיר זע־נען דאָך יאָ אייגענע געשוועסטערקינדער!

און יענטעל דערצעהלט מיר אויס איהר ביטער הארץ, ווי אַזוי ס'איז איהר געבאָך איצט זעהר ניט גוט די צייט, דאָס הייסט, גוט איז איהר קיינמאָל ניט געווען, פון דער ערשטער מינוט אָן נאָך איהר חופּה האָט זי נאָך, זאָגט זי, קיין גוטען טאָג ניט פערזוכט; נאָר גאָרנישט, ווי זאָגט מען, ס'איז געווען „גומער ערגער". נאָר פון אַ צייט, זאָגט זי, אַז סע־געהט איהר אַלע מאָל ערגער און ער־גער, און איצט איז איהר אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט! אַז פער־דיענען, זאָגט זי, פערדיענט זי גאָרנישט, און דאַרפען דאַרף מען אַ סך! און דערצו איז פאַרהאַן, זאָגט זי, זייטיגע צרות און וועה־טינען: דאָס איז אַ פּריזיוו, און דאָס איז אַ קינד אויף חתונה מאַ־כען, און דאָס פאַלט אַ בהמה, און דאָס ברענט־אָפּ די קליים. מע ראַטעוועט ניט ארויס, זאָלסט זאָגען — אַ פּאָדעם! איז שוין, דאַכט זיך, גוט אָרום און אָרום, איאָ? לעגט זיך אַוועק אַ מויד פון קרוב דרייצעהן יאָהר, אַ שענע, אַ ריינע, אַ גלאַטע, אַ מחיה'דיגע, און שטאַרבט אַוועק! סאָסעל האָט זי געהייסען, טאַקי נאָך דער מוהמע סאָסיע, געווען תמיד געזונד און שטאַרק, קיינמאָל ניט געוואוסט אַ פינגער זאָל וועה טהון, און פלוצים קומט זי צו געהן פונ'ם מאַרק, שטעלט אַוועק דעם קאָשיק, דאָס פּנים טוידט, ווי די וואַנד. „וועה איז מיר, טאָכטער, וואָס איז דיר?" — „גאָרנישט — זאָגט זי — דער קאָפּ טהוט מיר עפּיס וועה". איך טהו זי אַ טאָפּ ביי'ם קאָפּ — אַ העליש פייער! „לעג זיך צו, טאָכטער, אויף אַ ווייל'ע, איך וועל אַ לויף טהון צום דאָקטאָר". — „וואָס טויג דיר, זאָגט זי, מאַמע, דער דאָקטאָר? איין עבירה אַ צווייער, ס'וועט מיר איבער־געהן! לאָמיך בעסער, זאָגט זי, אויסזאַלצען דאָס פלייש און אָנ־שיילען קאַרטאָפּליעס"... איך זעה אָבער, אַז דאָס קינד עקט זיך, הער איך זי ניט און לעג זי אריין מיט גוואַלד אין בעט אריין, וועה איז מיר, און לויף אַוועק צום דאָקטאָר! וואו איז דער דאָקטאָר?

דאָקטאָר — דאָקטאָר! דאָקטאָר — דאָקטאָר! דער דאָקטאָר איז ערגיץ אין אַלדי שווארצע יאָהר, הינטער'ן שטעדטעל! נאָר ס'איז עפּיס אַ תּירוץ? דער דאָקטאָר זאָל מיר זיין! איך האָב איהם אראָפּגעבראַכט, דעם שענעם דאָקטאָר, און אַז איך בין געקומען מיט'ן דאָקטאָר, האָב איך זי שוין געטראָפען — וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא — אָהן לשון, די אויגען ארויף. „טאָכטערעל, האָסט מיך דערקענט?" — ווער? וואָס? ווען? רעד צו דער וואַנט! און ביז טאָג איז זי ניט געוואָרען! איין אויסחאַפּעניש, משטיינס געזאָגט, געקומען אויף איהר! אַ שענע, אַ געזונטע, אַ ליכטיגע, ווי אַזוי לעגט מען אַזעלכעס אין דער ערד אריין?!"...

און יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד, און איך, אויף איהר קוקענדיג, פּיהל, אַז עס שטיקען מיך די טרערען.

— וואָס איז? וואָס איז דער געוויין? — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה־עטעל און געהט־צו צו מיר.

איך וויל איהר ענטפערען, קאָן איך ניט אויסרעדען קיין וואָרט. איך שלינג די טרערען. איך נעם זיך אָן מיט כח און זאָג:

— נעבאָך אַ קינד ביי איהר געשטאָ... אַ מיידעל פון דרייצעהן יאָה...

— שוין לאַנג? — פרעגט חיה־עטעל ווי דערשראָקען.

— שוין אַ יאָהר נייען, אָדער צעהן. — זאָגט יענטעל און רופט זיך אָן צום פעטער זלמן: — טאַטע, וויפיעל איז שוין, אַז סאָסעל איז געשטאָרבען? דו באַדאַרפסט וויסען אקוראַט.

— פון אוּוריטש? — זאָגט דער פעטער זלמן. — פון אוּוריטש אהער מיט דער אקס רעכענט זיך אַ ווערסט דריטהאַלבען הונדערט, און אפשר טאַקי אַלע דריי הונדערט, האַ?...

בכדי איך זאָל ניט אויסשיסען קיין געלעכטער, פערליר איך די בריל, בויג זיך אָן און לאָז מיך געהן אויף דער וועראַנדע מקבל־פּנים זיין די איבעריגע געסט, וואָס זיצען און טרינקען טיי פון די שאַלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

יז.

[דאָס פאַרפאַלק. — „געקניפּט און געבונדען". — אַ מעשה אַהז אַיין עק.]

איך געה־צו צום פאַרפאַלק און טרעף זיי זיצען שטארק פערשוויצט פון דעם טיי. ער טראָגט אַ סאמעטענעם קאשקעט מיט אַ גאַנץ ברייטען דעניק, און זי — אַ פאריק מיט אַ ווייסען שרונט. ביידע זענען זיי גוט געפּאקט, וועגען אינאיינעם בלא־גוזמא אַ פּוד פופצעהן אָדער זעכצעהן. איך זעץ מיך צו צו זיי, איך פערבינד מיט זיי אַ שמועס: דאָס, יענץ, פון וואנען פאָהרט איהר און ווער זענט איהר?

— ווען מיר זענען? — מאכט צו מיר דער מאַן און ווישט זיך דעם שווייס מיט דער קאפּאָטע. — אָט וועט איהר באַלד האָרכען. נאָר קודם־כל, זאָגט מיר, וואָס איך וועל אייך פרעגען: ווי אַזוי האָט געהייסען דער זיידע אייערער פון דער מאַמע'ס צד, ניט רב מרדכי'לע?

— רב מרדכי'לע. — זאָג איך.

— שוין געשטאָרבען? — פרעגט ער.

— אָהאָ! — זאָג איך. — שוין לאַנג געשטאָרבען!

— ברוך דיין אמת! — מאכט ער און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ. — טפו־פו־פו! איין עהרליכער איד, אייך צו לענגערע יאָהר, און אַ מופלג בתורה! אויף איהם מעג מען טאַקי זאָגען: זכר צדיק לברכה! נו, און די באבע חנה'לע וואָס מאכט?

— אויך געשטאָרבען.

— לאָז זי האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן, אויך געווען אַ כשר'ע אידינע! — זאָגט ער און דרעהט זיך אויס מיט'ן פנים צום ווייב: — דו האָסט זיי ניט געקענט, ווייסט דו ניט, וואָס דאָס איז געווען פאַר אַ רב מרדכי'לע און פאַר אַ חנה'לע! הערט איהר (ער דרעהט זיך אויס מיט'ן פנים צו מיר), איהר האָט געהאַט אַ זיידען מיט

א באבע. וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר א זיידען מיט א באבע איהר האָט געהאַט!

— איך ווייס, — זאָג איך — אז איך האָב געהאַט א זיידען מיט א באבע. זאָגט, ווער זענט איהר?

— אָט וועט איהר באַלד הערכען. — מאַכט ער און פערקאַטשעט די ארבעל כמעט ביז די עלענבויגענס און נעמט זיך אָן ביי דער באָרד און שאָקעלט זיך און רעדט מיט א ניגון און מיט א שמייכעלע: — אייער זיידע רב מרדכי׳לע איז אליין געווען א קאָרסישעווער, פון קאָרסישעוו, און האָט געהאַט אין קאָרסישעוו צוויי שוועסטער האָט ער געהאַט: נחמה׳לע און זיסעלע; האָט די נחמה׳לע געהאַט צוויי מאַנען, צוויי מאָל, הייסט דאָס, חתונה געהאַט; דאָס ערשטע מאָל טאַקי פון קאָרסישעוו פאַר לייבעלע קאָרסישעווער, אזוי האָט מען איהם גערופען; און דאָס אנדערע מאָל האָט זי חתונה געהאַט פאַר רב שמחה׳לען, טאַקי ווידער פון קאָרסישעוו; און דער רב שמחה׳לע קאָרסישעווער, אז ער האָט חתונה געהאַט, הייסט דאָס, פאַר דער מוהמע נחמה׳לע, איז ער געווען איין אלמן איז ער געווען, — הערט זיך נאָר צו מיט קאָפּ! דאָס ערשטע ווייב זיינס איז אויך געווען א קאָרסישעווער, זי האָט געהייסען דבורה׳לע, און זי איז געווען, דבורה׳לע הייסט דאָס, טאַקי דעם זיידענ׳ס איין אייגענע, איהר פאַרשטעהט? האָט זי דער זיידע אייערער חתונה געמאַכט, איהר הערט צי ניין, פאַר זיינעם א שוואָגער, טאַקי רב שמחה׳לע. בשעת ער איז נאָך ניט געווען זיינער א שוואָגער; און ערשט נאָכדעם, אז די דבורה׳לע איז געשטאָרבען, האָט דער שמחה׳לע גענומען אייער זיידענ׳ס שוועסטער, די מוהמע נחמה׳לע, און האָט געהאַט א טאָכטער, האָט ער איהר א נאָמען געגעבען רייזעלע, נאָך זיין מאַמע רייזע, וואָס זי איז געווען טאַקי אייער זיידענ׳ס א מוהמע; האָט די רייזעלע רב שמחה׳לעס נאָכדעם חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש, טאַקי פאַר איין אייגענעם פון דער באַבע׳ס צד, מאיר׳על האָט ער געהייסען, — איהר פאַרשטעהט, ווי דאָס געהט? ס׳איז געקניפּט און געבונדען!

— ס'איז געקניפּט און געבונדען! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — ער האָט אָבער פאַרגעסען זאָגען, ווי אַזוי געהער זיך אָן רייזעלע מיט איהר מאַן אַ קרוב? אָט וועל איך אייך דערצעהלען! אייער באָבע חנה'לע פון קאַרסישעוו האָט געהאַט אַ פעטער אין מעזשביזש, האָט ער געהייסען נח...

— סקאַצעל קומט! — שלאָגט זי איבער דער מאַן. — זי איז פאַרפאַהרען אַזש קיין מעזשביזש צום פעטער נח! לאָז מיך, וועל איך זיי קלאָר מאַכען די משפחה אַקוראַט. הקיצור, אייער זיידען'ס אַנדערע שוועסטער זיסעלע האָט געהאַט אַ מאַן פון הוליי־פּאָלי, רב לוי'ניו האָט מען איהם גערופען; האָט זי ניט געהאַט קיין קינדער, האָט זי זיך מיט איהם גע'גט, און האָט חתונה געהאַט דאָס אַנדערע מאָל, פון מאַנעסטרישטש, פאַר איינעם אַ געוויסען רב נפתלי מאַנעסטרישטשער, און האָט געהאַט מיט איהם אַזוי גרוים ווי פינף זיהן מיט זיעבען טעכטער...

— פונקט קאַפּויר! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — זיע־בען זיהן מיט פינף טעכטער.

— מיין איך זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער (ער צעהלט אויף די פינגער): ברוכ'על, חיימ'על, יענקעלע, הערצעלע, בערישעל, פישעלע, יוסעלע, און עטעלע, רבקה'לע, האָדעלע, פייגעלע, קריינ־דעלע, — אַזוי דאַכט זיך? איז ברוכ'על געשטאָרבען, און יענקעלע האָט חתונה געהאַט קיין קאַרסישעוו, גענומען רייזעלע דער מוהמע נחמה'לע'ס, וואָס געהער זיך אָן אייער זיידען רב מרדכי'לע איין אייגענע פּלימעניצע; האָבען זיך, הייסט דאָס, דער זיידע מיט דער באָבע משדך געווען, — איהר פאַרשטעהט, ווי עס קיימעלט זיך? ס'איז געקניפּט און געבונדען! זאָגט אפשר, אַז ניין?

— יאָ, — זאָג איך — ס'איז געקניפּט און געבונדען. וואָס גע־הער עס זיך אָבער אָן מיט אייך? ווער זענט איהר?

— הערט זשע ווייטער! — מאַכט ער צו מיר. — אָט דער נפתלי מאַנעסטרישטשער, וואָס איך האָב אייך געזאָגט, האָט דאָך

געהאַט די עלטערע צוויי טעכטער: עטעלע און רבקה'לע. האָט עטעלע חתונה געהאַט פון ראַדאָמישל פאַר רב משה לייב ראַדאָמישלער'ס אַ זוהן, וואָס געהער זיך אָן מיט נפתלי מאַנעסטרישטשער טאַקי איין אייגענער, מחמת נפתלי'ס אַ שוועסטער האָט חתונה געהאַט פאַר משה לייב'ס אַ ברודער, — איהר פאַרשטעהט, וואָס דאָ טהוט זיך?

— און וואו האָסט דו אַהינגעטהאָן רבקה'לען? — רופט זיך אָן דאָס ווייב און וויל אָנהויבען דערצעהלען פון רבקה'לען, דערלאָזט זי ניט דער מאַן; ער פאַרשטעלט איהר דאָס מויל מיט דער האַנד און שרייט:

— האָב צייט מיט רבקה'לען! וואָס האָסט דו קיין צייט ניט? זי וועט זיין גאַנץ! איך וועל זי אין קעשענע ניט באַהאַלטען! יאָ, וואו זשע האַלט איך? — ביי עטעלע'ן, אַפּנים. האָט עטעלע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, חתונה געהאַט פון ראַדאָמישל, ווי איהר ווייסט שוין, טאַקי פאַר איין אייגענעם, און רבקה'לע האָט גענומען אַ מאַן אַ פליאַסק פון מאַנעסטרישטש. האָט ער געהייסען העניך, און האָט געהאַט מיט איהם אַ טאָכטער גנענדעל.

— גוט יום־טוב דיר! — זאָגט דאָס ווייב. — פון וואַנען האָט זיך צו דיר גענומען גנענדעל? גנענדעל איז דאָך גאָר עטעלע'ס טאָכטער פון ראַדאָמישל!

— און איך וואָס האָב געזאָגט?

— דו האָסט געזאָגט — דער מוהמע רבקה'לע'ס טאָכטער.

— עס האָט זיך דיר גע'חלום'ט! איך האַלט נאָך גאָר אפילו ניט ביי רבקה'לען.

— אוי! — מאַכט דאָס ווייב און טהוט אַ טאַנץ־אונטער. — מע קאָן דאָך פון איהם דעם שלאַג באַקומען! דו האָסט דאָך נאָר־וואָס אויסגערעכענט דעם יחוס פון דער מוהמע רבקה'לע, אַז זי האָט חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש. אפילו אַ סימן, זי האָט גענומען אַ מאַן אַ פליאַסק, העניך האָט ער געהייסען...

— זי פאַרדולט מיר דעם קאָפּ! — מאַכט דער מאַן. — וואו זשע האַלט איך? יאָ, האָט רבקה'לע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, געהאַט אַ טאָכטער, מיין איך אַ זוהן, האָט ער געהייסען מענ־דעל, און עטעלע פון ראַדאָמישל האָט געהאַט אַ זוהן, מיין איך אַ טאָכטער, גנענדעל, האָבען זיי צווישען זיך אַ שידוך געטהאָן, דאָס הייסט, רבקה'לע'ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל האָט חתונה געהאַט פאַר עטעלע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש, מיין איך פאַרקעהרט, רבקה'לע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש האָט גענומען עטעלע'ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל פאַר אַ ווייב...

— טפו זאָלסט דו ווערען פאַר אַלע אידען! — רופט זיך אָן דאָס ווייב צום מאַן, האַפּט זיך אויף, טהוט אַ פּלעסק מיט די הענד. — איהר האָט אַמאָל געהערט, אַז אַ זוהן זאָל הייסען גנענ־דעל און אַ טאָכטער מענדעל, אַז גנענדעל זאָל נעמען מענדלען פאַר אַ ווייב?

— אַז דו פאַרדולסט מיר דעם קאָפּ! — זאָגט צו איהר דער מאַן און וויל דערצעהלען ווייטער, קומט אָן מיין חיה־עטעל:

— שוין געגרייט צום טיש, קומט עסען! רופ, ליובעניו, די געסט צום טיש, זיי געהרען אודאי הונגעריג!

ביי'ם טיש קעהרט זיך אום דער קרוב מיינער צו דער באָבע נחמה'לע'ס פעטער פון מעזשביזש, וואָס האָט געהייסען נח, און דער נח האָט געהאַט, ווי יענער נח פון'ם חומש, דריי זיהן; נאָר יענעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שם, חם און יפת, און דעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שימעלע, חעמעלע און יאָקעל — און ערשט דאָ ציהט זיך אַוועק אַ לאַנגער פאָדעם פון קרובים און שידוכים צווישען זיך, געדרעהט און געקייטעלט, געקניפּט און גע־בונדען — אַ מעשה אָהן איין עק! אַ שטיקעל גליק, וואָס דער פעטער זלמן (מאריך ימים זאָל ער זיין!) מישט זיך אריין אין מיטען:

— ווי טייער איז ביי אייך פלייש אין בויבעריק, הא? ביי אונז אין אווריטש איז פלייש ביוקר גדול. ווייסט דו פאר וואָס? איבער דער טאַקסע. מיר האָבען אונזער אייגענס א בעל־טאַקסע, איז ער א גרויסער הולטיי! און אייער בעל־טאַקסע איז אויך אזא הולטיי, הא? אלע בעלי־טאַקסעס זענען גרויסע הולטייעס, ממזרים, ימח שמם! אפשר ניין! הא?...

מיין קרוב מיט'ן סאַמעטענעם קאַשקעט הערט אויף צו עסען, האַלט דעם גאָפּעל אין דער לופטען און קוקט אויפ'ן פעטער זלמן, ווי א גזלן, למאַי ער האָט איהם איבערגעשלאָגען סאַמע אין מיטען. נאָר דער פעטער זלמן הערט איהם, ווי דעם קאָטער; ער טהוט זיך זיינס: ער דערצעהלט מעשיות פונ'ם אווריטשער בעל־טאַקסע און פון אווריטשער קהל און עסט בשעת מעשה גאַנץ געשמאַק.

יח.

[מע בעלענט די משפחה. — מיר פאַהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אריין.]

— וואו באַלעגט מען די „משפחה“? — רופט זיך אָן צו מיר נאָכ'ן עסען מיין חיה־עטעל פערזאָרגט. — זיי זענען טאַקי זעהר אָנגעלעגטע געסט, נאָר פון דעסטוועגען אין דרויסען קאָן מען זיי ניט לעגען.

— פרעג מיך עפּיס גרינגערס! — זאָג איך. — דעם פעטער זלמן רעכען איך אויסבעטען אָט־דאָ, אויף דער ווערענדע; יענטעל וועט שלאָפען מיט די קינדער; און דאָס פאָרפאָלק, וואָס ס'איז „געקניפּט און געבונדען“, מעג ליגען ביי דער הייסער וואַנט; לאָ־זען זיי האָמש הנאה האָבען פון דער דאַטשע... ווי געפעלט דיר, חיה־עטעל, דאָס ווינטעלע, וואָס האָט א בלאָז געטהאָן? עס חמאַ־רעט זיך. מיר דאַכט, עס וועט געהן א רעגען.

— אָמן הלואי! — זאָגט חיה־עטעל. — די זון האָט אַזוי אָנ־געבראָטען דורכ'ן טאָג, אַז עס וואָלט שוין געמעגט, כלעבען, אונ־טערפרישען אַ ביסעל אויף דער שענער דאַטשע! נאַ דיר אַ דאַ־טשע! נאַ דיר „לופט"! גאָט זאָל העלפען, עס זאָל אַ גאָס טהון אַ רעגען און פאַרטרינקען די דאַטשעס מיט די דאַטשניקעס מיט גאַנץ בויבעריק, רבונו של עולם!

עס געדויערט נישט לאַנג, און דער הימעל ציהט זיך איבער מיט געדיכטע וואָלקענס. עס ווערד מיט אַ מאָל פינסטער־חושך, גלייך ווי עמיצער האָט פערלאָשען די זון. די פויגעלעך האָבען זיך בעהאַלטען אין די נעסטען. די לופט ווערד אַלע מינוט געדיכטער און שווערער. מיט אַ מאָל שניידט־דורך אַ בליץ און פערבלענדט די אויגען, און באַלד טהוט אַ זעץ אַ דונער, וואָס קנאַלט, הילכט און קאַטשעט זיך פון איין עק וואַלד ביז'ן אַנדערען.

— איך האָב מורא, עס וועט געהן אַ רעגען! — רופט זיך אָן דער פעטער זלמן און קוקט אין הימעל אַריין. — און גלייך ווי ער האָט געטראָפען; ער האָט נאָר אויסגערעדט, האָט אָנגעהויבען צו גיסען אַ שלאַקס־רעגען, אַלע מאָל געשמאַקער, געדיכטער און שטאַר־קער, און אַלע מאָל טהוט אַ בלישטש אַ נייער בליץ, וואָס בעלייכט דאָס געדיכטע בלויע פינסטערניש, און אַ זעץ אַ דונער, אַ פאָהר איבער'ן גאַנצען וואַלד — ט־ר־ר־ר־ר־ר־ר־ר!

— מיר דאַכט, אַז דער רעגען האָט זיך פאַרקאַטשעט נישט אויף אַ ווײַלע. — זאָגט דער פעטער זלמן. — ער וועט, אם־ירצה־השם, געהן און געהן און געהן.

— איהר זאָלט דערלעבען אָנזאָגען בעסערע בשורות! — מאַכט חיה־עטעל דערשראָקען און חאַפּט אַ קוק אַלע מאָל אין שטוב אַריין.

— וואָס קוקסט דו זיך אַרום אַלע מינוט? — רוף איך מיך אָן צו איהר.

— איך קוק, — זאָגט זי — צי סע קאָפּעט נישט פון דער סטע־
לי. יאָ, סע קאָפּעט גלייך אין בעט אריין! מע דאַרף אונטער־
שטעלן אַ שיסעל.

— ביי אונז אין אַוורימטש — זאָגט דער פעטער זלמן — איז
אויך געווען אַזאַ מבול, שוין דרינען אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג,
און אפשר, האַ? אַלע דרייסיג! עס האָט פּאַרטרונקען רעמאָלט די
גאַנצע שטאָדט האָט דאָס פּאַרטרונקען! מע האָט זיך געשיפט
אויף שיפלעך האָט מען זיך געשיפט! ס'איז געווען חושך איז גע־
ווען!

— וואו זענט איהר ערגיץ? — הער איך אַ קול פון שטוב. —
קומט אַהער! העלפט טראָגען! ראַטעוועט!...

איך טהו זיך אַ וואָרף אין שטוב אריין — אַ צרה! איין אומ־
גליק! דער רעגען שמייסט דורך די פענסטער, און סע גיסט פון
דער סטעלי, און מיין חיה־עטעל פערקאַטשעט דאָס קליידעל אין
וואַסער. אין איין האַנד האַלט זי אַ קאָפּען־קישעלע, אין דער אַנדע־
רער — אַ פּאַן, וואָס מע פרעגעלט איינגעמאַכטס, און שרייט אין
איין קול:

— גוואַלד! העלפט טראָגען! ראַטעוועט! ראַטעוועט!

— וואָס טהוסט דו? — זאָג איך צו איהר. — וואָס שלעפּסט
דו פון שטוב? לאָמיר אַנטלויפען, זיך ארויסראַטעווען מיט די
נפשות! וואו זענען ערגיץ די קלענערע קינדער?

— פּאַפּאַשאַ! אידי־קאַ סיודאַ! (טאַטע, קום נאָר אַהער!)—
שרייען צו מיר די קליינע חברה־לייט פונ'ם אַנדערען חדר, שטעהען
מלא־שמחה כמעט ביז די קנעכלעך אין וואַסער און טאַנצען און
פּאַליאָסקען זיך, מאַכען בולבעלעך און זינגען:

דאָזשדיק, דאָזשדיק, פּערעסטאַן!
מי פּאָיעדיעם נאַ יאָרדאַן!...*

---

* רעגנו, רעגנו, הער שוין אויף! מיר'ן פאָהרען אויפ'ן ירדן!

— גוואלד! גוואלד! גוואלד! ראטעוועט! מיר זענען פאר־ביי! — שרייט מיין חיה־עטעל און צעלאָזט די הענד און בלייבט שטעהן אין וואסער, ווי פערגליווערט.

— די קינדער, די קינדער ראטעוועט ארויס! — שרייט יענטעל אויף א קוויטש און שטעהט אויף איין אָרט.

— פאר וואָס ראטעוועט מען ניט די קינדער? — שרייט דאָס פאָרפאָלק און ריהרט זיך ניט פונ׳ם אָרט.

— ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? — שרייט דער פעטער זלמן. — עס וואָלט גלייכער געווען, איהר זאָלט די קלענערע קינדער ערגיץ אריבערטראָגען, ווארום עס וועט, שיינט מיר, זיין א מבול...

* * *

איך אייל מיך און פערשלים מיין בעשרייבונג פון גלות דאטשע, מחמת מיר האלטען, איך און מיין חיה־עטעל, הייסט דאָס, ביי אוועקפאָהרען קיין אויסלאנד, אין די „ווארעמע בעדער“ אריין. די דאָקטוירים געפינען, אז מיר בעדארפען ביידע טרינקען אזעלכע מינים וואסערען און באָדען זיך אין די ווארעמע בעדער. און אגב ווילט זיך אונז טאקי אביסעל אָנקוקען א וועלט; מהיכי־תיתי, אז גאָט העלפט, מע קאָן, פאר וואָס ניט?... די קינדער לאָזען מיר איבער אין בויבעריק אויף דער דאטשע, חלילה ניט אליין; יענטעל דעם פעטער זלמנ׳ס האָבען מיר געמאכט פאר בעל־הבית׳טע אין שטוב, און צוליעב איהר איז שוין פערבליבען דער פעטער זלמן אויך. דאָס פאָרפאָלק, וואָס איז „געקניפט און געבונדען“, האָט אפילו אויך שמארק חשק געהאט איבערצובלייבען ביי אונז איבער׳ן זומער, האָט זיי מיין ווייב געגעבען אָנצוהערעניש, אז עס וועט אין בויבעריק אָהן זיי, אם ירצה השם, אויך זיין פרייליך, און זיי האָבען גענומען דעם וועג. וואוהין פאָהרען מיר — ווייס איך נאָך אליין ניט; מסתמא וועט אונז שוין דער דאָקטאָר אפשיקען אהין, וואו מע בעדארף. און מחמת מיר האלטען ביי אָפפאָהרען אין אזא

לאנד, וואו מע רעדט דייטש, בעדארף מען זיך אָנהויבען געוועה־
נען מיט זייער שפּראַך און געזעגענען זיך מיט אייך אויף דייטש
און זאָגען: „אדיע! צום ווידערזעהעניש!“...

בילדער, טיפען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען.

געשריבען אין יאהר 1903.

אין די וואַרעמבעדער

[בילדער, טיפּען, בענעגענישען, צרות און פערגעניגען.]

א.

[א ווייב מיט „נערוועז". — די באברויסקער דאמע. — מיר פרעגלען איינגעמאכטס.]

„איידער נעמען א ווייב, איז גלייבער זאָלסט זיך אויסברעכען א פוס". — אזוי האָט געזאָגט איינער א פילאָזאָף (איך האָב מורא, אויב נישט סאָקראט?). און איך זאָג: איידער האָבען א ווייב מיט „נערוועז", איז גלייבער גאָרנישט געבוירען ווערען אויף דער וועלט.

דאָס זאָגט אייך נישט קיין פילאָזאָף, נישט קיין שרייבער, וואָס זיצט ביי'ם שרייבטיש און טראַכט־אויס מעשיות פון'ם קאָפּ; דאָס זאָגט א פּראָסטער בשר־ודם, א איד א בעל־הבית, וואָס גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער האָט געחאַפּט די גראָבע עטליכע קלינגערס, ארויסגעטריבען דעם קבצן פון שטוב, אריבערגעפאָהרען מיט ווייב און קינדער קיין בויבעריק אויף דאטשע, בעקענט זיך מיט דאָקטוי־רים, מיט רעצעפּטען, אפּטייקען, הידראָפּאטיע, מאסאזש, צרות, שלעק — חי געלעבט!

דער גרעסטער אומגליק פון אלע אומגליקען אויף דער וועלט איז דער דאָקטאָר, און נישט אזוי דער דאָקטאָר, ווי דעם דאָקטאָר'ס קאבינעט, וואָס מע דאַרף דאָרטען זיצען און שוויצען, בלעטערען די גאזעטען, וואָס ליגען אָנגעגרייט אויפ'ן טיש, און אָנקוקען נישט

קיין בעקענטע פּנימ'ער אַלערליי, וואָס קוקען אויף אייך, און איהר קוקט אויף זיי, און פון נישט האָבען וואָס צו טהון הויבט איהר אָן דורכצוואָרפען זיך מיט רעד: „שוין לאַנג, אַז איהר קורירט זיך? וואָס איז אייער שלאַפפקייט? וואוהין רעכענט איהר צו פאָהרען אויף דער קור?“ און אזוי ווייטער.

מיין חיה־עטעל, זאָל געזונד זיין, איז אַ מענש, וואָס האָט פיינט זיצען און שווייגען. האָט זי זיך צערעדט מיט עפּיס אַ דאַמע, אַ ליטוויטשקע, דאַכט זיך, פון באָברויסק, און איז געוואָרען צו איהר צוגעקלעפּט. וואָס האָט זי אזעלכעס דערזעהען אויף דער באָברויסקער דאַמע — ווייס איך נישט; נאָר מע איז געוואָרען גיך נפש־אחת. מיין חיה־עטעל האָט מיר געזאָגט, אַז ס'איז ביי זיי ביידען איין חולאת. אין וואָס בעשטעהט זייער חולאת? אין גאָרנישט. וואָס זיי זאָלען נישט דערהערען אויף יענעם, דאַכט זיך זיי אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָס אייגענע. לאָז עמיצען אָנהויבען שטעכען אין זייט, שטעכט זיי אויך; אַ צאָהן — איז אַ צאָהן; איין אויהער — איז איין אויהער; אַ פוס — איז אַ פוס. אַז מע שמועסט אַלסדינג, וואָס ביי יענעם, איז ביי זיי! זי איז שוין אויסגעווען, די באָברויסקער דאַמע, וואו די וועלט האָט איין עק און איבערגעטהאָן כל המיטלען שבעולם — עס העלפט נישט!

— וואָס זשע זאָגט דערויף דער דאָקטאָר? — פרעגט ביי איהר מיין חיה־עטעל מיט גרויס מיטלייד צו דער באָברויסקער דאַמע.

— וואָס זאָל ער זאָגען? ער ווייסט אליין נישט. ער זאָגט, אַז ס'איז נערוועז, און הייסט מיר פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער.

פון דעמאָלט אָן האָט מיין חיה־עטעל בעקומען „נערוועז“. נאָר איהר מיינט גלאַט נערוועז? נערוועז צו נערוועז איז נישט גלייך. די נעכט, וואָס איך בין נעבען איהר אויסגעזעסען, זאָל מיר גאָט נישט רעכענען! וואָס טויג אייך, ס'איז דערגאַנגען אזוי ווייט, אַז איך האָב נישט געטאָרט אַ טריט טהון, אַ הוסט טהון, אַ ריהר טהון

זיך; אַ מינדסט נאַרישקייט, אַ וואָרט, אַז איך האָב אויסגערעדט — „וואָס האָסט דו צו מיינע נערוועו?“

בקיצור, ס'איז געבליבען, אַז מיר פאָהרען קיין אויסלאַנד אויף דער קור. וואוהין? דאָס וועט מען אונז שוין אַ ידיעה געבען ביי'ם פּראָפעסאָר אין וויען אָדער אין בערלין. און איך האָב גענומען מאַכען זיך אַ פּאַס קיין אויסלאַנד, און מיין חיה־עטעל האָט זיך דערוויילע צוגעגרייט אַביסעל מלבושים מיט הימעלעך אין וועג אריין. גענומען איינקויפען טשעמאָדאַנעס, קאָרזינעס און קוישלעך, און פּרעגלען איינגעמאַכטס. איז, דאַכט זיך, וואָס געהערען זיך אָן מיט מיר, מאַנסביל, הימעלעך, מלבושים, קוישלעך און איינגע־מאַכטס? „ניין, עס געהער זיך, זאָגט זי, אָן: דו פאָהרסט, זאָגט זי, גלייך מיט מיר, מעגסט דו זיך, זאָגט זי, אַביסעל אָנטהון אַ מיה, זיך מטריח זיין“. די ווערטער „זיך מטריח זיין“ זענען געזאָגט געוואָרען מיט אַזאַ טאָן און מיט אַזאַ ניגון, וואָס ס'איז שווער אַרויסצוגעבען דאָס אויף פּאַפּיער — אויב איהר האָט אַ ווייב, און זי האָט „נערוועו“, בעדאַרפט איהר זיין אַביסעל בע־קענט מיט דעם טאָן און מיט דעם ניגון.

און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ התונה פון מלבושים, מאַנאַזי־נען, קלייטען, שניידערס, מאָדיסטקעס, מאָדעס, זשורנאַלען — אַז איך האָב איבערגעלעבט בשלום די דאָזיגע דריי וואָכען, וועל איך שוין, אפנים, לאַנג לעבען! מיין חיה־עטעל האָט זיך גענומען, איין מאָל פאַר אַלע מאָל, איבערשטשענאָליאיען וויען און בערלין און פערשעמען מאַריענבאַד און פראַנצענסבאַד און באַדענבאַד און אַלע איבעריגע בעדער. מע איז געשטאַנען און מע האָט געפּאַקט אין די קאַסטענס, און איך האָב בעצאָהלט חשבונות פון די קליי־טען און זיך גערעכענט מיט די מאָדיסטקעס: קאַלענקאָר און קנעפּ־לעך און העקלעך און בערשטלעך און גאַז, און נאָך אַ מאָל קאַ־לענקאָר און סטעקליאַרוסען און פּראָשוועס און טאַשמעס און שפּיצ־לעך, און ווידער אַ מאָל קאַלענקאָר און סאַמעט און זייד און מאַרליע און שפּילקעס, און ווייטער אַ מאָל קאַלענקאָר און ריוש

און פוליאר און פּערערלעך און מאַנטשעסטער, און אָבער אַ מאָל קאַלענקאָר. אַ גליק, וואָס ס'איז פאַרהאַן ביי מיר אַ טעלעפאָן און עמיצער האָט אָנגעקלונגען, מיך אָוועקגערופען — לאַנג לעבען זאָל ער.

— ווער קלינגט?

— אינטענדאַנטסקאָיע פּראַוולעניע?

„לעבען זאָלסט דו אַזוי, ווי איך בין אינטענדאַנטסקאָיע פּראַוו־ליעניע!" — טראַכט איך מיר, נאָר איך טרעט נישט אָפּ פון טע־לעפאָן; איך האַלט אין האַנד דאָס טרייבעל פון טעלעפאָן און מיט דער אַנדערער צאָהל איך אָפּ דער מאָדיסטקע און בין זיך מחיה, וואָס איך בין פּטור געוואָרען פון איהר און פון איהר חשבון.

— וואָס פאַר איין איינגעמאַכטס, זאָגט זי, זאָל איך פּרעגלען אין וועג אריין?

— וואָסערע דו ווילסט.

— וואָס הייסט, איך וויל? און וואו ביזט דו?

— איך קאָן מיך באַגעהן, זאָג איך, אָהן איינגעמאַכטס.

— וואָס זאָגט איהר אויף איהם? ער קאָן זיך באַגעהן אָהן איינגעמאַכטס! קומט אויס, הייסט דאָס, אַז אַלסדינג איז נאָר פון מיינעטוועגען! וואָרום איך בין די גרויסע פּרעסערין, די גרויסע נאַשערין...

— אָבער לאָז זיין שטיל, חיה־עטעל, אין גאָטעס ווילען! פּרעג־נעל רויזען־איינגעמאַכטס — איין עק!

— ס'זאָל ווערען געצוקערט און מע זאָל דאָס דאַרפען אַרויס־וואַרפען?

— נו, לאָז זיין וויינשעל — פּרעגעל וויינשעל.

— איך האָב טאַקי מעהר נישט וואָס צו טהון, נאָר אַניִדער־זעצען זיך איצט אַרויסנעמען די קערלעך.

— ווייסט דו וואָס? פּרעגעל שוואַרצע יאַגדעס!

— זיי זאָלען צעקראָכען ווערען, חכם איינער?

— פּרעגעל מאַלינעס!

— ס'זאָל זיין צום שוויצען? רעכסט זיך, אפנים, אז איך זאָל דאַרטען גוט קרענקען?

— פרענגעל פערשקעס! פרענגעל פלאָמען! פרענגעל עפּעל! פרענגעל פאַרעשוועס! זאַנטיקעס! לאָמפּען! האקמעסערס! ריקבעטלעך!...

. . . .

וואָס סע קומט פאַר צווישען אונז נאָכדעם, נאָך דער סצענע פונ'ם איינגעמאַכטס, קלערט אייך, ווי איהר פערשטעהט. איך בין אייך נישט מחויב צו דערצעהלען אלסדינג.

ב.

[וואָס הייסט „חבוט־הקבר"?]

אונזערע חכמים בעשרייבען חבוט־הקבר מיט אלערליי שרעק־ליכע פאַרבען, און דעם גיהנם — נאָך מורא'דיגער. סע ווייזט אויס, אז זיי האָבען נישט געהאַט קיין ווייבער מיט „נערוועך" און זע־נען קיינמאָל נישט געפאָהרען קיין אויסלאַנד אין די ווארעמבעדער, נישט געפיהרט מיט זיך קיין צוועלף פּוד באַגאַזש, א חוץ טשע־מאָדאַנעס, קוישלעך, בינטלעך און פּעקלעך אלערליי, און האָבען נישט מיטגענומען מיט זיך אהין קיין איינגעמאַכטסען. מיר, אויב ס'איז מיר בעשערט אָפּקומען חבוט־הקבר, האָב איך איהם געהאַט אין בויבעריק אויפ'ן וואָקזאַל, ביי'ם אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד, און דער גיהנם האָט זיך פאַר מיר געעפענט שוין זיצענדיג מיט מיין חיה־עטלען אין וואַגאָן. אייך איז גרינג צו שטעהן און קוקען בשעת עס ווערד א טומעל, דער קוריער־צוג קומט־אָן, שטעהט אינגאַנצען אזעלכע פינף מינוט, און מע דאַרף חאַפּען נעמען בילעטען, אויפ־

געבען דעם גאַנצען באַגאַזש, אָפּגעזעגנענען און צעקושען זיך מיט אַלע קינדער, קיין עין-הרע, אַריינכאַפּען זיך מיט'ן ווייב און מיט אַלע פּעקלעך און טשעמאָדאַנעס און קוישלעך אין וואַגאָן אַריין און פערכאַפּען ערטער, און קיין ערטער איז נישטאָ. איך פרעה מיך, וואָס איך האָב פערכאַפּט איין אָרט פאַר מיין חיה־עטלען, און זי איז נאָך נישט צופּריעדען. נישט צופּריעדען דערמיט, וואָס איהר אָרט קומט אויס אַקוראַט אַקעגען אַ גראָבען גלח, וואָס אַז מע טהוט אויף איהם אַ קוק, ווערד שוין היים אויף צו חלש'ען, און נישט צופּריעדען דערמיט, וואָס איך האָב נישט וואו צו זיצען און דאַרף מיך האַל־טען מיט די פּעקלעך, און נישט צופריעדען דערמיט, וואָס פון איי־לעניש האָב איך פערגעסען אָנזאָגען די קינדער און די דיענסטען אַ סך נויטיגע זאַכען. אַ דאַנק דעם גלח, וואָס ער האָט רחמנות געהאַט אויף מיר, זיך אַביסעל אַ רוק געטהאָן און געמאַכט מיר חאָטש אַ שטיקעל אָרט, און איך קאָן זיך צוזעצען חאָטש אויף איין עק באַנק און אַרומקוקען זיך, וואו איך בין אין דער וועלט. פונ'ם אָנהאָרעווען זיך, פונ'ם לויפען מיט'ן טאַרעראַם, דרעהט זיך מיר דער קאָפּ, און איך פיהל, אַז איך האָב עפּיס, דאַכט זיך, פערגעסען, נאָר וואָס — ווייס איך נישט, און דערפאַר, אַפּנים, בין איך אַזוי פערטראַכט און הער נישט וואָס מע רעדט צו מיר.

— זעה נאָר, האָסט חאָטש גוט באַהאַלטען די קוויטאַנציעס ?— מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל.

— וואָסערע קוויטאַנציעס ?

— פונ'ם באַגאַזש.

— מזל טוב !

— וואָס איז דאָס מיט דיר? **דו ביזט אַזוי פאַרטראַגען, אַז דו ווייסט שוין גאָרנישט, וואָס מע רעדט צו דיר?**

ערשט דאָ דערמאָן איך מיך, אַז איך האָב פערגעסען אָפּנעמען בײ'ם אַרטעלשטשיק די קוויטאַנציעס פונ'ם באַגאַזש, און נישט בעקלערט, וואָס איך טהו, לאָז איך מיך לויפען, וואוהין — ווייס

איך אַליין נישט. מיין ווייב'ס נערוועז האַלטען דאָס נישט אויס, און זי פערוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען. עס ווערד אַ שטיקעל האַרמידער אין וואַגאָן. די פּאַסאַזשירען רינגלען אונז אַרום. ווערען געוואָהר פון דער מעשה מיט דער קוויטאַנציע, גיט מען מיר אַלער־ליי עצות, וואָס איך זאָל טהון, ווי אַזוי און וואוהין איך זאָל טעלע־גראַפירען, ווי אַזוי איך זאָל זיך נוהג זיין אויף דער גרעניץ, און אונזער נסיעה ווערד שוין פונ'ם ערשטען אַרויספאָהר פערגיפטעט מיט סם־המות, און איך האָב חרטה אויפ'ן גאַנצען פּלאַן פון דער נסיעה. דאָס געזונד, וואָס מיך קאָסט דאָס, וועט מיר געוויס נישט אומגעקעהרט ווערען פאַר די דריי חדשים קורירען זיך, און דאָס בלוט, וואָס מיר ווערד פערצאַפּט, וועט מיר זיכער נישט צוקומען פאַר די דריי חדשים באָדען זיך. און איך פערשעלט מיר דאָס גע־ביין מיט'ן אויסלאַנד, מיט די וואַרעמבעדער און מיט אַלע דאָקטוי־רים. וואָס איך ווינש זיי, מעג זיי אָנקומען האָטש האַלב.

נאָר צו וואָסערע צרות ווערד אַ מענש נישט געוועהנט? די באַהן וועט צוריק, צוליעב מיין באַגאַזש, נישט פאָהרען, און קיי־נער איז נישט מחויב טראָגען אויף זיך מיינע יסורים. איך בין געוועזן צופריעדען, וואָס מיין חיה־עטעל האָט זיך האָטש אָפּגעזוכט אין וואַגאָן צוויי דאַמען, וואָס זי האָט זיך גיך מיט זיי בעקענט און געוואָהר געוואָרען, אַז זיי פאָהרען אויך קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, און אויף אַלע דריי איז געוואָרען אַזאַ שמחה, גלייך ווי זיי וואָלטען געוואונען דאָס גרויסע געווינס און האַלטען שוין ביי'ם טיילען זיך.

די צוויי דאַמען זענען געוועזן: איינע פון אומאַן, אַ דאַמע מיט אַ הוט און מיט אַ סך פּודער אויפ'ן פּנים. מחמת זי פאָהרט שוין קיין אויסלאַנד דאָס אַנדערע מאָל, דעריבער רעדט זי שוין העכער האַלב דייטש און איז קלאָר, זאָגט זי, דאָרטען אין אַלע ווינקעלעך. און די אַנדערע — אַ יונג ווייבעל פון יעהופּעץ, וואָס פאָהרט אַהין דאָס ערשטע מאָל, האַלט זי זיך אָן דער אומאַנער דאַמע, ווי אַ ברע־סעלע קינד, לאָזט זי נישט אָפּ אויף קיין טריט.

— ווער זענט איהר פון יעהופעץ? — פרעג איך דאָס יונגע ווייבעל. — און ווער איז אייער מאַן?

— איך וויים נישט, — זאָגט זי — אויב איהר וועט איהם קע־נען. מיין מאַן הייסט בראָדסקי.

דערהערט דעם נאָמען בראָדסקי פון יעהופעץ, האָט דאָס מיך גענעבען א טראָג־אונטער, גלייך ווי אונטער דער באַנק וואָלט גע־לענען בעהאַלטען דינאַמיט, און דאָס ווייבעל איז מיט א מאָל ביי מיר אין די אויגען אויסגעוואַכסען מיט נייען־און־נייענציג פּראָ־צענט.

— וואָס הייסט, — זאָג איך — בראָדסקי'ן וועל איך נישט ווי־סען? ווער ווייסט דאָס נישט בראָדסקי'ן? וועלכען בראָדסקי'ס זענט איהר: לאַזאַר'ס, צי ליאָווו'ס?

— נישט לאַזאַר'ס און נישט ליאָווו'ס. — מאַכט זי צו מיר. — מיר זענען טאַקי בראָדסקים, נאָר נישט פון די; מיין מאַן איז א מעקלער פון הייזער.

דאָס יעהופּעצער ווייבעל האָט מיט א מאָל פערלוירען ביי מיר אַלע נייען־און־נייענציג פּראָצענט, און איך האָב שוין מעהר נישט געוואָלט הערען, וואָס זי רעדט.

נישט אַזוי איז אָבער געווען מיין חיה־עטעל: זי האָט זיך מיט דער קאָמפּאַניע גאָר מחיה געווען. ערשטענס, האָט זי ביי דער אומאַנער דאַמע אויסגעטאַפּט אַלסדינג, וואָס אין אויסלאַנד טהוט זיך, און דאָס איז געווען פאַר אונז ביידען ווי געפונען; און, צווייטענס, איז זי געוואָהר געוואָרען פון אַזעלכע נייע מינים שלאָפ־קיטען, וואָס זי האָט נאָך פון זיי קיינמאָל ביז אַהער נישט גע־הערט. שטעלט אייך פאָר, אַז דאָס ווייבעל, וואָס זי הייסט בראָדס־קי און איהר מאַן איז א מעקלער פון הייזער, האָט געהאַט א מאָד־נע חולאת: עס האָט זיך איהר גע'חלום'ט, אַז זי האָט איינגע־שלונגען א גאַנצען קאַסטען מיט אריינגעשטעלטע ציינער. פון דע־מאָלט אָן פיהלט זי אינוועניג ביי זיך אין בויך די צייהן, און קיי־נער קאָן איהר נישט איינרעדען, אַז עס דאַכט זיך איהר נאָר אַזוי,

מחמת זי פיהלט גאַנץ גוט, מעהר פון אַלע דאָקטוירים, אַז די צייהן ליגען ביי איהר אינוועניג. פאָהרט זי איצט קיין וויען, און פון דאָרטען — וואוהין דער פּראָפעסאָר וועט זאָגען.

סע פערשטעהט זיך, אַז מיין חיה־עטעל האָט זיך באַלד דער־מאָנט, אַז ס'איז ביי איהר אמאָל ביינאַכט ארויסגעפאַלען אַ צאָהן, מע ווייסט נישט, וואו ער איז אַהינגעקומען, — איז נישט אַנדערש, אַז זי האָט איהם דעמאָלט איינגעשלונגען; זי פיהלט טאַקי, זאָגט זי, גאַנץ אָפט אַ מאָדנע שטעכעניש אינוועניג, זי פערשטעהט נישט פון וואַנען.

— אַ שטיקעל גליק, — זאָג איך — וואָס דאָ פאָהרט נישט קיינער מיט קיין אָפּגעביסענער נאָז...

נאָר קיינער וויל אפילו נישט קיין שמייכעל טהון אויף מיין חכמה; אדרבה, איך זעה, אַז די ווייבער זענען אַלע דריי ווי אָנ־געררודעלט אויף מיר; זיי האָבען צווישען זיך ווי עפּיס אָפּגע־מאַכט אַ מין יד אחת אקעגען מיר, אַז מע זאָל מיט מיר נישט רעדען און מיר אפילו נישט ענטפערען. איך האָב אָבער גיך דער־לעבט אין זיי אַלע אַ נקמה. די אומאַנער דאַמע מיט'ן הוט האָט מיט אַ מאָל זיך אויפגעהויבען מיט אַזאַ אימפּעט און מיט אַזאַ גוואַלד, גלייך ווי עס וואָלטען זיך אָנגעצונדען אויף איהר די מלבושים. דער גאַנצער וואַגאָן מיט פּאַסאַזשירען זענען זיך צע־נויפגעלאָפען מיט אַ געשריי:

— וואָס איז? וואָס איז? וואָס האָט דאָ געטראָפען?

און געטראָפען האָט זיך אַ קליינינקייט: אַ סלוי איינגעמאַכטס, וואָס מיין חיה־עטעל האָט געפיהרט מיט זיך קיין אויסלאַנד, האָט זיך אינוועניג, אין דער קאָרזינקע, פּאַוואָלינקע, אויבען אויף דער פּאָליצע, צעבראָכען, אויסגעגאָסען זיך און דורכגערונען דורך דער שטרוי פון אויבען אַראָפּ, גלייך אויפ'ן הוט און אויף דער זיידע־נער בלוזע און אויף די איבעריגע מלבושים פון דער אומאַנער דאַמע. וואָס איז ווי צוגעפּרעסט געוואָרען צו דער באַנק. פון די היזקות, וואָס מיר אַליין האָבען געהאַט אין דער קאָרזינע גופא, רעד איך

שוין נישט. איך שמועס נאָר פון׳ם בזיון פאַר דעם גאַנצען פּרעמדען עולם, וואָס אין וואַגאָן, וואָס איטליכער פון זיי האָט געזאָגט איין אנדער ווערטעל, איינס פלאַטשיגער פון׳ם אנדערען. איינער אַ יונגערמאַן מיט בלויע ברילען, מיט אַ שאַפּען קעפּעל פון גאָלע לי־סענע און מיט גראָבע ליפען, וואָס האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ גרויסען פאַרשוין, מחמת ער האָט נישט אויפגעהערט צו גלעטען די וואָנסעס און קוקען בשעת מעשה אין אַ קליין שפּיעגעלע, האָט אַ זאָג געטהאָן, אַז די דאָזיגע דאַמע בעדאַרף איצטער זיין זיס, ווי טייגאַכץ מיט האָניג, און האָט אַליין זיך צעלאַכט פון דער חכמה. דער אנדערער, דוקא איין אַלטער איד, אַ גראָבער, מיט אַ מאַסיווער גאָלדענער קייט אויפ׳ן בויך און מיט אַ גראָבער שמעקענדיגער צי־גאַר אין די צייהן, האָט געזאָגט נאָך גרעבער פון יענעם יונגען מאַן, און דער גאַנצער וואַגאָן האָט אויסגעשאָסען אַ געלעכטער. נישט געלאַכט האָבען נאָר די דאַמען, וואָס מיט אַ מאָל האָט די גוט־פריינדשאַפט צווישען זיי געפּלאַצט, ווי אַ גלאָז, צעזעעט געוואָ־רען, ווי אַ רויך, אַוועק, ווי אַ חלום. די אומאַנער דאַמע נעבאַך, וואָס האָט געפייערט, ווי אַ גזלן, און האָט געמוזט נאָך איינהאַלטען זיך פאַר בושה, האָט בשום אופן נישט געקאָנט פערשטעהן, ווער קאָן דאָס זיין אַ בעלן פיהרען מיט זיך איינגעמאַכטס קיין אויס־לאַנד? דערויף האָט איהר מיין חיה־עטעל, וואָס האָט געפייערט נישט ווינציגער פון איהר, זעהר גלייך אָפּגעענטפערט, אַז איטלי־כער האָט זיך זיין גוסט: איינער פיהרט מיט זיך איינגעמאַכטס, דער אנדערער קרייד...

איך מיין, אַז די אומאַנער דאַמע האָט זיך אָנגעשטויסען, וואָס מיין חיה־עטעל מיינט, מחמת אויף דער ערשטער סטאַנציע האָבען זיי ביידע מיט׳ן יעהופּעצער ווייבעל צענויפגענומען זייערע זאַכען און האָבען אָהן אַ „זייי־געזונד״ זיך איבערגעפּעקעלט אין איין אנ־דער וואַגאָן און האָבען אונז בעפרייט צוויי ערטער.

— און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו?...

איך לאָז איבער דעם לעזער, ער זאָל אַליין טרעפען, וועמען געהער די דאָזיגע פראַגע: מיר, צי מיין חיה־עטלען?

ג.

[א מין הקדמה. — דער שכל פון מאריענבאד. — א דאמע פון יעקאטערי־נאסלאוו. — סטאנציע אין וואלאטשיסק. — איך האנדעל א מציאה און ווער פון איהר פטור.]

מיין ווייב איז, ברוך השם, אַ מענש, וואָס האָט פיינט זיצען אַליין, ווי זי רופט דאָס אָן, „מיט די פיער ווענט“. זי האָט ליעב הערען, ווי מע רעדט, און האָט אַליין אויך ליעב רעדען. אַז ס'איז שטיל אין שטוב, זשומעט איהר דעמאָלט אין די אויהערען, און איהרע „נערווען“ קאָנען דאָס נישט איבערטראָגען. אַז עס מאַכט זיך, זי בלייבט אַליין מיט מיר און עס געהט אויס רעד (צווישען מאַן און ווייב — וואָס קאָן זיין פאַר אַ רעד?), פרעגט זי מיך, וואָס איך שווייג? פאַר וואָס רעד איך נישט?

— וואָס זאָל איך מיט דיר רעדען? — פרעג איך זי. — שוין עטליכע און צוואַנציג יאָהר זינט מיר רעדען... אויסגעגאַנגען שטאָף...

— פאַר וואָס זשע געפינט זיך ביי דיר שטאָף פאַר פרעמדע? לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך אַ פרעמדע?

נו, געהט פערענטפערט זיך, געפינט אַ תירוץ!...

דאָס איז אַ מין הקדמה אָדער אַ פירוש צו דעם, עס זאָל אייך נישט זיין קיין חידוש, וואָס געפאָהרען מיט מיין חיה־עטלען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, בין איך געוועזען צופריעדען, אַז גאָט האָט איהר צוגעשיקט מיט וועמען צו רעדען. איך אַליין האָב איהר געזוכט אַ קאָמפּאַניע און האָב איהר געפונען אין צווייטען וואַגאָן

א מאסיווע דאמע פון יעקאטערינאָסלאוו מיט איהרער א טאָכטער, א כלה, דאָס הייסט, אזעלכע, וואָס מעג שוין זיין א כלה, און וויל שוין זיין א כלה, און ס׳איז שוין צייט, זי זאָל זיין א כלה — און צוליעב דעם טאַקי פאָהרט זי קיין מאַריענבאַד.

דערהערט דאָס ווארט „מאַריענבאַד", האָט זיך מיין חיה-טעמל ממש מחיה געווען, מחמת עס האָט זי געצויגן׳ כסדר קיין מאַריענבאַד! וואָס עפּיס גראָד קיין מאַריענבאַד? — דעם שכל קאָן קיינער נישט וויסען, פּונקט אזוי ווי עס איז שווער צו טרעפען דעם שכל, פאַר וואָס איינעם געפעלט ווייס, דעם אנדערען שווארץ. עס ווענדט זיך אינ׳ם גוסט. עס איז א געשמאַק-זאַך: איינעם געפעלט אזוינס, דעם אנדערען — אזעלכעס. ווען אלע מענשען זאָלען פאָהרען אין איין אָרט אריין, וואָלטען דאָך אלע איבעריגע ערטער געבליבען לעדיג...

— פאָהרט איהר, הייסט דאָס, אויך קיין מאַריענבאַד? — האָט זיך מיין חיה-טעמל געוואונדערט צו איהר מיט א שמחה און בשעת מעשה בעטראַכט די מאַסיווע יעקאַטערינאָסלאווער דאַמע און גע׳חידוש׳ט זיך, צו וואָס פאָהרט אזעלכע אין די וואַרעמבעדער? וואָס פעהלט איהר, למשל?... די יעקאַטערינאָסלאווער דאַמע האָט זיך, אפּנים, אנגעשטויסען, וואָס בעדייט דער דאָזיגער קוק, און האָט זיך פערענטפערט:

— איך פאָהר קיין מאַריענבאַד אלע זומער, נישט, חלילה, אויף דער קור; איך בין, דאַנקען גאָט, געזונט און שטאַרק אויף אלע אברים (מע זעהט דאָס!), הלואי ווייטער נישט ערגער (אָמן!); נאָר וואָס פאָהר איך קיין מאַריענבאַד? איך פאָהר אהינצו זיך „אפּציהען"; אז איך בין אָפּ א וואָך זעכס אין מאַריענבאַד, לאָז איך איבער דאָרטען א פונט עטליכע און דרייסיג (אהא!), און מאַריענבאַד איז דערצו א רפואה. דער חסרון איז, וואָס אז איך קום אהיים קיין יעקאַטערינאָסלאוו, נעם איך אָן אויף זיך צוריק די עטליכע און דרייסיג פונט, וואָס איך האָב איבערגעלאָזט אין מאַריענבאַד, מיט נאָך א פונט צוואנציג (קיין עין הרע נישט!),

מחמת דער אַפּעטיט, וואָס איך באַקום נאָכהער צום עסען, הת'עט מיך אָוועק!...

— איז דאָך גליכער — זאָג איך — איהר זאָלט בעסער אויפ־הערען פאָהרען קיין מאַריענבאַד?

— וואָס הייסט? — זאָגט זי. — איך מוז דאָך פאָהרען זיך אָפּציהען, אַוועקגעבען די טליכע און דרייסיג פונט!

— קומט דאָך אייך צו — זאָג איך — צוריק טליכע און דרייסיג פונט מיט נאָך צוואַנציג פונט, הייסט דאָך עס אַלע צוויי יאָהר אַ פּוד!

— איך האָב גאָרנישט געוואוסט, אַז איהר זענט אַזאַ בעל־חשבון! — מאַכט זי צו מיר מיט אַ שמאָך, און מיין חיה־טעל קוקט אויף מיר, ווי אויף אַ גזלן, למאַי איך מיש מיך אַריין, און איך ביים די צונג. איך זיץ און קוק אויף דער יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע און טראַכט מיר, וואָס וועט זיין פון איהר, כדומה למשל, טאָמער לעבט זי נאָך אַ יאָהר צוואַנציג און פאָהרט אַלע יאָהר קיין מאַריענבאַד און לאָזט איבער טליכע און דרייסיג פונט און נעמט זיי אָפּ צוריק מיט רוחים? הייסט דאָס צוואַנציג מאָל צוואַנציג, האָבען מיר אַ קיימאַ־לן פון פיער הונדערט פונט, און פיער הונדערט פונט האָבען מיר אַזוי גרויס, אַפּנים, ווי צעהן פּוד.

— סטאַנציע וואָלאָטשיסק! — זאָגט אונז אָן דער קאָנדוקטאָר אַ בשורה און נעמט אָפּ ביי אונז די בילעטען, און אַלע פּאַסאַזשי־רען טהוען זיך אַ חאַפּ צו די פּעקלעך, און עס לאָזט זיך הערען מיט שמחה:

— די גרעניץ! די גרעניץ!

פאַר וועמען ס'איז אַ שמחה — פאַר מיר נישט. גאָט ווייסט, צי מע וועט מיר אָפּגעבען דעם באַגאַזש, וואָרום איך האָב דאָך פערגעסען אָפּנעמען ביי'ם אַרטעלשטשיק די קוויטאַנציע און האָב געמוזט פון וועג טעלעגראַפירען וועגען דעם קיין בויבעריק.

— וואָס וועלען מיר טהון, — זאָגט צו מיר מיין חיה־טעל — טאָמער, חלילה, גיט מען אונז נישט אַרויס אונזער באַגאַזש?

— למאי — זאָג איך — זאָלסט דו איבערקלערן אויף נײַן? טאָמער יאָ?

כך הוה. מיר זענען געקומען אויף דער סטאַנציע, האָט זיך אָנגעהויבן אַ לויפעניש פון איינעם צום אַנדערן. דער יונגערער האָט אונז אָפּגעשיקט צום עלטערן, און דער עלטערער צו נאָך אַ עלטערן. דער זאָגט: ס'איז פאַרהאַן אַ דעפּעש; דער זאָגט: ס'איז נישטאָ קיין דעפּעש. דער זאָגט: ס'איז דאָ אַ דעפּעש, מע זאָל ארויסגעבען; דער זאָגט: ס'איז דאָ אַ דעפּעש, מע זאָל נישט ארויסגעבען. בקיצור, מיר האָבען געמוזט געבען פון דאַנען נאָך אַ מאָל אַ דעפּעש און אַליין זענען מיר געבליבען וואַרטען.

מײַן חיה־עטעל... וואָס? איהר ווילט טאַקי וויסען, וואָס איך האָב געהאַט פון איהר? אַז גאָט וועט אײַך העלפען, איהר וועט פאָהרען אין די וואַרעמבעדערע, בחפּזוג'ריג, מיט אייער ווייב, אַזוי ווי איך, און איהר וועט פערגעסען די קוויטאַנציע פונ'ם באַגאַזש, ווי איך, און וועט דאַרפען וואַרטען ביי דער גרעניץ איין איבערי־גען טאָג, ווי איך, וועט איהר דעמאָלט וויסען, וואָס מע קאָן האָבען פון אַ ווייב... איין שטיקעל גליק האָטש, וואָס די יעקאַטערינאָסלאַ־ווער דאַמע מיט דער טאָכטער, די כלה, זענען אויך געבליבען וואַר־טען ביז'ן צווייטען צוג איבער איין אַנדער טעם: פון אָדעס האָט בעדאַרפט אָנקומען איהרע אַ שוועסטער, וואָס פאָהרט אויך קיין מאַריענבאַד און האָט פערשפּעטיגט דעם צוג, וועט זי אָנקומען מיט'ן אַנדערען צוג.

— אויך אַזאַ... — וויל איך פרעגען און בלייב שטעהן אין מיטען.

— אַזאַ וואָס?

— אַזאַ... מײַן איך... וואָס פאָהרט זיך אָפּציהען?

— פאַרקעהרט, — זאָגט זי — מײַן שוועסטער איז שוין צו איין איידעלע; פאָהרט זי זיך פאַררעכטען, און עס קומט איהר צו אַלע יאָהר אַ פונט פופצעהן. נאָר אַז זי קומט אַהיים, פאַרלירט

זי פּופּצעהן מיט נאָך פּופּצעהן. זי עסט נישט כמעט גאָרנישט. זעהר איין איידעלע.

— קומט דאָך אויס, — זאָג איך — אַז אין צעהן יאָהר פּאַרלירט זי הונדערט פופציג פונט. הייסט דאָס אַזוי גרויס, ווי דריי פוד מיט דרייסיג פונט, היינט וואָס וועט שוין איהר איבערבלייבען?

— ווער בעט דיך, דו זאָלסט מאַכען חשבונות? — פאַלט שוין אָן אויף מיר מיין ווייב און איז גערעכט. — ער האָט זיך אַבי־סעל צע׳חשבונ׳ט, דער בעל־חשבון מיינער! באַרעכען בעסער, וואָס דיך קאָסט־אָפּ דער באַגאַזש איבער דעם, וואָס דו ביזט אַ צעטראָ־גענער מלאך, וועסט דו בעסער מאַכען! געה נאַר, ווער געוואָהר, צי ס׳איז שוין דאָ איין ענטפּער אויף אונזער דעפּעש?

פערשטעהט זיך, אַז קיין ענטפּער איז נישטאָ, און עס קאָן נאָך אַזוי גיך נישט זיין. און נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, געה איך מיר אַרוים אַביסעל אויף דער גאָס שפּאַציערען.

דאָס שטעדטעל וואָלאָטשיסק, האָטש סע ליגט ביי דער גרע־ניץ, איז אַ קליין שטעדטעל, ווי אַלע שטעדטלעך בכל תפוצות ישראל, מיט אַ מארק, מיט קלייטלעך, מיט אידען, וואָס דרעהען זיך אַרום מיט די שטעקעלעך אין די הענד און האָבען נישט וואָס צו טהון. און מחמת קיינער קען מיך נישט, קויף איך מיר אַ פונט אַגרעסען און געה מיר אַרום אין מארק און עס מיר די אַגרעסען פונ׳ם שקאַרמעץ. און פּלוצים דערזעה איך פאַר מיינע אויגען וואַכסט אויס אַ מאָדנע חיה, וואָס איך האָב אַזעלכעס אויף מיין לעבען נישט געזעהען. אַ מין פערד אַ הויכס, מיט געלע מאַכנאַטע האָר, ערטערווייז מיט פּליכעס, אַ ליפּ אַ צעשפּאָלטענע, צוויי האָר־בעס אויף די פּלייצעס, איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ ווער־בליוד! * און אַ שוואַרצער ציגיינער זיצט אויף דער ערד, איינגעווי־קעלט אין אַ ווייסער וואַרעמער סוויטע, און קוקט מיט אַזעלכע אויגען, גלייך ווי ס׳איז איהם נמאס די גאַנצע וועלט.

---

* אַ קעמעל.

איך גנעה־צו צו איהם נאָהענט און בעטראַכט איהם און בע־טראַכט די חיה מיט דער צעשפּאָלטענער ליפּ און מיט די צוויי האָרבעס.

— וואָס איז דאָס ביי דיר? — פרעג איך איהם. — אַ ווער־בליוד?

— אַ ווערבליוד, — ענטפערט ער מיר און קוקט נישט אין די אויגען אריין.

— וואָס קאָסט עס? — טהו איך איהם אַ פרעג און גנעה־צו נאָך נעהענטער.

פּלוצים הויבט זיך אויף מיין ציגיינער, ציהט זיך אויס אין דער הויך, ווי עוג מלך הבשן, טהוט אַ גלאַנץ מיט די אויגען גלייך צו מיר אין פּנים אריין און אַ פרעג:

— פּאָקופּאיעש? (דו קויפסט?)

— פאר וואָס נישט? — ענטפער איך איהם אויף קאַטאָוועס.— וואָס ווילסט דו פאר איהם?

— הונדערט מיט צעהן קארבען! — ענטפערט ער מיר. — וויפיעל גיסט דו?

— אַ פינף־און־צוואַנציגער, — זאָג איך צו איהם אויף קאַ־טאָוועס.

— דאַוואַי דיענגי! (געב געלד!) — מאַכט ער צו מיר און טהוט מיך אַ נעם ביי דער האַנד אַזוי פריינדליך, אַז איך האָב מורא זיך אויסהרעהען פון זיינע הענד. איך קוק מיך אַרום פון אַלע זייטען און טראַכט מיר: „וואָס טהוט מען דאָ? קויפען? — וואָס טויג מיר אַ ווערבליוד? נישט קויפען? — האָב איך מורא פאר פּעטש"... און איך ווייס נישט וואָס מיט מיר איז געווען: איך האָב אַרויסגענומען, במחילת כבודי, אַ פינף־און־צוואַנציגער און האָב אָוועקגעקויפט דעם ווערבליוד.

און מערקווירדיג! אַזוי ווי ס'איז פריהער נישט געווען קיין נפש, אַזוי איז מיט אַ מאָל אויסגעוואַכסען נעבען מיר אַ גאַנץ

רעדעל און מע האָט מיך גענומען בעטראַכטען מיט דער מציאה, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט.

— פעטער, וואָס וועט איהר זיך הייסען געבען פאַר דער נבלה?

איך האָב געוואָלט, מע זאָל מיר אומקעהרען מיין געלד, איך האָב געוואָלט אָנווערען פריהער אַ פינפערעל, נאָכדעם אַ צעהנער־רעל — עס געהט נישט! איך האָב איהם געוואָלט אוועקגעבען אומ־זיסט, אוועקשענקען, האָט מען מיר געזאָגט:

— האַלט זיך געזונטערהייד!

וואָס טהוט מען? איבערלאָזען איהם אין מיטען מאַרק און אליין אוועקגעהן? איז מיר געווען אַ בזיון, און אביסעל האָב איך טאַקי מורא געהאַט אויך, טאָמער געהט מען מיר נאָך ביז'ן וואָקזאַל און עס ווערד געוואָהר מיין ווייב...

בקיצור, איך וועל אייך לאַנג נישט מאריך זיין — איך האָב צונעצאָהלט אַ פּאָר קערבלעך און בין פּטור געוואָרען פון אַ צרה!

געקומען אהיים, האָב איך געטראָפען מיין חיה־עטלען אין טרער־רען. וואָס איז די מעשה? ס'איז שוין לאַנג פאַרהאַן אַ דעפּעש פון בויבעריק, די דעפּעש איז געווען נאָך איידער מיר זענען געקו־מען, אומזיסט טעלעגראַפירט, און דער באַנאַזש וועט זיין אויף דער נאַכט.

— וואו ביזט דו אהינגעקומען? — פרעגט זי מיך. — ווי אַזוי נעמט דאָס אַ מענטש און ווערד פאַרפאַלען אויף אַ גאַנצען טאָג און דרעהט זיך אַרום איך וויים נישט וואו און וויים נישט וואָס!

„דאַנקען גאָט, — טראַכט איך מיר — וואָס דו ווייסט נישט, הלואי זאָלסט דו טאַקי נישט וויסען"...

אז מיר זענען אַריבערגעפאָהרען פון פּאָדוואָלאָטשיסק, איז ביי מיר אַראָפּ אַ שטיין פונ'ם האַרצען. איך האָב מיך אַלע מינוט אַרומגעקוקט, צי מע פיהרט מיר נישט צוריק די מציאה, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט. די יסורים, וואָס איך האָב געהאַט ביי'ם וויזירען די פּעסער, די צרות, וואָס איך האָב געהאַט פון מיין ווייב פאַר דעם איינגעטאַכטס, וואָס מע האָט אַרויפגעלעגט פאַר איהם

אַ שטראָף, און פאַר די פּאַפּיערען, וואָס מע האָט מיר אַרויסגעוואָר־פען, און ביי'ם געלד־וועכסלען, וואָס די חלפנים האָבען מיר פער־דרעהט צווישען יאָ־און־ניין נייען קערבלעך, — דאָס אַלץ איז געווען בלאָטע אַקעגען דעם נאַרישען ווערבליוד, וואָס איז מיר נישט אַרויס־געקראָכען פון קאָפּ אַ גאַנצען וועג, ביז גאָט האָט מיר בעשערט אַ נייעם אומגליק אונטער קראַקוי, וואָס ווערד בעשריבען אָט דאָ — אַ ביסעל ווייטער.

ד.

[אַ פּסק פון אַ ווייב. — אידען אין קאַפּעלישלעך. — ווייבער מיט פּאַריקען.— מע שמועסט פון ציערונג, און חיה־עטעל פּאַלט חלשות.]

וואו זענען אהינגעקומען די יעקאַטערינאָסלאַוועער מאַסיווע דאַ־מע, וואָס פאָהרט קיין מאַריענבאַד פערלירען דרייסיג פונט, מיט דער טאָכטער, די כלה, מיט דער איידעלער שוועסטער, וואָס זיי האָבען ערוואַרטעט פון אָדעס, — ווייס איך נישט; זיי זענען ווי אין וואַסער אַריין. עס קאָן זיין, זיי האָבען זיך בעזעצט אין איין אַנדער וואַגאָן, און איך האָב זיי געוואָלט געהן זוכען, האָט מיר מיין חיה־עטעל געגעבען אַ פּסק און איז דוקא געווען נישט אומגע־רעכט.

— וואָס הייסט? — זאָגט זי צו מיר. — מיר זענען נאָר־וואָס אַריבער די גרעניץ, ווילסט דו מיך שוין איבערלאָזען איינע אַליין אין אַ פרעמד לאַנד און געהן זוכען פרעמדע ווייבער?

— טאַקי פון דיין טובה ווענען, — וויל איך מיך פערענטפערען, נאָר איך מאַך ערגער. „זי דאַרף נישט, זאָגט זי, מיינע טובות, זי קאָן זיך, זאָגט זי, באַגעהן אָהן זיי; און צווייטענס, אַז עס וועט איהר זיין שטאַרק סקוטשנע, וועט זי זיך, נישקשה, אַליין אָפּזוכען אַ קאָמפּאַניע“... און כך הוה: מיר זענען נאָר געקומען אונטער לעמ־

בערג, האָט אונזער וואַגאָן אָנגעהויבען אָנגעפּילט ווערען מיט אי־דען און ווייבער — און וואָסערע אידען! וואָסערע ווייבער! וואָ־סערע קאַפּעלישלעך, וואָסערע קאַפּאָטעס מיט וואָסערע גאַרטעלעך און מיט וואָסערע שיך־און־זאָקען! און די ווייבער — צנועות! טראָגען מושקעס, גאַנצע שלייערס אויף די קעפּ — רביצינס! הײנט די שפּראַך זייערע! זייער אַרט רעדען אַלע אינאיינעם, און פון׳ם גאָרגעל! און מיט די הענד, און מיט אַ ניגון!

— אַט דאָס זענען „דייטשען“? — מאַכט צו מיר חיה־עטעל מיט די אויגען.

— וואָס זאָגסטו דו דערויף? — ענטפער איך איהר אויפ׳ן וואונק.

— ארץ־ישראל! — מאַכט צו מיר מיין ווייב.

קיינמאָל האָט נאָך מיין ווייב אַזוי גלייך נישט געזאָגט. כלע־בען. ארץ־ישראל, ווי איך בין אַ איד!

מיר האָבען זיךביידע געפיהלט עפּיס אַזוי היימיש, גלייך ווי מיר וואָלטען געקומען נישט קיין אויסלאַנד, נאָר קיין בערדי־טשעוו, אָדער קיין יאַרמעלינעץ אויפ׳ן יריד. דער חילוק איז נאָר געווען דאָס, וואָס ביי אונז אויף דער באַהן, אַז עס מאַכט זיך אַזאַ קאָמפּאַניע, האָט מען בזיונות פון די אַלע איבעריגע פּאַסאַזשירען; עס ווערד אַ שמועס ווענען אידען, וואָס זענען אומעטום פול און וואָס האָבען שוין איינגענומען כמעט דאָס גאַנצע לאַנד, און עס לאָזען זיך הערען די בעקאַנטע ווערטער: „קאַהאַל“, „זשידי“, „עקספּלאָאַטאַטאָרי“, וכדומה זיסע נעמען, וואָס מע איז שוין מיט זיי ביי אונז, ברוך השם, געוועהנט געוואָרען.

געוועהנליך, האָבען מיר זיך מיט דער דאָזיגער קאָמפּאַניע ניך בעקאַנט און גאַנץ געשמאַק צערעדט זיך. דערהערט פון אונז, אַז מיר זענען פון „רוסלאַנד“, האָבען די דאָזיגע „דייטשען“ געקוקט אויף אונז מיט משונה־מאָדנע אויגען, אונז בעטראַכט, ווי מע בע־טראַכט, אשטייגער, מאַלפּעס: דאַכט זיך, מענש, און פאָרט נישט מענש... זיי האָבען ביי אונז אויסגעפרעגט איטליכס ברעקעלע,

געוואָלט אויסטאַפּען, וואָס ביי אונז אונטער די נעגעל טהוט זיך. זיי האָבען זיך אַלץ נאָכגעפרעגט ביי אונז, וואָס מיר עסען? צו וועלכען רבי'ן פאָהרען מיר? און צי זענען מיר געווען אין „פּעטערסבורג"? און צי האָבען מיר געזעהען „מאָסקווי"?

קוקענדיג אויף זיי, האָט מען נעקאָנט זיכער מיינען, אַז די דאָזיגע „דייטשען" טהוען גאָרנישט, נאָר זיי פערנעמען זיך מיט פּאָליטיק. צום סוף, אַז איך האָב מיך גוט צוגעהערט צו זייערע שמועסען, האָב איך מעהר נישט געהערט פון זיי אַ חוץ „באַקפּיש", „אַ געפּיטערט געגזעל", „קאַלבסבראַטען" וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער קישקע.

דאָס איז געווען ביי מיר, צווישען די מאַנסבילען, און דאָרט ביי מיין ווייב, צווישען די דייטשע צנועות, איז נעגאַנגען נאָר איין אַנדער שמועס: די ווייבער פון ביידע צדדים האָבען גערעדט פון דער „מאָדע", וואָס מע טראָגט „ביי אונז" און וואָס מע טראָגט „ביי זיי", און ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז חאָטש זיי זענען „דייטשען" און מיר זענען „רוססען", פון דעסטוועגען האַלט מען ביי אונז פון דער היינטיגער מאָדע אַ סך מעהר, ווי ביי זיי.

— אַ סימן האָט איהר, — זאָגט צו זיי מיין חיה־עטעל — נעמט, אַשטייגער, אייער ציערונג און אונזער ציערונג. ביי אונז אַ „פּרוי" (מיין חיה־עטעל האָט זיך שוין אָנגענומען פון זיי און האָט שוין אָנגעהויבען „שפּרעכען אויף דייטש") — ביי אונז אַ „פּרוי" זאָל אָנטהון אַזעלכע צוויי באָמבעס אין די אויהערען, וואָלט מען איהר נאָכגעלאָפען אין גאַס...

די ווערטער זענען נעזאָגט געוואָרען צו אַ לעמבערגער דאַמע מיט אַ פּאַריק און מיט צוויי גאָלדענע אויהערינגען, וואָס האָבען זיך מאָדנע געבאָמבעלט אַהין און אַהער.

— און וואָסערע אויהערינגלעך טראָגט מען ביי אייך אין רוסלאַנד? — האָט זיך אָנגערופען פון דער זייט נאָך אַ דאַמע מיט אַ רויט פּנים און מיט נאַסע אויגעלעך, וואָס איז ביז אַהער געזעסען אַליין אין אַ ווינקעלע און האָט געשוויגען.

— ביי אונז טראָגט מען שוין איין מאָל אויהערינגלעך! — רופט זיך אָן צו איהר מיין חיה־עטעל און פוילט זיך נישט און עפענט אויף דעם גרויסען „קאָפער“ (איך הויב שוין אויך אָן שפּרעכען אויף דייטש) און נעמט אַרויס פון דאָרט דאָס קליינע רענצעלע מיט דער ציערונג, וואָס איך האָב איהר געקויפט דורך דער גאַנצער צייט, זינט ביי מיר האָט זיך בעוויזען געלד.

עס ווייזט אויס, אַז די ציערונג איז דעם עולם שטאַרק גע־פעלען, וואָרום אַלע ווייבער, אויך אַ פּאָר מאַנסבילען, האָבען שטאַרק אַריינגעקוקט אין די קעסטעלעך אַריין, בעטראַכט מיין ווייב׳ס שענע אויהערינגלעך מיט די גוטע פינגערלעך מיט די פּערעל, און מיט׳ן גאַנצען איבעריגען שמוק, וואָס זי האָט זיך נישט געוואָלט מיט דעם צעשיידען אפילו אויף איין טאָג.

— וואָס טויג דיר ציערונג אין די וואַרעמבעדער? — טענה איך מיט איהר נאָך אין דער היים פאַר׳ן אַוועקפאָהר. — אַ קשיא אויף אַ מעשה, טאָמער, חלילה, גנב׳עט מען דאָס ביי דיר אַוועק?

— און וואו בין איך? ביים זיך אָפּ די צונג! — ענטפערט זי מיר. — דו דאַרפסט אָבער תמיד אויסלעגען צו בייזען!

„מילא, אַ דאגה! — טראַכט איך מיר. — דיין ציערונג, דיין דעה!“

דערווייל האָב איך מיך מיט מיינע „דייטשען“ אַזוי פערדעדט וועגען פּאָליטיק און אַנדערע ענינים, אַז (כ׳בין זיך מודה ומתודה!) איך האָב גאָר פערגעסען, אַז ס׳איז פאַרהאַן ערגיץ אַ חיה־עטעל אויף דער וועלט... און ערשט ווען האָב איך מיך דערמאָנט? ערשט העט־העט, אַז דער גראָבער דייטשער קאָנדוקטאָר מיט׳ן מאָדנע היטעל אויפ׳ן קאָפּ און מיט איין אומגעלומפּערט גרויסען שליסעל אין די הענד איז דורכגעגאַנגען פאַרביי אונז און האָט אויסגערופען דוקא הויך אויף אַ קול, מיט אַזאַ שפּראַך, וואָס איז שווער צו פער־שטעהן, נעקראַקעט, ווי אַ וואָראָנע: — „קראַ־קאַ־ו! קראַ־קאַ־ו!“ און דאָס איבעריגע — זאָל איך אַזוי וויסען פון איהם!

— אָט דאָ — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — וועלען מיר עפּיס נעמען אין מויל אריין.

און זי נעמט מיך אונטער דער האַנד אויף דעם אַריסטאָקראַטישען אופן, און מיר מאַכעןביידע אַ שפּאַציער איבער׳ן שענעם גרויסען וואָקזאַל גאַנץ אויפגעלעבט, ווי אַ יונג פּאָרעל נאָר־וואָס נאָך דער חתונה.

אינ׳ם לעבען פון מאַן און ווייב טרעפען זיך זעלטען אַזעלכע גליקליכע מינוטען, אַזעלכע שענע טעג מיט אַזאַ לויטערען הימעל. מעהרסטענטייל איז אָדער חמארנע, אָדער עס רעגענט, אָדער גרויסע קעלטען, אָדער עס ברענט די זון אומ׳ברחמנות׳דיג, בריהט און סמאַלעט מיט סכנת־נפשות, אָדער עס ברעכט אויס פּלוצים אַ וואָלקענבראָך, נאָכדעם בעווייזט זיך די זון אויף אַ ווײַלע, טהוט אַ שמייכעל און ווערד פערשוואונדען.

אויב ביי אייך קומט דאָס פּאָר אַנדערש, זענט איהר אוודאי אַ מוצלח, געבוירען, ווי מע זאָגט, אין אַ הייבעל; ביי מיר מיט מיין חיה־עטלען, בין איך זיך מודה, קומען־פּאָר זעלטען אַזעלכע גליקליכע לויטערע זונענדיגע טעג. ווער פון אונז איז דאָ מעהר חייב — קאָן איך אייך נישט זאָגען. איך בין בטבע אַ איד אַ צו־להכעיס׳ניק, און מיין ווייב איז אַ דאַמע מיט נערוועך. צו־להכעיס מיט נערוועך — איז פייער מיט וואַסער, סאָדע מיט קרעמעטאַרטערום; קומען זיי זיך צענויף אינאיינעם — קאָכט עס...

דערפאַר אָבער, אַז עס גיט זיך אויס ביי אונז אַ שענער טאָג און די זון טהוט אַ שיין, בענוצען מיר זיך דערמיט ווי ווייט מעגליך און שעפּען פערגעניגען מיט׳ן פולען מויל.

— חיה־עטעל קרוין, וואָס זאָגסט דו אויף דעם לאַנד, ווי פריי, ווי גוט דאָ איז!

— אַ גן־עדן! — זאָגט זי צו מיר, ווי איהר שטייגער איז, און טהוט מיר אַ קוק אין די אויגען אריין אַזוי פריינדליך, אַז עס ווייזט זיך מיר אויס, אַז קיין שענערס פון איהר איז נישטאָ אויף דער וועלט. און איך רוף זיך אָן צו איהר:

— ווי מיינסט דו, נשמה מיינע, וואָלסט וועלען, אשטיינגער, זיך דאָ באַזעצען אויף שטענדיג?

— מיט דיר? אָך, פאַר וואָס נישט?

— מיט דעם, וואָס איז ליעב, אפילו אין א שאַלאַש! — זאָג איך צו איהר מיט דעם נוסח, וואָס אין די ביכלעך שטעהט גע-שריבען.

דערויף ענטפערט זי מיר נאָר מיט א זיס שמייכעלע, איינס פון די שמייכעלעך, וואָס מאַכט פרייליך דעם הימעל, די ערד, די גאַנצע וועלט. אַלע מענשען בעקומען דעמאָלט גאָר איין אנדער פנים — אפילו דער קאָנדוקטאָר, וואָס געהט פארביי, אפילו דער זשאַנדאַרם מיט דער גרויסער פעדער, אפילו דער אָרעמער דייטש, וואָס שטעהט אָפּגעריסען און וואַרט אויף א נדבה — אַלץ, אַלץ בעקומט איין אנדער פנים מיט איין אנדער געשטאַלט, אַלץ שמייכעלט, אַלץ זינגט, אַלץ טאַנצט, אַלץ גריסט צו אונז גאָר פריינדליך!

— חיה־עטעל...

— וואָס איז, מיין טייערער?

— לאָמיר זיך געבען איינס דאָס אנדערע דאָס עהרען־וואָרט, אז פון היינט אָן און ווייטער זאָלען מיר זיין שטענדיג שלום, שטענדיג גוט, קיינמאָל זיך נישט קריעגען, קיינמאָל זיך נישט...

פלוצים רייסט זי ארויס ביי מיר איהר האַנד, טהוט זיך א וואָרף צוריק און שרייט־אויס נישט מיט איהר קול:

— דאָס קוישעל! דאָס קוישעל!

— נאָט איז מיט דיר! וואָסער קוישעל?

— דאָס קוישעל מיט'ן ציערונג! — שרייט זי אויס און פאַלט חלשות.

. . . .

וויפיעל מענשען עס זענען געוועזען אויפ'ן וואָקזאַל — זענען זיך אַלע צענויפגעלאָפען. עס איז אויסגעוואַכסען אין דער מינוט א

דאָקטאָר מיט איין אַפּטייק, און מע האָט חיה־עטלען אָפּגעמינטערט. און אַז מע האָט זי אָפּגעמינטערט, האָט זי זיך ערשט דעמאָלט רעכט צעוויינט.

— וועה איז מיר, ווינד איז מיר! מיין ציערונג! מיין ציערונג!!

עס האָט נישט געהאָלפען מעהר קיין גוטע רעד, קיין טרייסטען, קיין צוזאָגנען איהר קויפען אנדערע ציערונג — זי וויל נישט הערען, זי ברעכט די הענד, זי וויינט, זי חלש'ט, זי עקט זיך.

— אוי וועה, מיין ציערונג! נישטאָ קיין ציערונג! פאַרפאַלען דאָס ציערונג!

. . . .

די ציערונג איז פערפאַלען, און די מאַסיווע דאַמע מיט דער טאָכטער, דער כלה, האָבען זיך געפונען.

— וואָס איז אייך געשעהען, וועה איז מיר? — פרעגט אונז די מאַסיווע דאַמע, און אַז זי ווערד געוואָהר פון אונזער שאָדען, ברעכט זי די הענד און פרעגט, ווי אַזוי פיהרט מען דאָס אָט אַזוי ציערונג פון אויבען־אויף? און אַלע, וואָס דערהערען פונ'ם שאָדען, ברעכען די הענד און פרעגען, ווי קומט דאָס, מע זאָל פיהרען ציערונג אַזוי אויבען־אויף?

— ס'איז אַלץ ע ר, ע ר מיט זיין צונג! — זאָגט חיה־עטעל. און איהר ווייסט דאָך שוין, ו ו ע מ ע ן זי מיינט!...

ה.

[ווייטערע נערוועז. — אַ גרינגער לולב פון אדעס. — חיה־עטעל בלאָזט זיך. — אַ רפואה צו דער מכה. — די מוהמע נחמה פון אַצעלעס.]

ביז מיר זענען געקומען קיין וויען איז מיין חיה־עטעל (פאַר צרות, אַפּנים) קראַנק געוואָרען אויפ'ן רעכטען אמת און האָט מיר

פערשטעהרט די נסיעה צום ערשטען ארויספאָהר. וואָס איהר איז געווען — איז שווער צו זאָגען; די נערוועז האָבען זיך איהר אזוי צעשפּיעלט, אַז מע האָט דאָס געקאָנט ארויסזעהען אויף מיר. לאָכט נישט: אַ מענש, וואָס האָט אַ ווייב מיט נערוועז, דערקענט מען דאָס ביי איהם אויפ'ן פּנים. ווייזט מיר ווען איהר ווילט דאָס ערשטע מאָל, און לאָם איך מיט איהם רעדען אַ צוויי ווערטער, וועל איך אייך באלד זאָגען, צי זיין ווייב האָט נערוועז, צי ניין. מע דאַרף דערצו האָבען אַ געניט אויג!

מיטלען צו נערוועז זענען פאַרהאַן אַ סך, און אַלע טויגען אויף כפּרות. דאָס בעסטע פון אַלע מיטלען — מע זאָל לאָזען צורוה, און אזוי טהו איך טאַקי. וואָס זי זאָל מיר נישט זאָגען, ענטפער איך איהר נישט דאָס אנדערע וואָרט. איך נעם אָן אַ פּול מויל מיט וואַסער און שווייג. פון איהר רעדען מיט מיין שווייגען לאָזט זיך אַ מאָל אוים גאַנץ מיאוס, נאָר דאָ אין וואַגאָן האָב איך דערפאַר קיין מורא נישט, וואָרום אַקעגען אונז זענען געזעסען די יעקאַטע־רינאָסלאַווער מאַסיווע דאַמע, וואָס האָט נישט אויפגעהערט צו קייען, און די טאָכטער, די כלה, וואָס האָט געקוקט כסדר אין שפּיעגעלע און געזעהען, אַז זי האָט פרישטשעס אויפ'ן פּנים, און די איידעלע שוועסטער פון אַדעס, וואָס איז געווען אזוי גרין און איידעל, אַז זי האָט אויסגעזעהען, ווי איין איבערגעבונדענער לולב ערב סוכות.

אויף וויפיעל חיה־עטעל איז געווען מיט זיי פריהער נאָהענט, אויף אזוי פיעל האָט זי זיך נאָכדעם פון זיי דערווייטערט און כמעט גאָר אויפגעהערט מיט זיי צו רעדען, און האָט געוואָלט, אַז איך זאָל אויך מיט זיי נישט רעדען; נאָר ווי אויף צו־להכעיס, האָבען זיך אַלע דריי דאַמען אַלע מאָל געווענדט צו מיר מיט איין אנדער בקשה. איך זאָל זיך מטריח זיין אראָפּנעמען דאָס רענצעל, אויפ־בינדען דאָס פּעקעל, צומאַכען דאָס פענסטער, אַ לויף טהון אויפ'ן וואָקזאַל עפּים קויפען, וכדומה אזעלכע קאָמיסיעס, וואָס מע מוז אויף זיך טראָגען, בשעת מע נעמט אויף זיך דעם גלות פון דאַמען.

מעהר פון אַלע האָט מיך דערקוטשעט דער „גרינער לולב“ פון אדעס. אויף וויפיעל זי איז מיאוס, אויף אַזוי פיעל האָט זי זיך פאַר מיר געבראָכען און געבערעקעלט, און האַלט זיך פאַר א פאַרשוין איינע אין דער וועלט. מיר האָט זיך נעגלוסט אַלע מינוט איהר זאָגען דעם אמת, און דוקא צום גראָם: מאַדאַם! איהר זענט גרין ווי גראָז, און האָט א לאַנגע נאָז...

אייך האָט זיך קיינמאָל נישט געטראָפען, אַז אויף דער צונג זאָל ביי אייך ליגען א נאַרישקייט און עס זאָל זיך רייסען ארויס־צוזאָגען? איך האָב אמאָל פאַר אַזאַ מעשה נעחאַפּט פעטש, נישט פאַר אייך געדאַכט, און א סך... נאָר איך האָב פערגעסען, אַז מיר שמועסען פון דער נסיעה אין די וואַרעמבעדער און מע טאָר נישט רעדען פון זייטיגע ענינים.

בקיצור, די דאַמען האָבען זיך מיט מיר געשאַפּט, און מיין ווייב האָט זיך געבלאָזען און געפייערט אויף זיי און אויף מיר און אויף דער גאַנצער וועלט מיט סכנת־נפשות! איך האָב געפיהלט, אַז עס בלאָזט א שלעכט ווינטעל, אַז אָט־אָט הויבט זיך אויף א מורא׳־דיגער שטורם־ווינד, אָט־אָט רוקט זיך אָן אויף מיר א חמאַרע און עס ברעכט אויס איין אומגליק, רחמנא לצלן... דער אויבערשטער איז דאָך אָבער איין אל ארך אפים ורב חסד, שיקט ער צו די רפואה פאַר דער מכה. האָט ער אויף מיר רחמנות געהאַט און צוגעשיקט מיר צו הילף א נייע דאַמע, דאָס הייסט, דאָרט אין דער היים איז זי א „אידינע“, נאָר דאָ, און ווייל זי פאָהרט אין די וואַרעמבעדער, רופ איך זי „דאַמע“. דורכגעגאַנגען דורך אונזער וואַגאָן און דער־זעהען מיין ווייב, איז זי צוגעלאָפען צו איהר, איז איהר געפאַלען אויפ׳ן האַלז, און מע האָט זיך גענומען איינס דאָס אַנדערע קושען אַזוי שטאַרק, אַז דער גאַנצער עולם האָט אויף זיי געקוקט און געשמייכעלט.

— אוי, חיה־עטעל, ס׳איז דו? אָט וועל איך מיר א מעשה אָנטהון!

— מוהמעניו, ווי קומט איהר אהער?

— וואוהין פאָהרסט דו דאָס, חיה־עטעל, נשמה מיינע האַר־ציגע? אפשר אין די וואַרעמבעדער?

— געוועהנליך, אין די וואַרעמבעדער; נו, און איהר, מוהמעניו, וואוהין פאָהרט?

— אויך אין די וואַרעמבעדער. אָט דאָס איז אפשר דער מאַן דיינער? איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

און אַזוי האָבען מיר זיך בעקענט, דאָס הייסט, פאָרגעשטעלט אָהן נעמען און אָהן ווערטער: איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי איז מיין חיה־עטעל׳ס אַ מוהמע פון אַ קליין שטעדטעל מיט אַ מאָדנעם נאָמען — אָצעלעס. דאָס הייסט, שרייבען שרייבט זיך עס וואָלאָצעגאָלאָוואָ, נאָר אידען, וואָס האָבען פיינט לאַנגע נעמען, האָבען דאָס פערקירצט אויף אָצעלעס, און מע רופט זי: די מוהמע נחמה פון אָצעלעס.

— וואוהין זשע פאָהרט איהר, מוהמעניו, אין וואָסער אָרט אריין? — פרעגט זי חיה־עטעל.

— לאָז מיך אַזוי וויסען בייז מיט דיר אינאיינעם, ווי איך וויים, וואָס פאַר אַ נאָמען דאָס האָט! דאָס הייסט, איך האָב אפילו יאָ געוואוסט דעם נאָמען, נאָר איך האָב שוין פאַרגעסען. געדענקען געדענק איך, אַז עס לאָזט זיך אוים מיט אַ „באָד“.

— אפשר מאַריענבאַד?

— סע קאָן זיין, אַז מאַריענבאָד.

— צי אפשר קאַרלסבאַד?

— האָסט גע׳פועל׳ט ביי מיר אַזוי אויך, לאָז זיין קאַרלסבאָד.

— צי אפשר פראַנצענסבאַד? אָדער באַדענבאַד?

— לאָז זיין פראַנצענסבאָד, הייסע באָד, קאַלטע באָד, אַבי אַ באָד... דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען פאָהרען אין די וואַרעמ־בעדער, פאָהר איך. איך פיהר מיט זיך אַ בריעף פון איהם צום פראָפעסאָר, מסתמא שרייבט ער שוין דאָרטען אין וואָסערע בעדער.

אונזער מוהמע נחמה האָט, נישקשה, פערדיענט, איך זאָל אייך זי בעשרייבען ווי סע געהער צו זיין, איבערגעבען אין קורצען איהר

ביאָגראַפיע: ערשטענס, איז זי דאָך מיין חיה־עטעל׳ס איין איי־נענע מוהמע, דאָס הייסט, מיין שוויעגער׳ס איין אייגענע שוועס־טער, און מיין ווייב׳ס מוהמע געהער דאָך מיר אויך אָן אַ מוהמע. און צווייטענס, איז זי אַזאַ פּאַרשוין, וואָס ס׳איז, כּלעבען, כּדאַי זיך מיט איהר צו בעקענען אַביסעל פון דער נאָהענט.

אין דער יוגענד, ווייזט אויס, האָט זי בעדאַרפט זיין אַ גאַנץ שענע, און בטבע איז זי נאָך היינט אויך אַ לעבעדיגע, אַ פרייליכע נשמה, און האָט ליעב לעבען אַ גוטען טאָג. דעם ערשטען מאַן האָט זי געהאַט איין אַלטען שטורמאַק, פערשווארצט געוואָרען מיט איהם נישט לאַנג, געבליבען נאָך איהם אַ יונגע אַלמנה אָהן קינדער. נאָר מיט געלד — ביידע זאַכען דוקא נישט קיין חסרונות אויף צו חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מאַן נאָך איהר בע־געהר און אָנהויבען פיהרען אַ לעבען איבעראַנייעס. וואָס פאַר אַ מין נפש איז איהר צווייטער מאַן, וואָס זי האָט איהם גענומען „נאָך איהר בעגעהר“, קאָן איך אייך נישט זאָגען; איך וויים נאָר, אַז ער אַליין זיצט אין אָצעלעס, און זי האָט ער ארויסגעשיקט אין די וואַרעמבעדער אויף אַ וואָך זעכס, זי זאָל זיך אָנטהון „כּל הפער־געניגען שבעולם“, נישט זשאַלעווען קיין געלד. און וואָס איהר האַרץ גלוסט — דאָס זאָל זי טהון, און וואָס איהרע אויגען זעהען — דאָס זאָל זי קויפען.

אַזוי זאָגט די מוהמע נחמה פון אָצעלעס. און איך זעה, אַז אַלע מיינע דאַמען זענען איהר מקנא, וואָס זי איז אַזוי פריי און האָט אַזאַ גליקליך לעבען ביי איהר מאַן, און — אוי וועה! — איך מוז מיך מודה זיין, אַז אפילו מיין חיה־עטעל אַליין קוקט אויף דער מוהמע און אויף מיר, און איך וויים, וואָס איהר קוק בעדייט; איהר קוק בעדייט: „אָט וואָס ס׳הייסט אַ מאַן אויף דער וועלט!“...

און די מוהמע נחמה פון אָצעלעס האַלט אין איין רעדען; דאָס מויל מאַכט זיך איהר נישט צו אויף קיין מינוט. אַליין איז זי אַ קליינינקע, אַ וויסינקע, אַ קיילעכיגע, מיט אַ וויים קיילעכיג גוידערעל, מיט אַ נעזעל ווי אַ פאַסאָלקע, מיט גרויע אויגעלעך, און

א קול האָט זי א הייזעריגס, און אז זי רעדט, טאַנצט זי אונטער, דרעהט זיך אויף אַלע זייטען, פערגעסט אַלע מינוט, וואו זי האַלט אין די יוצרות, מישט צענויף קאשע מיט באָרשט מיט נעכטיגע טעג, טהוט זיך א פּאַטש מיט ביידע הענטלעך איבער די קיילעכיגע קלובעס: „איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון!“ און צעלאַכט זיך אזוי, אז אַלע מוזען לאַכען מיט איהר אינאיינעם.

— מוהמעניו, — פרעג איך זי — ביי וואָסער פּראָפּעסאָר האָט אייך דער דאָקטאָר געהייסען זיין?

— לאָס איך אזוי וויסען פון איהם! — זאָגט די מוהמע נחמה. — ער האָט מיר דאָרט פארשריבען, דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעס, אויף א שטיקעל פּאַפּיער דעם נאָמען זיינעם, נאָר איך געדענק שוין נישט אין וואָסער א שטאָדט: צי אין וויען, צי אין בערלין? איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון!

און די מוהמע נחמה זוכט־זוכט אין אַלע קעשענעס און קאָן נישט געפינען דאָס שטיקעל פּאַפּיער, וואָס דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעס האָט איהר פערשריבען.

— ווייסט איהר וואָס, לכל הפּחות, דאָס חולאת אייערס? — פרעג איך זי אויף א ציקאַווענעס.

— אָט וועל איך דיר באַלד געהן דערצעהלען מיין חולאת! — מאַכט די מוהמע נחמה און צעלאַכט זיך, און אַלע דאַמען שיסען־אויס אַזאַ געלעכטער, גלייך ווי איך וואָלט דאָ געזאָגט מי יודע וואָס פאר א נארישקייט. נאָר איך בין צופריעדען און דאַנקבאַר דער מוהמע נחמה פון אָצעלעס און וועל איהר קיינמאָל נישט פער־געסען די טובה, וואָס זי האָט זיך בעצייטענס אונטערגעהאַפּט און אויסגעלייזט מיך נישט איין מאָל פון א סך, א סך צרות, אי בשעת נסיעה, אי דאָרט, אין די ווארעמבעדער. זי איז, קאָן מען זאָגען, געווען די אמת'ע רפואה צו מיין ווייב'ס נערוון. קיינער האָט אזוי נישט געקאָנט אויפמונטערען מיין חיה־עטלען, ווי די מוהמע נחמה, זי מאַכען בערערעווודיג, בשעת זי שווייגט, און זי מאַכען לאַכענדיג, בשעת זי איז פערזאָרגט, מרה־שחורה'דיג.

איך ווינש אייך, לעזער, אויב איהר האָט אַ ווייב, און דאָס ווייב האָט נערוועז, און איהר פאָהרט מיט איהר אין די וואַרעמ־בעדער, זאָל אייך גאָט צושיקען אַ מוהמע נחמה פון אַצעלעס. וועט איהר געזונט זיין און אויסגעלייזט ווערען, אם ירצה השם, פון אַ סך צרות און אומגליקען, וואָס אַ בעווייבטער מענש קאָן אויף זיך האָבען.

ו.

[אַ בהלה אין וויען. — איין אומגליק מיט דער שפּראַך. — נישטאָ וואָס צו עסען.]

ביז וויען האָבען מיר זיך אַלע געהאַלטען איינס, אָפּגערעדט, מיר זאָלען אַלע פערפאָהרען אויף איין סטאַנציע, אַלע געהן צו איין פּראָפעסאָר — הכלל, אומעטום אינאיינעם. נאָר פון דער ערשטער מינוט אָן, וואָס מיר זענען געקומען קיין וויען, איז גע־קומען אויף אונז אַלעמען אַ טומעל, אַ לויפעניש מיט איין אוים־האַפּעניש. דער ערשטער אומגליק האָט זיך גענומען פון די וויענער אַרטעלשטשיקעס, וואָס האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן צו אונז, ווי די מלאכי־חבלה, עפּיס גערעדט צו אונז מיט אַ מאָדנעם לשון, נישט געקוקט אין די אויגען אַריין, געחאַפּט אונזער באַגאַזש אונטער די הענד און אַ זאָג געטהאָן:

— געפּעק! געפּעק!

וואָס געפּעק? ווער געפּעק? — ווייס איך נישט. מיין חיה־עטעל וויל זיי איינהאַלטען, קוקט אויף מיר, ווי איינער רעדט: „וואָס שווייגסט דו?" נאָר די מלאכי־חבלה הערען אונז ביידען, ווי המן דעם גראַגער; זיי האָבען פערנומען אונזערע פּעקלעך און מאַרש, איך ווייס אַליין נישט וואוהין, און מיר נאָך זיי.

— וואָס לאָזט דו זיי ? — שרייט צו מיר מיין חיה־עטעל און לויפט מיט מיר אינאיינעם נאָך די מלאכי־חבלה. — פאַר וואָס פרעגסט דו זיי האָטש נישט, וואוהין טראָגען זיי אונזערע זאַכען ? דו קאָנסט דאָך מיט זיי רעדען אויף דייטש !

— מסתמא אויפ׳ן וואָקזאַל — זאָג איך. — וואָס האָסט דו מורא ?

— אזוי ? וואָס איך האָב מורא ? ס׳איז דיר דאָס אַנדערע קוישעל מיט׳ן ציערונג ? — און מיין חיה־עטעל איז שוין פאַרטיג מיר אָפּשפּיעלען אַ וויוואַט, ווי איך בין ווערטה. ערשט מיר דער־זעהען די מוהמע נחמה פון אַצעלעם ליגען אויף דער ערד אויס־געצויגען און פערשפּרייטביידע הענד אויף איהרע פּעקלעך, ווי אַ געטרייע מוטער, וואָס בעשיצט איהרע קינדער, אָדער ווי איין אָדלער, וואָס מע וויל ביי איהם אוועקרויבען זיינע קליינע אָד־לערלעך. איינער פון די מלאכי־חבלה שטעהט איבער איהר און וויל נעמען טראָגען די זאַכען, לאָזט זי איהם נישט און שרייט אויף אַ קול :

— טשעפּעט נישט די וועשטשעס, איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון !

אזוי קאָמיש און לוסטיג האָט אויסגעזעהען די דאָזיגע סצענע, אז מיר האָבען זיך ביידע נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָבען זיך געקאַטשעט פאַר געלעכטער.

— מוהמעניו, נאָט איז מיט אייך ! — מאַכט צו איהר חיה־עטעל. — וואָס האָט איהר מורא ? אָט טראָגט מען דאָך אונזערע וועשטשעס אויך, און מיר האָבען קיין מורא נישט...

בתוך כך האָבען מיר אין דער בהלה פערלוירען די יעקאַטע־רינאָסלאַווער דאַמע מיט דער טאָכטער און מיט דער שוועסטער, און אַ דאַנק נאָט, וואָס מיר האָבען זיך חאָטש געהאַלטען אין דרייען מיט דער מוהמע נחמה, וואָס האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיין חיה־עטלען ביי׳ם קליידעל, נישט אָפּגעלאָזט זי אויף קיין

טריט. און חיה־עטעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיר, און אַזוי זענען מיר געווען אַלע דריי שוין נישט צעשיידט.

אויסגעגרוזעט מיט גרויסע צרות דעם באַגאַזש, דערצעהלט מיר איינער פון די מלאכי־חבלה, אַ רויטער דייטש מיט אַ ווייסען פאַרטוך, עפּיס אַ גאַנצע מעשה אויף זיין געמוטשעטע לשון, וואָס מע פערשטעהט נישט אַ וואָרט, מחמת ער רעדט נישט מיט'ן מויל, נאָר מיט'ן האַלז, און מיט אַזאַ מהירות, קוים וואָס מע האַפּט מיט'ן אויהער. איינציגע ווערטער נאָר האָב איך געחאַפּט: „האָטעל"... „פערד"... „וואַגען"...

— וואָס וויל ער, כ'וועל מיר אַ מעשה אָנטהון! ? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם, וואָס וויל ער? — מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל. — פרעג איהם אויף דייטש: וואָס זאָגט ער?

— ער פרעגט, — זאָג איך — ווי אַזוי מיר ווילען פאָהרען אין שטאָדט אריין? צי מיט פערד, צי מיט'ן טראַמוויי?

— מיט סוסים! — מאַכט צו איהם די מוהמע נחמה, און אויף מיר און אויף חיה־עטלען פאַלט אָן אַ געלעכטער.

— גענוג שוין לאַכען! — זאָגט צו מיר חיה־עטעל. — זאָג איהם אויף דייטש, אַז מיר ברויכען איין איזוואָשטשיק.

— פּיואַיט! — מאַך איך צו איהם און טהו אַ פּייף און ווי אַ שמיים מיט דער בייטש, ער זאָל מיך פערשטעהן. און שטעלט איך פאָר, אַז ער האָט מיך באַלד פערשטאַנען!

— יאַ וואָהל! — מאַכט ער צו מיר, און אין צוויי מינוט אַרום זיצען מיר שוין אַלע דריי אין אַ גרויסאַרטיגען פאַיעטאָן מיט אַזעלכע געזונדע סוסים, וואָס ביי אונז זעהט מען דאָס נאָרנישט. אויך דעם באַגאַזש האָט ער אונז אַרויפגעפּעקעלט, דער רויטער דייטש מיט די געזונדע פּלייצעס. איך רוק איהם אריין אין יד אריין אַ שענע מטבע, חאַפּט ער אַראָפּ דאָס היטעל און דאַנקט אונז אָן אַ פולען קאָפּ. דער קוטשער פון די סוסים, אַ גאַנצער דייטש מיט אַ טולקע־ציבעק, נעמט זיך פּאַוואָלינקע אַראָפּ פון די פערד די

קאַלדרעס (דאָ געהען אַלע פערד צוגעדעקט מיט קאַלדרעס, זיי זאָלען זיך, חלילה, נישט צוקיהלען), זעצט זיך אַנידער און דרעהם־אויס צו אונז דעם קאָפּ און לאָזט אַרויס אויף פונ׳ם האַלז, נישט פונ׳ם מויל (אַזוי רעדען זיי דאָ אַלע), עפּיס אַ מינים ווערטער מיט אַ ניגון, וואָס ס׳איז שווער צו פערשטעהן.

— וואָס וויל ער? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם וואָס ער וויל? — מאַכט חיה־עטעל צו מיר.

— וואָס איז, דייטש? וואָס ווילסט דו? — מאַך איך צו איהם, מעהר מיט די הענד, געוועהנליך, און די מוהמע נחמה העלפט מיר אונטער:

— מכח איין אַכסניא פרעגט איהר?

— האַדיעט שוין, מוהמעניו! — זאָגט צו איהר מיין חיה־עטעל. — דייטש — לאָזט איהם! מיין מאַן וועט איהם שוין זאָגען אויף דייטש.

מיין חיה־עטעל׳ס ווערטער געבען מיר צו אַזוי פיעל קוראַזש, אַז איך הויב שוין אָן צו רעדען אויף צוויי לשונות מיט אַ מאָל — אויף דייטש און אויף פראַנצויז:

— גראַנד האָטעל בעסטע קוואַליטעט פראַנטע מאַאשיקאַ! — און בשעת מעשה טהו איך איהם אַ קנאַק מיט דער צונג. פערשטעהט ער מיך, דער דייטש, און רופט זיך אָן צו מיר:

— יאַ וואָהל! יאַ וואָהל!

און עס נעדויערט נישט לאַנג, פיהרט ער אונז צו צו זעהר אַ גרויסאַרטיג הויז מיט שפּיגעלדיגע פענסטער, און עס לויפען־אַרויס אַקעגען אונז נייע מלאכי־חבלה מיט שוואַרצע פּרעק, און מע האַפּט אונז אונטער די הענד און מע פיהרט אונז גלייך אַרויף, און עס קומט אונז אַקעגען איינער מיט צוויי באַקען־בערד, איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ גראַף, אַ מאַגנאַט. צום סוף איז דאָס אַ שווייצאַר. האַפּט אַראָפּ דאָס היטעל און טראָגט אונז אַקעגען זעהר אַ שענעם גוט־מאָרגען.

— פיעל צימער ווינשען זיע? — מאַכט ער צו די דאַמען.

— וואָס ווינשט ער אונז, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנ־טהון? — זאָגט די מוהמע נחמה, און מירביידע לאַכען.

— ער פרעגט, וויפיעל נומערען. — זאָג איך.

— זאָג איהם אויף דייטש, אז צוויי. — מאַכט צו מיר חיה־עטעל, און איך בעווייז איהם אויף דייטש צוויי פינגער און לעג איהם צו אויף פראַנצויזיש:

— פראַנטע מאַאשיקאַ באָנזשור!

— יאַ וואָהל! — מאַכט ער צו מיר. — אם ערשטען שטאָק! — און פיהרט אונז אריין אין גרויסאַרטיגע חדרים.

— ווי טייער איז ביי אייך — זאָגט די מוהמע נחמה — אַ מעת־לעת?

שטעהט ער, דער דייטש, און קוקט אויף איהר, ווי אַ זינדיגער מענש; ער הויבט נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס מע רעדט צו איהם, און מאַכט צו מיר מיט אַ שמייכעלע זיס, ווי צוקער:

— פיליייכט וואָלען וויר בעסער דייטש שפּרעכען?

— זאָג איהם אויף דייטש, — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה־עטעל. און איך מאַך צו איהם מיט די הענד, ווי איינער רעדט: מה יקר? פערשטעהט ער מיך נישט און פינטעלט מיט די אויגען... איין אומגליק מיט זייער שפּראַך! ביי אונז רעדט מען אויך דייטש, נאָר ס'איז גאָר נישט דאָס דייטש, וואָס ביי זיי. איך בעגעגען מיך אַמאָל ביי אונז אין יעהופּעץ מיט דייטשען, איך מאַך מיט זיי גע־שעפטען. איך רעד מיט זיי האַלב אידיש, האַלב דייטש, מיר פער־שטעהען איינס דאָס אנדערע. דאָ זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אַלע צייהן קאָן מען זיך אויסברעכען!

דאָס איז אָבער נאָר די ערשטע צייט. וואָס ווייטער ווערען מיר אַלץ מעהר געוועהנט מיט דער שפּראַך, און מיר הויבען אָן פערשטעהן איינס דאָס אנדערע מיט'ן קוק! אויפ'ן אנדערען טאָג איז שוין מיין חיה־עטעל אליין געגאַנגען מיט דער מוהמע נחמה

אין די קלייטען, און זיי האָבען שוין איינגעהאַנדעלט סחורה, און מע האָט זיי שוין אָפּגענאַרט, ווי די אמת'ע בראָדער סוחרים.

— געפעלט דיר, חיה־עטעל, די שטאָדט וויען? — זאָג איך צו מיין ווייב נאָכדעם, אַז מיר האָבען זיך שוין איינגעוואַשען און איבערגעטהאָן פונ'ם וועג און אָפּגעטרונקען טיי און אָנגעקוקט די שטאָדט וויען.

— אָנצינדען לאָז זי זיך דיר אויפ'ן פייער! — זאָגט חיה־עטעל. — אין אַזאַ גרויסער שטאָדט זאָל נישט זיין וואו צו עסען!

וואָס זשע איז די מעשה? מיר זענען געגאַנגען זוכען אַ אידישען רעסטאָראַן, האָבען מיר זיך ארומגעדרעהט איבער דער שטאָדט אַ שעה זעכס און נישט געקאָנט געפינען. ווען מיר האָבען געפרעגט, איז אָדער מע האָט אונז נישט פערשטאַנען, אָדער מיר האָבען יענעם נישט פערשטאַנען... אַט ווייזט ער אָן, דאַכט זיך, זעהר גוט: רעכטס! לינקס! פאָרווערטס!... און קומט צו עפּיס, לאָזט זיך אויס, אַז עס הויבט זיך גאָר נישט אָן... האָבען מיר דעם ערשטען טאָג טאַקי געגעסען מכות, געלעבט מיט קאַווע און מיט לייזע אייער און מיט וויענער פוטערגעבעקסלעך, וואָס צעגעהען זיך אין מויל, ווי שניי אויף דער זון.

ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען מיר דערטאַפּט אַ אידישען רעסטאָראַן מיט'ן נאָמען „כשר". און נאָך וואָס פאַר אַ מין כשר! כשר צו כשר איז נישט גלייך! דער רעסטאָראַטאָר, האָטש ער „שפּרעכט דייטש", נאָר ער געהט מיט אַ יאַרמעלקע אויפ'ן קאָפּ. און צום עסען וואַשט מען זיך, און די גֶעסט געהען־צו איינס צום אַנדערען און מע גיט זיך אָפּ שלום און מע פרעגט זיך אויס, פון וואַנען פאָהרט אַ איד? און וואוהין? און וואָס? און ווען? און אויב געשעפט, איז צוליעב וואָס פאַר אַ געשעפט? און אויב צום דאָקטאָר, איז צו וואָסער דאָקטאָר? — מיט איינעם וואָרט, גאַנץ אידישליך, פּונקט ווי אין וואַרשאַ.

ז.

[צווישען אידען ווערד מען נישט פערפאלען. — איין עצה פון א רעסטאראַטאר. — א קאַסיסיאַנער פון לאַמפּענגלעזער אונטערזוכט מיינע דאַמען.]

„צווישען אידען, זאָגט די וועלט, ווערד מען נישט פערפאַלען"... זאָלט איהר טאַקי וויסען, אַז ס'איז אמת. וואָס וואָלטען מיר געטהאָן, למשל, ווען מיר שלאָגען זיך נישט צו צו קיין אידישען רעסטאָראַן, וואו דער רעסטאָראַטאָר אליין איז אַזוי פריינדליך און שלאָגט זיך אָן מיט זיינע עצות, צו וואָסער דאָקטאָר מיר זאָלען געהן? וועדליג די דייטשען מיט זייער שטומפּיגער שווערער שפּראַך, וואָלטען מיר זיך ארומגעדרעהט אין וויען ימים ושנים. וואָס נעהט דאָס אָן, אשטייגער, דעם שווייצאַר פון האָטעל, וואָס מיר טהוען אין וויען? פון זיינעטוועגען וואָלטען מיר געמעגט דאָרט האַלטען ראש־השנה, און אפילו די אנדערע טעג סוכות. אבי מיר זאָלען שטעהן ביי איהם אין זיין גרויסאַרטיגען האָטעל, טרינקען די שענע טיי, וואָס מע דערלאַנגט אונז פונ'ם קעסעל, און צאָהלען איהם פאַר איטליכען טרונק וואַסער און פאַר דער מאַשינע, וואָס מע הויבט אונז אויף און מע לאָזט אונז אַראָפּ צוואַנציג מאָל אַ טאָג, וואָס מיין חיה־עטעל איז דערפון ווינציג־וואָס צופריעדען. זי זאָגט, אַז עס דרעהט זיך איהר דער קאָפּ אויף צו חלש'ען. און די מוהמע נחמה פון אַצעלעס האָט דאָס ערשטע מאָל דערפון אַזוי זיך צעשריען, אַז מיר זענען געוועזען שטאַרקער פון אייזען, אַז מיר האָבען נישט געפּלאַצט פאַר געלעכטער!

נישט אַזוי איז אָבער צווישען אידען; דער בעל־הבית פון דער אידישער רעסטאָראַציע האָט אונז באַלד גענומען אויפ'ן צימבעל: ווער זענען מיר? פון וואַנען? וואוהין פאָהרען מיר? וואָס איז אונזער שלאַפקייט? און צו וואָסער פּראָפעסאָר דאַרפען מיר דערהערט. אַז מיר פאָהרען אין די וואַרעמבעדער, און אָנגעשמעקט,

אַז ס'איז פאַרהאַן געלד, האָט ער אונז אַנידערגעלעגט אַ צעטעל, אַז מיר מוזען זיך פריהער זעהען מיט'ן פּראָפעסאָר. ווארום מיר קאָנען ווערען אומגליקליך, טאָמער חלילה פאָהרען מיר אין די וואַרעמבעדער אָהן אַ פּראָפעסאָר! בלייבט די קשיא: וואָסער פּראָפעסאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער דאָקטאָר. און וואָסער דאָקטאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער שוואָגער זיינער; דער שוואָגער זיינער איז אויסגעבונדען מיט אַלע דאָקטוירים. אויב מיר ווילען, זאָלען מיר וואַרטען אויף זיין שוואָגער.

איז דאָך מסתמא מיר די געשיכטע נישט געפעלען.

— אפשר וואָלט געווען אַ סברא, — זאָג איך — מיר זאָלען זיך דורכשלאָגען גלייך צום פּראָפעסאָר? מיר זענען, חלילה, נישט פון די מסוכנ'ע קראַנקע. מיר זענען, ברוך השם, געזונטע מענשען, אייגענטליך; מיר ווילען נאָר וויסען אין וואָסער באָד מיר זאָלען פאָהרען.

— איהר מיינט, אפנים, אַז איהר זענט אין רוסלאַנד? — מאַכט דער רעסטאָראַטאָר. — איהר ווילט געהן גלייך צום פּראָפעסאָר? געהט אייך געזונטערהייד, נאָר זעהט, איהר זאָלט קיין חרטה נישט האָבען.

— דאַרפסט עפּיס אָנאַרבייטען אַ חתונה! — מאַכט צו מיר שטילערהייד מיין חיה־עטעל, און די מוהמע נחמה האַלט זי אונטער:

— וואָס וועט דיך אהרען, אַז מיר וועלען פריהער זיין ביי'ם דאָקטאָר?

בקיצור, ס'איז געבליבען, מיר זאָלען זיך זעהען פריהער מיט'ן דאָקטאָר. דאָס הייסט, מיר זאָלען געהן אַהיים און וואַרטען, ביז עס וועט קומען צו אונז דער שוואָגער פונ'ם רעסטאָראַטאָר; נאָכדעם וועט אונז דער שוואָגער ברענגען דעם דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר וועט אונז שוין פיהרען צום פּראָפעסאָר.

געפעלט אייך נאָר, וויפיעל פּראָטעקציעס מע בעדאַרף האָבען אין וויען, ביז מע דערשלאָגט זיך צו אַ פּראָפעסאָר!

א גאנצען טאָג זענען מיר אַפּגעזעסען אין האָטעל און געוואַרט אויפ׳ן רעסטאָראַטאָר׳ס שוואָגער. די זון האָט שוין געהאַלטען ביי זעצען זיך, און מיר זענען געזעסען אַלע דריי ביי איין פענס־טער און געקוקט אויף דער טומעלדיגער שטאָדט מיט די נאַרישע דייטשען, וואָס דרעהען זיך אַרום הין און צוריק אַלע אין צילינ־דערס... פּלוצים הערען מיר, עמיצער קלאַפּט אין טיר אַריין: איינס, צוויי, דריי — און עס קומט אַריין אַ דייטש מיט אַ טענדעוועדענ־דע, מיט אַ צילינדער, מיט אַ גרויסען שטעקען און מיט הענדש־קעלעך, און חאַטש ס׳איז שויז געווען שטאָק־נאַכט, מאַכט ער צו אונז מיט אַ ניגון:

— גוטען טאאאאאאג!

— אַלע בייזע וויסטע חלומות אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ! איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! — רופט זיך אָפּ די מוהמע נחמה, און מיר קאָנען זיך נישט איינהאַלטען און שיסען אויס אַ גע־לעכטער.

איז דאָס דעם דייטש, אַפּנים, שטאַרק נישט געפעלען, וואָרום ער האָט זיך שטאַרק צעבייזערט אויף אונז וואָס מיר לאַכען און געקלאַפּט מיט׳ן שטעקען אין טיש אַריין און אַלץ געשריען:

— אונפערשעמט!... רוסישע שווינען!...

אַפּנים, חזירים הייסט דאָס?... ביז איך האָב געמוזט אויפ־שטעהן און צוגעהן צו איהם און געבען איהם צו פערשטעהן, אַז נישט פון איהם לאַכען מיר, נאָר פון דער מוהמע נחמה.

— זי איז פעררירקט? — מאַכט ער צו מיר און גיט מיר צו פערשטעהן אויף אידיש, אַז דאָס הייסט משוגע. פונ׳ם וואָרט „משוגע“ פערשטעהען מיר, אַז ער איז אַ איד, און איך ווער גע־וואָהר, אַז ער איז דעם רעסטאָראַטאָר׳ס שוואָגער, און ס׳איז נאָר אַ סברא, אַז ער קאָן רעדען אויף אונזער לשון. און עס ווערד אויף אונז אַלעמען אַ שמחה. גיך ווערד בעשאַפען טיי (פונ׳ם קעסעל, געוויינטליך), און מיר טרעטען־צו צו אונזער געשעפט.

— אַלזאָ, וואָס איז אייער שלאַפקייט? — צעפּרעגט ער זיך ביי אונז.

וואָס קאָנען מיר איהם זאָגען דערויף, אַז אייגענטליך ווייסען מיר אַליין נישט? איך פּרוב איהם געפינען אַ תירוץ, אַז איהם קאָנען מיר נישט זאָגען, מיר קאָנען דאָס זאָגען נאָר דעם פּראָפעסאָר אַליין; לאָזט ער זיך נישט איינרעדען און זאָגט, אַז פּראָפעסאָרען זענען פאַרהאַן אין וויען וויפיעל שטערען אין הימעל (קיין עין־הרע נישט!), און אויף איטליכער שלאַפקייט איז פאַרהאַן אַ בעזונדערער פּראָפעסאָר. „וואָס טהוט מען? — קלער איך מיר. — וואָס פאַר אַ שלאַפקייט זאָל איך איהם אויסטראַכטען?“ בין איך מיך מיישב און דרעה זיך אויס, ווי אויף אַ טעלער, און זאָג איהם דעם ריינעם ריכטיגען אמת, אַז איך בין געזונד און שטאַרק אויף אַלע אברים, און די שלאַפע זענען זיי. איך ווייז איהם אָן אויף מיין חיה־עטלען מיט דער מוהמע נחמה און לאָז אויס אויף דייטש:

— האָבען זיי פערשטאַנד?

— זעהר שען! — מאַכט ער צו מיר מיט אַ שטרענגען קוק און רופט זיך אָן צו מיינע דאַמען: — זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך זעהר, וואָס פעהלט אייך, אייגענטליך?

— אוי, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון, לאָז ער אַרויסגעהן! — מאַכט די מוהמע נחמה צו מיין חיה־עטלען, און מע משלח'ט מיך אַרויס אין קאָרידאָר אַרוים אויף עטליכע מינוט, און אַז איך קום אַריין צוריק, ווער איך געוואָהר, אַז דער פּראָפעסאָר הייסט רויטנאַגעל און דער דאָקטאָר הייסט זילבערשטערען.

— און וואָס זענט איהר? — פרעג איך איהם.

— אַ קאָמיסיאָנער פון לאָמפּעננלעזער און אַבאַזשורען. — מאַכט ער גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— וואָס סע האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר! איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! — זאָגט די מוהמע נחמה און טהוט אַ פּלעסק מיט די הענד, און מיין חיה־עטעל ווערד רויט ווי פייער, און אויף מיר

פאַלט אָן אַ פרישער געלעכטער, און בכדי דער קאָמיסיאָנער פון לאַמפּעננלעזער און אבאַזשורען זאָל זיך נישט געפינען בעלעדינט, געפין איך אַ תירוץ און זאָג, אַז איך האָב מיך דערמאַנט אַ מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען ביי אונז אין יעהופּעץ נאָך פאַר־אַ־יאָה־רען, און איך לאָז אוים וויעדער אויף דייטש:

— האָבען זיי פאַרשטאַנד?

— צי איך האָב פאַרשטאַנד, צי ניין — דאָס איז קיין ספק נישט, נאָר צי איהר האָט פאַרשטאַנד — „דאָס איז איינע פראַגע!" — מאַכט ער צו מיר אויך אויף דייטש, נעמט די טענדעוועדענדע מיט'ן שטעקען און מיט'ן צילינדער און געהט אוועק שטאַרק אָנגע'ברוגז'ט, און צווישען אונז, פיהל איך, ווערד אַ שנאה, שנאת־מות!

ח.

[דער פּראָפעסאָר רויטנאַגעל וויל אונז צעשיידען. — מיר צעקריגען זיך מיט וויען. — די מוהמע נחמה ווייזט זיך אַרוים, ווער זי איז.]

גרינגער איז ביי אונז אַריינגעבען אַ קינד אין גימנאַזיע אָדער אַרויסנעמען פונ'ם פּריזיוו, ווי זעהען זיך אין וויען מיט'ן פּראָפעסאָר רויטנאַגעל. פריהער האָט אונז דער דאָקטאָר זילבערשטעטערען געטהאָן טובות, געגעבען עצות, געשריבען רעצעפּטען, אי דאָס — צוליעב דעם קאָמיסיאָנער פון די לאַמפּעננלעזער און אבאַזשורען, וואָס האָט אונז געטהאָן צוליעב זיין שוואָגער דעם רעסטאָראַטאָר; און ערשט אויפ'ן דריטען טאָג האָבען מיר זיך דערשלאָגען צום פּראָפעסאָר רויטנאַגעל, וואָס איז געווען אַזוי פריינדליך און האָט אונז צוגענומען איטליכען בעזונדער און האָט אונז פערשריבען איטליכען איין אַנדער באַד. מיין חיה־עטלען האָט ער אָפּגעשיקט קיין פראַנצענסבאַד, די מוהמע נחמה — קיין מאַריענבאַד, און מיך — קיין קאַרלסבאַד.

אַרויס פון׳ם פּראָפעסאָר רויטנאַגעל, זענען מיר געבליבען שטעהן אַלע דריי, געקוקט איינס אויף דאָס אַנדערע אָהן ווערטער, ווי איינער רעדט: „וואָס טהוט מען איצטער?“ און ס׳איז געבליבען, מיר זאָלען זיך איין עצה האַלטען מיט׳ן דאָקטאָר זילבערשטערן. און אַזוי ווי דער דאָקטאָר זילבערשטערן נעממט איצטער נישט צו, בעדאַרף מען אָנקומען צום קאָמיסיאָנער פון לאָמפּענגלעזער און אַבאַזשורען. נאָר אַזוי ווי מיר ווייסען נישט, וואו ער זיצט, איז געבליבען, מיר זאָלען זיך דורכגעהן צום רעסטאָראַטאָר.

— נו, וואָס הערט זיך? — מאַכט ער צו אונז.

— וואָס זאָל זיך הערען? — זאָגען מיר. — אייער שוואָגער האָט אונז געקוילעט, אַלע דריי געקוילעט!

און מיר האָבען איהם דערצעהלט, אַז דער פּראָפעסאָר האָט אונז געשיקט איטליכען בעזונדער אין איין אַנדער באָד.

— דאָס איז גאָר? נו, וואָס־זשע איז? — זאָגט זיך דער רעסטאָראַטאָר גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— אַ חכם איהר זייט! — מאַכט צו איהם חיה־עטעל. — דערויף בין איך געקומען אַהער מיט מיין מאַן, מע זאָל אונז צעשיידען, מיך קיין ליסי, איהם קיין סטריסי!

— בערוהיגען זי זיך, מאַדאַם! — מאַכט ער צו איהר. — פון פראַנצענסבאַד קיין קאַרלסבאַד איז גאָר נישט אַזא ווייטע שטרעקע; צוויי־דריי שטונדען רייזע, נישט מעהר. ווילט איהר, פאָהרט איהר זיך דורך צו אייער מאַן; ווילט איהר, פאָהרט זיך דורך אייער מאַן צו אייך.

— אַ דאַנק אייך פאַר דער עצה! — זאָגט צו איהם חיה־עטעל שוין מיט כעס. — איהר זאָלט דערלעבען אָנזאָגען בעסערע בשורות און געבען קליגערע עצות.

— דאָרט אין קעך, ביי די לאָקשען! — לענט־צו אַ קנויטעל די מוהמע נחמה. און דער רעסטאָראַטאָר איז זי מכבד און זאָגט צו איהר, אַז „מיט מאַרק־ווייבער איז ער קיין מחותן נישט“... פערדריסט דאָס מיין חיה־עטלען, און זי זאָגט צו איהם, אַז די דאָזיגע

מארק־אידינע איז איהרע איין אייגענע מוהמע און קומט ארויס פון א סך א שענערען יחוס, ווי ער מיט זיין רעסטאראן, און אפילו מיט דעם שענעם שוואגער זיינעם, וואס טראגט ארום לאמפענגלעז־לעך מיט אבאזשורען איבער די הייזער אויף צו פערקויפען...

— קום! — זאגט זי צו מיר. — לאמיר בעסער עסען לייזע אייער, איידער זיך באגעגענען מיט אזעלכע גראבע לייט, וואס רע־דען כלומרשט אויף דייטש און נארען אויס אונזערע רוסישע קערב־לעך.

די גאנצע צייט, וואס מיין חיה־עטעל האט איהם געזידעלט, האט איהם נישט געאהרט; נאר די לעצטע ווערטער „רוסישע קער־בלעך" האבען איהם אזוי צעקאכט, אז ער האט זיך אנגעצונדען מיט א העליש פייער, אנגעפאלען אויף אונז, ווי א ווילדע חיה, גע־ווען גרייט אונז דורס צו זיין — וואס טויג אייך, מיר זענען פונ'ם רעסטאראן קוים ארויס מיט'ן לעבען, און מע האט אונז ארויס־בעגלייט שען, מיט כבוד, נאכגעשריגען אויף דער גאס און געמאכט מיט קולאקעס: — „רוסישע שווייגען! רוסישע שווייגען!"

נאר דאס בעסטע האבען מיר געהאט דערנאך, שפעטער, אינ'ם האטעל. דארט האבען מיר געהאט א פערבייסונג פונ'ם שוואגער זיינעם. דער קאמיסיאנער פון לאמפענגלעזער און אבאזשורען האט אנגעקלאפט צו אונז אין דער טיר אריין, אריינגעקומען מיט נאך איינעם א דייטש, אויך מיט א צילינדער, נאר אהן א טענדעווע־רענדע, און האט אונז געפרעגט: „אויף וואס פאר איין אופן האבען מיר זיך ערלויבט איהם צו בעלעדיגען הינטער די אויגען?"... בשעת מעשה האט ער נעקלאפט מיט'ן שטעקען אין טיש אריין און איז געווען אזוי רויט, אז איך האב מיך דערשראקען, אנגעהויבען מורא האבען פאר קלעפ. א קשיא אויף א מעשה: וואס א דייטש קאן ביי זיך אין וויען?

נישט אזוי האט אבער בעקלערט די זאך די מוהמע נחמה פון אצעלעס. זי האט זיך, אפנים, ווינציג־וואס איבערגעשראקען פאר'ן דאזיגען דייטש. האט זי זיך אויפגעכאפט פונ'ם ארט און איז צר־

געשפּרונגען צו איהם גלייך אין פּנים אריין, זיך גענומען מיט ביידע הענד ביי די זייטען און האָט איהם אויסגע׳לומר׳ט א צע־טעל, און דוקא אויף פּראָסט אידיש:

— הער נאָר אויס, דו קירע־דייטש, דו שוטה בן פּיקהאָלץ, דו לאָמפּענגלאָז, איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון! דו מיינסט דאָך אוודאי, אז מע האָט זיך דערשראָקען פאר דיין טענדרעווערענ־דע מיט׳ן שווארצען קוימען, וואָס דו טראָגסט אויפ׳ן קאָפּ? סך הכל האָסט דו דאָך ביי אונז אויסגענאַרט די עטליכע פאר גילדען אומזיסט און אומנישט, ווי א פּראָסטער מאַשעניק! דו מיינסט, מע ווייסט נישט, ווער דו ביזט, דו אָפּגעריסענער דלפון, דו נאָ־קעטער כתריליק? געהסט נישט אַוועק? אָט פּאָהר איך אריין צו דיר אין פּנים אריין און פּליק דיר אויס דאָס בערדעל עד פּרוטה אחת, פארשטעהסט דו מיך, וואָרום איך האָב שוין אויף מיין לע־בען געפּאַטשט אַזעלכע לייט, הערסט דו, וואָס דו וועסט זיך ביי זיי באַהאַלטען אין קעשענע! וואָס זאָגט איהר, איך בעט אייך, אויף דעם משוגענעם דייטש מיט דעם לאָקשען־טאָפּ, איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון?!... פּאָלג מיך, נעם דעם וועג, וועסט דו בעסער מאַכען!...

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

איך ווייס נישט, צי ער האָט זיך טאַקי איבערגעשראָקען פאר דער מוהמע נחמה, וועלכע האָט אויסגעזעהען אין דער מינוט, ווי א צערייצטע ספּאָלאָשעטע הוהן, וואָס איז גרייט אויסגראַבלען אייך די אויגען, צי ער האָט גלאַט נישט געוואָלט האָבען צו טהון אין וויען מיט א אידינע פון אָצעלעם — מיין דייטש מיט דער טענ־דעווערענדע האָט גענומען דעם צילינדער אין די הענד און די פּיס אויף די פּלייצעס און האָט געמאַכט פּליטה נאָר אויף איין אַנדער אופן, א שטאַרקען קלאָפּ געטהאָן מיט דער טיר און אויף יענער זייט שוועל געבענשט אונז מיט׳ן געוויסען נאָמען „רוסישע שוויי־נען“, וואָס מיר זענען צו דעם שוין אַזוי צוגעוועהנט געוואָרען,

אשטייגער, ווי מיר זענען געוועהנט צו א „גוט מאָרגען, גוט יאָהר".

פון דעמאָלט אָן האָב איך אָנגעהויבען פאַר דער מוהמע נחמה פון אַצעלעס האָבען דרך־ארץ. זי איז ביי אונז ביידען געוואָרען אין די אויגען העכער מיט ניינען־און־ניינציג פּראָצענט. און ס'איז ביי אונז געבליבען, מיר זאָלען זיך מיט איהר אונטערוועגנס שוין טאקי מעהר נישט צעשיידען.

מאַריענבאַד

ניש קיין ראָמאַן, נאָר אַ פערפלאָנטעניש צווישען
צוויי שטעדט: וואַרשאַ און מאַריענבאַד, דורך 36
בריוועלעך, 14 ליעבעצעטעלעך און 46 דעפּעשען.

געשריבען אין יאָהר 1911.

מאַריענבאַד

1.

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז דערווייל בין איך נאָך אין בער־לין און וועל ערשט קאָנען אַרויספאָהרען קיין מאַריענבאַד הלואי נאָך שבת. איך דאַרף מיך פאַר דיר נישט פערענטפערען, נאָר דו קאָנסט מיר גלויבען, אַז איך בין כלל נישט שולדיג, וואָס ס'האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז איך זאָל מיך פערהאַלטען אין בערלין אַ גאַנצע וואָך צייט. אַז דו וועסט אויסהערען ביז'ן סוף אַלסדינג, וואָס איך האָב דאָ איבערגעטראָגען, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז מע קאָן נישט אויס־רעכענען אַ זאַך אויף צופריהער. „אַ מענש טראַכט און גאָט לאַכט", אַזוי איז די מעשה:

איך האָב גערעכענט צו פערברענגען אין בערלין מעהר נישט, אַז איין טאָג, העכסטענס — צוויי. וואָרום וואָס דאַרף געדויערען זיין ביי'ם פראָפעסאָר? וואָלט געווען גוט, ווען איך ברענג אַראָפּ דעם פראָפעסאָר צו זיך. האָב איך מיר אָבער איבערגעלעגט: צו וואָס זאָל איך דיר אויסברענגען איבעריגע דרייסיג מאַרק, וואָס קאָנען צונוץ קומען אויף עפּיס אַנדערש? איך הער אַזוי אויך אָפּט־מאָל פון דיר, אַז עס געהט אַוועק אַ סך געלד, און די צייט, זאָגסט

דו, איז איצט אויך נישט אין בעסטען, און נאָך כּדומה אזעלכע אַנצוהערענישען הער איך פון דיר... און מחמת דעריבער האָב איך שוין נישט געוואָלט פערפאָהרען אין יענעם האָטעל אויף דער פריעדריכשטראַסע, וואָס מיין קרובה חוה'לע האָט מיר געהאַט אויפגעשריבען. ווי קאָן איך מיך גלייכען צו חוה'לע טשאַפּניק? חוה'לע מעג אויסברעננגען וויפיעל זי וויל, וועט איהר קיינער נישט זאָגען, וואָרום חוה'לע איז נישט דאָס צווייטע ווייב ביי איהר מאַן, אַזוי ווי איך, און איהר מאַן האָט נישט קיין קינדער פונ'ם ערשטען ווייב, אַזוי ווי מיין מאַן, און בערעל טשאַפּניק ציטערט נישט אַזוי איבער'ן גראָשען, ווי דו, און האָט נישט מורא בלייבען איין אָרעמאַן אויף דער עלטער, ווי דו האָסט מורא. איך מיין נישט, חלילה, קיין זאַך, איך זאָג עס גאַנץ ערנסט, אַז איך וויל דיר נישט אויס־ברעננגען קיין איבעריגס, און מחמת דעריבער האָב איך מיך אָפּ־געשטעלט דאָרט, וואו אַלע אונזערע נאַלעווקער שטעלען זיך אָפּ, ביי דער פערעלצוויג. דאָס איז אַ אידינע איין אַלמנה, זעהר אַ וואָהלע בעל־הבית'טע און איין עהרליכע, קאָכט אויסגעצייכענט און נעמט נישט טייער, און ס'איז נישט ווייט פון אומעטום. פאַר צעהן פעניג ביזט דו אויף דער לייפּציגער שטראַסע, ביי ווערטהיימער'ען. און ווי איז דאָס מעגליך זיין אין בערלין און נישט אריינגעהן אויף אַ מינוט צו ווערטהיימער'ען? דו זאָלסט זיין איין מאָל ביי ווער־טהיימער'ען, וואָלסט דו אַליין געזאָגט, אַז ס'איז אונמעגליך. דעם נאָמען ווערטהיימער האָב איך געהערט נאָך אין וואַרשאָ. נאָר איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אַז עס קאָן זיין אויף דער וועלט אַזאַ מין געוועלב. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלי היקר? עס לאָזט זיך גאָר נישט בעשרייבען! וואָס איין אויג קאָן זעהען און וואָס אַ מויל קאָן רעדען! און מענשען — אַ שפּילקע נישט דורכצוואָר־פען! און אַלסדינג בזיל הזול, פונקט די העלפט נעגען די מקחים, וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקים. שטעל דיר פאָר: צוויי מאַרק אַ מוץ נאָזטיכלעך! אָדער פאָר אַכט און נייענציג פעניג אַ פּאָר זאָקען זיידענע, וואָס דו וועסט זיי נישט קויפען ביי אונז פאַר קיין

רובעל מיט צוואַנציג. צי, אַשטייגער, פאַר אַכט און זעכציג פעניג
אַ וואַנדזייגער — נו, קאָן מען לעבען? איך רעכען, אַז גאָט וועט
העלפען, איך וועל פאָהרען צוריק אהיים געזונדערהייד, זאָל איך
פאָהרען ווידער איבער בערלין, נישט איבער וויען, — וויען איז,
זאָגט מען, אַ העק, אַ פּוסטקע אָקעגען בערלין — און ערשט דעמאָלט
זיך אַריינחאַפּען צו ווערטהיימער׳ען און מיט אַ ריינעם קאָפּ זיך
אַ נעם טהון איינקויפען אין בעל־הבתישקייט אַריין אַלסדינג, וואָס
מע דאַרף: אַביסעל גלאָזוואַרג און אַביסעל פּאַיאַנס און אַנדערע
שטוב־זאַכען. היינט זיידענשטאָף און מעבעל און פּערפומען. פאַר
דער גרעניץ זאָלסט דו קיין יסורים נישט האָבען. איך וועל מיר
שוין מסתמא איין עצה געבען. חוה׳לע טשאַפּניק פיהרט־אַריבער
אַלע יאָהר גאַנצע קאַסטענס. דערווייל האָב איך מיר נאָך כמעט
גאָרנישט געקויפט. אויסער אַביסעל וועש, אַ פּאָר זומערדיגע שיך,
נאָך אַ היטעלע, און אַ שלאָפראָק פון הוילע סטענגעס, אַ האַלב טוץ
אונטערשטע קליידלעך, אַ גרינעם זיידענשירם, הענטשקעלעך,
שפּיצלעך און פריזלעך מיט נאָך אַזעלכע זאַכען. וואָס איך מוז עס
האָבען קיין מאַריענבאַד. און ווייל איך בין שוין געוועזען ביי ווער־
טהיימער׳ען, האָב איך מיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און געהיי־
סען אין איין־וועגס אַריינפּאַקען אַ האַלב טוץ טישטיכער מיט צוויי
טוץ סערוועטלעך מיט אַ מאַשינדעל אויף צו שלאָגען פּוטער. איך
האָב חרטה, ווי הינט עסען מיך, וואָס איך האָב דיר נישט געפאָלגט
און נישט מיטגענומען נאָך אַ פּאָר הונדערטער. אַ גרויסע נאַריש־
קייט פון מיר, וואָס איך האָב מיך געוואָלט אויספיינען פאַר דיר,
אַז איך בין נישט אַזאַ גרויסע אויסברענגערין, ווי דו מיינסט. אַ
סך מעהר מצוה געוועזען אין ווערטהיימער׳ען, איידער אינ׳ם דאָק־
טאָר, אויסקרענקען זאָל ער דאָס! נאָך אין בערלין האָט מיר גע־
פעהלט אַ דאָקטאָר! קאַרג האָבען מיר דאָקטוירים אין וואַרשאַ!
מאָהל דיר, די בערלינער דאָקטורים וואָלטען שוין געמעגט וואַרטען,
ביז איך וועל זיי שיקען רופען. איז אָבער בעשערט איין אומגליק,
וועסט דו הערען.

איך בין נאָר נעקומען צו פאָהרען אויף דער סטאַנציע, וואָס
איך זאָג דיר, ביי דער פערעלצווייג, נאָך נישט צייט געהאַט זיך
אַרומצוואַשען און אָנטהון, ווי עס געהער צו זיין, האָט מען מיך
שוין אַ נעם געגעבען: וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איך וועל מיר הייסען
ברענגען? זאָג איך: „ערשטענס, ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך
דאַרף אַ דאָקטאָר? זעה איך דען אויס אַזוי שלעכט, וואָס מע דער־
קענט עס אויפ'ן פנים? און צווייטענס, זאָג איך, האָב איך פון
דער היים איין אַדרעס אום פּראָפעסאָר". רופט זיך אָן צו מיר איי־
נער עפּים איין אַלטער בחור מיט אַ נאָז, וואָס סע וואַכסט אויף
איהר ווייספערלעך: „האָט קיין פאַראיבעל נישט, זאָגט ער, מאַ־
דאַם, וואָס איך וועל אייך זאָגען. אָט ווייל, זאָגט ער, איהר האָט
איין אַדרעס צום פּראָפעסאָר, מוזט איהר זיך פריהער זעהען, זאָגט
ער, מיט'ן דאָקטאָר. וואָרום כ'איז אַ גרויסע נפקא־מינה, זאָגט ער,
פון דעם וואָס א י ה ר וועט זאָגען דעם פּראָפעסאָר, ביז, זאָגט
ער, דער דאָקטאָר וועט איהם, זאָגט ער, זאָגען אויף זיין דאָקטאָר־
לשון". לאָזט זיך אויס, אַז אָט דער אַלטער בחור מיט דער רויטער
נאָז וואָהנט טאַקי ביי אָט דער אַלמנה פערעלצווייג, וואָס איך זאָג
דיר, און ער איז אַ קאָמיסיאָנער פון דאָקטוירים, דאָס הייסט, ער
פערנעמט זיך דערמיט, וואָס ער ברענגט־אַראָפּ אַ דאָקטאָר, אַז מע
דאַרף, און דער דאָקטאָר ברענגט שוין אַראָפּ דעם פּראָפעסאָר, אָדער
ער פיהרט שוין אָפּ צום פּראָפעסאָר אַהיים. געב איך זיי אָנצוהערע־
ניש, אַז מיך פיהרט מען נישט. „איך בין נאָך, זאָג איך, גאָט זיי
דאַנק, אויף אַזוי פיעל קרעפטיג, אַז איך קאָן נאָך געהן אַ מייל
צו־פוס". רופט זיך אָן צו מיר דער קאָמיסיאָנער מיט די ווייספער־
לעך: „מאַדאַם! ביי מיר האָט איהר, זאָגט ער, גע'פועל'ט, אַז
איהר קאָנט געהן דריי מייל צו־פוס. נאָר איך דאַרף אייך זאָגען
פריהער, אַז ס'איז אַרויסגעוואָרפען, זאָגט ער, אייער טרחה. אַ
בערלינער פּראָפעסאָר, זאָגט ער, אַז איהר קומט צו איהם אליין אָהן
אַ דאָקטאָר, האַלט ער אייך נישט מעהר, זאָגט ער, ווי אַ האַלבע
מינוט, פּי־פּו־פּאַ, אַ קלאַפּ מיט'ן פינגער, איינס־צוויי־דריי, און —

אראָפּ פון מארק. פּערטיג. און אז איהר קומט, זאָגט ער, מיט אייער דאָקטאָר, איז גאָר אנדערע ווערטער. א דאָקטאָר קאָן ער נישט אָפּזאָגען. א דאָקטאָר מוז ער אויסהערען. האָט איהר שוין, זאָגט ער, פערשטאַנען, צי נאָך נישט?"...

אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ער האָט מיר אראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר. איז מיר דער דאָקטאָר אפילו באַלד נישט געפעלען אין שלייער. ער קוקט נישט אין די אויגען אריין, האָט קיין צייט נישט, און רעדט מיט א קוויטש. האָסט עפּים ליעב א דאָקטאָר, וואָס קוקט נישט אין די אויגען אריין און רעדט מיט א קוויטש?

אויסגעפרעגט זיך ביי מיר, ווער און וואָס און ווען, און גוט בעטראַכט מיך פון אַלע זייטען, איז ער א בעלן געוועזן, דער קלוגער דאָקטאָר, מיך אוועקלעגען אין בעט, איך זאָל איהם ליגען ביז מאָר־גען. מאָרגען וועט ער מיך, זאָגט ער, נאָך א מאָל בעטראַכטען. און ערשט דעמאָלט וועט ער מיר, הייסט עס, זאָגען, צו וואָס פאר א פּראָפעסאָר ער זאָל מיך מעלדען. דערהערט, אז ער וויל מיך אוועק־לעגען, האָב איך איהם אויפגעקלערט, אז פון אוועקלעגען מיך זאָל ער פערגעסען. איך בין נישט געקומען, זאָג איך, קיין בערלין ליגען. איך דאַרף זיין, זאָג איך, ביי ווערטהיימער'ען, און דאַרף זיין ביי טיטצען, און וויל, זאָג איך, זיין אומעטום. אויב ער וויל, זאָג איך, קומען מאָרגען, מעג ער קומען, נאָר מיך אוועקלעגען אין בעט — דאָס, זאָג איך, וועט נישט געהן!... ער האָט געמיינט, אז ער האָט אָנגעטראָפען אויף א יאַחנע פון די נאַלעווקיס און וועט ביי איהר ציהען מארקען! איך האָב באַלד ארויסגעזעהען, אז ס'איז נישט קיין דאָקטאָר, נאָר א פּיאַווקע. והראיה, אָט וועסט דו הערען, וואָס א בלוטצאַפּער קאָן! די האָר שטעלען זיך קאַפּויר!

אויף אין דערפריה, איך קום מיט איהם צום פּראָפעסאָר, לאָזט זיך אויס, אז ס'איז גאָרנישט דער פּראָפעסאָר, וואָס חוה'לע טשאַפּ־ניק האָט מיר פערשריבען. ס'איז נאָר איין אנדער פּראָפעסאָר אויף גאָר אנדערע שלאַפקייטען. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען ערשט נאָכדעם, אז מע האָט מיך גוט אָנגעמוטשעט, און מיר זענען ארויס־

נענאַנגען פון דאָרטען און געזעגנט זיך פּאָהרען. האָב איך געמיינט, מיר פּאָהרען אהיים; צום סוף לאָזט זיך אויס, אז מיר פּאָהרען צו נאָך א פּראָפּעסאָר, און ווידער נישט צו דעם פּראָפּעסאָר, וואָס איך מיין. צו א פּראָפּעסאָר איין אקושער האָט ער מיך גאָר גע־בראַכט צו פיהרען! ווער איך דאָך מסתמא רעכט אויפגעבראַכט און הויב אָן צו גוואַלדעווען. ענטפערט מיר דער דאָקטאָר מיט זיין קוויטשינג קול'כעל, אז איך בין נישט אין ווארשאָ אויף די נאַלעווקיס, איך בין אין בערלין, און אז איך זאָל נישט מאַכען קיין לאַנגע טענות, און אז ער האָט קיין צייט נישט, און אז ער ווייסט בע־סער, צו וואָס פאַר א פּראָפּעסאָר איך דאַרף! האָסט דו עפּיס צו איהם? און אָט אזוי, ווי איך זאָג דיר, זענען מיר אויסגעווען, לאָז זיך דיר דאַכטען, ביי דריי פּראָפּעסאָרען, און אַלע דריי פּראָפּע־סאָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אויפגערעדט, האָבען געזאָגט אַלע אין איין קול: „מאַריענבאַד!“ — ווי באַלד אזוי, צו וואָסער א כפּרה האָב איך בעדאַרפט די פּראָפּעסאָרען, און נאָך דריי דער־צו? מאַריענבאַד האָב איך דאָך געהערט נאָך אין ווארשאַ. קורץ, שולדיג געווען דעם רוח א גאַנג — פאַרפאַלען.

נעקומען אהיים, בין איך געווען אזוי אויסגעמאַטערט, אז איך האָב מיך קוים געהאַלטען אויף די פיס, און איך האָב מיך שוין, נישט ווילענדיג, געמוזט אריינלעגען אין בעט אריין. מיינסט דו דאָך, אז לאַנג בין איך געלעגען? נישט מעהר זאָל דער דאָקטאָר לעבען אויף דער וועלט. עס האָט מיך אין דער גיך געגעבען א טראָג־אויף פון בעט, גלייך ווי א דונער וואָלט מיך דערשלאָגען. שטעל דיר פאָר א חשבון פון א פעלד־גזלן: איך זאָל איהם בעצאָהלען, זאָגט ער, אכציג מארק! פאַר וואָס אכציג מארק? „א פּראָסטער חשבון, זאָגט ער: צוויי וויזיטען צו צעהן — איז צוואַנציג. דריי קאָנסוליומס ביי דריי פּראָפּעסאָרען צו צוואַנציג — איז זעכציג. און זעכציג מיט צוואַנציג איז, זאָגט ער, אַלע מאָל און אומעטום אכציג“. האָב איך אויפגעהויבען מסתמא אזא סקאַנדאַל, אז מע איז זיך צע־נויפגעלאָפען אַלע: די בעל־הבית'טע די אלמנה, דער אַלטער בחור

דער שלים־מזל און אַלע איבעריגע נעסט. „וואו זענען מיר? — האָב איך מיך צעשריען אויף זיי. — אין בערלין, צי אין סדום? עס איז ביי אייך ערגער, זאָג איך, טויזענד מאָל, ווי ביי אונז אין רוסלאַנד! נישט קיין דאָקטוירים זענען ביי אייך, זאָג איך, נאָר חולינאַנעס! פּאַגראָמשטשיקעס!“ מיט איינעם וואָרט, וואָס מיר איז נעקומען אויפ'ן מויל, דאָס האָב איך זיי געזאָגט. און לאָז זיך דיר דאַכטען, עס האָבען זיך ארייננעלעגט מענשען, און מע האָט אונז קוים מיט צרות אויסגעגלייכט פאַר פינף און פופציג מארק. פינף און פופציג מכות זאָלען זיך איהם זעצען, דעם שע־נעם דאָקטאָר, אויפ'ן פּנים! ביזט דו שוין פּאַרטיג? האָב צייט. ס'איז נאָך פאַרהאַן איין אַלטער בחור מיט אַ רויטער נאָז מיט ווייספערלעך, הייסט ער זיך אַ חוץ בעצאָהלען פופצעהן מארק. וואָס איז דאָס? דאָס איז, זאָגט ער, זיין קאָמיסיאָן פאַר'ן דאָקטאָר, וואָס ער האָט מיר, זאָגט ער, רעקאָמענדירט. וואָס זאָגסט דו צו אַזאַ פּרא־אדם? עס האָט מיך אַזוי פערקאָכט ביי'ם הארצען, אַז עס האָט זיך מיר אָפּגערופען מיין אומגליק, און איך בין געבליבען ליגען מיט אַ מיגרען ביז'ן אנדערען טאָג. אַ קליינינקייט — אַזוי פיעל געלד ארויסצוואַרפען, און פרעג — אויף וואָס? אויף ווען? וואָלט נישט גלייכער געוועזען צעהן טויזענד מאָל דאָס איבערלאָזען בעסער ביי ווערטהיימער'ען? איך עס מיך אויף אַ לעבעדיגע, וואָס איך בין נישט געקומען אהער מיט איין וואָך פריהער. וואָלט איך נעטראָפען דאָ מיין חוה'לע — פאַרט אַ קרובה, און וואָלט נישט ארייננעפאַלען צו אָט די פּיאַווקעס אין די הענד אריין. אַ שטיקעל גליק, וואָס בערלין איז אַ שטאָדט, וואָס איז פאַרהאַן וואָס צו זעהען; אנישט, וואָלט איך קראַנק געוואָרען פאַר דאַסאַדע. און צו זעהען איז דאָ אין בערלין אין איין טאָג אַזוי פיעל, וואָס דו וועסט דאָס נישט זעהען ביי אונז אין ווארשאַ אין דרייסיג יאָהר אפילו. אַ חוץ ווערטהיימער'ען און טיטץ און נאָך אַזעלכע געוועל־בען, איז פאַרהאַן אין בערלין אַ „ווינטערגאַרטען“ מיט איין „אָפּאָ־לאָ־טהעאַטער“, מיט אַ צירק „שומאַן“ און מיט אַ צירק „בוש“.

היינט איז דאָ, זאָגט מען, א „לבנה־פּארק“ — איז דאָס גאָרנישט צו בעשרייבען. איך קלויב מיך ערשט געהן אהינצו, אם ירצה השם, מאָרגען, וועל איך דיר שוין מאָרגען בעשרייבען. דערווייל̃ע זיי גע־זונד און זאָג שבע־רחל'ען, זי זאָל אכטונג געבען נישט בלויז אין קיך, נאָר אויף דער גאַנצער שטוב זאָל זי אכטונג געבען. איך האָב פאר'ן אוועקפאָהר פערגעסען פערשרייבען א קעלנערעל מיט צוויי ציכעלעך אין קויטיגען גרעט. און א סלאָי איינגעמאכטס האָב איך אָנגעהויבען א טאָג פאר'ן אוועקפאָהר, איז פון איהם זאָל זי נוצען אין קיך אריין און נישט אָנריהרען מעהר פון די איינגעמאכטסען, וואָס אויפ'ן באלקאָן אונטער'ן קאסטען. און בריעף זאָלסט דו מיר שרייבען, למען השם, קיין מאריענבאד פּאָסט רעסטאנט, ווי מיר האָבען אָפּגעשמועסט.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.2

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקיס איז ווארשא צו זיין פריינד חיים סאראקער אין מאריענבאד.

ליעבער פריינד חיים.

איך האָב צו דיר, ידידי, א קליינע בקשה, דאָס הייסט, נישט קיין קליינע, נאָר טאקי א גרויסע בקשה. א גאנץ גרויסע! עס האָט מיך געטראָפען, ליעבער פריינד, איין אומגליק: מיין בעלצי פאָהרט קיין מאריענבאד. וואָס עפּיס פּלוצים קיין מאריענבאד? פרעג מיך עפּיס גרינגערס. זי זאָגט, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאריענבאד. און דער דאָקטאָר זאָגט אויך, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאריענבאד. און אז צוויי זאָגען שכור, דאַרף דער דריטער געהן שלאָפען... נאָר בסוד וועל איך דיר איבערגע־בען — און איך בעט דיך, אז צווישען אונז זאָל עס טאקי בלייד בען, — איך פערשטעה דעם שכל פון מאריענבאד. אז די מאדאם טשאפּניק פאָהרט קיין מאריענבאד, היינט פאר וואָס זאָל די מאדאם

קורלענדער אויך נישט פאָהרען קיין מאריענבאד? זי גלייבט מיך צו בערעל טשאפּניק! זי ווייסט נישט, אפנים, אז דאָס, וואָס טשאפּניק קאָן — קאָן נישט איך, נישט דו, נישט קיינער. טשאפּ־ניק קאָן אָפּזיצען א קיילעכיג יאָהר אין דער שענסטער דירה, ווי א מאָנארך, און נאָר פערגעסען, אז פאר א דירה דאַרף מען צאָהלען דירה־געלד. נישט היינט געדאכט, אז טשאפּניק איז ביי מיר גע־זעסען אין שכנות, האָב איך געמיינט, אז איך וועל פון איהם בע־קומען די טשאכאָטקע. אלע טאָג פלעגט ער זיך הייסען מאכען רעמאָנט, און מיט מיר פלעגט ער זיך שאפען, ווי מיט א סטרוזש. איין אנדערען וואָלט איך ארויסגעוואָרפען אויף דריי שפּענדלעך, און מיט איהם האָב איך געמוזט אָננעמען א פולען מויל מיט וואסער און מאכען א שוויינ — צוליעב בעלצי׳ן. באשר וואָס? באשר ווייל זיין חוה׳לע געהער זיך אָן מיט מיין בעלצי׳ן גליער־גליער־געשוועס־טערקינדער, דעם פערד׳ס־בייטש־שטעקעלע׳ס־א־פּידקאָווע! וואָס איך האָב מיך אין דעם יאָהר אָנגעזעהען אויף דעם בערעל טשאפּ־ניק, איז דאָס אויף א וואָך צו דערצעהלען. צו בערעל טשאפּניק, אז עס קומט דער קצב מאָנען פאר פלייש, עפענט ער איהם מיט׳ן קאָפּ די טהיר: א העזה פון א קצב — גאָר מאָנען פאר פלייש! און צו דער מאדאם טשאפּניק, אז מע קומט מיט א חשבון פון גע־וועלב, געהט מען אזוי לאנג, ביז מע צערייסט צוויי פּאָר שיך און מע הערט אויף צו געהן. פון שניידערס און פון שוסטערס רעדט מען נישט; מע ווייסט שוין, אז צו טשאפּניק׳ען נאָך געלד געהט מען נישט, וואָרום מע וועט ניט נתנ׳ען. וואָס דאַרפסט דו מעהר? אָט איז דאָ נישט לאנג געווען ביי זיי א וועטשערינקע. די מאדאם טשאפּניק איז געווען א אימעניניצע, סאמע פאר׳ן אָפּפאָהרען קיין מאריענבאד, — האָסט דו געדאַרפט זעהען, וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטהאָן! איך בין נישט געווען, נאָר מיין בעלצי דערצעהלט, אז מיט אזא קאָלאציע וואָלט מען שוין געקאָנט חתונה מאכען צוויי טעכטער. דאָס עסען האָט מען בעשטעלט ביי העקסעלמאַנען אין רעסטאָראַן, און וועטשערע איז געווען כיד המלך: פיש, און פלייש,

און נעבראָטענס, און ווײַן, און ביער, און וואָס דו ווילסט. די פלעשלעך האָבען געקנאַקט, משרתים האָבען בעדיענט, ס׳איז נע־ ווען „ליהודים“, און, ווי געוויינטליך, האָט מען פערלענגט א „בענ־ קעל“, און דער באַנקיר איז געווען טאַקי טשאַפּניק, און נעוואונען האָט טאַקי ווייטער טשאַפּניק — ער קאָן די מלאכה! גאַנצע הונ־ דערטערס, זאָגט בעלצי, זענען געווען אין באַנק. פון דעסטוועגען, אז העקסעלמאַן איז געקומען אויף מאָרגען מיט א רעכענונג, האָט מען פון איהם געמאַכט אזא געלעכטער, אז ער שעמט זיך שוין גאָר אויסצוזאָגען... נאָר איך האָב מיך פערדרעדט פון טשאַפּניק׳ען און כמעט פערגעסען אָן מיין בקשה.

מיין בקשה איז אָט וואָס: אזוי ווי מיין בעלצי פאָהרט, הייסט עס, קיין אויסלאַנד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען, זי ווייסט נישט, וואו א טיר עפענט זיך און קען נישט די שפּראַך, לכן זאָלסט דו זיין אזוי פריינדליך איהר קומען צו הילף, רעקאָמענדירען א רעכ־ טע סטאַנציע, א גוטען דאָקטאָר, א כשר׳ען רעסטאָראַן, — מיט איינעם וואָרט, זאָלסט זיין פאַר איהר וואָס מע רופט א וועגווייזער. אגב, וועל איך דיך בעטען, זאָלסט נאָכקוקען, מיט וועמען זי בע־ גענענט זיך דאָרט, און מיט וועמען זי קומט זיך צענויף. איך וויל, פערשטעהסט דו מיך, זי זאָל זיין אביסעל ווייט אָפּגעשיידט פון דער מאַדאַם טשאַפּניק. וואָס האָב איך, אייגענטליך, צו דער מאַ־ דאַם טשאַפּניק? זי האָט מיר קיין געשעפט נישט קאַלי געמאַכט; נאָר איך וויל נישט, מיין בעלצי זאָל זיין קנעפּעל שבקנעפּעל מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק, האָטש זיי זענען גליער־געשווועסטערקינדער. איך וויל נישט, אז זי זאָל זיין איהר אפּיטרופּס, אז וואָס די מאַ־ דאַם טשאַפּניק זאָגט — איז גוט, און וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק טהוט־אָן — איז שען, און וואָס זי דערזעהט אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק — דאָס ווילט זיך איהר. גלויב מיר, ליעבער פריינד, עס געהט מיר נישט אין געלד. דו ווייסט, אז איך בין, חלילה, נישט אזא קמצן, און מיין בעלצי פיהרט ביי מיר אויס, ווי מע זאָגט, דאָס טעלערל פונ׳ם הימעל — פאָרט דאָס צווייטע ווייב. דאָס

צווייטע ווייב, זאגט מען, און א בת־יחידה פיהרען־אויס אלסדינג. נאר וואס דען? איך וויל נישט, אז וואו צוויי זאל מיין ווייב זיין א דריטע... וואס קומט מיר דערפאר? איך האב אזוי אויך גענוג שונאים אויף די נאלעווקיס, וואס וואלטען מיך דערטרונקען אין א לעפעל וואסער. און ווער שמועסט, זינט איך האב חתונה געהאט פאר בעלצי׳ן, וואלטען זיי זיך וועלען נוקם זיין אן מיר. איך ווייס נישט פאר וואס, גלייך ווי איך וואלט עמיצען אנגעריהרט אין כבוד אדער אין פרנסה. באשר, זאגען זיי, זי וואלט געקאנט זיין מיינע א שנור. טאמער ווייסט דו, וואס געהט זיך עס אן מיט זיי? עס זענען שוין געוועזען שטיגוטערעס, וואס האבען זיך גע־פרובט מאכען צווישען אונז א בייז לעבען. פרעג, וואס האב איך זיי געטהאן? דער גאנצע גוואלד, למאי זי איז א שענע! א רוח זיי אין פאטער און מוטער אריין — און אז איך זאל געוועזען חתונה האבען דאס אנדערע מאל און נעמען א מיאוסניצע, וואלט זיי שוין געוועזען בעסער?

הכלל, ליעבער פריינד, קיין סך דארף איך מיט דיר נישט שמוע־סען. איך מיין, אז דו פערשטעהסט שוין דעם מיין, וואס איך מיין... איך וויל, אז דו זאלסט זי האלטען אויפ׳ן אויג און זאלסט מיר אריינשרייבען אמאל א בריוועל פון דיין מאכען, וואס דו מאכסט, און פון מיין בעלצי׳ן, וואס זי מאכט. און אז זי וועט זיך ווענדען צו דיר נאך געלד, — איך האב איהר גענעבען דיין אד־רעס — זאלסט דו איהר ארויסגעבען אויף מיין רעכענונג וויפיעל זי וויל, געוויינטליך, נישט אויף א מאל, נאר ביסלעכווייז, ווייל ביי איהר געלד — צווישען אונז זאל עס בלייבען — האט נאר קיין ממשות נישט. איך האב געוואוסט פריהער, אז ווען איך זאל איהר מיטגעבען, למשל, פון דאנען איך ווייס אליין נישט וויפיעל, איז אזוי ווי זי פאהרט איבער בערלין, וועט דאס דארט מסתמא אוועקגעהן ביי איהר מיט׳ן ווינד און מיט׳ן רויך. און כך הוה, אזוי ווי דאס הארץ האט מיר געזאגט. איך האב שוין בעקומען פון איהר א בריוועל פון בערלין (פאהרענדיג קיין מאריענבאד, האט זי זיך אראפגעכאפט

קיין בערלין), שרייבט זי מיר א גרוס, מיין בעלצי הייסט עס, פון עפים איינעם מיט'ן נאמען ווערטהיימער, האט ער א געוועלב, אט דער ווערטהיימער, וואס מע געפינט, זאגט זי, ביי איהם פון פויגעל־מילך. איז זי שוין געוועזן דארט, שרייבט זי מיר, מיט א וויזיט, און ווערלינג איך פערשטעה, האט זיך דער ווערטהיימער פון איהר נישט גענארט. זי גלייכט זיך צו דער מאדאם טשאפניק. בערעל טשאפניק בעריהמט זיך, אז ער האט געהאט מיטגעגעבען זיין חוה'לען קיין אויסלאנד א תק'ער אויף דער נסיעה. און אז זי איז געקומען קיין בערלין, האט זי שוין געשריבען, מע זאל איהר שיקען נאך געלד, האט ער איהר געמוזט אויף דער צווייטער וואך ארויסשי־קען נאך א תק'ער. ער ווארפט זיך עס מיט תק'ערס, אט דער טשאפ־ניק! טאמער ווייסט דו די געשעפטען, וואס ער טרייבט? א מענש זיצט אין ווארשא שוין אפשר צוואנציג יאהר, און לאז מיר עמיצער זאגען, מיט וואס האנדעלט בערעל טשאפניק? עס איז זיך איין אפגעפוצט אידעל, מיט א שען בייכעל, מיט א פיינעם התוך־הדבור, און עס רעדט נישט איין איבעריג ווארט; איין אויגעל קוקט ביי איהם כלומרשט קיין פצון־זייט, און דאס אנדערע טראכט, ווי אזוי מע צעשפילעט דיך און מע בעקומט ביי דיר ארויס א גמילות־חסד אויף צו פערפאלען...

הקיצור, ער איז גארנישט ווערטה, אט דער טשאפניק, מיר זא־לען פון איהם אזוי פיעל רעדען. איך בעט דיך נאך א מאל, חיים, דו ווייסט, ווי מיין בעלצי איז ביי מיר טייער. איך האב גרויס עגמת־נפש, וואס זי פאהרט אליין. איך וואלט אויך מיטגעפאהא־רען — נאר ווי קאן איך אוועקווארפען דאס געשעפט? ס'איז ביי מיר סאמע סעזאן. איך האלט אין בויען, און צו גאט א האפנונג: א יאהר וועל איך, דאכט מיר, האבען גאר נישט קיין שלעכטס. ווער־ליג עס ווייזט זיך, דארף זיך מיט דירות אוועקשטעלען, מיט'ן אויי־בערשטען'ס הילף, א סך העכער ווי פאראיאהרען. נאר פאר מיין בעלצי'ן איז נישט נויטיג, זי זאל עס וויסען. אדרבה, אויב עס וועט דיר אויסקומען, מעגסט דו איהר זאגען פערקעהרט... ווי אזוי צו

רעדען — דארף מען דיך נישט לערנען. דו ווייסט שוין. און ווייטער איז נישטאָ קיין בעזונדערע נייעס. אונזערע צייטונגען לייענסט דו דאָך דאָרטען אויך, ווייסט דו שוין מסתמא, אז ביי אונז איז עפּיס נישט אזוי פריילּיך. א גרוס קאָן איך דיר אָפּגעבען פון דיין אסתר'ען. איך האָב זי געזעהען פון דערווייטען. זי שיינט מיר גאַנץ נאָהענט אויף דער צייט צו זיין. היינט־מאָרגען... טאָמער א יונגעל, ווי אזוי וועט דאָס זיין אָהן דיר א ברית? זעה זשע למען השם, ידידי, טהו ווי איך בעט דיך, און שרייב מיר באלד א תשובה.

פון מיר דיין בעסטער פריינד ש ל מ ה ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.3

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים איז ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך האָב דיר צוגעזאָגט נעכטען, אז איך וועל דיר בעשרייבען דעם בערלינער „לבנה־פּארק", וויבאלד איך וועל נאָר קומען פון דאָרט, — טהו איך דיר צוליעב, האָטש אפילו דאָס איז א זאַך, וואָס עס איז אונמעגליך, וואָרום אז איך זאָל דיר א גאַנצע נאַכט זיצען און שרייבען, וועל איך דיר דען בעשרייבען אפילו א צעהנט־חלק פון דעם, וואָס מע זעהט זיך אָן אין דעם „לבנה־פּארק"? ס'איז שוין איין מאָל א פּארק! שטעל דיר פּאָר א גרויסען פּארק פון סאַמע פייער, ארום און ארום פייער, אלע שטיבער זענען בעגאָסען פון אויבען ביז אראָפּ מיט פייער. און גלייך ווי דו קומסט, טרעטסט דו אריין אין א „לאך־זאַל", דאָס איז א מין זאַל, וואָס אז דו קומסט אריין, פּאַלט אָן אויף דיר א געלעכטער, און דו לאַכסט אזוי לאַנג, ביז דו ווערסט שיער צעפּלאַצט פאַר געלעכטער — וואָרום וואוהין דו גיסט זיך א קעהר, זעהסט דו, אז דו האָסט א פּנים פון א שווארץ יאָהר. דערנאָך בעצאָהלסט דו און זעצסט זיך אויף

אויף אזא מין משוגענער באהן, וואָס פליהט משוגענערווייז איבער בערג און איבער טאָלען. אָט טהוט עס דיך אַ הויב־אויף העכער היי־זער, און אָט טהוט עס דיך אַ מאָרדעווע אראָפּ אין אלדי שווארצע יאָהר, אין דער שאול תחתיה אריין, אז דו ווערסט שיער נישט צעפּאַ־לען אויף שטיקער. און עס ווערד אַ קווימשערייַ מיט אַ געפּילדער. און באלד נאָך דעם הויבט עס דיך אויף ווידער ארויף אויף אַ בארג, און ווידער אראָפּגעלאָזט דיך אין דער ערד אריין. ביז דו קומסט צוריק אויפ'ן אייגענעם אָרט און בלייבסט שטעהן, ווי אַ נאַר. הייסט דיר דער דייטש אויסשטייגען, ארויסגעהן הייסט עס. געהסט דו אראָפּ, ווי אַ נעכטינער. און נאָכדעם קומסט דו צו צו אַ טייך, זעהסט דו, ווי מענשען גליטשען זיך אויף שיפלעך בארג־אראָפּ און פאלען אריין גלייך אין וואסער אריין און ווערען נישט דערטרונ־קען; נעמט דיך אָן אַ יצר־הרע און דו קריכסט ארויף אויף טרעפּ אויפ'ן בארג און קויפסט ווידער אַ בילעט און זעצסט זיך אריין אין שיפעל און פליהסט, ווי אַ משוגענער, אין וואסער אריין, און געהסט ארויס פון דאָרט אַ פערשפּריצטער פּיטש־נאַס, און דו בלייבסט שטעהן און קוקסט זיך ארום, פאַר וואָס אַ דייטש נעמט געלד? פון דאָרט געהסט דו אביסעל ווייטער, זעהסט דו ווילדע מענשען און שווארצע ציגיינער פון מצרים, וואָס טאנצען און זינ־גען, דרעהען זיך און שפּרינגען, לעקען מיט דער צונג געגליהטע אייזענס, שטעכען זיך מיט שפּיזען, מאַכען מיט די בייכער, און פאַר דעם אלסדינג צאָפּט מען ביי דיר געלד. און אז דו ווילסט, פיהרט מען דיך נאָך אריין גלייך אין גיהנם אריין און מע ווייזט דיר מתים מיט רוחות מיט שדים, שלענג און עקדישען מיט צרות, מיט שלעק, — און דו בענשט גומל, וואָס מע האָט דיך ארויסגע־לאָזט אַ לעבעדיגען. פון קאַפעס, רעסטאָראנען, מוזיק, שפּיעל־קעסטלעך, קינעמאטאָגראַפען, קאָמעדיעס, פאָטאָגראַפיעס און נאָך אזעלכע זאַכען — פון דעם שמועסט מען נישט. דאָס איז דאָרט פאַרהאַן, ווי שטערען אין הימעל, און ווען דו זאָלסט זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דייטשען און געהן אומעטום וואו מע רופט דיך,

קאָנסט דו אַרויס פון דאָרטען אַ קדוש. מיך האָט די גאַנצע חתונה געקאָסט אַרום און אַרום אַ נישט, אַ צעבראָכענער פעניג. וועסט דו דאָך פרעגען, ווי אַזוי איז דאָס מעגליך? וועסט דו הערען אַ שענס.

אָט דער בחור דער פרא־אדם מיט די וויימפּערלעך, וואָס האָט ביי מיר אַרויסגעפּרעסט פופצעהן מאַרק דערפאַר, וואָס ער האָט מיר נערעקאָמענדירט דעם שענעם דאָקטאָר, האָט ער מיך דאָס גע־נומען אין דעם „לבנה־פּאַרק“ אויף זיינע הוצאות, און נאָך מכבד געווען מיך מיט זעלצער־וואַסער און מיט שאָקאָלאַד און מיט וואָס דו ווילסט. געזעהען, אַפּנים, אַז ס׳איז מיר איבער דער טבע, מאַכט ער צו מיר אַזוי: „פאַר שענע וויבלעך, וואָס דאַרפען האָבען צום דאָקטאָר, בין איך, זאָגט ער, אַ קאָמיסיאָנער, און אויף אָנצוקוקען בערלין בין איך, זאָגט ער, אויס קאָמיסיאָנער, נאָר אַ קאַוואַליער און אַ דזשענטעלמען“. האָסט דו עפּיס צו אַזאַ שלים־מזל? שוין געהענדיג צוריקוועגס, רופט ער זיך אָן צו מיר, דער חכם, און דאָס פּנים לויכט איהם, ווי די זון אין תמוז: „מאַדאַם! איהר וועט קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וועל איך אייך עפּיס זאָגען“. זאָג איך: „אַבי אַ קלוגס“. זאָגט ער: „אַ קלוגס וויים איך נישט. נאָר פאַר אייך וועט עס, זאָגט ער, זיין זעהר אינטערעסאַנט“. זאָג איך: „אויב אינטערעסאַנט, פאַר וואָס נישט?“... מאַכט ער צו מיר: „נאָר מיט אַ תנאי, מאַדאַם, אַז איהר זאָלט מיר דערנאָך זאָגען, זאָגט ער, אייער מיינונג“. זאָג איך: „פאַר וואָס זאָל איך אייך נישט זאָגען?“... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, איהר זאָלט מיר, זאָגט ער, זאָגען אויפריכטיג, נישט פערלייקענען“. זאָג איך: „למאי זאָל איך לייקענען?“... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, טאָמער געפעלט דאָס אייך נישט, זאָלט איהר מיר, זאָגט ער, זאָגען, אַז עס געפעלט אייך נישט“. זאָג איך: „זאָגט, וואָס נודעט איהר?“... שמעלט ער זיך אָפּ און מאַכט צו מיר אַזוי: „הערט־זשע אויס, מאַדאַם, עס איז אַזוי די געשיכטע. איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? אפשר וועט איהר מיר גלויבען, און אפשר ניין. חאָטש איך

וויים נישט, זאָגט ער, פֿאַר וואָס איהר זאָלט מיר נישט גלויבען. איך בין אַ מענש, זאָגט ער, איין אויפּריכטיגער, וגאָס איך האָב — דאָס, זאָגט ער, זאָג איך. איך האָב פֿיינט, זאָגט ער, האַלבע ווער־טער. ביי מיר איז איינס־צוויי־דריי — און פֿאַרטיג. איך דאַרף אייך זאָגען, זאָגט ער, מאַדאַם, אַז איך בין אַזאַ מענש, זאָגט ער, וואָס האָב איך עפּיס, מוז איך עס אַרויסגעבען. האַלטען דאָס לאַנג ביי זיך קאָן איך נישט. איך האָב אייך שוין לאַנג, זאָגט ער, גע־וואָלט זאָגען, אַז איהר זענט מיר געפֿעלען געוואָרען, זאָגט ער, פֿון דער ערשטער מינוט, זאָגט ער, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. וואָס וועט איהר, זאָגט ער, זאָגען דערויף?"... „וואָס זאָל איך, זאָג איך, זאָגען? ס'איז אייער גליק, זאָג איך, וואָס מיר זענען אין בערלין אויף דער פֿריעדריכשטראַסע. ווייטער וואָלט איך אייך, זאָג איך, בעוויזען, ווי אַזוי צו זיין אַ נאַחאַל!"... דערמיט האָט זיך אונ־זער שמועס געענדיגט, און פֿון דעמאָלט אָן בין איך געבליבען אָהן אַ קאַוואַליער און מוז געהן אליין אומעטום. נאָר אָהן איין אומ־גליק. בערלין איז נישט קיין וואַלד, און די דייטשען זענען אַזעל־כע מענשען, וואָס זיי פֿוילען זיך נישט, שטעלען זיך אָפּ און הערען דיך אויס אַלסדינג, און וויינען דיר אָן אַלסדינג, וואָס דו פֿרעגסט ביי זיי. און פֿערקעהרט, טאָמער פֿרעגסט דו ביי זיי עפּיס אַ זאַך, וואָס זיי ווייסען נישט, זעהט מען, אַז ממש עס עקט זיך זיי דאָס חיות. אַ דייטש בלייבט אַ דייטש.

האָב איך דיר שוין אַרויסגעשריבען אַלסדינג, ווי איך האָב דיר צוגעזאָגט. געב גאָט, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייד קיין מאַריענבאַד, וועל איך דיר פֿון דאָרט שרייבען מעהר נייעס. דערווייל זיי געזונד און שרייב מיר קיין מאַריענבאַד, וואָס הערט זיך ביי אונז אין וואַרשאַ? וואָס מאַכט אסתר סאַראָקער? צי איז זי שוין געלעגען געוואָרען, צי נאָך נישט? און אויב יאָ, וואָס האָט זי גע־האָט: אַ יונגעל, צי אַ מיידעל? אַ שענער יושר פֿון אַ מאַן. איך מיין טאַקי חיים סאַראָקער. איבערלאָזען אַ ווייב אויף דער צייט און אַליין אַוועקפֿאָהרען קיין מאַריענבאַד — וואָס איז? ער וויל

„אפּנעמען“, פערלירען דעם בויך. ווען דאָס זאָל זיין אויף מיר, וואָלט ער שוין צוריק אויף די נאַלעווקים נישט געקומען. איך וואָלט איהם געלאָזט, ער זאָל שוין בלייבען זיצען דאָרטען, אין מאריענבאד, אויף שטענדיג. ער וואָלט שוין ביי מיר „אפּגענומען“ און פערלוירען נישט נאָר דעם בויך אליין. זאָג דיר, וואָס דו ווילסט, — ער איז דיינער א גוטער פריינד — נאָר מע טהוט נישט אזוי. עס האָט מיר אויסגעריסען א שטיק הארץ, אז איך בין גע־ווען ביי איהר זיך געזעגענען. זי איז נישט אזעלכע, וואָס זאָל זיך בעקלאָגען, נאָר מע זעהט. זיי האָבען שוין אזא מזל,ביידע שוועס־טער: סאַי אסתר, סאַי חנצי. חנצי, זאָגט מען, ווערד נאָך מעהר אויסגעריסען ביי איהר מאיר'ען. מע האָט מיר געזאָגט דאָ אין בערלין, אז מאיר מאריאמטשיק איז אויך אין מאריענבאד. און בראָני לויפערמאַן, און לאה'צי ברויכשטוהל, און די יאמאיטשיכע מיט איהרע טעכטער זענען שוין אויך אין מאריענבאד! אלע נאַ־לעווקים אין מאריענבאד. קיין עין־הרע נישט! — איך האָף צו טרעפען פון דיר בריעף אין מאריענבאד, נאָר פערגעס נישט מיר שרייבען פון אלסדינג, וואָס אין דערהיים טהוט זיך. זאָלסט נישט פערלאָזען זיך אינגאנצען אויף שבע־רחל'ען. זאָלסט אליין אי־בערקוקען אלע טאָג, וואָס זי ברענגט פון מארק, און איבערוועגען דאָס פלייש פון קצב, און למען השם נישט נעמען אָהן געלד קיין זאַך, ווארום די קרעמער, די עהרליכסטע אפילו, האָבען א טבע — זיי שרייבען צו. און טאָמער וועט זיין ביי דיר לאה די מאָדניצע מיט טענות, אז איך האָב איהר אפּגעריסען פאַר דער ארבייט, און וועט זיך וועלען פערלאָזען אויף דיין יושר, זאָלסט דו איהר נישט ענטפערען. דערפאַר, וואָס זי האָט געסטראשעט מיט'ן סאָנד. זאָל זי געהן אין סאָנד! און פערגעס נישט, למען השם, ארויסשיקען מיר געלד קיין מאריענבאד. איך וועל דיר געבען צו וויסען מיין אדרעס באלד, ווי איך וועל קומען צו פאָהרען. גאָט זאָל העלפען, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייד.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.4

שלמה קורלענדער פון די גאַלעוווקים אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיינע ביידע בריעף פון בערלין ערהאַלטען און קום דיר צו מעלדען, בעלצי היקרה, אַז איך בין, ברוך השם, געזונד, און אַז אין דערהיים איז אַלסדינגג אין בעסטער אָרדנונג. הלואי וואָלטען נאָר אַלע לאָקאַטאָרען וועלען צאָהלען צו דער צייט, מע זאָל נישט דאַרפען האָבען מיט זיי צו טהון. וואָרום אַ חוץ וואָס עס געהט פערלוירען געלד, קאָסט נאָך הוצאות, אַדוואָקאַטען מיט פּאַפּיערען מיט שלעק. און דערצו נאָך די בזיונות, וואָס מע האָט, וואָרום עס זענען דאָ אַזעלכע לאָבוסעס, וואָס בעריהמען זיך, אַז טאָמער וואַרפט מען זיי אַרויס פון דער דירה, וועלען זיי דיך בע־שרייבען אויף די גאַזעטען. און איך וויל נישט, מע זאָל מיך בע־שרייבען אויף די גאַזעטען. איך האָב עס פיינט. היינט דאָס בוי־ען, וואָס איך בוי, שלינגט־איין אַזוי פיעל געלד, אַז איך ווייס נאָר־נישט, ווי אַזוי איך וועל זיך אַמאָל אויסבאָדען, און דערצו האָט מען צו טהון מיט גראָבע מענשען, בעלי־מלאכות און אַרבייטער, וואָס קריכען אויפ'ן קאָפּ, האָבען נישט קיין טראָפּען דרך־ארץ פאַר אַ בעל־הבית. הכלל, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, ס'איז צרות מיט צרות מיט צרות! און דאָ קומסט דו מיט דיינע בריוו־לעך פון בערלין, קאָנסט דו זיך גאָרנישט משער זיין דעם עגמת־נפש, וואָס איך האָב געהאַט, וואָס דו ביזט נישט געפאָהרען אויף וויען, איידער אויף בערלין. מילא, דו ווילסט זיך זיין ביי'ם פּראָ־פעסאָר איין עצה האַלטען — מהכתיתי. איך וועל דיר, חס ושלום, נישט פערוועהרען, און קיין געלד, ווייסט דו גאַנץ גוט, אַז איך וועל דיר נישט זשאַלעווען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד,

פקוח־נפש. נאָר אריינלאָזען זיך מיט דאָקטוירים־פּיאַווקעס און האָ־
בען צו טהון מיט דריי פּראָפעסאָרען, וועלען זיי דיר סוף־כל־סוף
פערדרעהען דעם קאָפּ, אז דו וועסט, חס ושלום, קראַנק ווערען
פון זיי. איז איין מאָל אַוועק. והשנית, פרעג איך דיך, בעלצי
היקרה, ווי שאַנעוועסט דו נישט דיין געזונד און געהסט ארום צו
ווערטהיימער׳ען און צו טיטצ׳ען האנדלען מציאות? איך גלויב
דיר, אז ס׳איז ביי זיי אַלסדינג בחצי־חנם. איז, ערשטענס, ביי
מיר דיין געזונד טייערער, און צווייטענס, מיין איך, אז מע קריגט
אין וואַרשאָ אויך די מציאה. פאַר געלד קריגט מען אַלסדינג, זאָגט
מען, נאָר נישט קיין קדחת. אַוודאי איז טאַקי כדאי, זאָג איך דיר,
זיך שטופּען אין איין ענגשאַפט — וואָס איז? טאָמער וועט מען
קויפען אַ פּאָר זאָקען מיט אַ וואַנדזייגער? דאַרף מען איינשטעלען
דאָס לעבען דערויף? איך פרעג דיך, בעלצי, ביזט דאָך עפּיס נישט
פון די נאַלעווקער יענטעס, כלעבען, ווי קומט דאָס, דו זאָלסט טהון
אַזאַ נאַרישקייט? הייגט דאָס ארומגעהן אָנקוקען בערלין — דאַרף
איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אז איך הויב נישט אָן צו פערשטעהן,
וואָס, אייגענטליך, איז דאָ וואָס צו זעהן אין בערלין? איך שטעל
מיר פאָר — אַ גרויסע שטאָדט, דריי מאָל, פינף מאָל, צעהן מאָל אַזוי
גרויס, ווי וואַרשאָ, און מויערען שענע, גרויסע, אַ סך שענער און
אַ סך גרעסער, ווי וואַרשאָ. — נו, וואָס זשע האָב איך דערפון?
צי, אשטייגער, דו שרייבסט, אז דו ביזט געוועזען אין טהעאַטער
און אין צירק און אין נאָך אַזעלכע ערטער — אַהרט עס מיך נישט.
פערקעהרט, ביזט דו אין אויסלאַנד, דאַרפסט דו אומעטום זיין און
אַלסדינג זעהן. פאַר וואָס נישט? מיך אַהרט נאָר איין זאַך: למאי
זאָלסט דו נישט היטען דיין כבוד און דיין שטאַט און לאָזען זיך
פיהרען פון יעדען לעדיגגעהער, וואָס דו קענסט איהם נישט און
ווייסט איהם נישט? גוט, וואָס דו האָסט אָנגעטראָפען אויף אַ
פלאָכט, אַ פּרא־אדם, וואָס האָט געלעגט אויף דיר כבוד. וואָס טהוט
מען, אז מע טרעפט אָן אויף אַ חוליגאַן, אָדער אַזוי אַ שאַרלאַטאַן?
אין דער פרעמד, בעלצי, דאַרף מען זיין געהיט נאָך מעהר ווי אין

דערהיים. מע קאָן אַמאָל האָבען דעם גרעסטען בזיון מיט'ן גרעס־
טען אומגליק, חלילה. איך האָב דעריבער געשריבען אַ בריעף צו
מיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער קיין מאַריענבאַד, ער זאָל דיר
בעהילפיג זיין אַ מאָל מיט איין עצה, אַ מאָל מיט אַ גוט וואָרט.
ער איז אַ מענש, וואָס איז שוין געווען אין אויסלאַנד עטליכע מאָל
און איז בעקאַנט מיט זייערע נעגנג און מיט זייערע מנהגים. און
אגב, אַזוי ווי איך האָב מיט איהם חשבונות, האָב איך צו איהם
אָנגעוויזען, ער זאָל דיר אַרויסגעבען געלד, וויפיעל דו וועסט בע־
דאַרפען האָבען. וואָרום דאָס שיקען פער פּאָסט קאָסט טייער,
היינט פערלירט מען אָפּטמאָל אויפ'ן קורס, אַז ס'איז נישט כדאי
דאָס שיקעניש. לכן זאָלסט דו זיך זעהן דאָרט מיט חיים סאַראַקער
און זאָלסט איהם לאָזען גריסען און זאָלסט איהם זאָגען, אַז איך
וואַרט פון איהם איין ענטפער אויף מיין בריעף, וואָס איך האָב
איהם די טעג געשריבען. און דו זאָלסט איהם איבערגעבען, אַז ביי
איהם אין דערהיים איז נאָך דערווייל קיין שום נייעס נישט פאַר־
געקומען. זיין אסתר האַלט זיך נאָך. און נאָך אַ זאַך וועל איך
דיך בעטען, בעלצי היקרה, אַז דו זאָלסט זיך האַלטען אביסעל ווייי־
טער פון דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק. נישט מחמת דעם, וואָס
זי האָט נישט קיין שענעם נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקיס, —
איך לאַך מיך אויס פון אַזעלכע זאַכען — נאָר גלאַט אַזוי, איך וויל
נישט, מע זאָל דיך האַלטען אין מויל יעדער בעזונדער און מע זאָל
אויף דיר טייטלען מיט די פינגער. ווייל אין מאַריענבאַד, זאָגסט
דו דאָך אַליין, איז איצט אַ שטיק וואַרשאַ. די גאַנצע נאַלעווקיס
האָבען זיך היינטיגען זומער, זאָגסט דו, אַריבערגעטראָגען קיין מאַ־
ריענבאַד. קאָנסט פערשטעהן, אַז בראָני לויפּערמאַן און לאה'צי
ברויכשטוהל, און אפילו יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער, זאָגסט
דו, זענען שוין אויך אין מאַריענבאַד. היינט וואָס ווילסט דו נאָך?
בעדאַרפסט דו דיך היטען פאַר זיי, ווי אין איין אויג אַ שטאָך,
וואָרום זיי זענען מסוכנ'ע בערעדערינס! איידער אַריינפאַלען צו
דער יאַמאַיטשיכע אין מויל אַריין, איז שוין בעסער אויסברעכען זיך

אַ פּוס. אש־להבה! און וואָס געהט־אָפּ בראָני לויפּערמאַן? און לאה'צי ברויכשטוהל? וואָס איז מיט זיי די גדולה, וואָס זיי האָבען זיך אוועקגעשלעפּט קיין מאַריענבאַד — ווייס איך נישט. מילא, לויפּערמאַן האָט, זאָגט מען, געוואונען היינטיגען יאָהר אין דער לאָטעריע, ווילט זיך איהם פּטר'ען די עטליכע רובעל, אָבער ברויכשטוהל? ערשט יענע וואָך איז ער געווען ביי מיר נאָך אַ גמילות־חסד, האָב איך איהם אָפּגעזאָגט, ווי אַ טוידטען. לייען גמילות־חסדים און שיקען דאָס ווייב קיין מאַריענבאַד — דערויף דאַרף מען שוין האָבען איין עזות! און וואָס דו שרייבסט מיר, בעלצי היקרה, איך זאָל אַכטונג געבען אין שטוב, זאָלסט דו זיין גאַנץ רוהיג. דו דאַרפסט זעהען זיך נאָר קורירען און קומען אהיים בשלום. ווייטער וועט שוין אַלץ זיין רעכט. און וואָס דו האָסט מורא פאַר שבע־רחל'ען, איז דאָס איין איבעריגע זאַך. ערשטענס, האָסט דו זי שוין וויפיעל מאָל אויסגעפּרובט, אַז זי איז איין עהרליכע, עס מעג ליגען גאָלד. און צווייטענס, געב איך טאַקי אַכטונג אויף איטליכם ברעקעל. נישט נאָר די צוקער־פּושקע, אפילו דאָס ברויט איז ביי מיר אונטער'ן שלאָס. און אָהן געלד האָב איך אליין אויך פיינט נעמען אין די קליימען. מיר האַנדלען טאַקי מיט עהרליכע לייט, אָרענטליכע מענשען, נאָר פון דעסטוועגען זאָל זיך זיי זעצען אַזוי פיעל מכות, וואָסערע גנבים זיי זענען. און ווייטער בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד און זאָלסט זיך דאַרטען אָנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען אין דער וועלט, נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטען — אין די געוועלבען זאָלסט דו נישט געהן און קיין מציאות זאָלסט דו נישט האַנדלען. אַז דו וועסט קומען, אם ירצה השם, בשלום אהיים, זאָג איך דיר צו, אַז איך וועל דיר קויפען אַלסדינג, וואָס דיין הארץ געלוסט. צו וואָס טויג דיר שמאַטעס, טישטיכער, נאָזטיכלעך — דו האָסט זיי קאַרג? צו וואָס דאַרפסט דו אַ מאַשין אויף פוטער שלאָגען? און וואו וועסט דו זיך אהינטהון מיט אַ וואַנדזייגער? איך האָב מורא, בעלצי, אַז דו זאָלסט אויף דער גרעניץ נישט אוועק־

לענען, חלילה, דאָס גאַנצע געזונד, וואָס דו וועסט אָנזאָגלען אין מאַריענבאַד, און עס וועט זיין אַרויסגעוואָרפען מיין געלד, אַ חוץ וואָס דו וועסט נאָך האָבען בזיונות, ווי פאַר דריי יאָהרען די מאַ־דאַם קאַראַלניק פון די נאַלעווקים, וואָס האָט אויסגעזעהן אויף דער גרעניץ אַביסעל צו גראָב, האָט מען זי געבעטען, מחילה, אין אַ בעזונדער חדר און אויסגעטהאָן ביז דעם העמד און אָפּגעוויקעלט פון איהר העבער פיער הונדערט איילען זיידענע בענדער. פון דע־מאָלט אָן האָט זי דאָס בעקומען ביי אונז אויף די נאַלעווקים דעם שענעם נאָמען „די קאַראַלניטשקע מיט די סטענגעס“.

זיי געזונד און זעה, למען השם, זאָלסט זיך מיר פערריכטען און קומען, אם ירצה השם, געזונדערהייד אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

.5

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין ווארשא.

ליעבער פריינד שלמה!

איך האָב דיין ליעבען בריעף ערהאַלטען. עס פרעהט מיך זעהר, וואָס דו שרייבסט צו מיר אַזוי אָפּענטליך, ווי צו איין אמת'ען פריינד, און עס וועט מיך נאָך מעהר פרעהען, אַז איך וועל דיר בעהילפיג זיין מיט וואָס איך וועל נאָר קאָנען. אַז דיין בעלצי קומט קיין מאַריענבאַד — דאָס האָב איך געוואוסט נאָך איידער דיין בריעף איז צו מיר אָנגעקומען. ווי אַרום און פון וועמען בין איך עס געוואָהר געוואָרען? טאַקי פון דער מאַדאַם טשאַפּניק. ווי אַזוי? לאָם איך דיר אויסשרייבען די גאַנצע מעשה אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז

געווען. ס'איז במילא נישטא וואס צו טהון, מע ווערד דאָ שיער נישט משוגע, וועל איך ווערען אויף א מינוט א שרייבער. נאָר איין זאך וועל איך דיך בעטען, שלמה, אז אלסדינג, וואס איך וועל דיר שרייבען פון דאנען, זאָל זיין בסוד. דערפאר, וואס דו האָסט זיך מיט דיין בריעף פערטרויט אויף מיר, ווייל דו האלסט מיך פאר א בעל־סוד, פערטרויע איך פאר דיר אזעלכע זאכען, וואס איך וואלט זיי פאר איין אנדערען נישט געטרויט, אפילו פאר מיין אייגען ווייב, און איך בין זיכער, אז צווישען אונז וועט דאס בליי־בען.

קודם דארף מען דיר בעשרייבען דאס מאריענבאד, זאָלסט ווי־סען, מיט וואס מע עסט דאָס און וואס דאָס איז. אהער קומען צו פאָהרען מענשען, וואס גאָט האָט זיי געבענשט מיט א סך געלד און געשטראָפט מיט א סך פלייש, מיין איך פערקעהרט, געשטראָפט מיט א סך געלד און געבענשט מיט א סך פלייש. אזעלכע מענשען זענען די סאמע אומגליקליכסטע אויף דער וועלט. זיי ווילען עסען און טאָרען נישט. זיי ווילען געהן און קאָנען נישט. זיי ווילען ליי־גען, לאָזט מען זיי נישט! „איהר דארפט געהן, וואס מעהר געהן. מאכען מאָציאָן. — זאָגען די דאָקטוירים. — איהר דארפט אָפנע־מען, זאָגען זיי, וואס מעהר אָפנעמען"... „אָפנעמען" הייסט אויף אונזער לשון — פערלירען דאס בייכעל, אביסעל איינדארען הייסט עס. און אויף „אָפנעמען" איז פארהאן איין מיטעל — מאריענבאד. עס נעמט אָפ, ווי מיט די הענד נעמט עס אָפ! און וואס איז דער חידוש? אז עסען עסט מען דאָ מכות מיט בכורות, — דער דאָקטאָר לאָזט נישט עסען — און מע לעבט נאָר פון דעם, וואס מע טרינקט אין דער פריה דאס ביסעל מים המאררים, וואס מע רופט דאס „קרייצברונען". א טעם האָט דאָס ווארעמערהייד אויפ'ן ניכטערען הארצען פון צעהן חלשות'ען, און אז דו טרינקסט, דארפסט דו שפאציערען, מאכען מאָציאָן, ווי דער דאָקטאָר רופט עס אָן. און נאָך אזא טרינקעכץ מיט אזא מאָציאָן גלוסט זיך עפּיס נעמען אין מויל אריין; געהסט דו אהיים עסען, דערלאנגט מען דיר „פריה־

שטיק", נישט קיין עסען. וואָס איז דאָס פאַר איין עסעניש, איך בעט דיך, אַז פליישׁ — נישט, אייער — נישט, זעמעלעך — נישט; אַ שאָל „קאַקאָ" מיט אַ סוכערעל — אָט דאָס איז דער גאַנצער פריהשטיק. און נאָכ'ן פריהשטיק הייסט ערשט דער דאָקטאָר געהן, מאַכען מאָציאָן, און ערשט דעמאָלט בעקומסט דו דעם רעכטען אַפּעטיט, און אַז עס קומט די צייט פון וואַרעמעס, דאַכט זיך דיר אויס, אַז דו וואָלסט איינגעשלונגען איין אָכס מיט די הערנער. זאָגט אָבער דער חכם, דער דאָקטאָר: „לאַ, פּעטערשי! אַז איהר וועט אַזוי אַכל'ען, זאָגט ער, וועט איהר, זאָגט ער, אָפּנעמען אַ פּייג, נישט קיין פוד שמאַלץ, און וועט נישט פּטור ווערען, זאָגט ער, פון אייער טשעמאָדאַן ווי לאַנג איהר וועט לעבען!"

הקיצור, ס'איז אַ גיהנם. וואָס זאָלסט דו קלערען? איין שטיקעל גליק, וואָס מע קאָן אָנפייפען דעם דאָקטאָר. ער הייסט עסען קדחת — קדחת עס אַליין. ער הייסט געהן — געה. מיר וועלען זיך בעסער אוועקזעצען מאַכען אַ פּרעפעראַנסעל. איז אָבער דער חסרון, וואָס נישט אַלע מאָל איז דאָ אַ דריטע האַנד. מוז מען מאַכען אין צווייען אַ זעכס־און־זעכציג. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב עס נישט פיינט. נאָר מיט וועמען קאָן מען דאָ שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, אַז נישט מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק? אוי, איז דאָס אַ מאַדאַם! וויפיעל דו קענסט בערעל טשאַפּניק, איז ער אַ הונט אַקעגען זיין ווייב. ס'איז, זאָג איך דיר, אַ מאַדאַם פון גאָט! שפּיעלען שפּיעלט זי דווקא נישקשה'דיג. זי וועט פערשטעקען אין גאַרטעל דריי מאַנסבילען. נאָר וואָס דען? זי האָט פיינט פערשפּיעלען מיט סכנת־נפשות! און אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט: „נישקשה, זאָגט זי, איך בין, זאָגט זי, אַ בטוח, און פאַר נויט, זאָגט זי, וועט אייך מיין מאַן, זאָגט זי, בעצאָהלען". וואָס זאָגסטו דו אויף דעם צאָהלער? וואָלט זי נאָר ליעב געהאַט שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה! איז אָבער דער חסרון — זי האָט ליעב, מע זאָל מיט איהר געהן שפּאַציערען איבער מאַריענבאַד. וואָלט דאָס שפּאַציערען אַליין אויך געווען נאָך

צו דערליידען; איז אָבער דער חסרון, וואָס זי האָט פיינט גלאַט אַזוי צו שפּאַציערען. שפּאַציערען הייסט ביי איהר — געהן איבער די געוועלבען, האַנדלען מציאות, אָפּנאַרען די דייטשען — שמעקט דאָס שוין מיט אַ גמילות־חסד אויף אַ קורצע צייט, דאָס הייסט, אויף צו פערפאַלען. אַ שלאַק, זאָג איך דיר, פון זיין ליעבען נאָמען! מע קאָן זיך גאָר פון איהר נישט אויסבעהאַלטען. און ווי אויף צו־להכעיס, בין איך דאָ איינער אויפ'ן יריד. נישטאָ איין מאַנסביל פון די נאַלעווקיס. סאַמע נקבות. דו האָסט דאָ בראָני לויפערמאַן, און לאה'צי ברויכשטוהל, די מאַדאַם שערענציס מיט דער מאַדאַם פּעקעלים. הײנט די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי איבערגעוואַכ־סענע מאַמזעלען, וואָס האָבען אַ שם אין מאַריענבאַד מיט זייערע יאָהרען. זיי וואָלטען געוועזן גאַנץ פיינע מאַמזעלען, ווען זיי זאָלען נישט האָבען די נעזער. אַ געדעט הײנטיגען סעזאָן אין מאַריענבאַד אויף נאַלעווקער ווייבער, און גלאַט אַזוי ווייבער, ווייבלעך, דאַמען, דאַמען, אָהן אַ שיעור דאַמען! על־פּי־רוב זענען דאָס גראָבע וויי־בער פון ביאַליסטאָק, פון קעשעניעוו, פון יעקאַטערינאָסלאַוו, פון קיעוו, פון ראָסטאָוו און פון אָדעס און פון דער גאָרער וועלט, וואָס קומען אהער כלומרשט אויף דער „קור“, נאָר זייער גאַנצער מיין איז חתנים פאַר זייערע טעכטער, די צייטיגע מאַמזעלען. אָנגע־טהאָן געהען זיי אין זייד און אין סאַמעט, טראָגען העלזער פערעל און פיהרען אַרוים זייערע מאַמזעלען אויף דער אויסשטעלונג. רע־דען רעדען זיי „קאָמעניצער דייטש“ און וואַרפען מיט אויגען אויף יעדען מאַנסביל, ווי איינער רעדט: „ביזט דו אַ בחור, קום אהער. ביזט דו אַ בעוויבטער, זאָלסט דו געהן אהין, פון וואַנען דו ביזט געקומען“... אַרום די דאָזיגע „מאַמעס“ דרעהט זיך אַרום, ווי אַ ביהן אַרום האָניג, איינער אַ פּאַרשוין מיט אַ צילינדער, וואָס מע רופט איהם סווירסקי. אָט דער סווירסקי — דאָס איז אַ איד אַ שדכן, אַ לאַנד־שדכן. אליין איז ער אפילו אַ אונזעריגער, נאָר ער רעדט נישט קיין זשאַרגאָן, האָטש געב איהם אַ קרענק. נאָר דייטש. אַ שידוך איז ביי איהם — אַ „פּאַרטי“, אַ חתן איז אַ „ברויטיגאַם“;

„אייער ווייב" וועט ער דיר קיינמאָל נישט זאָגן, נאָר „אייער פרוי געמאַהלין". איך זאָג דיר, דעם זיבעבעטען חן אָנצוקוקען, ווי די גראָבע מאַמעס מיט די העלזער פּערעל יאָגען זיך נאָך דעם הערר סווירסקי, רעדען מיט איהם „קאָמעניצער דייטש", און ער בעריהמט זיך פאַר זיי, וויפיעל „פּאַרטיען" ער האָט שוין אויסגע־פיהרט אויף דער קור, און אַלע דורך ליעבע! אונזער יאַמאַיטשי־כע פון די נאַלעווקים מיט איהרע דריי טעכטער האָב איך בעגעגענט שוין עטליכע מאָל אַרומשפּאַציערען מיט דעם הערר סווירסקי, וואָס טהוט נישט אויס דעם צילינדערהוט נישט שבת, נישט וואָך. גאָט מעג איהר העלפען, מהכתיתי, איך ווינש איהר פון'ם גאַנצען האַר־צען, אַז סווירסקי זאָל איהר קריגען אַ „פּאַרטי", דריי „פּאַרטיען" מיט דריי „ברוויטיגאַמס", פאַר אַלע איהרע דריי נעזוער. עס מעג זיין אָהן ליעבע, אַבי גיכער, וואָרום ס'איז אַ סברא, אַז די יונגערע מעג זיך שוין אָפּשערען, וואָרום זי איז שוין אַריבער שלשים... און אַז מיר זאָלען צולעגען צו איהרע יאָהרען די יאָהרען פון איהרע צוויי עלטערע שוועסטער, וועט אינאיינעם, האָב איך מורא, האַפּען עפּיס מעהר ווי אַ מאה... נאָר האַפּט זיי בעני! איך זעה, ווי ווייט מעגליך, די יאַמאַיטשיכע אויסמיידען, וואָרום דו קענסט דאָך זי, וואָס פאַר אַ בערעדערין דאָס איז, אַ וואַנד מיט אַ וואַנד קאָן זי דיר צענויפפיהרען!

אצינד, אַז איך האָב דיר שוין אַביסעל בעשריבען מאַריענבאַד, מעג איך דיר שוין בעשרייבען, ווי אַזוי איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז דיין בעלצי קומט צו פאָהרען.

איך קום אַרויס נעכטען אין דערפריה צום „וואַראַפּאַי", טרעף איך די מאַדאַם טשאַפּניק, מיט דער מאַדאַם לויפערמאַן, מיט דער מאַדאַם ברוינשטוהל, מיט דער מאַדאַם שערענצים, מיט דער מאַ־דאַם פּעקעלים, מיט דער יאַמאַיטשיכע מיט אַלע איהרע דריי נעזוער. און נאָך ווייבער — הכלל, די גאַנצע מאַריענבאַדער נאַלעווקים. „גוט מאָרגען", „גוט יאָהר". „ווי געהט עס?" „וואָס הערט זיך נייעס?" דערוויל רופט זיך אָן צו מיר חוה'לע טשאַפּניק: „ווייסט

איהר שוין, אז מיר האָבען מאָרגען א גאסט ביי אונז אין מאריענ־באד?“ זאָג איך: „גאָט ליעב אייך מיט אייער גאסט. ווער איז?“ זאָגט זי צו מיר: „אנו, זייט א חכם און טרעפט“. „זאָג איך: „וואָס בין איך אייך פאר א טרעפער?“ זאָגט זי: „איך וועל אייך זאָגען א סימן“. זאָג איך: „אדרבה, לאָמיר הערען, זאָג איך, אייער סימן“. זאָגט זי: „נישט איין סימן, נאָר עטליכע סימנים. ערש־טענס, איז זי, זאָגט זי, א שענע, דאָס שענסטע ווייבעל פון אלע נאלעווקער ווייבלעך“. דאָס האָט שוין פערדראָסען, ווי איך האָב פערשטאנען, אלע איבעריגע דאמען, ווארום זיי האָבען אלע פיער זיך איבערגעקוקט מיט מאָדנע אויגען און געוואָרפען אזא פייערי־גען קוק אויף דער מאדאם טשאפּניק, וואָס קאָן פערברענען א קליין שטעדטעל אין פוילען; און די מאדאם טשאפּניק מאכט זיך, ווי זי זעהט נישט, און רעכענט אויס די מעלות פונ'ם שענעם ווייבעל, וואָס קומט צו פאָהרען צו אונז קיין מאריענבאד. „טאָמער וואָלט געווען גענוג, זאָג איך צו איהר, אויסרעכענען מעלות? אפשר ווייסט איהר, זאָג איך, נאָך א סימן?“ „דער אנדערער סימן, זאָגט זי, — זי האָט א מאַן, וואָס איז עפּיס מעהר ווי צוויי מאָל עלטער פון איהר, ווארום זי איז נאָך נישט אלט, זאָגט זי, קיין צוואנציג יאָהר אפילו“.

דאָ האָבען אלע איבעריגע דאמען אויסגעשאָסען מיט א געלעכ־טער: „א חוץ גויישע שבתים און יום־טובים!“... זעה איך, אז ס'איז א מעשה אָהן איין עק, רוף איך מיך אָן צו דער טשאפּניק: „אפשר וואָלט גענוג געווען, זאָג איך, שארפען די צינגלעך, און זאָגען, זאָג איך, ווער איז דאָס ווייבעל, וואָס קומט צו אונז קיין מאריענבאד?“ מאכט צו מיר די טשאפּניק: „שאט, נאָך איין סימן, זאָגט זי, און איין עק! זי איז, זאָגט זי, טאקי מיינע א קרובה“. „אזוי? — זאָג איך. — וואָס זשע דרעהט איהר א מוח? זאָגט, זאָג איך, אז עס קומט צו פאָהרען בעלצי קורלענדער קיין מאריענ־באד — און א סוף!“ און עס געהט אוועק א שמועס צווישען די דאָזיגע ווייבער וועגען דיין בעלצי'ן, און מעהר פון אלע, געוויינט־

ליך, יאמאיטשיכע. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, שלמה? איך קאָן עס גאָר אזוי פיעל נישט ארויסשרייבען און וויל עס גאָר אפילו נישט איבער'חזר'ען. דו דאַרפסט שוין אליין פערשטעהן, וואָס א יאַ־מאיטשיכע קאָן זאָגען אויף דיין בעלצי'ן, און נישט אזוי נאָך אויף בעלצי'ן, ווי אויף דיר! עמיצער זאָל הערען, וואָלט ער זיכער מיי־נען, אז דו האָסט איהר קאַלי געמאַכט א יריה, אָדער א שידוך. א גליק, וואָס ס'איז אונטערגעקומען דער הערר סווירסקי מיט'ן ציִ־לינדער און האָט אוועקגערופען די יאמאיטשיכע אויף א סוד, מסתמא וועגען א „פּאַרטי“ מיט א „ברויטיגאַם“.

אָט אזוי בין איך געוואָהר געוואָרען פון דיין בעלצי'ן, אז זי קומט צו פאָהרען קיין מאַריענבאַד. און ערשט אויף דער נאַכט, אז איך בין געקומען אהיים, האָב איך געטראָפען דיין בריעף. זעהר רעכט, וואָס דו האָסט מיר געשריבען. זיי זיכער, ליעבער פריינד, אז איך וועל מסתמא זעהען טהון פון דיינעטוועגען און פון איהרעט־וועגען אלסדינגג, וואָס דו בעטסט מיך. קאָנסט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען. איך וועל נישט זשאַלעווען קיין טרחה און קיין צייט צו שרייבען דיר אלע מאָל וואָס און ווען... דערפאַר דאַרפסט דו אויך נישט פוילען זיך און שרייבען אָפטער בריוולעך, וואָס הערט זיך עפּים נייעס ביי אונז אין וואַרשאָ. נאָר עפּים פרייליכע נייעס זאָלסט דו מיר שרייבען. איך האָב פיינט טרויעריגע בריעף. ממה נפשך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך פערגעסען פון אלע צרות און פון אלע אומגליקען. ס'איז גענוג די צרות, וואָס מע טראָגט א גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וועסט מיר גלויבען, צי ניין? איך, אז איך בין אין אויסלאַנד, לייען איך אפילו נישט קיין בלאַט־ציימונג. איך טהו מיר מיין זאַך בשלמות: איך עס און טרינק און שלאָף און געה אויפ'ן שפּאַציער און „נעם-אָפּ“ און שפּיעל א פּרעפּעראַנסעל, אויב ס'איז דאָ א דריטע האַנד, אנישט — איז אין צווייען א זעכס-און-זעכציג. און ווייטער זיי געזונד. אם ירצה השם, מאָרגען, אז דיין בעלצי וועט קומען, וועל איך דיר מסתמא

באַלד געבען צו וויסען פון אַלעס נאָך מעהר באריכות. זיי נאָך אַ מאָל געזונד און מאַך גוטע געשעפטען, ווי עס ווינשט דיר דיין בעסטער פריינד חיים סאַראַקער.

.6

בעלצי קורלענדער פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז איך בין געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד און האָב געמיינט, איך וועל טרעפען אויפ'ן באַהנהויף חוה'לע טשאַפניק. לסוף לאָזט זיך אויס, אַז מיין קרובה האָט מיין לעצטען בריעף פון בערלין נישט ערהאַלטען. אַזוי זאָגט זי, נאָר איך מיין, אַז ס'אַ ליגען. זי האָט מיין בריעף זעהר גוט ערהאַלטען, נאָר זי האָט קיין צייט נישט געהאַט געהן מיך אָפּנעמען פון דער באַהן. זי איז פערנומען; זי שפּיעלט גאַנצע טעג אין זעכס־און־זעכציג. טרעף מיט וועמען? — וועסט קיינמאָל נישט טרעפען. אפילו ווען דו זאָלסט זיין מיט אַכצעהן קעפּ — מיט דיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער. אָך, ווען זיין אסתר זאָל דאָס וויסען! אַ פּגירה וואָלט איך זיך געריכט אויף דיין גוטען פריינד! ער לעבט דאָס דאָ אַ גוטען טאָג, זאָגט מען, ער באָדט זיך דאָ, זאָגט מען, ווי אַ קעז אין פּוטער. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען באַלד, ווי איך בין געקומען, פון דער יאַמאַיטשיכע. איך האָב געהאַט די עהרע זי צו בעגעגענען אויפ'ן וואָקזאַל מיט אַלע איהרע דריי געזונ־לער. זיי האָבען אַרויסבעגלייט עפּיס אַ יונגען מאַן. אַפּנים, אַ חתן האָט מען געפאַנגען, מחמת עס האָט זיך געשאַרט אַרום זיי עפּיס אַ בלאַזנע פאַרשוין מיט אַ הויכען קוימען אויפ'ן קאָפּ, ווייזט אויס, אַ שדכן. קיין סך האָט זי מיט מיר נישט געקאָנט רעדען; פון

דעסטוועגען האָט זי צייט נעהאַט מיר איבערצוגעבען פּעק מיט נייעס פון אונזערע נאַלעווקער לייט אין מאַריענבאַד, וועלכע איך לאָז איבער אויף איין אַנדער מאָל. דערוויילע וועל איך דיר בעשרייבען די נסיעה פון בערלין קיין מאַריענבאַד.

נישט קיין גוטע נסיעה האָב איך געהאַט. און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר און איבער דיין קלאָגען זיך, וואָס דו בעקלאָגסט זיך אויף די שלעכטע געשעפטען. איך האָב געזשאַלעוועט נעמען צווייטע קלאַס און בין געפאָהרען דעם גאַנצען וועג דריטע קלאַס, איז זעהר נישט איינגענעהמען. ערשטענס, איז ענג, נישטאָ וואו צו זיצען. פון צולעגען זיך איז אָפּגערעדט. און אָנגערויכערט איז ווי אין אַ באָד. די דייטשען רויכערען אַזעלכע מסוכ'ענע ציגאַרען, וואָס פער'הרג'ענען דעם קאָפּ. און צווייטענס, קוקט מען אויף דער גרעניץ אין צווייטער קלאַס גאָר אַנדערש, ווי אין דריטער קלאַס, האָטש איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען, אַז מע זאָל האָבען ביי מיר עפּיס אויסגעטרייסעלט. נאָר פּחדים האָב איך געהאַט, וואָס איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסגעבען. איך האָב געמיינט, אַז צווישען בערלין און מאַריענבאַד איז נישטאָ קיין שום גרעניץ. זיי רעדען דאָך אַלע אויף איין שפּראַך, צו וואָס בעדאַרפען זיי אַ גרעניץ? צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָ אַ גרעניץ, און די דייטשען האָבען אויך ליעב קוקען און זוכען און נישטערען. האָב איך מיך איבערגעשראָקען נישט אויף קאָטאָוועס. און געשראָקען האָב איך מיך נישט אַזוי פאַר די איבעריגע זאַכען, ווי פאַר די שפּיצען. ווען איך וויים, אַז פון בערלין קיין מאַריענבאַד איז דאָ אַ גרעניץ, וואָלט איך מיך שוין מיט די שפּיצען אַנדערש בעוואָהרענט. איך וואָלט זיי אַריינגענייהט אין דער געשטעפּטער קאָלדרע, אַזוי ווי די טשאַפּניק טהוט אַלע יאָהר. און איך, שטיא, בין נעגאַנגען און האָב זיי פון דער גרינג אָנגענייהט אויף מיינע אַלטע קליידלעך און אַריינגעלעגט זיי אין קויטינען גרעט. פרעגט מיך דער דייטש: „וואָס האָבען זיי היער?" איז מיר אַנטלאָפען דאָס געזונד. געה איך און עפען איהם אויף דעם טשע־

מאַדאַן און זאָג איהם: „אַלטע קליידער און קויטיגע גרעט". הערט ער מיך אויס און ווייזט מיר אויפ'ן צווייטען טשעמאַדאַן: „אונד וואס האבען זיי היער?" געה איך און עפען איהם אויף דעם צוויי־טען טשעמאַדאַן, שפּרינגט נישט ארויס דיין שטרויענער קאַפּעליש? איך האָב גאָר פערגעסען דיר שרייבען, אַז איך האָב דיר געקויפט אַ שטרויענעם קאַפּעליש ביי ווערטהיימער'ען אין בערליז, איין עכ־טע פּאַנאַמע. טרעף, וואָס קאָסט זי? איך וועל דיר נישט אויס־זאָגען, ביז איך וועל נישט קומען אהיים. דו מוזט אַליין טרעפען, וויפיעל איך האָב בעצאָהלט פאר דיין פּאַנאַמע. קורץ, אַז ס'איז ארויסגעשפּרונגען די פּאַנאַמע, בין איך געבליבען אַ געשטאַרבע־נע: ווי קומט צו מיר אַ מאַנסבילשער קאַפּעליש? פאַל איך אויף איין עצה — איך וויים, אַז אַ דייטש איז נישט איבעריג קלוג — און איך רוף מיך אָן צו איהם אויף דייטש: „דאָס איזט מיין פּאַ־נאַמע, ביי אונז אין ריסענלאַנד טראָגען אַלע דאַמען מאַנסבילשע פּאַנאַמעס". ענטפערט ער מיר דערויף גאָרנישט נים, און מאַכט צו מיר: „פיהרען זיי רוססישען טיי? האבען זיי סיגארעטען?" טראַכט איך מיר: מיינע צרות אויף דיין קאָפּ! און רוף מיך אָן צו איהם, אַז מיט קיין טיי האנדעל איך נישט, און קיין סיגארע־טען רויכער איך נישט. נעמט דער דייטש און טהוט אַ שטרייך־איבער מיט אַ קריידעל איבער אַלע מיינע טשעמאַדאַנעס, פּעקלעך און קוישלעך, ווי איינער רעדט: כשר! דורכגעלאָזט הייסט עס. היינט געה זיי אַ נביא און טרעף, אַז דער דייטש וועט ביי מיר זו־כען גאָר רוסישען טיי מיט רוסישע פּאַפּיראָסען! בעשערט געווען אומזיסטע פּחדים מיט אומזיסטע יסורים. ווען איך פאָהר אָבער צווייטע קלאַס, וואָלט דער איבערשרעק אויך נישט געווען, וואָרום אין צווייטער קלאַס, זאָגט מען, געהט דער דייטש נאָר דורך פערביי דעם וואַגאָן און פרעגט זיך נאָך, אויב ס'איז נישט פאַרהאַן ביי עמיצען עפּיס צו צאָהלען. און ווער איז שולדיג? טאַקי איך אַליין. אַז איך ציטער אויסברענגען דיר איין איבעריגען גראָשען. זאָגען זאָגסט דו מיר טאַקי גאָרנישט. נאָר אַז ס'קומט צום חשבון, האָסט

דו א טבע זיפצען און קרעכצען און געבען אַנצוהערענישען, אַז עס געהט אוועק א סך געלד... איך בין מיך מחיה, וואָס איך האָב האַטש אָנגעטראָפען אין בערלין א ביליגע סטאַנציע מיט איין עהרליכער בעל־הבית׳טע. די פערעלצווייג האָט מיר דערלאַנגט פאר׳ן אוועקפאָהרן, זאָלסט אָנקוקען, א חשבון, האָב איך געמיינט, איינס פון די צוויי: אָדער ס׳איז א חלום, אָדער זי איז פונ׳ם זינען. שטעל דיר פאָר: קיין גלאָז מילך רעכענט זי נישט. טיי און צו־קער האָט זי פערגעסען. הערינג, רעטאָכלעך, ציבעלקעס, לעבערלעך און נאָך אַזעלכע זאַכען — דאָס ווערד אָנגערופען, זאָגט זי, „פאַר־שמאַק". רעכענען רעכענט זי נאָר פאר׳ן עסען און פאר׳ן שלאָפען. ווייטער גאָרנישט. און איבערלאָזען טרינק־געלד, ווי עס פיהרט זיך אין די האָטעלען, איז מען ביי איהר אויך פטור, וואָרום זי איז דאָך אַליין די דיענסט און אַליין די בעל־הבית׳טע. איך זאָג דיר, נישט קיין האָטעל, נאָר א גן־עדן! נישט אומזיסט שטעהען ביי איהר אַלע אונזערע נאַלעווקער דאָמען... היינט דאָס ארויסבעגלייטען מיך אויפ׳ן וואָקזאַל! נישט געלאָזט מיך אפילו א געפּעק־טרע־גער נעמען. אַלסדינג אַליין! און טאָמער איז דיר קארג, האָט מען מיר נאָך אונטערגעטראָגען א בוקעט פון פרישע בלומען! דאָס איז שוין געווען נישט פון איהר, נאָר פונ׳ם קאָמיסיאָנער, דעם אַלטען בחור דעם פּרא־אָדם מיט די ווייספערלעך, וואָס איך האָב דיר גע־האָט געשריבען אין מיין פריהערדיגען בריעף. אָט א אידיאָט! נאָר פערגעסען דעם פסק, וואָס ער האָט געהאַפּט פון מיר אויף דער פריעדריכשטראַסע, טשעפּעט ער זיך צו מיר אויף מאָרגען, איך זאָל איהם זאָגען, אויפריכטיג, אויב ס׳איז אמת, וואָס ער האָט גע־הערט, אַז איך האָב א מאַן א זקן פון עטליכע און אכציג יאָהר. פרעג איך איהם: „אין אָדעס זענט איהר קיינמאָל נישט געווע־זען?" רופט ער זיך אָן צו מיר אויף ליטוויש (ער איז נאָך א ליטוואַק אויך צו די צרות): „וואָסי?" זאָג איך: „אין אָדעס, זאָג איך, איז דאָ א טאַלמאַטשאָוו מיט א חלירע. איינס פון די צוויי וואָלט פאר אייך געווען, זאָג איך, נישט איבעריג"... מיינסט

דו אפשר, אַז ער האָט זיך געפונען בעלעדיגט? זינט גאָט האַנ־דעלט מיט שלים־מזל'ען האָט ער נאָך אַזאַ שלים־מזל נישט בע־שאַפן. אַ סך ערגער פון די צוויי שלים־מזל'ען, וואָס דער אויבער־שטער האָט מיר צוגעשיקט דערנאָך אין וועג, שוין זיצענדיג אין וואַגאָן דריטער קלאַס. נאָר פון זיי האָב איך חאָטש געהאַט אַ שטי־קעל נוץ. זיי האָבען מיר ביידע אָפּגעטראָטען זייערע פּלעצער, און איך האָב געקאָנט נישט נאָר זיצען, נאָר אפילו לעגען זיך שלאָפען. האָב איך אָבער מורא געהאַט, טאָמער זענען זיי זשוליקעס. אַ קשיא אויף אַ מעשה? אַרויסגעגעבען האָבען זיי זיך אפילו פאַר זעהר פיי־נע מענשען. איינער האָט זיך פאַרגעשטעלט אַלס לאָדזער קאָמי־וואָיאַזשער פון דריי פאַבריקען, און דער אַנדערער האָט געזאָגט, אַז ער האָט אַ „סקלאַד אַפּטעטשנע" אין לאָמזשע. רעכטע צוויי שלים־מזל'ען! מיך האָבען זיי נישט געוואָלט רופען „מאַדאַם". חאָטש געב זיי אַ קרענק, נאָר „פריילין" און נאָר „מאַמזעל"! זאָג איך צו זיי: „פּשעפּראַשאַם, איך האָב שוין אַ מאַן". זאָגען זיי: „פּשעפּראַשאַם, מיט וואָס וועט איהר אונז איבערצייגען?" נעם איך און ווייז זיי דאָס קידושין־פינגערעל און רוף מיך אָן: „אָט דאָס איז אייך ווינציג?" נעמט איינער, דער וואָס איז אַ קאָמי־וואָיאַזשער פון דריי פאַבריקען, בויגט זיך צו צו מיר, בעטראַכט דאָס פינגערעל און טהוט מיר אַ קוש אין האַנד. נעם איך און וואַרף איהם אויף אַ פּאַטש. האָט דאָס געהאַט, זאָג איך דיר, דעם זיעבעטען חן! פון דעסטוועגען מיינסט דו, אַז זיי האָבען מיר נישט געהאָלפען אַרויסוואַרפען דאָס געפּעק פון וואַגאָן אין מאַריענבאַד? זיי האָבען אפילו שטאַרק חשק געהאַט, איך זאָל זיי אויפגעבען מיין אַדרעס אין מאַריענבאַד, האָב איז זיי געזאָגט, זיי זאָלען אַביסעל צודאַרען. „אַז איך וועל מיך נאָך אייך פערבענגען, זאָג איך, וועל איך אייך געבען צו וויסען, זאָג איך, דורך אַ דעפּעש, אָדער דורך אַ שליח"...

אָט אַזוי, ווי דו זעהסט, האָב איך געהאַט נישט קיין גליקליכע רייזע. אַ רייזע פון פּחדים מיט שרעק מיט בייזע בענגענישען,

א חוץ וואָס איך בין אַ נאַכט נישט געשלאָפען, און דער קאָפּ טהוט מיר וועה נאָך איצט, און בין צעלאָמעט, צעבראָכען און מיעד, און מחמת דעריבער שרייב איך דיר נאָך פון מאַריענבאַד גאָרנישט. אַז איך וועל מיך אויסרוהען און אַרומקוקען, וואו איך בין אין דער וועלט, וועל איך דיר שוין שרייבען פון אַלסדינג. דערווייל זיי געזונד, און געב אַכטונג אין שטוב, פערלאָז דיך נישט אויף שבע־רחל'ען. חיים, זי זאָל נאָך אַ מאָל אַרויסנעמען אַלע טעפּיכער מיט אַלע מיי־נע ווינטערדיגע מלבושים מיט'ן רויכוואַרג, גוט דורכלופטערען, נאָך אַ מאָל איבערשיטען מיט נאַפטאַלין. און איך שיק דיר דאָ מיין אַדרעס, און זאָלסט נישט פערגעסען, למען השם, מיר באַלד אַרויס־שיקען געלד.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.7

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין ווייב אסתר סאַראַקער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

טייערע אסתר!

איך דאַנק דיר פיעל מאָל, וואָס דו שרייבסט מיר אַזעלכע אָפּ־טע און גוטע בריעף. דו דאַרפסט וויסען, אַז ביי מיר איז נישטאָ קיין גרעסערער יום־טוב, ווי אַז איך האָב פון דיר אַ בריעף. די פּאָסט — דאָס איז דאָס איינציגע שטיקעל פערגעניגען דאָ, אין דעם וויסטען מאַריענבאַד. ווען נישט די פּאָסט, וואָלט מען גאָר משוגע געוואָרען. נישטאָ וואָס צו טהון. נישטאָ מיט וועמען זיך צו בעגעגענען. נישטאָ מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדען. און דאָס מאַריענבאַד אַליין, אַזוי ווי עס איז געוועזן עטליכע יאהר צו־

ריק, אזוי איז דאָס פערבליבען. די אייגענע גראָבע פּעמפּעקעס, וואָס קומען אהער מיט זייערע פולע משעמאָדאַנעס „אָפּנעמען“, ווער א פוד און ווער צוויי. די אייגענע גראָבע ווייבער מיט די העלזער פערעל, וואָס קומען אהער מיט זייערע צייטיגע מאַמזעלען זוכען חתנים, האַפּען איידעמס. די אייגענע אָפּגעפּוצטע דייטשען, וואָס האלטען זיך פרימער פאַר דער גאַנצער וועלט דערמיט, וואָס זיי טהוען אָן דעם קאַפּעליש צום עסען און גאָלען נישט די בערד אום ספירה. איין גאָט ווייסט דעם אמת, ווי איך האָב זיי פיינט. די דאָזיגע האלבע אידען! אפנים, אז א הארץ פיהלט א הארץ. אונז, רוסישע, האָבען זיי פיינט טאָקי נאָר אזוי ווי חזיר, און אונ־זערען איין אָרעמאַן, א „שנאָרער“ הייסט ער ביי זיי, וואָלטען זיי צעריסען אויף שטיק־שטיקלעך. דערפאַר האָבען זיי ליעב אונזער רוסיש געלד דאָס חיות. פאַר א רוסישען הונדערטער ווענט דיר א דייטש אראָפּנעמען דאָס היטעל פאַר א מייל. א דייטשער איד פערשטעהט נישט. וואָס האָבען מיר זיך צו בעקלאָגען אויף „אונ־זער לאַנד“, וועלכעס פערמאָגט אזעלכע רובלען, וואָס מיר בעקומען פאַר זיי דריטהאלבען קרוין, און א מאָל נאָך מיט א פּאָר העלער צוגאָב?...

איין עבירה, אסתר, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. איך וואָלט דאָ געהאַט שטאָף צו שרייבען און צו שרייבען. און מעהר פון אלעמען וואָלט איך בעשריבען אונזערע נאַלעווקער ווייבער, וואָס קוים פאָהרען זיי אריבער די גרעניץ, אזוי ווערען זיי דאַמען און פערגעסען אונזער ווארשעווער לשון און הויבען אָן צו רעדען אויף דייטש, אויף קאָמעניצער דייטש. א סך, די וואָס פון אָדעס, רעדען נאָר אויף רוסיש. נאָר דאָס איז שוין איין מאָל א רוסיש!... היינט דאָס אָנטהון זיך זייערס, דאָס וועלען זיך אויספּיינען איינע פאַר דער אַנדערער מיט'ן הוט, מיט'ן שמוק און מיט די בריליאַנ־טען! זאָלסט זעהן, וואָס דאָ טהוט זיך מיט זיי. די וועלט איז מיט זיי פול. די גאַנצע וועלט. אז זיי קומען ארוים אויפ'ן פראָ־מענאַד, אָדער אז זיי קלויבען זיך צענויף אין קאַפע „ענגערלענדער“.

טייט מען אויף זיי מיט די פינגער, ווארום זיי הויבען אויף אזא געפילדער און לאכען אזוי הויך, און קוויטשען אזוי שטארק, גלייך ווי זיי וואלטען געווען ביי זיך אויף די גאלעווקים.

מיט איינעם ווארט, אסתר, מאריענבאד האט זיך אין די עט־ליכע יאהר נישט א רוק געגעבען, זאלסט זאגען אויף א האר. נאך מיין מיינונג, איז דאס אידישע מאריענבאד אביסעל געפאלען, זינט דער ענגלישער קעניג עדווארד איז נפטר געווארען. פאר עטליכע יאהרען, אז איך בין געווען אין מאריענבאד, געדענק איך, וואס דא האט זיך אפגעטהאן מיט דעם עדווארד'ען, וואס האט געגעסען געפילטע פיש אין דעם גרעסטען אידישען רעסטאראן. נישט נאר דער בעל־הבית פונ'ם רעסטאראן, א פעטער אויסגעפאשעטער דייטש מיט א נאז ווי איין אוגערקע, האט געהאלטען פאר א גדלות דאס, וואס ער האט זוכה געווען, אז דער ענגלישער קעניג זאל ביי איהם עסען פיש, נאר יעדער קורגאסט, איטליכער איד, האט זיך געהאלטען גרויס דערמיט, ווצס ער עסט דארט, וואו דער ענגלישער מלכות האט געגעסען. עס זענען געווען אידען, וואס האבען גע־שריבען אהיים און בעריהמט זיך פאר זייערע ווייבער, אז זיי עסען ביי איין טיש און כמעט פון איין טעלער מיט'ן ענגלישען מלכות. דעם בעריהמטען אוהב־ישראל... איצט איז אין מאריענבאד נאר־נישט דאס. מע קאן זאגען, אז עדווארד עליו השלום איז אפגע־שטארבען פאר די מאריענבאדער אידען א סך מעהר, ווי פאר דער גאנצער איבעריגער וועלט.

און ווייטער, וואס זאל איך דיר שרייבען נאך, טייערע אסתר? איך שיק דיר דא א בריעף פון מיין פריינד שלמה קורלענדער. גע־פעלט דיר, ווי דער שוטה ציטערט עם אביסעל איבער זיין בעלצי'ן? און וואס זאגסט דו, וואס ער צערעדט אויף בערעל טשאפניק? אז מע זאגט, אז די קורלענדער זענען אביסעל נישט דערזואלצען, איז דאס, אפנים, טאקי איין אמת. אט א שוטה! ער מיינט, אז איך האב דא טאקי נישט מעהר וואס צו טהון, נאר אכטונג געבען

אויף זיין בעלצי'ן. טאָמער זענען דאָ קאַרג נאַלעווקער ווייבער, נאַ דיר נאָך איינע! מיר דאַכט, אַז איין יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי טעכטער איז גענוג פאַר מאַריענבאַד, און בעשטעהט שוין פאַר אַלע נאַלעווקער ווייבער. מיין גאַנץ גליק, וואָס איך האַלט מיך מיט די נאַלעווקער ווייבער, און איבערהויפּט מיט ווייבער, פון דער ווייטען. איך האָב זיי איבערגעלאָזט פאַר דיין שוואָגעריק. ער איז אַ קאַוואַליער. פאַר איהם איז דאָס אַ שטיקעל עסק... נאָר איך ווייס, דו האָסט פיינט, אַז מע רעדט פון דיין מאיר'ען, איז שאַ! חאַטע פאָקרישקע!... הכלל, איך ווייס נאָר איין זאַך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך מיך קורירען, אַנישט — וואָס האָב איך צו טהון אין מאַריענבאַד? עס איז גענוג דאָס נודען וואָס מע נודעט זיך, און דאָס בענגען וואָס מע בענגט אַהיים. גאָט זאָל העלפען, עס זאָל שוין אַריבערלויפען די צייט און איך זאָל שוין קומען אַהיים. דערווייל קאָן איך דיר זאָגען, אַז איך טהו נאָר דאָס, וואָס דער דאָקטאָר הייסט, אפילו אויף אַ האָר טרעט איך נישט אָפּ, ווי איין עהרליכער איד פון שלחן־ערוך. און דער דאָקטאָר איז מיט מיר זעהר צופריעדען. ער האָפט, אַז איך זאָל איצטיגס מאָל אָפּ־נעמען נישט ווינציגער, און אפשר נאָך מעהר, ווי פאַר עטליכע יאָהרען. און וואָס איז דאָס חידוש? מיר דאַכט, אַז וואָס איך געה־אוים דאָ אין איין טאָג, וועל איך נישט אויסגעהן אין דער היים אין אַ יאָהר. אַ חוץ, וואָס איך לעג מיך צו אמאָל נאָכ'ן עסען אויף אַ האַלבע שעה, זיץ איך נישט אפילו אַ מינוט. פון קאָרטען שמועסט מען נישט. איך האָב שוין נישט אָנגעקוקט קיין קאָרט אין די אויגען זינט איך בין פון וואַרשאַ. און עסען עס איך כמעט גאָרנישט. איך היט די דיעט אַזוי שטרענג, אַז דער דאָקטאָר אַליין וואונדערט זיך. ער זאָגט, אַז די אַלע פעטע פּאַציענטען זיינע, אויסער איך איינער, ליידען פון דער אכילה. איך געה מיט דעם גאַנג, אַז מע איז אויף דער קור, טאָר מען נישט נאָכגעבען דעם יצר־הרע. מיר זינדיגען גענוג מיט'ן עסען אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וואָס? נישט אַזוי?

דו פרעגסט מיך, אסתר, וואָס איך טהו גאַנצע טעג און מיט וואָס איך פערברענג די צייט? וואָס זאָל מען טהון אין דעם ווייסטען מאַריענבאַד? אָדער מען איז ביי'ם ברונען, אָדער מע מאַכט מאָציאָן, אָדער מע זיצט אין דערהיים און מע לייענט אַ בוך. איך האָב קיינמאָל אַזוי פיעל נישט געלייענט, וויפיעל איך לייען דאָ אין מאַריענבאַד. זעלטען־זעלטען מאַכט זיך, אַז איך קום אַרויס אין קאַפע „עגערלענדער", טרינקען אַ גלעזעל טיי און לייענען אַ בלאַט־צייטונג. קאָן איך אָבער דאָרט לאַנג נישט זיצען. איבער די גראָבע ווייבער מיט זייערע טעכטער, וואָס די מאַמעס האָבען געבראַכט אַהער אויף דער אויסשטעלונג. איך דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיהן, נישט קיין טעכטער, וועלען מיר פערשפּאָרען פיהרען זיי אַהער אויף דער אויסשטעלונג, אַז זיי וועלען אויס־וואַכסען. קוש די קינדער, אסתר, און, למען השם, זאָלסט זיך זעהען מיט'ן דאָקטאָר נאָך אַ מאָל, ער זאָל דיר זאָגען אַקוראַט, ווען דו דאַרפסט אָפּוואַרטען... און זיי מיר געזונד, און איך קוש דיך פיעל מאָל, און לאָז גאָט געבען, זאָלסט מיך בענגליקען אין גיכען מיט אַ גוטער דעפּעש.

דיין איבערגעגעבענסטער מאַן **חיים סאַראַקער**.

.8

די יאַמאַימשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

וועלוועל! דו שרייבסט, איך זאָל דיר שרייבען נייעס, שרייב איך דיר, אַז ס'איז נאָך דערוויילע גאָרנישטאָ, וואָס צו שריי־בען. אָבער גאָרנישט מיט גאָרנישט. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מורא, אַז פון דעם מאַריענבאַד וועט נישט זיין גאָר־נישט. איך האָב די גאַנצע צייט גע'טענה'ט, מע זאָל פאָהרען קיין

קארלסבאר, נישט קיין מאריענבאר, ווארום אין קארלסבאר, זאגט מען, קומט צו פאהרען די גאנצע וועלט. אין קארלסבאד ווערען געשלאסען, זאגט מען, די גרעסטע שידוכים אין די טויזענדער. און דו האסט דיך אבער איינגעשפארט, ווי א גוי, מאריענבאד, און דו, אז דו שפארסט זיך איין א זאך, איז דען מעגליך דיך איבערצו־שפארען אפילו מיט דריי פאר אכסען? און איך שרייב דיר, וועלוועל, נאך א מאל, צו וואס האט מיר געטויגט אט דאס מא־ריענבאד, אז מע זעהט דא נישט קיין מאנסביל אויף א רפואה? וואו מע ווארפט א שטעקען, טרעפט מען א הונט, און וואו מע טהוט זיך א קעהר, טרעפט מען א מאדאם מיט א מאמזעל אויף חתונה צו מאכען. און אז מיך האט גאט געבענשט, קיין עין־הרע, מיט דריי מאמזעלען, וואלט איך, דאכט מיר, געמעגט זיין אויף איין אנדער פלאץ, נישט אויסשטעהן אזא ביטערע קאנקורענץ? און ווי אויף צו להכעיס, האבען זיך היינטיגען זומער א לאז גע־געבען אהער אלע מיט זייערע מאמזעלען, און אלע שיטען זיי מיט נדן: צוואנציג טויזענד, דרייסיג טויזענד, פערציג טויזענד. מיט צעהן טויזענד וויל מען דא גארנישט הערען. א ליאדע דאקטארעל, וואס ביי אונז אויף די נאלעווקים וואלט ער גענומען מיט ביידע הענד צעהן־פופצעהן טויזענד, הייסט זיך דא אפגילטען. און פון סוחר׳ישען שטאנד זענען אצינד אויך געווארען מיט גאלד גלייך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז ס׳איז דערווייליע זעהר נישט פרייליך, ווארום אט דער סווירסקי, וואס איך האב דיר געשריבען, אט דער לאנד־שדכן מיין איך, האט מיר געהאט געבראכט צו פיהרען דריי שטיקלעך סחורה. איינער פון זיי איז א לאדזער פון לאדז, זעהט אויסעט א קראנקער צו זיין, ווארום אז ער רעדט, רעדט ער ווי מיט א זאדישקע, האטש אזוי אויפ׳ן קוק איז ער אפילו גאנץ פיין געקליידט, און האלט זיך שען, און ער זאגט, אז זיין פאטער האט א פאבריק אין לאדז, דאס הייסט, נישט קיין פאבריק, נאר א קליין פאבריקעל. און נדן גיט מען איהם, זאגט ער, צעהן טויזענד, און אקעגען פערלאנגט ער פינף און צוואנציג

טויזענד. און איך טענה מיט איהם, מיט'ן וועלט־שדכן: „פאר וואָסערע מעשים־טובים קומט איהם דריי מאָל אזוי פיעל? דער־פאַר וואָס ער זינגט אזוי שען?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן: „ערשטענס, איז פינף און צוואנציג, זאָגט ער, נאָר דריטהאַלבען מאָל אזוי פיעל, נישט דריי מאָל אזוי פיעל, און צווייטענס, זאָגט ער, דאַרפט איהר בענשען גומל, וואָס ער הייסט זיך נישט געבען, זאָגט ער, פינף מאָל אזוי פיעל. איהר זעהט דאָך, זאָגט ער, וואָס היינט טהוט זיך מיט חתנים אין מאריענבאד! גיט מיר, זאָגט ער, דריי טוץ אזעלכע לאָדזער יונגע לייט, וועט איהר זעהען, זאָגט ער, אויב איך וועל זיי נישט פערצוקערען". האָסט דו דיר איין מאָל אוועק. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער אנדערער איז א ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, אויך זעהר א לייטישער יונגערמאַן און א גאַנץ פערמעגליכער, נאָר שוין איין אלמן. דאָס הייסט, נישט קיין אלמן, נאָר א גרוש, וואָרום ער האָט ערשט נישט לאַנג, זאָגט ער, גע'גט זיך מיט א ווייב. און אז איך וויל מיך צעפרעגען: פאַר וואָס האָט ער זיך גע'גט? לאָזט ער מיך נישט רעדען, דער וועלט־שדכן, וואָרום ער זיצט אקעגען מיר, דער וועלט־שדכן, פערבייסט א ליפּ און ווינקט צו מיר, ווי א גזלן. און איך זאָג איהם נאָכדעם, דעם וועלט־שדכן: „אין גאָטעס ווילען, זאָג איך, ווי קאָן איך אָנהויבען רעדען מיט א מענשען, אז איך וויים נישט, זאָג איך, פאַר וואָס האָט ער זיך גע'גט? אפשר, זאָג איך, האָט זי איהם גע'גט, נישט ער זי?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן, אז „ערשטענס זעהט מען נאָכ'ן יונגענמאַן, אז ער האָט זי גע'גט, נישט זי איהם. וואָרום נישט אזא יונגענמאַן, זאָגט ער, גט מען; און צווייטענס, זאָגט ער, אז איהר וועט אָנ־הויבען, זאָגט ער, אזוי צו גריבלען זיך, טאָמער אזוי און טאָמער אזוי, קאָנט איהר, זאָגט ער, פאָהרען מיט אייער סחורה, זאָגט ער, צוריק קיין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקים". און איך זאָג צו איהם: „זאָגט מיר, זאָג איך, וואָס וואַרפט איהר מיר אויף, זאָג איך, די וואַרשעווער נאַלעווקים? איהר מיינט, זאָג איך, ביי אונז קריגט

מען נישט די סחורה?" „אז מע קריגט, זאגט ער, ביי אייך די סחורה, צו וואס זשע האט איהר בעדארפט זיך מטריח זיין אזוי ווייט, און נאך מיט דריי טעכטער דערצו?" א שיינגעץ קאן! ביי אונז אין ווארשא וואלט אזא איד, ווי אט דער סווירסקי, ביי מיר געפלויגען פון די טרעפ אראפ פייל אויס'ן בויגען, און דא האט ער אנגעטהאן א שווארצען קוימען אויף'ן קאפ מיט געלע הענטשקעס אויף די הענד און רופט זיך לאנד־שרכן, און מע צערייסט איהם אויף שטיקלעך. און איך שרייב דיר, ווערלוועל, אז קיין סך רעדען טאר מען דא נישט מיט איהם, מיט'ן לאנד־שרכן, ווארום ער איז ביי זיך א גרויסער פריץ. ער זאגט, אז ביי איהם געהען די שידוכים נישט אויף'ן שדכנ'ישען ארט, נאר דורך בעקאנטשאפט און דורך ליעבעס. דאס הייסט, פריהער טרעפט מען זיך אויף אין קאפע „עגערלענדער". אזא גארטען מיט מוזיק און מיט טישלעך א סך. דארט ווערד געשלאסען דאס בעקאנטשאפט כלומרשט גאנץ אומגעהרען, טאקי דורך איהם, דורכ'ן לאנד־שרכן. נאכדעם בעגעגענט מען זיך ביי'ם ברונען, וואו מע טרינקט וואסער, שוין אהן דעם לאנד־שרכן. דערנאך געהט מען אין טהעאטער אדער אויף קאנצערט, און קיין לאנד־שרכן זעהט מען אלץ נישט. און דארטען, אין טהעאטער אדער אויף'ן קאנצערט, קומט שוין דאס פערליעבעניש, און נאכ'ן פערליעבעניש א פערלאבעניש, און ערשט אויף'ן פערלאבעניש וואכסט־אויס דער לאנד־שרכן און נעמט־אפ זיין רח"ש. נאר ווי דערלעבט מען דאס שוין, רבונו של עולם? האסט דו דיר שוין צוויי חתנים. און איך שרייב דיר, ווערלוועל, אז דער דריטער איז א קעשעניעווער פון קעשעניעוו. נאר מיר האבען איהם נאך רעכט נישט אנגעקוקט, ווייל ס'איז געווען ביי־נאכט, און ער האט זיך בעקאנט מיט די קינדער אין טהעאטער. וועל איך דיר שוין שרייבען פון איהם איין אנדערש מאל. און איך שרייב דיר, ווערלוועל, קאנסט דיר זאגען וואס דו ווילסט, מיר האבען צו שידוכים קיין גליק נישט. אט דער לאדזער, וואס פון לאדז, האט זיך מיישב געווען און איז פלוצים אפגעפאהרען פון

מאריענבאד. דער פאַטער האָט איהם, זאָגט ער, ארויסגערופען קיין לאָדז. אזוי זאָגט ער, דער לאַנד־שדכן. צום סוף לאָזט זיך אויס, אז ס'א ליגען. ער איז גאָר אוועקגעפאָהרען ערגיץ אין א סאנאַטאָריע. און איך שרייב דיר, ווערוועל, ווי אזוי איך בין גע־וואָהר געוואָרען, אז ער פאָהרט אין א סאנאַטאָריע, נישט קיין לאָדז. מיר זענען אלע ארויסגעקומען צו דער באהן, איך און די קינדער און דער לאַנד־שדכן, איהם צו בעגלייטען, און גוט נאָכ־געקוקט, אפשר פאָהרט מיט איהם דער לאַנד־שדכן אָנקוקען א כלה, א קשיא אויף א לאַנד־שדכן? און איך שרייב דיר, ווערוועל, אז איך האָב גוט נאָכגעקוקט, ווי ער נעמט איהם א בילעט, דער לאַנד־שדכן, האָב איך געהערט, ווי ער זאָגט צום קאסיר: „באַרענוויי־לער“. דאָס האָב איך גאַנץ גוט געהערט, איך בין נישט טויב. און איך זאָג צו איהם נאָכדעם, צום לאַנד־שדכן: „איהר האָט דאָך געזאָגט, זאָג איך, אז ער פאָהרט קיין לאָדז, צום סוף האָט איהר איהם, זאָג איך, גענומען א בילעט גאָר קיין באַרענווייל עד?“ און ער זאָגט צו מיר: „וואָסערע פלאָמען? וואָסער באַרענווייל עד?“ און איך זאָג צו איהם: „איך האָב גוט געהערט, ווי איהר האָט געזאָגט, זאָג איך, באַרענווייל עד, איך בין נישט קיין טויבע“. און ער זאָגט צו מיר, דער לאַנד־שדכן: „א מאָדנע אידינע איהר זענט! ווייסט איהר דען נישט, זאָגט ער, אז באַרענווייל עד איז אויף יענער זייט לאָדז?“ און איך זאָג צו איהם: „איהר זאָלט שוין אזוי זיין, זאָג איך, מיט דער נאָז, ווי לאָדז האָט ארום זיך א באַרענווייל עד. מסתמא האָט איהר איהם, זאָג איך, אוועקגעשיקט, זאָג איך, קיין באַרענווייל עד אָנקוקען א כלה, זאָג איך, זייט זיך, זאָג איך, מודה, וואָס טויג אייך הינטישע גענג?“ און ער צעלאָזט זיך, דער לאַנד־שדכן, און רופט מיך אוועק אויף א זייט און דערצעהלט מיר דעם גאַנצען אמת, און שווערט זיך מיט אזעלכע שבועות, אז מע מעג גלויבען א משומד, אז דער בחור איז נישט מיט אלעמען, דאָס הייסט, חלילה, נישט קראַנק, נאָר אזוי, זאָגט ער, אביסעל פיבער. האָבען איהם די דאָקטוירים, זאָגט ער, אפּגעשיקט אויף א קורצע

צייט קיין באַדענווייַלער אין אַ סאַנאַטאָריע, זאָגט ער. און איך שרייב דיר, ווערלוועל, אַז איך האָב מיך נישט בערוהיגט ביז איך האָב מיך נישט צעפרעגט אַקוראַט דאָ אין מאַריענבאַד, אויב ס'איז אמת, אַז אין באַדענווייַלער איז פאַרהאַן אַ סאַנאַטאָריע. און עס לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז טאַקי איין אמת. נאָר וואָס קומט אַרויס? דערווייל איז געבליבען אין מאַריענבאַד מיט אַ חתן וויינציגער. און איך שרייב דיר, ווערלוועל, אַז איך האָב בעגעגענט דאָ אויפ'ן באַהנ־הויף היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע בעלצי, אויסגעסטראָצעלט, ווי אַ כלה צום שלייער־וואַרעמעס. און אויפ'ן וואָקזאַל האָט זי אָפּגעוואַרט אונזער מאַריאַמטשיק'ס זוהנ־דעל פון אַדעס, מאיר'על שאַרלאַטאַן; איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט בלינד, ווי ער האָט זי אַרויפגע־זעצט אויף דער פוהר. און איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט קיין בלינדע, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע אויף איין פוהר פאָהרען אין שטאָדט אריין, איך זאָל שוין אזוי זעהן מיינע קינדער צו דער חופה אין גיכע צייטען, אָמן. און איך שרייב דיר, ווערלוועל, אַז פון צווייטען חתן, דעם ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, האָב איך דיר נאָך לעת־עתה גאָרנישט וואָס צו שרייבען, ווייל ער געפעלט מיר נישט דערמיט, וואָס ער איז שוין בעקאַנט מיט דער טשאַפּניטשקע. ווי קומט ער צו דער טשאַפּ־ניטשקע? מילא, אַז אונזער חיים סאָראָקער פון די נאַלעווקים איז מיט איהר אַ נאָהענטער מחותן, שפּיעלט ער האָטש מיט איהר אין זעכס־און־זעכציג גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט, אַז אָך און וועה איז צו חיים'ס ווייב, אסתר'ען מיין איך. אָבער וואָס געהט זיך אָן ער, אַ ביאַליסטאָקער יונגערמאַן פון ביאַליסטאָק, מיט דער מאַ־דאַם טשאַפּניק? און איך שרייב דיר, ווערלוועל, אַז איך קוק נאָך אַקוראַט נאָכ'ן ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, און וואָס איך וועל געוואָהר ווערען, וועל איך דיר מסתמא שרייבען. דערווייל שרייב מיר, פאַר וואָס שרייבסט דו מיר נישט פון דער היים, וואָס הערט זיך אין דער היים? און זיי געזונד, און עס לאָזען דיר גריסען די

קינדער גאָר פריינדליך, און לאָז גריסען די איבעריגע קינדער גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין געטרייע פרוי פּערעל יאַמאַיקער.

.9

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

דיין בריעף, אַז דו ביזט געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד, האָב איך מקבל געווען. אַ דאַנק גאָט. וואָס דו האָסט זיך ארויס־געריסען פון דעם פערשאָלטענעם בערלין מיט די ווערטהיימערס מיט די שמייגערס די אַלטע בחורים מיט נאָך אַזעלכע לצים און ביזט אַריבערגעפאָהרען גליקליכערהייד די גרעניץ און ביזט דער־פאָהרען געזונדערהייד ביז מאַריענבאַד. טאַקי ממש נסים ונפלאות. אַלע אידען פאָהרען קיין מאַריענבאַד — און מיט קיינעם טרעפען זיך נישט אַזעלכע גליקען, ווי מיט דיר. ערשטענס, וואָס האָסט דו בעדאַרפט פאָהרען דריטע קלאַס? דו זאָגסט, אַז דער גאַנצער חייב בין איך. פערשטעהע איך נישט. ווי קאָנסט דו זאָגען אַזאַ זאַך, אַז איך האָב דיר אָנגעזאָגט אפשר טויזענד מאָל, אַז דו זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד אויף זיך. איך, אַז איך בעקלאָג זיך אַמאָל, למאי עס געהט אַוועק איבעריגס, איז נאָר דעמאָלט, ווען מע ברענט געלד אויפ'ן פייער, ווען מע ברענגט־אויס אויף דער רוח ווייסט וואָס, אויף שמאַטעס, אָבער דאָרט, וואו ס'איז שייך צו געזונד, שפּיעלט ביי מיר געלד לחלוטין קיין ראָלע נישט. אַ סימן, איך האָב דיר פאַר'ן אַוועקפאָהר, שוין אויפ'ן וואָקזאַל אין וואַרשאַ, כמעט מיט גוואַלד אָנגעהאָנגען איין איבעריגען הונדערטער, קוים איינגעבעטען, זאָלסט איהם נעמען, היינט ווי קאָנסט דו זיך אויף

מיר בעקלאָגען, אַז איך זשאַלעווע דיר, חס ושלום, איין איבערינגען גראָשען, אָדער אַז איך קוק דיר אַריין צו־שטאַרק אין חשבון אַריין? דו ווייסט גאַנץ גוט, בעלצי היקרה, ווי מיר איז טייער דיין געזונד, אַז איך קוק נישט אויף קיין זאַך, צי די לאָקאַטאָרען צאָהלען דירה־געלד, צי נישט, צי איך בוי, צי איך בוי נישט, דאָס וואָס דו דאַרפסט — דאָס איז תמיד פאַרהאַן און דאָס וועט, אם ירצה השם, תמיד זיין. און נאָך בעדאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך בין דיך נישט חושד, חלילה, אויף אַ האָר. דו ביזט ביי מיר בעגלויבט פון דער ערשטער שעה, וואָס איך האָב דיך דערקענט, און איך ווייס, אַז די אַלע שטיגוטערעס, מיט די שמייגערס, מיט די שאַרלאַטאַנעס, וואָס דרעהען זיך אַרום סאַי דאָ אין וואַרשאָ (געדענקסט פאַראַיאָהרען אין פּאַלעניצע?), סאַי די, וואָס אין בערלין און אין וועג און אין מאַריענבאַד, וואָס זענען נאָך דיר די כפרה, בעדאַרפען מיר אָנגעהן, אייגענטליך, פּונקט ווי דער פאַר־איאָהריגער שניי. איך ווייס, אַז דו האָסט זיי אַלעמען אין דער ערד, וואָרום דו ביזט אַ ריינע כשר'ע נשמה און ביזט געטריי צו דיין מאַן, צו וועלכען דו האָסט זיך איבערגעגעבען, ווייל דו ווייסט, אַז ער איז דיר געטריי און איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען. על־כן קאָנסט דו מיך נישט חושד זיין אין קיין זאַך, אַז איך טראָג אויף דיר, חלילה, אַ שלעכטע מחשבה. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז דער שאַרלאַטאַן, וואָס האָט געהאַט אַ פּאָטעפּאַלנאַסט אַ קוש געבען אין האַנד אַריין אַ פרעמד ווייב, האָט דיך דערמיט נישט אָפּגענוצט, אַזוי ווי עס האָט דיר נישט געשאַדט דער פּאַלעניצער שלים־מזל, וואָס האָט זיך מיר מודה געוועזן, אַז ער איז נאָך דיר די כפרה... אַוודאַי, ווען איך פאָהר מיט דיר אין וואַגאָן, וואָלט איך מיך מיט דעם לאָדזער קאָמיוואָ־יאַזשער פון דריי פאַבריקען אָפּגערעכענט נישט אַזוי ווי דו: איך וואָלט איהם געבראָכען אַ ביין, אַז דער רוח וואָלט איהם צוגענומען. ער וואָלט ביי מיר פערזוכט דעם טעם פון הלכות אשת־איש. עס איז מיר נאָר אַ חידוש אויף דיר, וואָס דו האָסט נישט אַריינגע־

רופען דעם קאָנדוקטאָר און געהייסען איהם ארויספיהרען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר; נישט דערלאָזען, אז אזא עזות־מחוצף־פּנים זאָל דיר נאָך העלפען ארויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, אז דו ביזט געקומען אויפ׳ן אָרט. צי, אשטייגער, ווי דערלאָזט דו, אז אזא שמייגער, ווי דער אַלטער בחור פון בערלין, נאָכדעם וואָס ער האָט מיט דיר געזעדט אזעלכע קלאָרע דבורים אויף דער פריעדריכ־שטראַסע, זאָל דיר אונטערטראָגען בלומען אויפ׳ן וואָקזאַל? ביי מיר וואָלט אזא לעקיש געחאַפּט מיט די בלומען גלייך אין פּנים אריין. וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דיר צו שענקען מתנות, אונטערטראָגען בוקעטען? פאַרהאַן ביי אונז אַ שפּריכוואָרט: „ווי דער מענש נעמט זיך פאָר, אזוי העלפט איהם גאָט“. איך מיין נישט, חס־ושלום, דיך בעלעדיגען דערמיט. איך זאָג נאָר, אז יעדער מענש דאַרף זיך האַלטען אין דער מראה, היטען זיין שטאַט, נישט דערלאָזען צו אזעלכע סקאַנדאַלען, נישט דערלעבען זאָל ביי מיר יענער שאַרלאַטאַן פון לאָדז, ער זאָל גאָר האָבען אַ השגה מיר צו געבען אַ קוש אין האַנד אריין, אין אַ וואַגאָן, צווישען אזוי פיעל מענשען! דאַנקען גאָט נאָך, וואָס ס׳איז נישט געזעסען דערביי קיין היימישער פון די נאַלעווקים, און גוט האָסט דו געטהאָן, וואָס דו האָסט זיי נישט געזאָגט דעם נאָמען דיינעם. לאָזען די כלבים חאָטש אַ מכה וויסען, ווער דו ביזט. נאָר דאָס איז אַלץ פון די זאַכען, וואָס האָבען ביי מיר קיין ווערדע. איך האָב דיר געוואָלט שרייבען, בעלצי היקרה, וועגען איין אַנדער זאַך. נאָר איך וועל דיך בעטען, אז צווישען אונז זאָל עס בלייבען. קיין פויגעל טאָר נישט וויסען, וואָס איך שרייב דיר דאָ. ס׳איז אַ הייליגער סוד. מע האָט ביי מיר כמעט גענומען תקיעת־כף, אז איך זאָל דיר וועגען דעם קיין חצי־דבור נישט שרייבען. אזוי איז די מעשה:

דו שרייבסט, אז אויפ׳ן באַהנהויף אין מאַריענבאַד האָסט דו דיך בעגעגענט מיט אונזער יאַמאַיטשיכע פון די נאַלעווקים. הלואי וואָלסט דו דיך מיט איהר בעסער נישט בעגעגענט, וואָלט איך איצטער געוועזען אַ סך רוהיגער און נישט געהאַט קיין חרפּות־

בושות פאר לייטען. יאמאיטשיכע׳ס מאן בעגעגענט מיך היינט אויף נענשא־גאס און מאכט צו מיר אזוי: „איך קאן אייך, זאגט ער, אפגעבען, רב שלמה, א גרוס פון אייער פרוי פון מאריענבאד". זאג איך: „א דאנק פאר א גרוס. ווי קומט איהר קיין מאריענ־באד?" זאגט ער: „נישט איך, זאגט ער, מיין פרוי איז איצט אין מאריענבאד, זאגט ער, אויף דער קור, זאגט ער, עס געהט איהר, זאגט ער, גאנץ נישקשה׳דיג". „געלויבט דער אויבערשטער, זאג איך; וואס זשע, זאג איך, שרייבט אייך עפים אייער פרוי פון מאריענבאד?" געהט ער און נעמט ארויס א גרויסען בריעף, בע־שווערט מיך פריהער מיט כל השבועות, פערבויגט פון אויבען און בעווייזט מיר, וואס אונטען שטעהט, עטליכע שורות, — איז מיר פינסטער געווארען אין די אויגען. זי שרייבט איהם, יאמאיטשיכע הייסט עס, מיט דעם דאזיגען לשון (איך נעב דיר איבער איהרע אייגענע ווערטער): „און איך שרייב דיר, װעלװעל, אז איך האב בעגעגענט דא אין מאריענבאד אויפ׳ן באהנהויף, שרייבט זי, היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער׳ס צווייטע פרוי, בעלצי, אויסגעפוצט, שרייבט זי, ווי א כלה צו בעדעקענס. און אויפ׳ן אקזאל האט זי אפגעווארט, שרייבט זי, אונזער מאריאמטשיק׳ס זוהנדעל, מאיר׳על שארלאטאן, און איך האב אליין געזעהען, שרייבט זי, מיט מיינע אויגען, ווי זיי האבען זיך אויפגעזעצט ביידע, מאיר׳על מיט בעלצי׳ן, אויף איין פוהר. איך זאל אזוי זעהען, שרייבט זי, מיינע קינדער צו דער חופה געהן"... נו, ווי געפעלט דיר אזא זאך? פערשטעהט זיך, אז איך האב איהם געזאגט, אז ס׳א ליגען. „עס האט זיך אייער ווייב, זאג איך איהם, אויסגע־וויזען א קוצע קוה פאר א בארנבוים. דאס האט געמוזט זיין, זאג איך, נישט מאיר׳על מאריאממשיק, זאג איך, נאר מיין פריינד חיים סאראקער, זאג איך, ווארום איך האב געשריבען, זאג איך, צו חיים׳ען, אז מיין בעלצי, זאג איך, פאהרט די טעג קיין מא־ריענבאד". אזוי האב איך געזאגט דער יאמאיטשיכע׳ס מאן און אזוי האב איך טאקי ביי מיר אליין אפגע׳פסק׳ענט. נאר אז איך

בין געקומען אַהיים און האָב איבערגעלייענט דיין בריעף, וואו דו שרייבסט, אַז דו האָסט דיך טאַקי בעגעגענט מיט דער יאַמאַי־טשיכע אין מאַריענבאַד אויפ'ן וואָקזאַל, און אַז דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, זאָגסט דו, איז נישט אַרויסגעקומען דיר אַקעגען, וואָרום זי איז געזעסען, זאָגסט דו, מיט חיים סאָראָקער, זאָגסט דו, און געשפּיעלט, זאָגסט דו, אין זעכס־און־זעכציג, — ווי באַלד אַזוי, איז דאָך יאַוונע ויאַסנע, אַז דאָס איז נישט געווען חיים, און ווי באַלד נישט חיים, ווער זשע דען איז דאָס געווען?

איך קאָן מיר גאָרנישט פאָרשטעלען, בעלצי היקרה, אַז דאָס זאָל זיין געווען מאַיר'על מאַריאַממשיק, וואָרום דו ביזט מיט איהם, דאַכט מיר, גאָרנישט אַזוי נאָהענט בעקענט. ובפרט דו אַליין שרייבסט, אַז ער איז אַ שאַרלאַטאַן און זיין חנצי ווערד ביי איהם אויסגעריסען. סיידען דו האָסט זיך מיט איהם בעקענט נאָהענט די לעצטע צייט, טאַקי ביי חיים סאָראָקער'ס ווייב אסתר? וואָלסט דו, דאַכט מיר, געמעגט דערצעהלען מיר אויך, אַז דו האָסט זיך בעקענט מיט דעם תכשיט? אלא, אַז דו האָסט מיר נישט דערצעהלט, איז אַ סימן, אַז דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט. און וויבאַלד דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט, איז עס דאָך געווען נישט ער. ווי באַלד אַזוי, פרעגט זיך נאָך אַ מאָל די איי־געננע קשיא: ווער זשע איז דאָס געווען אָט דער יונגערמאַן, וואָס האָט דיך אָפּגעוואַרט אין מאַריענבאַד אויפ'ן וואָקזאַל, און פון וואַנען האָט ער געוואוסט, ווען דו קומסט צו פאָהרען? איך מיין אָבער, אַז די גאַנצע מעשה איז שקר וכזב, ווייל עס שטאַמט פון דער יאַמאַיטשיכע, על־כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, אויב ס'איז אַ ליגען, זאָלסט דו אויף מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וואָס איך שרייב דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס נישט געשטויגען און נישט געפלויגען. און איך בעט דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, זאָלסט זיך זעהען מיט מיין גוטען פריינד חיים סאָראָקער און זאָלסט ביי איהם נעמען געלד, ווען דו דאַרפסט און וויפיעל דו דאַרפסט, און למען־השם נישט זשאַלעווען אויף זיך און אויף דיין געזונד קיין

שום געלד, און זאָלסט דיר אָנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען שבעולם, און זאָלסט מיר קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונד און שטארק, ווי עס ווינשט דיר

בעלך שלמה קורלענדער.

.10

חיים סאַראַקער פון מאריענבאד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין ווארשאַ.

ליעבער פריינד שלמה!

אצינד קאָן איך דיר שוין שרייבען נייעס פון דיין בעלצי'ן. זי איז שוין, ברוך־השם, אין מאריענבאד, און איך האָב מיך שוין מיט איהר געזעהען, אָבער איך האָב נישט זוכה געווען צו רעדען מיט איהר מעהר, ווי צוויי מינוט, איבער איין אורזאכע, וואָס נישט מיין שולד איז געווען דערינען. נאָר לאָם איך דיר דערצעהלען אַקו־ראַט, ווי אזוי ס'איז געווען די מעשה. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב ליעב דערצעהלען אַ זאַך, זאָל עס זיין דערצעהלט מיט אַלע פּישטשעווקעס.

ווי איך האָב דיר שוין בעשריבען אין מיין פריהערדיגען בריעף, איז מען דאָ, אין מאריענבאד, כמעט דעם גאנצען טאָג אין דרויסען אויפ'ן שפּאציער. טהון טהוט מען דאָך, ברוך־השם, קיין האַנד אין קאַלטען וואסער, נאָר מע שפּאַנט־ארום היין און צוריק איבער די גאסען, מע זעהט דעם, מע זעהט יענעם, מע גיט זיך אָפּ דעם גוטמאָרגען און מע געהט ווייטער. גלאַט אזוי, אָהן אַ שום צוועק, נאָר מיט איין כונה — מע זאָל „אָפּנעמען".

דערווייל, אזוי ווי איך געה מיר היינט נאָכ'ן ווארעמעס אי־בער מאריענבאד און נעם־אָפּ, איך טהו אַ קוק — מיין ווייב'ס שוואָ־געריק, מאיר מאריאמטשיק, געהט מיר מיט עפּיס אַ שען ווייבעל אונטער אַ מורא'דיג ברייטען הוט, גאָר חבר, מעשה קאוואַליער,

אונטער די הענר. מילא, וואָס מיין ווייב'ס שוואָגער קאָן געהן מיט ווייבלעך — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. מע קאָן איהם אויף די נאַלעווקים אויסגעבונדען. ווער ווייסט נישט מאיר'על שאַרלאַטאַן? מיין שוועהר האָט זיך נעבאַך גענוג אויסגעבראַכט, ביז ער האָט קוים געקראָגען די מציאה פאַר זיין מיזינקע. איך האָב באַלד געזאָגט צו מיין אסתר'ען: „הערסט דו, זאָג איך, אסתר, אָט דער בחור, זאָג איך, געפעלט מיר נישט. צו פיעל פראַנט, זאָג איך, און צו אַ גרויסער קנאַקער פאַר דיין חנצי'ן“. איז זי דאָך אַ אידינע, זאָגט זי צו מיר: „אַז דו ביזט געווען, זאָגט זי, אַ בחור, ביזט דו דען נישט געווען, זאָגט זי, אַזאַ קנאַקער? דו וואָלסט נאָך איצטער אויך געוועז, זאָגט זי, דער איינענער, נאַר...“ „נאַר וואָס, זאָג איך?“ „נאַר גאַר נישט, זאָגט זי, חאַמאַ פּאָקרישקע“. און אַזוי ווייטער, האַלבער ווערטער, ווי געוויינטליך אַ ווייב.

הקיצור, איך זעה, מיין שוואָגעריק געהט מיט אַ יפהפיה עפּיס זעהר נאָהענט, טראַכט איך מיר: רבונו של עולם! ווער זאָל זיין אָט דאָס ווייבעל? עפּיס איז זי מיר אַזוי קענטליך, נאָר בשום אופן קאָן איך מיך נישט דערמאָנען, ווער דאָס איז? פּלוצים פליהט מיר דורך אַ געדאַנק: שאַ, אפשר איז דאָס בעלצי? נעכטען איז דאָך געווען דער טאָג, וואָס דיין בעלצי האָט בעדאַרפט קומען צו פאָה־רען פון בערלין. נאָר ערשטענס — וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט איהר מאיר'על מאַריאַמטשיק? והשנית, וואָס עפּיס אונטער די הענר? ווען האָבען זיי זיך עס אַזוי גיך בעפריינדעט, אַז מע זאָל שוין געהן געאָרעמט? דערווייל, אַזוי ווי איך שטעה און טראַכט — ויבוא המן: די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע אַלע דריי מאַמזעלען. „גוט מאָרגען“. „גוט יאָהר“. „געפעלט אייך דאָס פּאָרעל?“ „וואָסער פּאָרעל?“ „אייער מאיר'על מאַריאַמטשיק מיט שלמה קורלענדער'ס ווייבעל. אַ לעבען, ווי אונטער'ן באַד!“ זאָג איך: „ווי קומט ער צו איהר?“ זאָגט זי: „אָהאָ! איך האָב זיי נעכטען, זאָגט זי, גע־זעהען ביידען אויפ'ן באַנהויף. עס ווייזט אויס, זאָגט זי, אַז ס'איז ביי זיי געווען איין אָפּגערעדטע זאַך, וואָרום פון וואַנען, זאָגט זי,

ווייסט אייער שוואָגער, ווען שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע קומט צו פאָהרען?"... אַזוי זאָגט יאַמאַיטשיכע און שיט, און שיט, ווי איהר שטייגער איז. נאָר איך מיין, אַז דאָס איז מיין שוואָגעריק געוואָהר געוואָרען פון דער טשאַפּניק. די טשאַפּניק האָט אויסגעפּויקט אי־בער גאַנץ מאַריענבאַד, אַז דיין בעלצי קומט צו פאָהרען, און בע־וויזען אַלעמען די בריעף, וואָס בעלצי שרייבט צו איהר פון בער־לין. האָב איך אַפילו חשק געהאַט ארויספאָהרען אויף׳ן באַהנהויף אָפּנעמען דיין בעלצי׳ן, נאָר איך האָב נישט געוואוסט, מיט וואָ־סער אַ צוג זי קומט אָן. און אַגב האָט מיר די טשאַפּניק אַזוי פּער־דולט דעם קאָפּ נעכטען מיט איהר זעכס־און־זעכציג, אַז אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך מיר געפּלאָנטעט דער „פּערציג" מיט׳ן „צוואַנציג". און איך דעק און דעק... דערווייל האָב איך דורכגעלאָזט דיין בעל־צי׳ס אָנקומען, און מיין שוואָגעריק, ווייזט אויס, האָט דאָס דוקא נישט דורכגעלאָזט, וואָרום ס׳איז אַ סברה, אַז ס׳איז טאַקי איין אמת, אַז ער האָט זי געבראַכט צו פיהרען פון דער באַהן. אַזוי ווייזט דאָס אויס. נאָר לאָמיר געהן כסדרה, וואו מיר האַלטען. מיר האַלטען ביי דער יאַמאַיטשיכע.

דערהערט פון דער יאַמאַיטשיכע, אַז דאָס איז בעלצי, האָב איך מיך באַלד גענומען פּערענטפערען, אַז איך האָב קיין צייט נישט הערען לשון־הרע. איך בעראַרף, זאָג איך, געהן, זאָג איך. דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען, זאָג איך, געהן. און לאָז מיך שוין אביסעל גיכער, גלייך נאָך זיי פון הינטען, און יאָג זיי מסתמא אָנעט שוין ביי׳ם אריינגעהן אין האָטעל אריין — שטעל דיר פאָר, אַז זי שטעהט טאַקי מיט איהם אין איין האָטעל! דערויף האָב איך מיך שוין נישט געריכט... גלויב מיר, שלמה, ס׳איז בלאָטע שבבלאָ־טע און אַלסדינג; מע שטעהט אַמאָל אין איין האָטעל דער שווארץ יאָהר ווייסט מיט וועמען... נאָר פון דעסטוועגען איז דאָס מיר נישט געפעלען... ס׳איז געזינטער, זי זאָל שטעהן ערגיץ אַנדערש...

הקיצור, איך האָב דורכגעלאָזט אַ פּאָר מינוט, ביז זיי וועלען זיך אָפּגעזעגענען און צעגעהן, קום איך אריין אין האָטעל גלייך צו

דיין בעלצי׳ן, און מאַך מיך, גלייך איך וויים גאָרנישט, גלייך ווי דו האָסט מיר גאָרנישט געשריבען, אַז זי פאַהרט קיין מאַריענבאַד: „ברוך־הבא, זאָג איך, אַ גאַסט! וואָס מאַכסט דו, זאָג איך, וואָס מאַכט דיין שלמה? וואָס טהוסט דו, זאָג איך, ביי אונז אין מאַריענבאַד?" מאַכט זי צו מיר: „דאָס איינענע, וואָס איהר". זאָג איך: „אויף דער קור?" זאָגט זי: „אויף וואָס דען?" זאָג איך: „מיט אַזאַ פּנים?" זאָגט זי: „קיינער וויימט נישט, וועמען דער שוך קוועטשט". „ווועלען מיר אפשר געהן, זאָג איך, אַביסעל אָנקוקען מאַריענבאַד?" זאָגט זי: „אַ דאַנק, איך האָב שוין געזעהן גאַנץ מאַריענבאַד". זאָג איך איהר: „אפשר ווילסט דו עסען? אפשר דאַרפסט דו אַ כשר׳ען רעסטאָראַן? וועל איך דיך פיהרען". זאָגט זי: „אַ דאַנק, מע האָט מיך שוין געפיהרט". זאָג איך: „ווער?" זאָגט זי: „מאיר מאַריאַמפּאָליק". האָט דאָס מיר דערלאַנגט, ווי מיט אַ שאַרף פון אַ מעסער, גלייך אין האַרצען אַריין: וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דיין בעלצי׳ן? ער בעדאַרף האָבען אַ זכיה, אַזאַ שאַרלאַטאַן, אַז זי ענטפערט איהם אויף אַ גוט־מאָרגען, נישט ארומגעהן מיט איהר איבער מאַריענבאַד, אַז ער זאָל זי פיהרען אין רעסטאָראַנען. פאַר מיר מאַכט נישט אויס. איך קען דיין בעלצי׳ן, פערשטעהסט דו מיך, נישט פון נעכטען, און איך וויים, אַז דיין בעלצי קען איהם. ווער קען נישט מאיר׳על שאַרלאַטאַן? די גאַנצע מעשה — וואָס וועט די וועלט זאָגען? דאָ אין מאַריענבאַד, דאַרפסט דו וויסען, קומען זיך צענויף מענשען פון דער גאָרער וועלט, צום מיינסטען לעדיגגעהער, וואָס קומען אַהער, ווי איך האָב דיר שוין געהאַט געשריבען, נישט מעהר נאָר אָפּנעמען. מע ווערד אויסגעריסען אין עושר און אין כּבוד. דאָס הייסט, מע עסט און מע טרינקט און מע שלאָפט און מע פוצט זיך אוים, און מע געהט שפּאַציערען, און מע קוקט, ווער מיט וועמען עס געהט, ווער מיט וועמען עס זיצט און ווער מיט וועמען עס לאַכט. דערזעהט מען אַ שען ווייבעל מיט איין אויסגעפּוצטען יונגען מאַן, הויבט מען זיך אָן צו פרעגען: „ווער איז דער? און ווער

איז די?״ און מע הויבט אָן צו דערצעהלען מעשיות, מיט היס־טאָריעס, מיט געשיכטעס, פונקט ווי ביי אונז, אויף די נאַלעווקיס: נעמט מען אריין עמיצען אין מויל אריין, מעג זיך שוין יענער אָפּגעזעגענען... און ווער שמועסט, אז די יאַמאַיטשיכע איז דאָ אין מיטען — נו־נו! איך מיין נישט, חלילה, קיין זאך; איך וואָלט נאָר וועלען, זי זאָל אויסמיידען נישט קיין געווינשטע בע־קאַנטשאַפט מיט אזעלכע לייט, וואָס קאָן שאַדען איהר און דיר און אייך ביידען... ובפרט נאָך דיין בריעף, וואָס דו שרייבסט מיר, איך זאָל אויף איהר השגחה האָבען, האָב איך מיר געזאָגט: לאָז זיך זיין, וואָס סע וויל זיך. ראשית חכמה, דארף מען זעהן פאר דיין בעלצי׳ן איין אנדער סטאַנציע. פארהאַן אין מאריענבאד גענוג האָטעלס און גענוג מעבלירטע צימער. זיי זיכער, איך וועל זי שוין בעזאָרגען מיט א סטאַנציע, מיט א דאָקטאָר און מיט אלעס. און געלד טאָמער וועט זי דארפען, וועל איך איהר מיט פערגעניגען אויסלייהען, אזוי ווי דו שרייבסט מיר, נישט מיט א מאָל, נאָר צו ביסלעך. מעגסט זיך שוין פערלאָזען אויף מיר. איך האָב אויך א ווייב און פערשטעה גאַנץ גוט. אלע ווייבער זענען אויסגעקנאָטען פון איין טייג. א ווייב, זי מעג זיין די קליגסטע, קוים געהט זי דורך פערביי א גרויסען פענסטער מיט איין אויסשטעלונג פון שמאַ־טעס, געהט פערלוירען אינגאַנצען איהר חכמה. דו דאַרפסט דיין בעלצי׳ן דערפון, אייגענטליך, גאַרנישט שרייבען. מיינע בריעף דארפען זיין ביי דיר, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, א הייליגער סוד. זי בעדאַרף אפילו נישט וויסען, אז מיר שרייבען זיך דורך וועגען איהר. פערלאָז דיך שוין אויף מיר, שלמה, דו האָסט דאָ א גוטען שומר אין מאריענבאַד, וואָס ווייס וואו איין און וואו אויס, און וואָס זיין נאָמען איז —

חיים סאַראַקער.

11.

וועלוועל יאמאיקער פון די גאַלעוקים אין ווארשא צו זיין ווייב פּערעל יאמאימשיכע אין מאַריענבאד.

לאשתי החשובה מרת פּערעל שתחי'.

דיין מכתב האָב איך מקבל געווען. די טענה וואָס דו טענה'סט אדות קאַרלסבאַד, אַז קאַרלסבאַד איז בעסער פאַר מאַריענבאַד, האָב איך דיר כמה וכמה מאָל געזאָגט, אַז קאַרלסבאַד טויג נישט איבער כמה וכמה טעמים. ראשית, איז קאַרלסבאַד, כפי איך פערשטעה מיט מיין שכל הישר, אַ מקום פון חלאים, קראַנקע מענשען מיט אמת'ע חולאת'ען, על־פּי־רוב אַזעלכע, וואָס ליידען על המאָגען. און דער שכל איז דאָך מתחייב, אַז דאָרטען קאָנען נישט זיין קיין חתנים, כי איך בין משער, אַז עם המאָגען האָבען צו טהון עלטערע מענשען, נישט קיין בחורים. והשנית, האָב איך גלאַט נישט גע־הערט, אַז בקאַרלסבאַד זאָלען געשלאָסען ווערען שידוכים נכבדים, ווי דו זאָגסט. און דער, וואָס האָט דיר געזאָגט, אַז לקאַרלסבאַד קומט די גאַנצע וועלט, איז אָדער אַ שקרן אָדער אַ שוטה. און אַז איך האָב געזאָגט מאַריענבאַד, האָב איך געזאָגט מיט אַ טעם און מיט אַ שכל, כי איך בין נישט משוגע און וויים וואָס איך רעד. און הגם איך בין במאַריענבאַד בעצמי נאָך נישט געווען קיינמאָל, פערשטעה איך פון דעסטוועגען על פּי סברה, אַז דאָס מאַריענבאַד איז אַ מקום פון תענוג און פון מותרות. אהינצו פאָהרען, הייסט עס, אַזעלכע מינים מענשען, וואָס אָדער זיי פיהלען זיך, אַז זיי זענען עטוואָס נישט בקו הבריאה, אָדער להיפך, זיי זענען שוין צופיעל בקו הבריאה, און זייער גאַנצע כונה איז נישט מעהר, ווי אַ ביסעל אָפּצערעווען זיך, ווי למשל אונזער חיים סאַראָקער, וואָס איז אַ גרויסער בעל־בשר, אָדער אַזעלכע מינים מענשען, וואָס ווילען

גלאַט האָבען אַ נחת־רוח, אָנקוקען אַ וועלט וכדומה אַזעלכע תענוגי עולם. על־כן איז צווישען אַזעלכע מינים מענשען בנקל צו געפינען אַ שידוך הגון אַ סך מעהר ווי במקום אחר.

און דאָס וואָס דו שרייבסט בנידון הדאָקטוירימלעך, אַז על הנאַלעווקים זענען זיי בנמצא צו קריגען פאַר עשרת אלפים רו״כ, האָסט דו, במחילה, אַ טעות גדול. די דאָזיגע סחורה איז אצלנו בוואַרשא די לעצטע צייט וויעדער בחשיבות גדול, און אַזאַ דאָקטאָרעל, ווי דו זאָגסט, הייסט זיך בזמן הזה משלם זיין כ׳ אלפים און ל׳ אלפים נישט ווינציגער, כי דער שכל איז מתחייב: וואָס מעהר גזירות עס ווערען אַרויסגעגעבען, בעונותינו הרבים, אויף אידישע קינדער בהגימנאַזיעס והאוניווערסיטעטען וכו׳ וכו׳, ווערען דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען אַלץ טייערער און טייערער, און אויב די גזירות וועלען, חלילה, געהן נאָך ווייטער, — איז מי יודע ביז וואַנען עס קאָן דערגרייכען!

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון סוחרישע שידוכים, בין איך גם כן נישט מסכים מיט דיר, אַז ס׳איז געוואָרען טייערער, רק איך מיין אדרבא דעם היפך, און דאָס איז אויך על־פּי סברה און על־פּי דרך הטבע, כי ס׳איז דאָ סוחרים לרוב בכל תפוצות ישראל. על־כן זעה איך נישט אַרויס מיט מיין שכל הישר, וואָס דו האָסט געהאַט צו יאָגען זיך אחר השידוך עם הלאָדזער פאַבריקאַנטעל. לאָדזער פאַבריקאַנטלעך קאָן מען קריגען בכאן אויך. מע דאַרף נישט פאָהרען נאָך איהם למאַריענבאַד. ובפרט, אַז ער איז נאָך נישט בקו הבריאה, איז אודאי נישט כדאי דער גאַנצער ענין.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הביאַליסטאָקער, פערשטעה איך גם כן נישט, וואָס דו ביזט זיך מפקפק און קווינקעלסט זיך. ממה נפשך, ווילסט דו וויסען, ווער האָט וועמען גע׳נט: צי ער ז י, צי זי א י ה ם, קאָנסט דו דאָך מיר שרייבען דעם נאָמען זיינעם, וועל איך אָװעקשרייבען אַ מכתב להקאָמיטענטען שלי בביאַליסטאָק, וועל איך געוואָהר ווערען מכל דבר שורש. ס׳איז מיר אַ

חידוש, וואָס דו ביזט בעצמו נישט געפּאַלען דערויף, כי די וועלט איז אָפּען און וואַרשאַ מיט ביאַליסטאָק איז כמו ווי איין שטאָדט.

אחרון אחרון חביב. וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הקעשעניעווער כקעשעניעוו, איז דאָס שוין אויף אַ שטיקעל דרך, כי מבעסעראַביע געפעלט מיר בעסער, ווי פון דער ליטאַ. איך בין בעצמי אַ בעסעראַביער און עס ווילט זיך מיר אַ שידוך טהון אויך מבעסעראַביע, ובפרט מקעשעניעוו, וואָס איז נישט ווייט מכפר יאַמאַיקע, קאָן איך שרייבען אַ בריעף צו מיינע קרובים ביאַמאַיקע, זיי זאָלען חוקר ודורש זיין אויפ'ן קעשעניעווער שדוך מקעשעניעוו. על־כן אבקש, דו זאָלסט מיר למען השם אַרויסשרייבען דעם נאָמען מיט דער משפחה מיט כל דבר שורש, און דער אויבערשטער זאָל העלפען, ס'זאָל זיין מיט הצלחה, כי ס'אז שוין צייט... השם יתברך זאָל רחמנות האָבען און מיר זאָלען אַ שידוך טהון מיט די טעכטער, וואָלט מען געקאָנט אין זינען האָבען די איבעריגע קינדער. לעת־עתה לערנט בני יעקב שיחי' זעהר געשמאַק. ער איז זיך מכין צום עקזאַמען עם הרעפעטיטער שלו, גאָט זאָל מיר העלפען, ער זאָל שוין איבערגעקומען בשלום, כי ער זעהט אויס ווי אַ רוח. הגם איך וויים נישט, וואָס וועט זיין ווייטער, אפלו אז גאָט וועט העלפען, ער וועט שוין אָפּגעבען העקזאַמען שלו? נאָר איך שיהיה, אז לערנען אין חדר נישט, און אידישקייט נישט, לאָז ער האָבען, לפּחות, אַ שטיקעל אַטעסטאַט, אפשר וועט דאָס איהם צונוץ קומען. איך וואָלט אודאי וועלען בעסער, אז בני יעקב שיחי' זאָל זיין אַ סוחר ווי כל ישראל. נאָר אז ס'איז היינט אַזאַ וועלט פון סאַמע אַטעסטאַטען ודיפּלאָמען, לאָז ער אויך האָבען אַ שטיקעל דיפּלאָם, לפּחות, פון זעכס קלאַסען. און בני מענדעל שיחי' וויל שוין אויך נישט געהן אין חדר, און דאַוונען מאָן דכר שמיה! האָב איך גערעדט עם הלעהרער, זאָגט דער לעהרער, אז ער נעמט זיך אונטער פאַר צוויי יאָהר איהם מכין זיין על ג' קלאַסען. וויים איך נישט, וואָס מע טהוט, כי עס ווילט זיך מיר נישט אָפּרייסען בני מענדעל שיחי' פונ'ם חדר.

און וואס דו שרייבסט מיר בנידון שלמה קורלענדער׳ס פלונית, האב איך דיר שוין לאנג געזאגט, אז לפי דעתי איז שלמה א משוגע־נער, וואס האט גענומען אויף דער עלטער א בתולה, און חוץ לזה איז ער א גרויסער בעל־עולה אקעגען די קינדער פונ׳ם ערשטען ווייב. רק איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע ענינים. גענוג די איינענע צרות די והותר. דער פדיון איז כעת זעהר געשלאגען מחמת ההיצען, וואס זענען בכאן אזוי גרויס, אז ס׳איז אין לשער.

און וואס דו שרייבסט מיר בנידון דער טשאפניטשקע עם חיים סאראקער, האב איך דיר שוין לאנג געזאגט, אז חיים פאהרט למא־ריענבאד נישט לשם קוראציע, נאר לשם לעבען א גוטען טאג און לשם א קערטעל, כי ס׳איז ידוע, אז ער האט ליעב א קערטעל. און בערעל טשאפניק איז שוין ווידער געווען אצלי וועגען א גמילות־חסד, און האט מיר געגעבען אנצוהערעניש וועגען שידוכים, אז מע פרעגט זיך אן אצלו פון כמה וכמה שטעדט אויף אונזערע טעכטער. גם האט ער מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אז ער האט א צד בנוגע צום עקזאמען פון בני יעקב שיחי׳, און ס׳איז ניכר פון זיינע רעדע, אז ס׳איז דוקא קרוב לאמת, רק עס דארף קאסטען געלד. האב איך איהם געזאגט א תירוץ, אז איך וועל דיר שרייבען א מכתב און וועל איהם געבען א תשובה אין עטליכע טעג ארום. דערווייל האב איך איהם גע׳פטר׳ט אהן א גמילות־חסד.

נערענק זשע, וואס איך שרייב דיר בנידון הקעשעניעווער מקע־שעניעוו, זאלסט שרייבען, למען השם, וואו עס האלט, און דער עיקר — דעם נאמען זיינעם מיט דער משפחה. און מחמת די היצען זענען זעהר גרויס און קיין איבעריגע צייט איז נישטא, על־כן בין איך מקצר. רק חיים ושלום. און איך לאז דיר גריסען מיט די קינ־דער שיחי׳ נאר פריינדליך, און זאלסט מיר שרייבען אפטע בריעף מכל דבר שורש.

ממני בעלך ז א ב ו ו א ל ף ב ר ׳ מ ע נ ד ע ל י א מ א י ק ע ר.

.12

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

דיין בריעף האב איך נאר וואס ערהאלטען, און האב איהם צוויי מאל דורכגעלייענט און האב נישט געוואוסט, וואס זאל איך טהון: צי זאל איך לאכען פון דיינע נארישקייטען, צי זאל איך וויינען אויף מיין פינסטער מזל? זאג אליין, שלמה, דו ביזט דאך עפּים א איד א בעיאהרטער, אויב ס'איז נישט קיין געלעבטער די אלע זאכען, וואס דו שרייבסט מיר? מילא דאס, וואס דו זאגסט מיר מוסר פאר די „שמאטעס", וואס איך האב איינגעהאנדעלט ביי ווערטהיימער'ען, לאך איך פון דיר. ביי דיר איז אלסדינג „שמאטעס". פאראיאהרען, געדענק איך, אז איך האב געקויפט אויף א ליציטאציע א קאלנער פון שווארצע פיקס מיט א גריזשעט־קע פון סויבלען, האסט דו אויך געזאגט „שמאטעס", ביז אלע רוינ־ווערגער האבען דיר איהם געשאצט און געזאגט, אז ס'איז א מציאה פון א גנב דריי מאל אזוי פיעל, האסט דו שוין אליין דעמאלט אויך מודה געוועזן. לאס איך נאר קומען געזונדערהייד אהיים, וועסט דו א קוק טהון אויף די „שמאטעס", וואס איך האב איינגעהאנדעלט, וועסט דו אליין זאגען, אז ס'איז א מציאה. נישמעהר, דו דארפסט מיר פריהער אויסקאכען דאס וואסער. שוין אזא טבע ביי דיר. און ווייטער, וואס דו האלטסט מיך פאר, למאי איך האב נישט א שמיץ געגעבען דעם בוקעט מיט בלומען דעם בערלינער בחור, אדער דעם „שמייגער", ווי דו רופסט איהם, אין פנים אריין, איז דאס אויך נישט אזא גרויסע חכמה, ווי דו מיינסט. דו ביזט, זאלסט מיר קיין פאראיבעל נישט האבען, אין די זאכען שוין אביסעל אויסגעוועבט. דו ווייסט נישט, וואס אין דער גרויסער וועלט טהוט זיך. דא, אין אויסלאנד, איז איינגעפיהרט, אז א גאסט פאהרט אוועק, ער מעג

זיך זיין יאָ צופריעדען, נישט צופריעדען, אויפ'ן וואָקזאַל אַרויס־בעגלייטען איהם מיט בלומען — דאָס מוז מען. אין האַרצען מעג זיך יענער טראַכטען: „מיט'ן קאָפּ אין דער ערד“, נאָר אַ בוקעט נאַ דיר. און אַז יענער איז אַזוי פיין און איידעל און טראָגט דיר אונטער אַ בוקעט, ער מעג זיך זיין אַ שמייגער און אַ פּראַ־אדם און וואָס דו ווילסט, קאָנסט דו אָבער נישט זיין קיין גרעסערער פּרא־אדם און קיין גרעסערער שמייגער פון איהם און דאַרפסט דעם בוקעט אָננעמען, און מיט אַ שמייכעל דערצו, און נאָך זאָגען: „דאַנקע שען“... יאָ, שלמה, אַט אַזוי פיהרט זיך עס אויף דער וועלט; מע קאָן שוין היינטיגע יאָהרען נישט אויסקומען מיט דעם שכל, וואָס אַמאָל.

און ווייטער, וואָס דו זאָגסט, אַז דו וואָלסט געבראָכען אַ ביין דעם שלים־מזל דעם קאָמיוואָיאַזשער, וואָס אויף דער באַהן, האָב איך שוין טאַקי גאָר גוט געלאַכט. פאַר וואָס, אייגענטליך, קומט איהם, מע זאָל איהם ברעכען די ביינער? מיט וואָס האָט ער דאָ אַזוי חוטא בעגל געווען? דערמיט, וואָס ער האָט זיך אָנגעריהרט מיט די ליפּען צו אַ שפּיץ פינגער פון מיין האַנד, האָט ער מיר אָפּ־געביסען? ובפרט, אַז איך האָב דיר אַליין געשריבען, אַז ער האָט געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, היינט וואָס נאָך ווילסט דו? דער גאַנ־צער עיקר בלייבט איבער איין זאַך: למאי איך בין געפאָהרען מיט מאיר מאַריאַמטשיק'ען איבער מאַריענבאַד, איך וויים נישט אויב פופצעהן מינוט, פונ'ם באַהנהויף ביז דער שטאָדט? וועה איז מיר, וואָס דאָ טהוט זיך! וואָס וואָלסט דו שוין געזאָגט, זאָלסט זעהען, ווי אונזערע נאַלעווקער צנועות, די שערענציס מיט דער פּעקעלים, שפּאַציערען דאָ אַרום פראַנק און פריי מיט ווילד־פרעמדע יונגע לייט, און נאָך ביינאַכט דערצו? אָדער, אשטייגער, למשל כדומה, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, ווען דו זאָלסט הערען, וואָס מיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, דערצעהלט זיך אָן פון אָסטענדע, — זי איז שוין געווען צוויי מאָל אין אָסטענדע — ווי אַזוי דאַמען באָדען זיך דאָר־טען אינאיינעם מיט מאַנסבילען אין איין ים, אפילו נישט איבער־

געצאַמט פון יוצא וועגען מיט ברעטלעך, ווי ביי אונז, נאָר טאַקי פּראָסט און פּשוט, אינאיינעם געפּאַליאַסקעט זיך, אינאיינעם גע־שוואומען און אפילו פאַר די הענד געהאַלטען זיך? מעהר נישט, מע ציהט אַרויף, זאָגט זי, אויף זיך אַזעלכע קאָסטיומען, קורצע לייבקאַלירענע הויזלעך, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען, זאָגט זי, פאַר מאַנספאַרשוינען און פאַר פרויענצימערם לכתחילה אויף צו באָדען זיך אין זיי? ס'איז היינט איין אַנדער וועלט, שלמה, אַ וועלט איין אָפענע און אַ פרייע. דו אַליין האָסט מיר געזאָגט ווי־פיעל מאָל, אַז נישט די איז אַ צנועה, וואָס טראָגט אַ פּאַריק, און נישט די איז אַ הולטייקע, וואָס געהט אין אייגענע האָר. היינט ווי קומט דאָס, אַז דו זאָלסט אַזעלכעס שרייבען?

דו פרעגסט אַ קשיא: ווי קומט אָט דער שאַרלאַטאַן מאַריאַמ־טשיק אויפ'ן וואָקזאַל אין מאַריענבאַד, און פון וואַנעט האָט ער געוואוסט, אַז איך קום צו פאָהרען? אודאי איז דאָס אַ קלאָץ־קשיא. נאָר וואָס דען? איך זעה, אַז דו ווייסט נישט, וואָס הייסט מאַריענ־באַד. דו מיינסט, אַז מאַריענבאַד איז מאַריענבאַד? מאַריענבאַד איז באַרדיטשעוו, מאַריענבאַד איז וואַרשאַ, מאַריענבאַד איז די נאַלעווקים. מע ווייסט דאָ איטליכער, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך. וואָלסט הערען, וואָס די יאַמאַיטשיכע דערצעהלט זיך אָן פון בראָני לויפּערמאַן, פון לאה'צי ברויכשטוהל, און פון דער שערענצים, און פון דער פּעקעלים! צי, אַשטיינגער, דו זאָלסט הערען, וואָס זיי אַלע רעדען־אוים אויף דער יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער און מיט די שדוכים און מיט די חתנים — די האָר שטעלען זיך קאַפּויר! אַנו, לאָז עמיצער אַרויסלאָזען אַ וואָרט ערגיץ ביי'ם ברונען, אָדער אין אַ קאַפּע, אָדער אין רעסטאָראַן, אַזוי ווערד עס צעטראָגען אי־בער גאַנץ מאַריענבאַד. אַשטיינגער, אַז איך בין געווען אין בערלין, האָב איך געהאַט געשריבען צו מיין חוה'לע טשאַפּניק, אַז איך פאָהר קיין מאַריענבאַד, האָט אויפ'ן אַנדערען טאָג געוואוסט גאַנץ מאַריענבאַד פון איין עק ביז'ן אַנדערען, ווען איך קום, מיט וואָסער אַ צוג, אין וואָסער אַ שעה, און אפילו וואָסער אַ היטעלע איך וועל

טראָגען. ער שפּיעלט זיך מיט מאריענבאד! און אזוי ווי מיין קרובה איז געווען יענעם טאָג, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, שטארק בעשעפטיגט מיט דיין גוטען פריינד חיים סאָראָקער (זיי האָבען געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג), און אזוי ווי מאיר מאר־יאמטשיק איז יענעם טאָג גראָד געווען אויפ׳ן וואָקזאל, ארויסגע־שיקט, זאָגט ער, זעהר א נויטיגען בריעף קיין אָדעס, דערווייל האָט ער דערזעהען א בעקאַנטע דאמע (מיך מאַקי) שטעהט מיט פּעק־לעך, מיט פּידעלעך און מיט טשעמאָדאַנעס איינע אליין אויפ׳ן וואָקזאל, — איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און רופט זיך אָנעט אויף זיין אָדעסער לשון, האלב גוייש, האלב אידיש: „אויב איך אָשיבאַ־יע זיך ניט, זענט איהר, דאכט זיך, מיינע א זעמליאַטשקע, א וואר־שאווערין פון די נאַלעווקים?“ ענטפער איך איהם אויף זיין לשון: „עס קאָן זיין, אז איהר אָשיבאַיעט זיך נישט“... ווערד ער פרייליך און מאכט צו מיר: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, האָב איך אייך וסטרעטשאַיעט ביי דער מאדאם סאָראָקער אויף די נאַלעווקים?“ זאָג איך איהם נאָך א מאָל: „עס איז גאַנץ מעגליך, אז איהר אָשי־באַיעט זיך נישט“. פויכט ער זיך נישט און מאכט צו מיר נאָך א מאָל: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, דאַרפט איהר זיין די צווייטע פרוי פונ׳ם הערר קורלענדער?“ ווער איך שוין בייזליך און רוף מיך אָן צו איהם: „וואָס טויג מיר, צי איהר אָשיבאַיעט זיך יאָ, צי איהר אָשיבאַיעט זיך נישט? איהר טהוט בעסער א קוק, זאָג איך, ווי איך שטעה דאָ מיט׳ן געפּעק אין דרויסען, אין מיטען מאריענבאד, נישטאָ קיין טרעגער, נישט קיין רוח און נישט קיין שווארץ יאָהר“... איז ווי איך האָב נאָר אויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, אז מיין חברה־מאן טהוט זיך נישט א וואָרף, פיהרט מיר צו א טרעגער, דינגט א פיאַקער און זעצט מיך ארויף, און אליין זעצט ער זיך אויך אוועק מיט מיר פאָהרען אין שטאָדט אריין, — זאָל איך איהם זאָ־גען: „פּעטער, געהט צו־פוס“?... נישמעהר איין זאַך, איך האָב געמיינט, אז די יאמאיטשיכע, וואָס איז דעמאָלט געווען, ווי איך האָב דיר געשריבען, אויפ׳ן וואָקזאל, זעהט נישט — ארויס זאָלען

איהר די אויגען! נאָר לאָמיר שוין זאָגען אפילו, אז גאַנץ מאַריענ־באַד, דאָס הייסט אַלע וואַרשעווער נאַלעווקיס, האָבען אונז געזעהען פאָהרען — נו, איז וואָס? ווי וואָלט געווען, למשל כדומה, ווען אויפ׳ן באהנהויף זאָל געווען זיין, ווי דו האָסט געוואָלט, דיין פריינד סאָראָקער, נישט מאַריאַמטשיק, און איך וואָלט מיך אויפגעזעצט מיט איהם פאָהרען אין שטאָדט אריין, וואָלט דיר שוין געווען גרינ־גער? חיים סאָראָקער איז נישט קיין וואַרשעווער און נישט קיין בעווייבטער? וואָס זשע האָט עס דיך אזוי אויפגעקאָכט, אז דו זאָלסט מיר פערצאַפּען דאָס בלוט אומזיסט־אומנישט און מאַכען אזוי, אז איך זאָל איבער דיר זיך אוועקזעצען וויינען און אָפּוויינען דריי שעה דורכאַנאַנד? דערויף בין איך געפאָהרען קיין מאַריענבאַד, אויסגעבראַכט אזוי פיעל געלד, איך זאָל אוועקלעגען דאָ דאָס אי־בעריגע ביסעל געזונד איבער דעם, וואָס דיר וועלען זיך פּלאָנטען אין קאָפּ נארישע מחשבות און גערעדנקען?

ניין, שלמה, פון דיין בריעף בעדאַרף מען נישט וויינען, נאָר לאַכען, אזוי ווי איך האָב געלאַכט פאַראיאָהרען אין פאַלעניצע — בעת דו ביזט אָנגעפאַלען אויף דעם מאַנופאַקטוריסט דערפּאַר, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעחאַפּט מיט אַ וואָרט און געזאָגט, אז ער גע־פינט, אז איך בין שענער פון אַלע וואַרשעווער ווייבלעך אין פאַ־לעניצע. דו ביזט דאָך גרייט געווען, גערעדנקסט דו, דערמאָלט איהם דורס זיין. פאַר וואָס? פאַר ווען? האָסט דו דען אַליין נישט מודה געווען נאָכדעם, אַז ס׳איז געווען פון דיר אַ גרויס נאַרישקייט? און איצט אין בריעף שרייבסט דו דען נישט, אַז דו הערסט זיי, ווי דעם פאַראיאָהריגען שניי? ביי דיר איז תמיד אזוי: פריהער זאָגסט דו, און דערנאָך האָסט דו חרטה. דו אַליין שרייבסט מיר, אַז איך זאָל נישט איבערטראַכטען קיין זאַך, אַז דו האָסט נישט, חלילה, אויף מיר קיין זייטיגע מחשבות, און נאָך אַזעלכע זאַכען, און וואַרפסט מיר אויס אַלע מאָל איין אנדער חטא, און פערשאַפסט מיר דערמיט נאָר עגמת־נפש, אזוי, אַז עס געהט מיר נישט איין די קור, און צום סוף זאָגסט דו נאָך, איך זאָל זעהען למען השם זיך

פערריכטען און קומען בשלום אהיים. ווי קאן מען זיך פערריכטען, אז מע האט אזעלכע בריעף פון דיר? עס נעהט מיר דען איין, וואס איך עס און וואס איך טרינק און וואס איך קויף מיר, אז דו צעהלסט יעדען גראשען, און ווארפסט מיר אוים שמאטעס מיט שמאטעס?

איך בין אזוי אויפגערעגט און נערוועז פון דיין בריעף, שלמה, אז איך קאן דיר מעהר ניט שרייבען. און די בערלינער פראפעסארען האבען מיר אנגעזאגט אויסדריקליך, אפשר הונדערט מאל, איך זאל מיך נישט ערגערען. איך זאל עסען, זאגען זיי, און טרינקען און שפאציערען געהן און זיין רוהיג. אין מאריענבאד דארף מען זיין, זאגען זיי, רוהיג, נישט נערוועז. אנישט איז ארויסגעווארפען, זאגען זיי, די גאנצע קוראציע מיט'ן גאנצען מאריענבאד.

מעהר קיין נייעס איז נישטא צו שרייבען. מארגען־איבערמארגען וועל איך דיר מסתמא שרייבען נאך. דערווייל זיי געזונד און זאג שבע־רחל'ען, אז זי זאל נישט פערגעסען, אז זומער איז נישט ווינ־טער. זומער דארף מען איבערשלאגען דאס וועיכע מעבעל אלע טאג, און די פענסטער האלטען צו, ס'זאל זיך אזוי נישט זעצען קיין שטויב און קיין פליענען, און די לאדען אויך, ס'זאל אזוי נישט בראטען די זון און נישט בליאקעווען. איך רעכען, אז איך וועל פאהרען געזונדערהייד צוריק איבער בערלין, וועל איך איהר אויך עפים קויפען א מתנה, א קאפטעל. אנישט וועל איך איהר אויס־זוכען פון מיינע אלטע קאפטלעך א קאפטעל. און הער אויף, שלמה, צו זיין א קלאג־מוטער. און שרייב שוין א מאל עפים פרייליכערע בריוולעך.

פון מיר דיין פרוי **בעלצי קורלענדער.**

.13

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו זיין פרוי חנצי מאריאמטשיק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

אומזיסט אופרעקאיעסט דו מיך, דאושינקע, אז איך שרייב דיר, באודטא בי, איין מאָל אין צוויי וואָכען. מיר דאכט, אז איך שרייב דיר פּאָטשטי אַ טאָג איבער אַ טאָג. איך האָב דען עפּיס אנדערש וואָס צו טהון דאָ אין דעם מאריענבאד, וואו די סקוקע איז גרויס און מע זעהט נישט קיין לעבעדיגע סאושטשעסטוואָ, אויסער אונזערע ווארשעווער אריסטאָקראטקעס. וואָס איך איזביעגאיע זיי ווי די טשומא, ווארום דו ווייסט, ווי אזוי איך אָטנאָסע זיך צו זשענשטשינעס וואָבשטשע, און ווי אזוי איך פּרעזיראיע אייערע ווארשעווער נאלעווקער ספּלעטניצעס. ביי אונז אין אדעס האָט מען פיינט ספלעטנים. ביי אונז אין אדעס קאָנסט דו דיר געהן מיט'ן קאָפּ אראָפּ און מיט די פיס ארויף — קאקאיע קאָמו דיעלאָ? נאפּרימער, פאר וואָס אהרט מיך נישט, וואָס דיין שוואָגער חיים אוחאזשעוועט נאך שלמה קורלענדער'ס קראסאוויצע? און ווי אזוי, מיינסט דו, אוחאזשעוועט? ער פּרעדלאגאיעט איהר דאזשע געלד אויף שלמה'ס קאָנטע. ער זאָגט, אז שלמה קורלענדער האָט איהם, באודטאָ בי, אָנגעוויזען, ער זאָל איהר דאָ געבען געלד אויף זיין רעכענונג. נאָר קאקאָיע מניע דיעלאָ? צי, אשטיינער, וואָס געהער זיך אָן מיט מיר, וואָס ער שפּיעלט, דיין שוואָגער טאקי, מיט דער מאדאם טשאפּניק אלע טאָג אין זעכס־און זעכציג? נאפּרימער, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, דאושינקע, ווען דו זעהסט מיך שפּיעלען מיט אַ פּרעמדער זשענשטשינע אין זעכס־און־זעכציג? נאָר קאקאָיע מניע דיעלאָ? אָדער, נאפּרימער, וואָס געהט מיך אָן, וואָס די שערענצים מיט דער פּעקעלים, אזעלכע רעליגיאָזנע צוויי ווייבלעך, וואָס אויף די נאלעווקים סמעיען זיי נישט רעדען מיט אַ מוזשטשינע אַ הויך ווארט, האָבען זיי דאָ אראָפּגע־

וואַרפֿען די פֿאַבריקלעך און געהען פּאַדרוטשקע מיט עפּיס איינעם אַ קעשעניעווער פּראַנט, אַ דאַנטיסט, וואָס אוהאַזשעוועט נאָך אַלע דריי יאַמאַיטשיכעס טעכטער, און יאַמאַיטשיכע אוהאַזשעוועט נאָך איהם, געהט אוים, ס'זאָל זיין אַ שידוך, חאָטיאַ עס וועט אַזוי זיין אַ שידוך, אַזוי ווי איך וועל זיין אַ רב. ווארום דער קעשעניעווער פּראַנט פיהרט, וואָפּערוויך, אַ ליובאָוו מיט בעלצי קורלענדער, אָבער גאַנץ סעריאָזנע. איך האָב אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז ער האָט זיך איהר שוין אָביאַסניאיעט, און זי האָט איהם מכבד געווען מיט אַ שענעם אָטקאַז. דאָס ווייס איך פון אַ דאָסטאָווערנע איסטאָטשניק, טאַקי פון דער יאַמאַיטשיכע אַליין. זי איז דאָך פּאָרט מיינע אַ דאַלני ראָדסטווענניצע. איז איין מאָל אַוועק. וואָוטאָריך, ווייס איך פון דעם זנאַמעני'טען וועלד־שרכן סווירסקי, אַז מע פּרעדלאַגאַ־יעט איהם אַ סך אַנדערע פּאַרטיעס, און וואָס פאַר אַ פּאַרטיע מע זאָל איהם נישט פּרעדלאַזשען, איז נוט. האָט מען זיך אָנגעפּרעגט אויף איהם אין קעשעניעוו ביי עטליכע מענשען, און מע וואַרט אויף איין אָטוויעט. נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? איך האָב מיר אין זינען מיין זאַך: איך דאַרף מיך פּאָפּראַווען און קומען אהיים טשעם סקאָרעיע צו מיין חנצ'ין, וואָס איז ביי מיר ווישע ווסיע־וואָ! איך בעט דיך, ליובעניו, זאָלסט דיך נישט צוהערען צו די נאַלעווקער ספּלעטנים און זאָלסט אויפהערען איבערצוקלערען, וואָ־רום דאָס וואַליעיאָעט אויף דיינע נערווען, און דו ווערסט אומזיסט ראַזסטראָיעט, און סע אָטראַזשאַיעט זיך אויף דיין געזונד, און אויף מיר מאַכט דאָס אויך נישט קיין גוטע וופּעטשאַטלעניע.

און וואָס דו שרייבסט מיר, דאושינקע, וועגען דער אימוש־טשעסטווע, סאָוועטעווע איך דיר, אַז דו זאָלסט זיך בעסער סאָגלאַ־סען אויף אַ ראַזדיעל. מיין פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס איינענע. מענגסט זיך אָביזשאַיען, וויפיעל דו ווילסט. איך האָב געזאָגט און זאָג אַלע מאָל, אַז איך דאָוויעראַיע נישט דיין שוואָגער'ס חשבונות מיט זיינע ראַסחאָדען, ווארום דיין שוואָגער איז אַ מאַשעניק. מיין פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע. אַ סך געזינטער וואָלט געווען

פאר אונז אלעמען, ווען ער צאָהלט דיר אויס דיין טשאַסט, און לאָז ער בלייבען ביי דער אימושטשעסטווע. אזוי איז מיין מניעניע, און אזוי איז די מניעניע פון מיין פאַפּאַשע, און דו טהו דיר, ווי דו פערשטעהסט. קאַקאָיע מניע דיעלאָ?

און ווייטער זיי געזונד, ליובעניו, איך וויל דיר קויפען, איך האָב געזעהן דאָ אין מאַריענבאַד, א „קימאָנע“. עס איז היינט די גאַנצע מאָדע, מיט ברייטע אַרבעל, קורצע, און פון הינטען מיט א קאַפּיושאָן. איך וויים נאָר נישט, וואָסער א צוויעט דיר געפעלט בעסער: שוואַרץ מיט רויטע פּאָדקלאָדקע? אָדער נאָר א פּער־סידסקי קאָליר? פון אונזערע אַדעסיטען האָב איך דאָ ווסטרע־טשאַיעט זעהר ווינציג בעקאַנטע. און דאָס — מעהר זשענשטשי־נעס, וואָרום זייערע מאַנען זענען אין באַזעל אויפ׳ן קאָנגרעס. און אזוי ווי איך האָב פיינט זיך ווסטרעטשאַיען מיט זשענשטשינעס, ווייל די זשענשטשינעס פון די קוראָרטען זענען באָלשי טשאַסטי ספּלעטניצעס, געה איך דאָ אַרום איינער אליין און סקוטשאַיע אזוי, אַז איך צעהל שוין די טעג, ווען עס וועט זיך קאָנטשען דער סראָק לעטשעניע און איך וועל קאָנען פאָהרען אהיים צו מיין טייערער דו־שינקע חנצי. און ווייל איך האָב נישט וואָס צו טהון, האָב איך דאָ סאָטשינאַיעט א באַסני אויף מיין יאַמאַיטשיכע׳ס טעכטער, וואָס קלויבען און קלויבען און קאָנען זיך נישט צוקלויבען קיין חתנים. די באַסני הייסט ביי מיר מיט׳ן נאָמען „די פערריסענע כלה“ און הויבט זיך אָן אזוי:

„אמאָל איז געוועזען אין וואַרשאָ א מיידעל,
שטאַרק אָבראַזאָוועט, געלערענט און איידעל;
געשפּיעלט האָט זי פּיאַנע,
פראַנצויזיש גערעדט,
געלייענט ראָמאַנען,
שען — א פּאַטרעט,
זומער זאַגראַניצע געפאָהרען,
געהאַט נאָר טשוט־טשוט א חסרון. —

איהר מיינט דאָך, קאָניעטשנאָ, אָהן אַ קאָפּיקע געלט,
ווי עס ביוואַיעט היינט אויף דער וועלט?
האָט איהר קאַק ראַז ניט געטראָפען:
געלט איז געוועזן, חתנים געלאָפען,
נאָר איין זאַך דאַרפט איהר וויסען —
די כּלה איז געוועזן, איזוויניטע, פערריסען,
ראַזבאָרטשיווע, הייסט עס, אַ שרעק,
פּריוועריעדליווע און קאַפּריזנע אָהן איין עק:
„איך בין דאָך, זאָגט זי, רב וועלוועל׳ס אַ טאָכטער,
וויל איך אַ חתן, פּאָ קראַיני מיער, אַ דאָקטאָר,
נישט קיין דאַנטיסט,
קיין פאַרמאַצעווט, קיין שלים־מזל,
אָדער אַ דאָקטאָר אַ ציוניסט,
וואָס זאָל פאָהרען קיין באַזעל.
ניין! אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
און ארויספאָהרען מיט׳ן קנאַק,
און הייסען זאָל ער פּאָל אָדער זשאַק!“...
אָרנים סלאָוואָם, ס׳איז געגאַנגען אַ גאַנג,
און געצויגען זיך לאַנג,
שדכנים האָבען געאַרבייט, טעריאַיעט די כּחות,
געקלאַפּט טעלעגראַמעס, געלאָמעט די מוחות.
נאָר אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
און ארויספאָהרען מיט׳ן קנאַק,
און זאָל הייסען פּאָל אָדער זשאַק —
האָבען זיי, ק׳נעסטשאַסטיו, נישט געפונען,
חאָטש לעג זיך און שטאַרב, געה אַראָפּ פון׳ם זינען!
דער איז איהר צו יונג, דער איז צו שען,
דער איז צו הויך, דער איז צו קליין.

און דער וואָס געפעלט.
האָט אין זיך קאַפּריזען:
ער ליעמשיט אָהן געלד,
געהאַפּט אין ציוניזם.
מעזשדו טיעם לויפען די יאָהרען:
מיידלעך ווערען עלטער,
חתנים ווערען קעלטער.
און אַ באַרישני איז נישט קיין ווײַן:
זי מעג זײַן ווי אַבראַזאָוועט, ווי פײַן,
נאָר קוים ווערד זי אַלט, ראַז האָט זי צרות,
פערלירט זי — דאָס ווייסט איהר אַליין —
איהר גאַנצע סימפּאַטיע, איהר מיידעלשען חן,
און טויג שוין אויף אַ טישטשע כפּרות"...

*

נו, ווי געפעלט דיר מײַן באַסני? אַלע טראָגען זיך אַרום מיט איהר אין מאַריענבאַד. אַ סך האָבען זי אויסגעלערענט אויף אויס־ווענינג. און וואָס קאַסאַיעט זיך דער יאַמאַיטשיכע אַליין, האָט מען מיר פערעדאַיעט פון איהר נאָמען, אַז מײַן ראָדסטווענניצע סאַבירא־יעט זיך דיר שרײַבען אַ בריעף וועגען מיר. אַ פּאַטאַמו זאָלסט דו וויסען, אַז וואָס זי וועט דיר שרײַבען אויף מיר, איז שוא ושקר. און אויב עס וועט זיך דיר מאַכען, וועסט זײַן אויף דער חלאָדנע אוליצע, חאַפּ זיך אַרײַן אין דער רעדאַקציע און געב זיי איבער די באַסני, לאָזען זיי זי נאַפּעטשאַטעווען, נאָר מיט איין אוסלאָוויע: מײַן נאָמען זאָלען זיי נישט אַרויסשטעלען. ס'איז מיר נישט לאָווקע, ווייל ס'איז אויף זשאַרגאָן...

דײַנער, דושאַי אי טיעלאָם,

מ אַ ר ק ד אַ ו ו י ד אָ ו ו י ט ש מ אַ ר י אַ מ ט ש י ק.

.14

חוה׳לע משאפניק פון מאריענבאד צו איהר מאן בערעל משאפניק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ליעבער בערנארד!

דו דארפסט מיר פערצייהען, וואס איך האב דיר די גאנצע צייט געשריבען נאר געלד און געלד. איך בין שולדיג געווען, אז די האר זענען נישט מיינע. איצט האב איך מיך שוין אביסעל ארומגעצאהלט און דאנק דיר פיעל מאל, וואס דו האסט זיך געשטויסען מיר ארויסשיקען דאס געלד טעלעגראפיש. אנישט, וויים איך נישט, וואס איך וואלט געטהאן. מאריענבאד איז א פוסטקע. אהן א שיעור ווארשעווער דאמען, מייסטענס פון די נאלעווקים, און ס׳איז נישטא, ביי ועמען זיך די הענד צעפיהרען. אויך מיר דאמען! איינס און איינס. איך האב שוין, גלויב מיר, קיין זייטען פון זיי. זאלסט זעהען זייערע פיהרעכטסען דא, זייער אנטהון זיך, זייער ארט לעבען. זאלסט הערען זייערע געשפרע־כען, זאג איך דיר, אז מע קאן מאכען פון זיי א בוך. וואס זאג איך א בוך? צעהן ביכער! וואו זענען אט די אלע שרייבערס, וואס שרייבען אזוי שען אויף די גאזעטען? פאר וואס קומען זיי נישט אהער, אין די קורארטען, אין די בעדער: קיין מאריענבאד, קיין קארלסבאד, פראנצענסבאד, קיין וויסבאדען, עמס, קראנץ אדער אסטענדע, חאטש אויף איין זומער, וואלטען זיי דאך געהאט שטאף נאכדעם אויף דריי ווינטערען!

אשטייגער, נעם מיין קרובה, בעלצי קורלענדער. כלומרשט א גביר׳טע און א ציטערינגע ביי איהר מאן, דעם קורלענדער שוטה. זי וואלט געקאנט, דאכט מיר, שטעהן אין מאריענבאד ווי א מענש, און לעבען ווי א מענש, און עסען ווי א מענש. זאלסט דו זעהען, האט זי זיך געדונגען א צימערעל אין האטעל — א שטייג, וואו מע דארף האלטען עופות, אונטער׳ן סאמע דאך. עס באקט אזוי אן

דורכ'ן טאָג די זון, אַז מע דאַרף דריי מאָל אַ נאַכט חלש'ען פאַר היץ. עס קאָסט אָבער וואָלוועל. דערפאַר, אַז זי קומט־אַרויס אין דער פריה צום ברונען, גערט זי אָנגעטהאָן אַזוי שרייענדיג שען, מיט אַזוי פיעל שמוק און בריליאַנטען, אַז די דייטשען מיינען, אַז דאָס איז אָדער אַ רוסישע פירשטין, אָדער אַ שאַנסאָנעטין. היינט זאָלסט דו זעהען איהר עסען אין כשר'ען רעסטאָראַן. פון אַ פערטעל עוף הייסט זי זיך בעהאַלטען אַ שטיקעל אויף דער נאַכט. עס פלאַמט מיר פשוט דאָס פנים פאַר'ן קעלנער. אנומעלטען האָט זי זיך גע־הייסען דערלאַנגען אַ טרונק וואַסער, האָט מען איהר אויפגעפּענט אַ פלעשעל „ניסהילבער". אַז ס'איז געקומען צו דער רעכענונג און זי האָט דערהערט, אַז מע הייסט זיך בעצאָהלען פאַר דאָס גלאָז וואַ־סער, איז זי געוואָרען אָנגעצונדען! אַ גליק, וואָס איך בין מיט איהר געזעסען ביי איין טישעל, האָב איך איהר אויף פּויליש אויפ־געקלערט, זי זאָל בעצאָהלען און מאַכען אַ שווייג, וואָרום עס קאָן דערפון אַרויס אַ סקאַנדאַל. וויפיעל מאָל מיר זיצען אין קאַפע „ענגערלענדער", האָט זיך נאָך נישט געטראָפען, אַז זי זאָל בע־צאָהלען פאַר דער טיי. אָדער חיים סאַראָקער צאָהלט, אָדער אונזער אַדעסיט מאיר'על מאַריאַמטשיק. די ביידע קאַוואַליערסטוועווען מיט איהר אויף וואָס די וועלט שטעהט, און זי נעמט דאָס אָן פאַר גוט געלד, און מאַכט זיי ביידען אַזעלכע חנ'דלעך, אַז מע קאָן שטאַרבען! אַצינד איז שוין דאָ אַ דריטער, וואָס צאָהלט. עפּיס איינער אַ קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס שדכנ'ט זיך צו יאַמאַיטשי־בע'ס טעכטער. די יאַמאַיטשיכע איז דאָ אין מאַריענבאַד מיט אַלע דריי טעכטער און זוכט חתנים מיט ליכט, יאָגט זיך נאָך זיי אין די גאַסען און שלעפּט זיי פאַר די פּאָלעס. דער קעשעניעווער פראַנט איז אָבער קיין נאַר נישט. נדן וויל ער טאַקי זאָל איהם געבען די יאַמאַיטשיכע, און שמייכלען זאָל צו איהם בעלצי. יאַמאַיטשיכע אָבער גיט אַכטונג. יאַמאַיטשיכע איז נישט אַזאַ אידינע, וואָס מע נאַרט זי. זי האָט איין אויג, וואָס זעהט, און אַ נאָז, וואָס שמעקט. זי שמעקט אָן אַ זאַך פאַר אַ מייל. זי ווייסט אַקוראַט פון

דער ערשטער מינוט, וועלכער בחור ס'איז א חתן און וועלכער נישט. איך האב געוואלט זיך אריינלעגען אין א שידוך פאר איהר עלטערער טאכטער מיט איינעם א מאסקווער יובעלירער, זעהר א רייכער יונגערמאן און ווארפט מיט געלד. האט זי מיר באלד געזאגט: „נשמה'ניו, זאגט זי, ס'איז נישט פאר מיר קיין חתן, זאגט זי; זיין כלה, זאגט זי, איז אין קיעוו; אט וועט איהר זעהן, זאגט זי, אז היינט־מארגען איז א ווארט". און אזוי ווי זי איז געוועזן דערביי. דער שדכן סווירסקי האט זיך שוין בעריהמט פאר מיר, אז ער האט היינט אין דער פריה צענויפגעפיהרט צוויי שטעדט, מאסקווע מיט קיעוו, און פערדיענט דערביי א שענע מטבע. אט דער סווירסקי פערדיענט דא שטיקער געלד! זאלסט זיך נישט בייזערען אויף מיר, טייערער, וואס איך בין געווארען א שדכנ'טע אויף א ווייל. איך ווייס, אז עס קומט דיר אן נישט גרינג. עס טריקענט דיר גוט דער מח, ביז דו שיקסט מיר ארויס געלד, האב איך געוואלט דיר קומען צו הילף. און אגב ווילט זיך מיר טאקי א טובה טהון דער יאמאיטשיכע. פאר וואס נישט? יענע חלש'ט, געהט־אויס א שידוך! און ס'איז טאקי א מצוה אויך. שוין צייט... כלעבען, די יאמאיטשיכע איז, ווי דו קוקסט זי אן, א סך לייטישער פון איהר קרוב, דעם אדעסער שארלאטאן מאיר'על מאריאמטשיק, און אפילו פון מיין קרובה די גביר'טע, איך מיין טאקי בעלצי. איך ווייז איהר דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר, אז נאך שבת שיקסט דו מיר ארויס געלד, ווערד זי רויט, דערנאך בלאס, און שווערט זיך, אז זי האט נישט אפילו קיין צעהן קרוין, וועהרענד איך ווייס, — חיים סאראקער אליין האט מיר געזאגט — אז ער האט איהר ערשט נעכטען ארויסגעגעבען אויף איהר מאנ'ס רע־בענונג פינף הונדערט קרוין נאך מיט עפיס. פון די לייט קאן מען זיך דערוואַרעמען. בראני לויפערמאן, אז זי דערזעהט מיך נאר, הויבט זי שוין אן צו בעקלאגען זיך אויף איהר מאן, אז ער שיקט איהר קיין געלד נישט. זאג איך צו איהר: „ווער פרעגט אייך, און אקעגען וואס דערצעהלט איהר עס מיר?" זאגט זי, אז זי

דערצעהלט עס גלאט אזוי, אקעגען איהר מאן, וואס די גאנצע וועלט ווייסט, אז ער האט געוואונען אויף דער לאטעריע, פאר וואס זשע זאל ער איהר נישט שיקען געלד צו דער צייט?... איך וויים, און אלע ווייסען, אז ס'איז שוא ושקר. איהר חבר'טארין און איהר פריינדין לאה'צי ברויכשטוהל האט מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אז זי האט אליין געזעהען ביי בראני'ן א פול בייטעלע מיט גאלד, און שווערט מיט שבועות. אוודאי דארף זי מיר דערצעהלען, און אז נישט, הייסט עס, וויים איך נישט!... פרעג איך דיך, איז נישט גלייכער, אז די יאמאיטשיכע האט מיר אפגעענטפערט גלייך, אהן חנ'דלעך און אהן חכמות: „נשמה'ניו, זאגט זי מיר, זאלט איהר מיר געזונד זיין, זאגט זי, ביי מיר וועט איהר, זאגט זי, קיין געלד, זאגט זי, נישט לייהען, וואָרום איך וועל אייך נישט לייהען, זאגט זי. איהר ווייסט אליין, זאגט זי, אז אייער מאן, זאגט זי, זאל געזונד זיין, איז געווען שולדיג מיין מאן. אויב איהר ווילט, זאגט זי, פערדיענען שענע עטליכע הונדערט קרויז, העלפט מיר צו מיט'ן קעשעניעווער שידוך". העלף איך איהר, ווי ווייט איך קאן. איך רעד איהם צו, דעם קעשעניעווער דאנטיסט, ער זאל זיך שוין ער־קלערען צו יאמאיטשיכע'ס א טאכטער, און איין עק זאל עס האבען! זאגט ער: „עס האט נאך צייט. לאזען זיי נאך אביסעל צו־וואכסען"... א ריינער אומגליק: אלע ווייסען, אז יאמאיטשיכע'ס טעכטער זענען נישט זשעדנע אין קיין יאהרען...

דערווייל שארט זיך אט דער קעשעניעווער פוינעל ארום מיין בעלצי'ן און מיינט, אז דא חאפט ער דעם טאטער. האב איך איהם געגעבען אנצוהערעניש, אז ס'איז אומזיסט זיין טרחה, וואָרום אט דאס שענע ווייבעלע, זאג איך איהם, וואס פיסקעלט זיך, און חנ'ט זיך, בענשט, נישט דא געדאכט, אלע ערב שבת ליכט און טראגט, נישט פאר מיר געדאכט, זאג איך, א פרעמדען שיניאן אויפ'ן קאפ... איז ער אבער אזוי פערברענט אין איהר, אז ס'איז איהם גארנישט אפצווווענדען! איך וויים נישט, וואס מיט איהר איז, מיט אט דער בעלצי'ן: וואו ערגיץ א מאנספארשוין איז ער נאך איהר די כפרה,

און מעהר פון אַלעמען, דאכט מיר, אַט די צוויי שוואָגערס: חיים סאַראַקער און דער אדעסיט מאַריאַמטשיק. מילא, מאַריאַמטשיק איז געווען אַ שאַרלאַטאַן, אַז ער איז נאָך געווען אין אָדעס. אָבער חיים סאַראַקער, אַ איד אַ סוחר, האָט שוין דערוואַכסענע קינדער! דו מיינסט, איך האָב איהם נישט געפּרענגט? „ווי שעמט איהר זיך נישט, זאָג איך איהם, אַ איד, אַ טאַטע פון קינדער, נאָכ־לויפען, ווי אייער שוואָגער, דער אדעסער שאַרלאַטאַן, נאָך שענע ווייבלעך? דערויף איז ער דאָך, זאָג איך, איין אדעסיט און הייסט, זאָג איך, מאַרק דאַווידאָוויטש“...

אַ שענעם נאָמען האָט דאָ אָט דער מאַרק דאַווידאָוויטש. ער מעג זיך בעגראָבען, און עס וואָלט געווען אַ מצוה, אַז זיין חנצי זאָל עס וויסען. איך וואָלט זעהר געוואָלט דערלעבען אָן דעם אדעסיט אַ נקמה, נאָר דערפאַר, וואָס ער בערעדט דיך פון קאָפּ ביז פיס. ער שווערט, אַז זיין חנצי שרייבט איהם, אַז זי האָט געזעהען ביי אסתר סאַראָקער אַ בריוועל, וואָס חיים סאַראָקער האָט איהר צוגעשיקט פון מאַריענבאַד. דאָס בריוועל איז געשריבען פון שלמה קורלענדער פון וואַרשאָ צו חיים סאַראָקער קיין מאַריענבאַד. שטעהט דאָרט געשריבען המג'ס מסירות אויף דיר, בערנאַרד, און אויף מיר און אויף אונזביידען. עס שטעהט דאָרט בעשריבען אפילו די וועטשערינקע, וואָס צו מיין געבורטסטאָג, און אַז דו האָסט נישט בעצאָהלט העקסעלמאַנ'ען פאַר דער וועטשערע, און אַז דו ביזט גע־זעסען ביי שלמה'ן אין דער דירה און נישט אָפּגעצאָהלט איהם קיין דירה־געלד פאַר אַ גאַנץ יאָהר, און אַז דו זיצסט שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאָ און קיינער ווייסט נישט, ווער דו ביזט און וואָס דו ביזט און מיט וואָס דו בעשעפטיגסט זיך. און נאָך אַזעלכע זאַכען שרייבט ער אויף דיר. און מאַרק דאַווידאָוויטש פוילט זיך נישט און ווייזט אַלעמען זיין חנצי'ס בריוועל. דערפאַר וואָס אָט דער אדעסער שאַרלאַטאַן געהט דאָ אַרום און קלאַפּט מיט דער צונג אויף דיר און אויף מיר און אויף אונז ביידען, וואָלט געווען אַ גרויסער יושר, אַז דו זאָלסט איהם דאָרט צושטעלען אַ בענקעלע

פאר זיין חנצי'ן, עס זאָל איהם אזעלכעס פערגעהן, אז ער זאָל פער־
געסען אָן אונז. און אַ בענקעלע קאָנסט דו איהם צושטעלען זעהר
אַ שענס. איך שיק דיר דאָ זיינע אַ פּאָר ליעבע־צעטעלעך, וואָס ער
האָט געהאט געשריבען דאָ אין מאריענבאד צו צוויי נאלעווקער
ווייבלעך, צו דער שערענצים און צו דער פעקעלים. נעבאך כשר'ע
נשמות. ביי אונז אויף די נאלעווקים געהען זיי אלע שבת אין דער
פריה אין שוהל אריין דאוונען, און בייטאָג אין זאקסישען גאָרטען,
נישט אליין, מיט זייערע איטשע־מייערם; נאָר די איטשע־מייערם
בלייבען אויף יענער זייט, וואָרום מע לאָזט זיי נישט אריין איבער
די לאַנגע קאפּאָטקעלעך. דאָ האָבען די דאָזיגע צנועות אראָפּגע־
וואָרפען, זאָלסט זעהן, די פּאריקלעך און ווילען געניסען מאריענ־
באדער פערגעניגען און ווייסען נישט ווי אזוי. מיר האָבען זיי
זיך פערטרויט, ווי פאר איין אייגענער שוועסטער, און מעגסט זיי
גלויבען אויף נאמנות, אז ווייטער פון די בריוולעך איז ביי זיי
נישט גענאנגען. איך בין דיר ערב פאר זיי, ווי פאר זיך אליין,
און טאקי די בריוולעך אליין זענען דער בעסטער בעוויז. נאָר
איינס צום אנדערען געהער זיך נישט אָן. ס'איז נויטיג, ווי אין
לעבען אריין, אז מאיר'על'ס ווייב, חנצי, זאָל די דאָזיגע ליעבע־
צעטעלעך זעהן און אביסעל קלויבען נחת פון איהר תכשיט... איך
מיין, אז זי וועט באלד דערקענען איהר מארק דאווידאָוויטש'עס
האנדשריפט מיט זיין אדעסער אידיש, און לאָז זי זיך נאָר גוט
צוקוקען צום דאטום, אז די צעטעלעך זענען געשריבען געוואָרען
נישט פאר חמעלניצקי'ס צייטען חלילה, און נישט אין אדעס אויפ'ן
לימאַן, נאָר היינטיגען זומער, טאקי דאָ אין מאריענבאד. זאָלסט
נאָר זעהען אזוי, אז אויסער חנצי'ן זאָל קיינער דערפון נישט וויסען,
וואָרום די צעטעלעך זענען פערטרויט געוואָרען נאָר מיר. און איך
האָב זיי געגעבען מיין עהרענוואָרט, אז קיין פויגעל וועט נישט
וויסען. זיי מיר געזונד, בערנארד. איך ערוואַרט פון דיר גוטע
נאכריכטען און פערבלייב דיין דיך ליעבענדע פרוי

חוה טשאַפּניק.

.15

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו דער מאדאם שערענצים און מאדאם פעקעלים אין מאריענבאד.

אויב איך אשיבאיע מיך נישט, האבען מיר זיך מיט איין ווסטרעטיט פאראיאהרען אין ווארשא אין שווייצארסקי דאלינע אויף א אידישען ליטעראטורנע וועטשער. א סימן: איהר זענט געזעסען אין צווייען מיט אייער פאדרוגע און האט זיך געשמאלצען פאר געלעכטער. ס'איז געוועזן דעמאלט דער „זיידע" פון אונזער אדעס, און ווארשא האט איהם געטשעסטעוועט. נאך א סימן: איך בין צוגעגאנגען צו אייך דעמאלט און האב אייך א פרעג געגעבען אויף רוסיש: „פאזוואלטי אוזנאט פריטשינו וואשיי ראדאסטי?" האט איהר מיר גערענטפערט האלב אויף פויליש, האלב אויף רוסיש: „דליא טעגא טשטא נאם וועסאלא". און איהר האט זיך איבערגעקוקט מיט אייער פאדרוגע. און אך! איך וועל קיינמאל נישט פערגעסען דעם בלעסק פון אייערע שענע אויגען!... נאכדעם זענען מיר געגאנגען אין דרייען — געדענקט איהר — פון די לאזענקים ביז יערוסאלימסקי אלעע און אביסעל ווייטער. איך האב נעבאלטאיעט, דערצעהלט אנעקדאטען, און איהר האט געלאכט... און נאכדעם האט איהר מיך געבעטען, איך זאל אייך אסטאווען. האב איך אייך אסטאוועט, נאר מיט איין אוסלאוויע, אז מיר זאלען זיך ווסטרעטשאיען נאך א מאל. איצט, אז מיר האבען זיך ווסטרעטיט ביי'ם קרייצברון, האט איהר זיך געמאכט גלייך ווי מיר זענען גארנישט זנאקאמע... איך האב זיך באלד געשטויסען, אז עס פאסט אייך נישט מסתמא פאר פאסטאראני. און דאס איז די פרימטשינע, וואס איך אבראשטשאיע זיך צו אייך דורך א זאפיסקע. איהר קאנט אייך גארנישט פרעדסטאווען, ווי ווייט איהר האט זיך ביידע איזמעניאיעט, קאניעטשנא, צו גוטען. איך זאל וויסען, אז מיינע ווערטער וועלען נישט קלינגען ווי א קאמ־

פלימענט, וואָלט איך אייך געזאָגט פּאַ סעקרעטו, אַז איך וויים נישט, ווער פון אייך ביידע איז יונגער און ווער איז שענער. עס איז בעשערט געוועז, אַז אונזער צווייטע ווסרעטשע זאָל זיין זאַ־גראַניצע, און איך בין זעהר ראַד. וואָרום זאַגראַניצע איז נישט וואַרשאָ, און מאַריענבאַד איז נישט די נאַלעווקים. איך פּאָזדראַווע אייך און אייער פּאָדרוגע מאַדאַם פּעקעלים מיט אייער פּריעזד קיין מאַריענבאַד. און איך בעט אייך, איהר זאָלט זיין אַזוי ליובעזנע צונעמען פון מיר דעם בוקעט פון פרישע ראָזעס אינאיינעם מיט מיינע בעסטע פּאָזשעלאַניעס.

אייער פּאָקאָרני סלוגאַ

מ אַ ר ק ד אַ ו ו י ד אָ ו ו י ט ש מ אַ ר י אַ מ ט ש י ק.

.16

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אַטשען ראַד, וואָס איהר האָט מיך פערשטאַנען, נאָר איהר אַשיבאַיעט זיך, אויב איהר פּרינימאַיעט עס פאַר אַ קאָמפּלימענט. איך אווועראיע אייך, אַז איך בין וואָבשטשע אַ מענש אַ איס־קרענער. אַלע אַדעסימען זענען אַזוי. ביי אונז אין אָדעס זענען נישט פּאַרהאַן קיין דוואוליטשנאָסטען. און וואָס איהר נאַמיעקע־וועט אויף מיין דאַילני ראָדסטווענניצע, אויף דער יאַמאַימשיכע און אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק און נאָך אַזעלכע... (דאָ איז אויסגע־מעקט אַ וואָרט), איז ביי מיר נאַפּליעוואַט! אַ קוראָרט איז נאַ־זנאַטשעט געוואָרען אויף ראַזוועליעטשעניעס, נישט אויף מאָראַל. איך זעה נישט איין אין דעם קיין שום פּרעסטופּלעניע, וואָס איהר ווסטרעטשאַיעט זיך מיט איין אַבראַזאָוועטען מענשען. זאָגט מיר,

פּאָזשאַלאָסטאַ. פאַר וואָס קומט איך, איהר זאָלט סטראַדאַיען מעהר פאַר דער גאַנצער וועלט? פאַר וואָס איז ביי אונז אין אָדעס יעדע זשענשטשינע סוואָבאָדנע און ווייסט נישט פון קיין ראַבסטוואַ? איך בין וואָזמושטשאָן, זאָג איך איך, דאַ גלוביני דושי אי אָב־ראַטנאָ! נאָר אויב איהר ווילט, מיר זאָלען ראַזסוזשדאַיען וועגען דעם מעהר פּאָדראָבנע, זייט היינט פון דריי ביז פיער אין „קאַפע־מיניאָן“, ווארום אין „קאַפע־עגערלענדער“ איז צופיעל האַרמידער, נאָך ערגער ווי ביי איך אין ווארשאַ אויף די נאַלעווקים. וועמען האָט איהר דאַרט נישט געזעהען?

מיט דער גרעסטער ניעטערפּעניע ווארט איך אויף איך ביידען. גריסט דער מאַדאַם פּעקעליס.

מ. ד. מ.

.17

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעליס אין מאַריענבאַד.

נאַפּראַסנע האָט איהר מיך פּאָדאָזרעוואַיעט. איך פערזיכער איך, אַז דאָס, וואָס איך האָב איך געזאָגט היינט ביי'ם ברונען, איז ווייט פון אַ קאָמפּלימענט. איהר מעגט מיר גלויבען פּאָסאָ־וועסטי. איך ציעניוּוע אין יעדער זשענשטשינע וואָפּערוויך שכל, וואָוטאָריך טאַקט, און ווטרעטיך אָבראַזאָוואַניע. איך האָב מיט איך וויניציג גערעדט, אָבער גלויבט מיר: איך קען איך ביידען אַזוי אָסנאָוואַטעלנע, גלייך ווי מיר וואָלטען זיין זנאַקאָמע פון יאָהרען. און דאָס, וואָס איהר מיינט, אַז איך בין רעוונִיווּע, — די מאַדאַם פּעקעליס האָט מיר דאָס צוויי מאָל נאַמיעקעוועט — שווער איך איך, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך. איך האָב נאָר נע־זאָגט: וואָס האָט אַזאַ קעשעניעווער נאָוס, אַזאַ פּראָווינציאַל,

צו אוחאזשעווען נאָך אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך? און דאָס, וואָס איך בין אַזוי ליובעזנע מיט דער מאַדאַם קורלענדער, בע־דאַרף אייך נישט אודיוולען. איך אַוועראַיע אייך, אַז איך בין צו יעדער זשענשטשינע אַזוי. ס'איז ביי מיר אַזאַ פּריוויטשקע. אַלע אַדעסיטען זענען וואָאַבשטשע וועזשליווע און אַטקראַווענע. און איך זאָג אייך אַטקראַווענע, אַז די מאַדאַם קורלענדער איז נישט ווערטהה אייער מיזיניעץ. אייך וויים איך, פּאַקראַיני מיעריע, אַז מע האָט אייך נאַוויאַזעוועט צוויי „איטשי־מאַיערס“, און איהר סטראַדאַיעט נעבאָך און קומט־אָפּ פאַר פרעמדע זינד. די מאַדאַם קורלענדער אָבער האָט זיך אַליין פערקויפט צוליעב געלד. און דאָס, וואָס די מאַדאַם פּעקעלים נאַפּאָמינאַיעט מיר אַלע מאָל, אַז איך בין אַ זשענאַטער, איז דאָס, פּאַ מאָיעמו, איין איבעריגער טרוד. איך אַטריצאַיע דען, אַז איך האָב אַ פרוי? איך זאָג נאָר, אַז דאָס מעשאַיעט מיר נישט צו זיין דרוזשנע מיט שענע קלוגע אַבראַזאָוועטע דאַמאָטשקעס, אויף וויפיעל ס'איז נאָר וואָזמאָזשנע. פּאָלגט מיך, אַ גוטען פריינד, און פּאָלזעוועט זיך מיט אייער פּרע־ביוואַניע דאָ אין מאַריענבאַד... מעזשדו פּראָטשים, ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך שרייב באַסנים? די מאַדאַם טשאַפּניק, צי די מאַדאַם קורלענדער? און וואָס האָבען זיי אייך געזאָגט? וואו זעהען מיר זיך היינט?

אייער מ. מ.

.18

מאיה מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד:

אונזער קרוזשאָק אין מאַריענבאַד האָט געדעשעט יעדינאָגלאָס־נע, אַז אייער פּריסוטסטוויע איז אַזוי פּריאַטנע, אַז מיר אָסמעליוועןן

זיך צו פֿריגלאַשען אייך אינאיינעם מיט אייער פֿאַדרוגע, מאַדאַם פּעקעלים, אויף אונזער פּראָגולקע מאָרגען קיין עגער. דאָרט וועלען זיין אַלע אונזערע אינטימע בעקאַנטע, און מיר וועלען פֿערברענגען די צייט זעהר פּריאַטנע. מיר וועלען זיך קאַטאַיען אויף אַ לאָדקע, און איך וועל לייענען מיינע אַ באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאַעט אויף יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער, און איך נאַדעיע זיך, אַז איך וועל אייך דאָסטאַווען איין אמת'ע אודאָוואָלסטוויע. איך מיין, אַז ווי באַלד די מאַדאַם קורלענדער סאָגלאַסעט זיך, דאַרפֿט איהר און אייער פֿאַדרוגע זיך אויך סאָגלאַסען. מיר געפֿינען זיך אין מאַ־ריענבאַד, נישט אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקיס, און דאַרפֿען זיין ווייט פֿון אַלערליי פּרעדראַזסודקעס.

איך גריס אייך ביידען גאָר פֿריינדליך.

אייער מאַרק דאַווידאָוויטש מ.

.19

שלמה קורלענדער פֿון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און איהם דורכגעלייענט פֿון אָנהויב ביז'ן סוף און געטראַכט זיך, אפשר ביזט דו געוואָרען משוגע? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אין די זאַכען אויסגעוועבט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אַ מענש פֿון דער אַלטער וועלט און ווייס נישט, וואו איין און וואו אויס? מעגליך, אַז איך בין נישט שטאַרק איבערגעשפּיצט, חאָטש אפילו די וועלט האַלט מיך, דאַכט זיך, נישט פֿאַר אַזאַ גרויסען נאַר. מעגליך, אַז דו ביזט גע־רעכט, אַז יעדער פֿלאָכט און יעדער שמייגער, ער מעג זיין איין

אַלטער בחור, און מען האָבען ווײמפּערלעך אויף דער נאָז, און מען רײסען פון טוידט און פון לעבעדיג, נאָר קוים זיצט ער אין בערלין, איז ער שוין אַ קאַוואַליער און מען דערצעהלען פּרעמדע ווײבלעך, אַז זײ זענען איהם פון דעם ערשטען טאָג אָן געפעלען, און חאָטש מע זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער איז אַ אידיאָט און אַ נאַחאַל, פון דעסטוועגען איז ער מיך מכבד אויף מאָרגען מיט בוקעטען און מיט בלומען, און איך דאַרף עס אָננעמען פאַר ליעב, און איך טאָר זײ איהם נישט וואַרפען אין פּנים אַרײן. מענגליך, אַז דו ביזט גע־רעכט: אַז איך פאָהר אין וואַגאָן, דער רוח ווײסט מיט וועמען, און איך ווײז זײ דאָס קידושין־פינגערעל און זײ חאַפּען מיר קושען די האַנד, טאָר איך זײ נישט ברעכען די בײנער, אָדער אַרויסוואַרפען פון וואַגאָן, אָדער, לכל הפחות, אַרײנרופען דעם קאָנדוקטאָר און הײסען אַרויספיהרען, נאָר איך דאַרף זײ נאָך, אדרבה, אויסנוצען, זײ זאָלען מיר העלפען אַרויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, און איך בין מחויב אויסהערען פון זײ בעת־מעשה טויזענד קאָמפּלי־מענטען, וואָס שלאָגען צו דער גאַל... מענגליך, אַז איך בין אײן אויסגעוועבטער פון דער אַלטער וועלט און הויב נישט אָן צו פערר־שטעהן, אַז עס קומט מיר אַרויס אַקעגען אויפ'ן וואָקזאַל אַ יונגער־מאַן, אײן אַדעסיט, וואָס איך ווײס, אַז ער האָט אַ שם פון אַ שאַר־לאַטאַן, און שטעלט זיך אַוועק מיך אויספרעגען ווער איך בין און וואָס איך בין, טאָר איך איהם נישט זאָגען: „ווער זענט איהר, יונגערמאַן, און וואָס זענט איהר?" נײן. חס ושלום. אדרבה, איך דאַרף איהם מאַכען טאַקי באַלד אויפ'ן אָרט פאַר אַ קאַוואַליער און אויפזעצען זיך מיט איהם אויף אײן פוהר און העצקען זיך מיט איהם פונ'ם וואָקזאַל ביז'ן שטאָדט אַרײן, אַזוי, אַז נישט נאָר די יאַמאַיטשיכע, וואָס בעשטעהט אַלײן פאַר אַ גאַנצע וועלט, נאָר טאַקי די גאַנצע וועלט זאָל זעהען, ווי שלמה קורלענדער'ס ווײבעל פון די נאַלעווקים פאָהרט אין מאַריענבאַד מיט אײן אַדעסער שאַר־לאַטאַן פראַנק און פרײ, און שטעלט אַרויס דער וועלט אַ גרויסע פײג. דאָס אַלײן איז אָבער נאָך ווינציג. אַז מאיר'על שאַרלאַטאַן

איז אזוי פריינדליך און איז זיך מטריח און קומט ארויס מיך אָפּ־נעמען פון דער באַהן, און העלפט מיר ביי'ם געפּעק, און זעצט זיך אויף מיט מיר אויף איין פוהרע, טאָר איך נישט פערפאָהרען אהין וואו איך וויל, חס ושלום! נאָר איך מוז, מע נויט מיך פון קהל, איך זאָל מיך אָפּשטעלען דוקא אינ'ם איינגענעם האָטעל, וואו דער אַרעסיט, דוקא מיט איהם געהן אָנקוקען מאַריענבאַד, און דוקא פון איהם לאָזען זיך פיהרען אין אַ רעסטאָראַן אריין, און מסתמא מיט איהם ביי איין טיש זיך אַוועקזעצען עסען, אזוי, אז לאָז די יאַמאַיטשיכע, מיט דער טשאַפּניק, מיט דער לויפערמאַן, מיט דער ברויכשטוהל, מיט דער שערענצים, מיט דער פּעקעלים, — דאָס הייסט, אַלע נאַלעווקים, פון איין עק ביז'ן אנדערען עק, — לאָזען זעהען, מיט וועמען שלמה קורלענדער'ס ווייב בעלצי עסט אַ דיי־טשען וואַרעמעס! און פערקעהרט, אז עס קומט דעם מאַנ'ס אַ גוטער פריינד און וויל מיר איבערגעבען אַ גרוס פון מאַן, דאַרף איך איהם זעהען וואָס גיכער משלח זיין, וואָרום דעם מאַנ'ס גוטער פריינד איז דאָך נישט קיין קאַוואַליער, און יענער איז אַ קאַוואַ־ליער, און איין אַרעסיט, און אַ דזשענטעלמאַן, און גלאַט אַ יונגער־מאַן אַ תכשיט, וואָס אַבי מע האָט איהם אָפּגעגעבען דאָס נדן, היינט וואָס געהט איהם אָן אַ ווייב, אז ס'איז פאַרהאַן אין מאַ־ריענבאַד שענערע ווייבלעך, עלענדע, וואָס מוזען נעבאַך אויסשטיי־נען איינע אַליין אין אַ פרעמדער שטאָדט, זיך אויפזעצען אַליין אויף אַ פוהרעל און פערפאָהרען אַליין אין אַ האָטעל, און געהן אַליין אין אַ רעסטאָראַן מיטאָג עסען אָהן אַ שום קאַוואַליער — געשיקט זיך עס? אַי, טאָמער איז יענער איין אויסוואורף פון דער נאַטור, וואָס גאַנץ וואַרשאַ האָט מיט איהם צו טהון — וואָס געהט עס מיך אָן?

נאָר למאי זאָל איך רעדען, בעלצי היקרה, אויף אַ מענשען לשון־הרע גלאַט אזוי אין דער וועלט אריין? אמעהר, נאַ, אָט האָסט דו דיר דאָ די בריעף פון מיין פריינד, חיים סאַראַקער, און זעה, וואָס ער, איין אייגענער שוואָגער, שרייבט אויף דיין שענעם קאַ־

וואַליער און אויף דיין דזשענטעלמאַן, וואָס האָט נישט קיין אַנדער נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקים, אויסער מאיר׳על שאַרלאַטאַן.

איך בין זיכער, בעלצי היקרה, אַז דו וועסט דורכלייענען סאָראָקער׳ס בריוועלעך, וועסט דו אַליין זעהן, אַז עס וואָלט פאַר דיר פיעל געזינטער געווען, ווען דו פאָלגסט מיך און האַלטסט זיך בעסער ביי מיינע גוטע פריינד, נישט ביי די אַדעסער שאַרלאַטאַנעס, וואָס וואַרפען אַוועק זייערע ווייבער און פליהען אַרום איבער מאַריענבאַד און קוקען אַרויס, טאָמער דאַרף קומען צו פאָהרען אַ שען ווייבעל, זאָלען זיי זיך אָננעמען איהר קריוודע. און וואָס די יאַמאַיטשיכע וועט דיר דערצעהלען מעשיות אויף מיין פריינד חיים סאָראָקער, אַז ער שפּיעלט טאָג ווי נאַכט אין זעכס־און־זעכציג מיט דיין קרובה חוה׳לע טשאַפּניק, זאָג איך דיר, בעלצי היקרה, אַז, ערשטענס, איז דאָס אַ ליגען. און צווייטענס, טאָמער אפילו איז דאָס איין אמת, איז שולדיג אין דעם דיין קרובה, נישט ער. אַ סימן — נאַ זעה, וואָס חיים סאָראָקער שרייבט מיר טאַקי וועגען דעם. זיי מאַכען אַ מאָל אַ זעכס־און־זעכציג, ווייל ס׳איז איהם סקוטשנע, נישטאָ מיט וועמען צו שפּיעלען, שפּיעלט ער מיט איהר. נאָר ער וויל אַזוי שפּיעלען מיט איהר, ווי איך וויל טאַנצען, וואָרום, אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט. לייען איבער גוט חיים סאָראָקער׳ס בריוועלעך, וועסט דו זעהן, וואָס ער שרייבט מיר פון אַלסדינג, ער לאָזט נישט דורך קיין ברעקעל. און אַז דו וועסט איבערלייענען די בריוועלעך, זאָלסט דו זיי מיר אָפּשיקען צוריק, ווייל איך האָב איהם געגעבען מיין עהרען־וואָרט, אַז קיין פויגעל זאָל נישט וויסען, וואָס ער שרייבט מיר.

איך מיין, אַז דו פערשטעהסט אַליין, אַז ער איז גערעכט, וואָס ער שרייבט מיר, וואָרום ער איז מיר אַ גוטער פריינד באמת און איז שוין נישט קיין „אויסגעוועבטער“. ער איז שוין יאָ אַ קלוגער מענש און אַ פּראַקטישער. ער פערשטעהט שוין דוקא יאָ, וואו איין און וואו אויס. על־כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט, למען השם, ווי נאָר דו וועסט ערהאַלטען דעם דאָזיגען בריעף,

באַלד זעהען זיך מיט מיין פריינד חיים סאַראַקער, איהם נישט דערצעהלען, וואָס און ווען. ער זאָל גאָר אַפּילו ניט איבערקלערען, אַז דו ווייסט פון זיינע בריוולעך צו מיר. זאָלסט איהר נאָר לאָזען גריסען פון מיר גאָר פריינדליך, און זאָלסט נעמען געלד ביי איהם אויף מיין רעכענונג, וויפיעל דו בעדאַרפסט. זאָלסט זיך נישט קווינקלען אין דער סומע, נאָך אַ פינף־און־צוואַנציגער און נאָך אַ פופציגער. ממה־נפשך — עס קאָסט שוין אַזוי פיעל!... זאָלסט נאָר געדענקען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז איך זשאַלעווע דיר, חלילה, נישט דעם גראָשען דאַרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד. ווארום סוף־כל־סוף איז מיר דיין געזונד טייערער פון אַלץ אויף דער וועלט.

גם זיי וויסען, בעלצי היקרה, אַז עס איז געוועזן ביי מיר אַ גאַסט, דיין פעטער משה פון ראַדעם, און האָט מיך אָפּגענודעט אַ גאַנצען טאָג מיט אַ גאַנצער נאַכט. ער וויל, איך זאָל איהם געבען אַ שטעלע ביי מיר אין דעם נייעם הויז. האָב איך איהם געגעבען אַ פיינע נדבה. האָט ער קיין נדבה נישט געוואָלט נעמען. ער איז נישט קיין מקבל, זאָגט ער, און, חלילה, נישט קיין מחזיר על הפּתחים. ער וויל, זאָגט ער, כ ש ר פערדיענען זיין שטיקעל ברויט. ווייס איך נישט, וואָס ער מיינט „כשר“, און וואָס מע מהוט מיט איהם. און פון דיין פעטער נחמן פון קוטנע האָב איך געהאַט אַ בריעף, שרייבט ער, אַז ער איז אָפּגעברענט געוואָרען אין דער גרויסער שרפה, ארוים מיט ווייב און קינדער ווי די מאַמע האָט זיי געהאַט, און בעט הילף. האָב איך איהם ארויסגעשיקט וויפיעל איך האָב געקאָנט, חאָטש, דעם אמת זאָגענדיג, איך לייען צייטונגען, איך האָב אין ערגיץ נישט געזעהען, אַז קוטנע זאָל האָבען געהאַט אָפּגעברענט. הכלל, געלד געהט אַזוי ווי רויך, און דירה־געלד, ביז מע רייסט־ארוים ביי די לאָקאַטאָרען, קומט־אָן מיט ווערים. און דאָס נייע הויז האָט מיך שוין אריינגעשלעפּט אַזוי וויים, אַז איך פיהל, גלייך ווי איך טרינק מיך. נאָר זאָלסט נישט איבערטראַכטען, אַז איך שרייב דיר התנצלות, בכדי ס'זאָל ביי דיר

ווינציגער אוועקגעהן. חס וחלילה! זאָלסט דיר נישט אָפּזאָגען פון קיין זאַך. רק זאָלסט זיך היטען פון שלעכטע מענשען, פון לעדיגגעהערס, פון שאַרלאַטאַנעס, וואָס האָבען נישט אין זינען זייערע אייגענע ווייבער און קוקען אויף שענערע. און זאָלסט דיך אַנהאַלטען בעסער אָן מיינע אמת'ע גוטע פריינד, און זאָלסט אָפּהיטען די קור, און זאָלסט מיר זיין געזונד, און קומען געזונדערהייד, אם ירצה השם, אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

.20

אסתר סאַראַקער פון די נאַלעווקיס איז וואַרשאַ צו איהר מאַן חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

ליעבער חיים!

עס וואונדערט מיך, וואָס איך האָב שוין לאַנג פון דיר קיין שום ידיעה. פון יענעם בריעף אָן, וואו דו בעקלאָגסט זיך אויף דעם „וויסטען" מאַריענבאַד, אַז ס'איז דאָרט נישטאָ וואָס צו טהון, ביזט דו מיט אַ מאָל אנשווינגען געוואָרען, וועהרענד צו אנדערע, האָב איך געהערט זאָגען, שרייבסט דו זעהר אָפט און זעהר אַ סך... איך ווער געוואָהר דורך פרעמדע, אַז דו ביזט דאָרט, מיט גאָט'ס הילף, אַ קאַוואַליער אין דעם מאַריענבאַד, וואָס פערמאָגט, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אַזוי ווינציג מאַנספאַרשוינען און אַזוי פיעל פרויענצימערס! איך דענק, חיים, אַז עס דאַרף צו זיין גאַנץ אַנגענעהם זיך פיהלען, ווי מע זאָגט ביי אונז, „איין זכר אין מאָסקווע"... אמת, מע דאַרף זיין דערצו זעהר געשיקט און מע מוז בעזיצען געוויסע פעהיגקייטען צו קאָנען יוצא זיין פאַר אַזוי פיעל דאַמען, קיין

עין־הרע... נאָר נישט פון דעם רעד איך. דו ווייסט, חיים, אז איך בין נישט אזוי דום, איך זאָל זיין אייפערזיכטיג, ווי אנדערע פרויען, ווי מיין שוועסטער חנצי, למשל, אז אָך און וועה איז צו איהר מזל, זי האָט אויך גוטע גרוסען פון מאריענבאד. גוטע פריינד שלאָפען נישט, געבען זיך מיה צושטעלען איהר אלע מאָל נייע סיורפריזען פון איהר תכשיט, בריוולעך און ליעבע־צעטעלעך צו אלערליי „דושינקעס" און „ליובינקעס". א נחת צו האָבען אזא שוואגער, ווי אונזער מארק, און א תענוג איז דאָס א גרויסער, אז מע האָט די זכיה איהם פאר א מאן צו האָבען. ווען דו זאָלסט זיין אין דער היים, וואָלטען מיר אינאיינעם פאָרט געזועהען עפּיס איין עצה, וואָס טהוט מען מיט דעם פּאָרפּאָלק, א ביטערער רחמנות אויף מיין שוועסטער! אפשר וואָלטען מיר דאָס פּאָרעל אָפּגע'גט, טראָץ דעם, וואָס חנצי איז אין איהם צו די צרות פערליעבט, זאָגט, אז זי קאָן אָהן איהם נישט לעבען. פערפינסטערט איז זי געוואָרען! האָב קיין פּאראיבעל נישט, חיים, וואָס איך דול דיר א קאָפּ. ווי טאָר איך פון דיר פערלאנגען, אז דו זאָלסט אין זינען האָבען פּאַ־מיליען־זאכען, אז דו האָסט אויף זיך דאַרטען אזוי פיעל פליכטען?... נאָר איך קעהר מיך אום צו דיין בריעף.

דו בעקלאָגסט זיך פאר מיר, חיים, און בעדויערסט, וואָס דו ביזט נישט קיין שרייבער. ווען דו זאָלסט זיין א שרייבער, זאָגסט דו, וואָלסט דו געהאַט פון מאריענבאד צו שרייבען און צו שרייבען. וועלטען וואָלסט דו איבערגעקעהרט! איך מיין, אז דו זאָגסט עס גלאַט אזוי, ווייל דו ביזט זעהר בעשיידען. אומגעקעהרט, איך דאַרף דיר מאכען א קאָמפּלימענט, אז איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אז מיין מאן זאָל האָבען אזא טאלאנט צום שרייבען. דיינע בריעף, חיים, זענען, אָהן א טראָפּען חניפה גערעדט, א מוס־טער פון א בריעפענשטעלער. אויסערדעם, וואָס זיי זענען אזוי שען געשריבען, זענען זיי נאָך דערצו פערשיעדענארטיג, יעדער בריעף מיט איין אנדער טאָן און מיט איין אנדער אינהאַלט, טראָץ דעם, וואָס זיי זענען אלע כמעט אין איין און דערזעלבער צייט געשריבען.

צום ביישפיעל, דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, זענען נישט אַזעלכע, ווי די, וואָס דו שרייבסט צו דיינע גוטע פריינד. אין די בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, בעקלאָגסט דו דיך אויף דעם „וויסטען“ מאַריענבאַד, אַז דו טהוסט נישט קיין זאַך, אויסער דעם, וואָס די דאָקטוירים הייסען דיך. נישט דו עסט, זאָגסט דו, נישט דו זיצסט אויף איין אָרט, נישט דו ריהרסט דיך צו, חס ושלום, צו אַ קאָרט, — מיט איינעם וואָרט, דו „קורירסט“ זיך און קומסט נעבאַך אָפּ אויף דער וועלט און ליידסט גלות מאַ־ריענבאַד. וועהרענד דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, זענען אַ סך לעבעדיגער, אַ סך פרייליכער, און לייענען זיך, ווי אַ פעליעטאָן. פון דיינע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, איז צו זעהען, ערשטענס, אַז דו שטעלסט די דאָקטוירים אַ פייג, און אַז דו עסט, קיין עין־הרע, דוקא מיט אַ רעכטען אַפּעטיט, און שפּיעלסט, דאַנקען גאָט, גאַנצע טעג אָדער אין דרייען פרעפעראַנס אָדער, פאַר נויט, אין צווייען אין זעכס־און־זעכציג. לאַנג לעבען זאָל די מאַדאַם טשאַפּניק, וואָרום וואָס וואָלט איך געטהאָן, ווען זי זאָל, חס ושלום, אויך נישט זיין אין דעם „וויסטען“ מאַריענבאַד? מיט וועמען וואָלסט דו געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג?... און, צווייטענס, איז צו זעהען פון דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו פרעמדע, ווי געטריי דו האָסט גענומען אויף זיך די אויפּזיכט אויף יענע אומגליקליכע ווייבלעך נעבאַך, וואָס פאָהרען אַרויס דאָס ער־שטע מאָל אויף דער גרויסער וועלט, און ווי נאָהענט דו נעמסט זיך צום הארצען, וואָס די דאָזיגע עלענדע ווייבלעך שפּאַציערען אַרום איבער מאַריענבאַד נישט מיט דעם, וואָס מע דאַרף, און געהען אין רעסטאָראַן עסען נישט מיט דעם, וואָס עס פּאַסט פאַר זיי, און שטעהען נישט אין דעם געוווּנשטען האָטעל. באשר בכן, דאַרפסט דו אָוועקלעגען דאָס געזונד, איבערפּעקלען די פערבלאָנזעטע נשמות אין איין אַנדער האָטעל און למען השם געבען צו וויסען זייערע מאַנען, אַז זיי זאָלען נעבאַך האָבען עגמת־נפש און אויסגעהן מיט אַלע כחות?... ניין, חיים, מפקיר זיין זיך שוין טאַקי גאָר אינ־

גאַנצען פון יענעמס וועגען איז אויך נישט כדאי. דו טאָרסט נישט פערגעסען, אַז דו ביזט אויף דער „קור“, דאַרפסט זיך אַזוי נישט אָפּעסען דאָס הארץ, חיים. גלויב מיר, די עלענדע ווייבלעך וועלען, מיט גאָט'ס הילף, קומען בשלום אהיים, צו זייערע מאַנען, וואָס האָבען קיין צייט נישט געהאַט און האָבען זיך געאיילט חתונה האָבען באַלד נאָך שלשים, און איצט ציטערט אויף זיי דאָס לייב, זייערע ווייבלעך זאָלען, חלילה, נישט געשטרויכעלט ווערען... נאַ־רישע מענער! זיי זאָלען מיך פרעגען, וואָלטען זיי בעדאַרפט די דאָזיגע ווייבער לאָזען לויפען. האָלטען צוגעבונדען אויפ'ן שטריק קאָן מען נאָר אַ קוה, און דאָך טרעפט זיך אַ מאָל, אַז זי געהט אין שאָדען...

נאָר מיין נישט, חיים, אַז דאָס, וואָס איך שרייב דיר דאָ אין אַזאַ טאָן, איז, ווייל עס פערדריסט מיך. דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז איך בין נישט גלייך צו מיין שוועסטער חנצי, וואָס וויינט און קלאָגט אויף איהרע יאָהר און טעג און פערשעלט זיך דאָס געביין. איך וויל דיר נאָר בעמערקען איין זאַך, אַז די „קור“ אין מאַריענ־באַד קאָן נישט געהן גוט, אַז מע פאָלגט נישט דעם דאָקטאָר און אַז מע שפּיעלט גאַנצע טעג אין קאָרטען און מע עסט זיך אָפּ דאָס הארץ פאַר פרעמדע ווייבלעך, וואָס מע דאַרף אויף זיי השגחה געבען, זיי זאָלען, חלילה, נישט געהן אין שאָדען...

לייענענדיג, חיים, דיינע שענע גרויסע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיינע „גוטע פריינד“, האָב איך מיך דערמאַנט אין די אַמאָליגע גליקליכע צייטען, וואָס וועלען זיך שוין ליידער קיינמאָל נישט אומ־קעהרען... אַמאָל, געדענק איך, פלעגסט דו מיר אויך שרייבען גרוי־סע ליעבע הארציגע בריעף; היינט שרייבסט דו אַזעלכע בריעף צו אַנדערע, און מיך פּטר'סט דו אָפּ מיט עטליכע שורות, אָדער עס געהען־אַוועק וואָכען און דו שרייבסט גאָרנישט. נאָר שאַ, איך האָב גאָר פערגעסען, אַז דו האָסט קיין צייט נישט. האָסט נעבאַך אויף זיך אַזוי פיעל זאָרגען אין דעם „וויסטען“ מאַריענבאַד, דער אויבערשטער זאָל טאַקי שומר ומציל זיין אַלע אידען!...

זיי געזונד, חיים, און פערגעס נישט פון דעסטוועגען מיר אויך אמאל אריינוואַרפען א בריוועל האַטש פון יוצא וועגען. לאַז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך פון די „גוטע פריינד“ דיינע, וואָס דו שרייבסט צו זיי אָפט און א סך, אמת בסוד סודות... און איך ווינש דיר ערפאָלג אין זעכס־און־זעכציג און אין פרעפערענס, אזוי ווי אין אלע דיינע איבעריגע מאַריענבאָדער געשעפטען און אונטערנעמונגען...

א ס ת ר.

.21

די יאַמאַימשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

וועלוועל! וואָס פרעסט דו די נשמה און זעצסט מיט בריעף, איך זאָל דיר שרייבען און שרייבען? איך שרייב דאָך דיר, דאַכט מיר, אלע וואָך, אז ס'איז דערווייל נישטאָ גאָרנישט וואָס צו שרייבען, וואָרום מיר זענען אין מאַריענבאַד, נישט אין קאַרלסבאַד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז עס בלאָזט דערויף, אז מיר זאָלען שוין דאָ בלייבען ווינטערען אין מאַריענבאַד, און לאָזען אונזערע שונאים שוין אזוי לעבען, ווי איך וועל דאָ עפּיס מאַכען. און אלץ איבער וועמען? איבער דיר מיט דיין עקשנות און מיט דיין שכל הישר, וואָס וועט אונז פערפיהרען אלעמען, הלואי איך זאָל ליגען זאָגען, דער שוואַרץ יאָהר ווייסט וואוהין, וואָרום אז טאָמער וואָלט איך שוין געוועזן פאַרטיג האַטש מיט איינעם, איך מיין מיט'ן ביאַליסטאָקער, איז ביז איך האָב זיך א קעהר געגעבען, איז דערווייל אונטערגעשפּרונגען באַזעל. א היץ אין באַזעל, א קאָנגרעס פון ציוניסטען. האָט דאָס איהם אוועקגעטראָגען קיין באַזעל מיט נאָך עטליכע יונגע לייט און בחורים, וואָס זענען צום מיינסטען אויף מיין פינסטער מזל אלע ציוניסטען. א גליק האַטש, וואָס דער

קעשעניעווער פון קעשעניעוו איז נישט קיין ציוניסט. ער לאכט פון די ציוניסטען. ער זאגט, אז ס'איז נאר איין אנשטעל. פונקט ווי די, וואס פאהרען זיך קורירען. דער גאנצער מיין, זאגט ער, איז חתנים און כלות. ווי באלד אזוי, טהוט מיר טאקי באנג, פאר וואס בין איך געפאהרען קיין מאריענבאד און נישט קיין באזעל. ווען איך וויים פריהער פון א קאנגרעס און פון א באזעל, וואלט איך בעסער געפאהרען קיין באזעל, ווארום די גאנצע וועלט, זאגט מען, וועט זיין אין באזעל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך וויים פריהער, וואס דו וועסט מיר דערויף שרייבען. דו וועסט מיר שרייבען, איך זאל דיר נישט שרייבען פון באזעל, ווארום נאך דיין שכל הישר קומט דאך אוים תמיד קאפויר, מיט'ן קאפ אראפ און מיט די פים ארויף. דערפאר וויל איך דיר גארנישט שרייבען פון באזעל, ווארום איידער דיך איבערשפארען איז שוין גרינגער איבער־טראגען מאריענבאד אויף די נאלעווקים, אדער די נאלעווקים קיין מאריענבאד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דו וועסט זיין ערגער פון ערגער, אז דו וועסט זיך נישט זעהען דארטען מיט די איטשע־מייערס, איך מיין הירש לויפערמאנ'ען, קלמן ברויכשטוהל, יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פעקעלים, און דער עיקר מיט שלמה קורלענדער, און פרעגען ביי זיי, וואס איז די גדולה, וואס זיי האבען אוועקגעשיקט זייערע ווייבער אויף הפקר און אליין זענען זיי געבליבען אין דער היים? פאר וואס זאלען זיי בעסער נישט קומען אהער צו פאהרען חאטש קלייבען נחת, זעהען, ווי זייערע ווייבער פערנעמען זיך דערמיט, וואס זיי חאפען איבער פרעמדע חתנים, רעדען־אפ יונגע לייט, אז זיי זאלען נישט חתונה האבען. מע איז זיך אביסעל אנגעפאהרען אהער! קלאמפערשט אויף דער „קור"! ווער מיר קור? אז טאג ווי נאכט נאר מע זוכט קאוואליערען. א בחור איז א בחור, איין אלמן איז איין אלמן; א גרוש איז א גרוש, א בעווייבטער איז אויך גוט, אבי א זכר. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פים — נא דיר א באר. ביז מע דערלעבט צו זעהען א שטיקעל מאנספארשוין, בע־

פאַלען איהם אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, אַזוי ווי די פליעגען, און מע הויבט־אָן פריהער מיט די פּיסקעלעך און מיט די צינגעלעך זיסע רעדעלעך: העטי — פּעטי — מעטי — וועטי, און דוקא אויף דייטש, אַנדערש לוינט זיך נישט, און נאָכדעם געהט מען אַלע איינ־איינעם פאַרלעכווייז, קלאַמפּערשט טרינקען קאַווע, נאָר דער עיקרשט איז העטי — פּעטי — מעטי — וועטי. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מע מאַכט אַ פאַהר־אַרוים ערגיץ העט הינטער דער שטאָדט אַרוים, און דאָרטען אָדער מע געהט אין וואַלד, אָדער מע שיפט זיך אויף שיפלעך, אָדער דער שוואַרץ יאָהר ווייסט זיי, וואָס זיי טהוען דאָרטען! און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דו שרייבסט מיר, איך זאָל דיר שרייבען פונ'ם קעשעניעווער שידוך, וואָס פון קעשעניעוו, — שרייב איך דיר, אַז איך האָב דיר שוין געשריבען. וויפיעל מאָל דאַרף מען דיר שרייבען? הייסען הייסט ער זיידענער, און אַליין איז ער אַ צייהן־דאָקטאָר, און אויפ'ן פּנים איז ער אַ שענער, אַ פאַרשוין קאָן מען זאָגען, און טהוט זיך אָן שען, אַז ס'איז אַ פערגעניגען צו קוקען, אַלסדינג נוט אַרום און אַרום. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער שדכן האָט אָוועקגעשריבען שוין צוויי בריעף קיין קעשעניעוו, מע זאָל איהם שרייבען, ווער און וואָס דער זיידענער איז, שרייבט מען איהם פון דאָרטען, אַז ער איז טאַקי אַ צייהן־דאָקטאָר און אַ גוטער צייהן־דאָקטאָר, שרייבט מען, און האָט זעהר אַ שענעם קאַבינעט, און איז זעהר אָנגענומען, און פערדיענט זעהר שען געלד, שרייבט מען. און מע זעהט טאַקי, אַז געלד איז ביי איהם בלאָטע, און ער רעדט אפילו גאָרנישט פון קיין געלד, ווי אַנדערע, למשל, דער ביאַליסטאָקער, וואָס דינגט זיך מיט מיר שוין פון צוויי וואָכען, ווי איבער איין אָכס. דאָס הייסט, נישט ער דינגט זיך, נאָר דער שדכן דינגט זיך. און אַליין שטעהט ער כלומרשט ביי דער זייט, ער מישט זיך נישט, הייסט עס, אין אַזעלכע זאַכען... און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער קעשע־ניעווער דאַנטיסט געפעלט מיר זעהר. איך רעכען אָוועקגעבען איהם נאָך דער חתונה אונזער יענקלען, טאָמער וועט ער איהם מאַכען

פּאַר אַ שטיקעל מענש. און איך שרייב דיר, װעלװועל, אַז דו האָסט נישט וואָס צו זעצען מיט בריעף, אַז איך זאָל דיר שרייבען, וואָרום איך האָב דערוויל גאָרנישט וואָס צו שרייבען. אַז ס'וועט זיין וואָס צו שרייבען, וועל איך דיר אַליין שרייבען, אָדער קלאַפּען אַ דעפּעש, זאָלסט קומען אויפ'ן גרייטען. און איך שרייב דיר, וועל־וועל, אַז איך האָב צוגעשלעפּט צום קעשעניעווער שידוך אונזער משאפּניטשקע. לעבען לעבט זי גרויס און קיין געלד האָט זי נישט, האָב איך איהר צוגעשאַרט אַ פּערדיענסטעל. למאי זאָל דער סוויר־סקי, דער וועלט־שדכן, וואָס איך האָב דיר געשריבען, צונעמען די נאַצע פּוטער? וואָס וועט מיך אהרען, אַז די משאפּניטשקע וועט אויך עפּים נאַשען? הלואי זאָל זיך עס נאָר אויסקייטלען, אם ירצה השם, אין אַ גוטער שעה, איך זאָל דיר קאָנען שרייבען נייעס. און איך שרייב דיר, וועלוועל, זאָלסט זיך מאַכען צייט און למען־השם זיך זעהען דאָרטען מיט לויפּערמאַנ'ען און מיט ברויכשטוהל'ען, און דער עיקר מיט דעם קורלענדער אָכס, און איהם אויפּעפּענען דעם מוח אויף זיין בעלצי'ן, אַז ס'איז גלייכער, ער זאָל בעסער אכטונג געבען אויף זיין ווייב איידער אויף זיינע הייזער. די הייזער וועט דער רוח נישט נעמען, און זיין בעלצי מאַכט דאָ חנ'דלעך מיט פּרעמדע חתנים און מיט פּרעמדע מאַנען, וועלכע שלאָגען זיך גאָר פּאַר איהר, ווי פּאַר עפּים רעכטס. ס'איז חולשי חלשות, אַ בזיון מיט אַ הארצוועהטיג אינאיינעם. וואָרום ווען נישט אָט די נאַלעווקער ווייבלעך, וואָלט אָט דער קעשעניעווער שידוך שוין לאַנג געווען אַ שידוך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך קאָן דיר גאָר אזוי פיעל נישט אַרויסשרייבען, און זיי געזונד, און גרים די קינדער, יענקלען און מענדלען, גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין פרוי **פּ ע ר ע ל   י אַ ט אַ י ק ע ר.**

.22

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ידידי!

איך וואלט דיר בעדארפט אפשפיעלען א פריהמארגען גאר אויף איין אנדער אופן. אדער נאך בעסער וואלט געווען, איך זאל דיר גארנישט שרייבען, ווארום דו ביזט דאס נישט ווערטה. אויף אזא פרא־אדם, ווי דו, אהן ביידע זאכען: אהן שכל און אהן יושר, איז אסור לרחם! אז די וועלט זאגט, אז די קורלענדער זענען חכמים בלילה, איז דאס, אפנים, נישט אומזיסט. א וועלט איז נישט משוגע.

איך פרעג דיך אליין, ביזט דו נישט קיין פערד, חאטש דו ביזט שוין א איד קרוב צו ששים: בערעכען דיך, אויב דו האסט נאך א שטיקעל קלעפקע אין קאפ, וואס האסט דו געטהאן? דו געהסט און שרייבסט מיר אריין א בריעף אזוי און אזוי, און בעטסט מיך רחמים, עס האט דיך געטראפען א צרה, דיין בעלצי פאהרט קיין מאריענבאד דאס ערשטע מאל אויף איהר לעבען און קען נישט די שפראך און ווייסט נישט, ווער עס האט זי געשלייערט, על־כן זאל איך זי מקרב זיין, אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען איהר געלד און נאך אזעלכע זאכען. און דו אליין לעגסט מיר נאך אריין א פינגער אין מויל אריין, איך זאל זעהן, אז זי זאל זיין וויים אפגעשיידט פון איהר קרובה, חוה'לע טשאפניק, און כדומה אזעלכע זאכען. און בעטסט מיך נאך אליין, ס'זאל זיין בסוד. און איך בין אזא שוטה, און גלויב דיר, וואס דו שרייבסט מיר, און האב אויף דיר רחמנות, און שרייב דיר אוועק א בריעף און נאך א בריעף, און געב דיר איבער אלסדינג מיט אלע פישטשעווקעס,

און זאָג דיר אָן צעהן מאָל, אזוי ווי דו שרייבסט מיר בסוד, אזוי אויך דאָס, וואָס איך שרייב צו דיר, בעדאַרף זיין א הייליגער סוד, וואָס נאָר צווישען אונז ביידען זאָל עס בלייבען, און קיין פויגעל זאָל נישט וויסען אפילו, אז דו שרייבסט צו מיר און אז איך שרייב צו דיר. לסוף וואָס טהוט אזא חכם, ווי דו? געהסט דו, קור־לענדער אינדיק וואָס דו ביזט, און טראָגסט אוועק מיינע בריעף גלייך צו מיין אסתר׳ען, — ביזט דו נישט ווערטה, אז מע זאָל דיך אנידערלעגען אין מיטען די נאַלעוואָקים און אָפּצימבלען דיך, ווי עס געהער צו זיין, אָדער שניידען פון דיר פּאַסען? איך פרעג דיך, משוגענער לעקיש, ווער טהוט עס? דאָס טהוט דאָך נישט דער ערגסטער הולטיי שבהולטייעס! נישט אומזיסט זאָגט די וועלט א ווערטעל, אז א נאַר איז טויזענד מאָל ערגער פון א הולטיי. ניין, איך פרעג דיך איין אנדער קשיא: וועלכער רוח האָט דיך געטראָגען, אז דו זאָלסט זיך צו מיר אָנשלאָגען מיט דיין בעלצי׳ן? און וואָס געהט מיך אָן, צי דיין בעלצי פּאָהרט דאָס ערשטע מאָל קיין מאַריענבאַד, צי דאָס לעצטע מאָל? ווער האָט געבעטען נאָך איהר אָט דאָ אין מאַריענבאַד און ווער האָט ארויסגעקוקט אויף איהר, א חוץ מיין שוואָגעריק, דער שאַרלאַטאַן? וויים זשע, דו קורלענדער בהמה, אז דיין בעלצי איז דאָ, חלילה, נישט קיין עלענ־דע; א חוץ מיין שוואָגעריק, דעם אדעסער תכשיט, טאַנצען ארום איהר נאָך שאַרלאַטאַנעס, און מעהר פון אלעמען איינער א קעשעני־עוו ער פראַנט מיט ווייסע הויזען, א דאַנטיסט, וואָס האָט בע־דאַרפט די טעג א חתן ווערען. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געוועזען די גאַנצע שדכנ׳טע און געזאָלט חאַפּען דערביי א גראָבס, נאָר ס׳איז צו־נישט געוואָרען, מע ווייסט נישט איבער וואָס, מע האַלט דאָס בסוד. נאָר דיין בעלצי ווייסט פונ׳ם סוד, וואָרום קיינער איז מיט איהם אזוי נישט נאָהענט, ווי דיין בעלצי... זיי שפּאַ־ציערען ארום שטענדיג אינאיינעם, טרינקען אין איין צייט דאָס וואַסער ביי׳ם ברונען, און עסען אין רעסטאָראַן ביי איין טיש... האָט דאָס מסתמא רעכט פערדראָסען מיין שוואָגעריק דעם אדעסיט,

האָט ער זיך זאַטשעפּעט מיט'ן קעשעניעווער דאַנטיסט, האָט איהם דער דאַנטיסט געשיקט זאָגען, אַז ער רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל, און עס וויעגט זיך מאַריענבאַד, און די וועלט געהט חאָדאָראָם! מיט איין וואָרט, ס'איז אַ גאַנצער ראָמאַן, און דיין בעלצי איז פון איהם די העלדין, און דו זיצסט אויף די נאַלעווקיס און היטסט די הייזער. הימ־הימ, קורלענדער לעמעשקע, זיי זאָלען נישט אַנטלויפען! פאַר דיין בעלצי'ן זאָלסט דו דיך נישט זאָרגען. זי וועט נישט פערפאַלען ווערען. איך האָב געהערט זאָגען, אַז זי פאָהרט אַריבער פון דאַנגען אין איין אַנדער באַד. וואוהין — ווייס איך נישט. איך האָב געהערט, אַז קיין אָסטענדע. און זי טהוט זעהר גלייך. משנה מקום, משנה מזל... יעדענפאַלס, דאַרפסט דו קיין יסורים נישט האָבען. זי פאָהרט נישט אַליין. זי פאָהרט אינ־צווייען... נאָר וואָס געהט עס מיך אָן? פון מיינעטוועגען מעגען זיי פאָהרען אפילו אין דרייען. וואָרום, אַז דו האָסט געקאָנט האָבען אין זיך אַזאַ יושר און געהן ווייזען מיין אסתר'ען די בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בחדר"ג, ביזט דו אַ פּעטאַך און איין אַלטער בעזעם און אַ שמינדער בגעץ און אַ גאָרנישט מיט אַ נישט, און ביזט נישט ווערטה, וואָס די ערד טראָגט דיך, און איך וויל מיט דיר מעהר קיין מגע־ומשא נישט האָבען!

איך וואָלט דיר, אייגענטליך, געקאָנט שרייבען איצטער נייעס און נייעס, טאַקי פון בעלצי'ן מיט דעם דאָזיגען קעשעניעווער פויגעל... נאָר איך וויל מיך שוין מעהר נישט אַריינמישען אין אַזעלכע עסקים און וויל אפילו אין דיינע ד' אמות נישט שטעהן! געענוג. איך האָב מיך שוין אָפּגעבריהט מיט דיר איין מאָל — מעגסט שוין איבערגעהן אויף אַנדערע הענד. מיך זאָלסט דו מעהר נישט פרעגען גאָרנישט, און נישט שרייבען צו מיר, וואָרום איך וועל דיר נישט ענטפערען. איך בין שוין מעהר נישט דיין בעל־יועץ מיט דיין בעל־סוד, און דול מיר נישט קיין קאָפּ און דרעה מיר נישט קיין ספּאָדיק. איך וויל דיך נישט קענען, אַזוי ווי איך האָב דיך נישט געקענט.

דאָס געלד, וואָס איך האָב דאָ געגעבען דיין בעלצי'ן אויף דיין רעכענונג, קאָנסט דו מיר אָפּשיקען אהער, אויב דו ווילסט, און אז נישט, וועסט דו מיר בעצאָהלען אין ווארשאָ, אחת ואחת. נישקשה, ביזט ביי מיר אַ בטוח. און אפשר וועסט דו מיר נישט וועלען צאָהלען פאר דיין בעלצי'ן? אדרבה, לאָז דיר גאָט געבען אזא מהשבה. איך האָב דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר בפירוש, איך זאָל ארויסגעבען דיין ווייב, געלד אויף דיין רעכענונג, וועןנאָר זי וועט בעדארפען און וויפיעל זי וועט פאָדערען. און לאָמיר זעהען, דו זאָלסט אָפּלייקענען, וועסט דו נאָך האָבען בזיונות אויך, ווארום איך וועל דיין בריעף געבען איבערזעצען אויף רוסיש, — ער איז ביי מיר אַ דאָקומענט...

און הארך אויס, חכם מיינער, אזוי ווי דו ביזט, ווי איך זעה, אַ מענש, וואָס דו קאָנסט נישט האַלטען קיין סוד אין זיך, וועסט דו דאָך אוודאי וועלען אָפּטראָגען מיין ווייב, וואָס איך שרייב צו דיר אצינד, זאָג איך דיר, אז דו קאָנסט דאָס טהון מיט'ן גרעסטען כבוד. נאָר איידער איך געזעגען מיך אָפּ מיט דיר, דארף איך דיר נאָך אַ מאָל זאָגען אָפענטליך, אז דו ביזט אַ קורלענדער לעמעשקע, און איין אָפּגעריסענער נאר, און אַ שמענדריק, און אַ בהמה בצורת פערד, און אַ דאָס, וואָס מע טאָר נישט אויסזאָגען...

פון מיר דיין געוועזענער גוטער פריינד, וואָס דו ביזט נישט ווערטה זיין פאָדמעטקע,

חיים סאַדאָקער.

.23

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים אין ווארשאַ צו זיין פריינד חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

לכבוד ידידי היקר מוהר"ר חיים נ"י.

ווי בוימעל אויפ'ן פייער און ווי זאַלץ אויף אַ וואונד, אזו איז געווען דיין בריעף צו מיר, וואָס האָט מיר צוגעלענט צו מיינע צרות

נאָך אַ צרה און צו מיין עגמת־נפש, וואָס איך האָב, נאָך מעהר עגמת־נפש, אַז ממש איך געה אַרום אָהן אַ קאָפּ, און ווייס שוין גאָרנישט, וואָס איך זאָל טהון. לאַ־די, וואָס איך האָב אַזעלכע גוטע ידיעות פון מאַריענבאַד, בעדאַרף איך נאָך האָבען חרפּות־בושות פון דיין אסתר׳ען, און עס דאַרף מיר פלאַמען דאָס פּנים פאַר אַ בערעל טשאַפּניק, וואָס איך היט זיך פאַר איהם, ווי פאַר פייער. איך זאָל נעמען אויסדערצעהלען דיר מיין געשוואָלען האַרץ, מיט די צרות און געבראָטענע לייד, וואָס איך שטעה־אויס פון זינט מיין בעלצי איז אין מאַריענבאַד, וואָלט איך געהאַט דיר צו שרייבען און צו שרייבען. נאָר דו האָסט נישט פערדיענט ביי מיר, חיים, איך זאָל דיר אַפילו ענטפערען אויף דיינע זידלערייען און זלזולים. ווי מיר האָבען היינט יום נימל אויף דער גאַנצער וועלט, אַז דו ביזט קענען מיר אומגערעכט אַרום און אַרום, און אַז דו וועסט איבערלייענען מיין בריעף, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז דו האָסט געהאַנדעלט אַקעגען מיר נישט ווי אַ גוטער פריינד און איין אָרענט־ליכער מאַן, נאָר ווי אַ שונא און ווי אַ נידרעטרעכטיגער מענש מיט אַ פערדאָרבענעם כאַראַקטער. נאָר לאָמיר געהן בהדרגה און לאָמיר דיר אָפּענטפערען פריהער אויף דיין בריעף, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

מילא, וואָס דו זידעלסט מיך, ווי אַ יאַטקע־אידינע, און רופּסט מיך אָן מיט אַזעלכע נעמען, וואָס מע האָט נאָך נישט געהערט צווי־שען סעדיכעס אויף דער זשעליאַזנע בראַמע, — דאָס בין איך דיר מוחל. איך געפין אויף דיר אַ זכות — מסתמא האָסט דו בעקומען אַ רעכטע פּאָרציע פון דיין אסתר׳ען, וואָס ס׳איז איהר נעבאַך וויסט אויפ׳ן האַרצען, ביזט דו נעגאַנגען און האָסט אויסגעלאָזט דעם גאַנצען צאָרן אויף מיר, האָטש גאָט איז יודע דעם אמת, אַז איך בין ריין, איך זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס. און לאָם איך אַזוי דערלעבען זעהן מיין בעלצי׳ן בקרוב צוריק אין וואַרשאַ, — ס׳איז ביי מיר אַ גוטע שבועה, — ווי איך האָב נישט מזכיר געווען פאַר דיין אסתר׳ען קיין חצי דבור פון דיינע בריוולעך צו מיר אָדער

פון מיינע בריוולעך צו דיר. אסור, אויב איך הויב אָן צו פער־
שטעהן, ווי אַזוי קומען זיי צו דיין אסתר׳ען? אדרבה, איך האָב
שוין לאַנג חושד געווען דיך, אַז דו האָסט דיין אסתר׳ען מיינע
בריעף צו דיר יאָ בעוויזען, וואָרום פון וואַנען דען ווייסט דיין
אסתר, אַז איך האָב דיר פערטרויט מיין בעלצי׳ן אין מאריענבאַד,
אַז דו זאָלסט אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען געלד און נאָך
אַזעלכע זאַכען? איך קום צו געהן איינמאָל צו דיר אהיים זעהען,
וואָס מאַכט דיין אסתר, און איבערגעבען איהר אַ גרוס פון מיין
בעלצי׳ן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „איהר האָט נישט גע־
האָט, זאָגט זי, אין מאַריענבאַד קיין נעהענטערען גוטען פריינד,
זאָגט זי, איהר זאָלט איהם מאַכען פאַר איין אַפּעקון, זאָגט זי, אויף
אייער בעלצי׳ן, אַ חוץ מיין חיים׳ען?“... איך האָב באַלד פער־
שטאַנען, וואָוהין דער ווינד בלאָזט. נאָר איך האָב מיך אָנגענומען
מיט הארץ און האָב איהר אָפּגעענטפערט: „זאָלט איהר מיר גע־
זונד זיין, זאָג איך, געבען אייער מאַן איין אָנווייזונג אויף געלד,
זאָג איך, ווערד שוין אָנגערופען ביי אייך, זאָג איך, אַפּעקון?“
הערט זי מיך אויס און מאַכט צו מיר: „ווייסט איהר וואָס, רב
שלמה? לאָמיר, זאָגט זי, דערפון נישט רעדען מעהר“...

נאָך אַזעלכע רעד דאַרף מען זיין, דאַכט מיר, אַ לעהמענער
גולם, אַז מע זאָל נישט פערשטעהן, אַז אָדער דו האָסט איהר אי־
בערגעשיקט מיינע בריעף, וואָס איך האָב צו דיר געשריבען, אָדער
דו האָסט איהר גלאַט אַזוי איבערגעגעבען אַלסדינג, וואָס איך האָב
דיר געשריבען וועגען מיין בעלצי׳ן, חאָטש איך פערשטעה נישט,
צו וואָסער אַ צוועק? נאָך אַ סימן האָב איך געהאַט, אַז דיין אסתר
ווייסט פון מיינע בריעף צו דיר: אַז איך האָב געהאַלטען שוין ביי
אַוועקצוגעהן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „לאָזט גריסען אייער
בעלצי׳ן, און שרייבט איהר, אַז זי וועט פאָהרען צוריק פון מאַריענ־
באַד, זאָגט זי, איבער בערלין און וועט זיין ביי ווערטהיימער׳ען,
זאָל זי מיר אויך, זאָגט זי, אין זינען האָבען“... פון וואַנען ווייסט
דיין אסתר, אַז מיין בעלצי איז געווען ביי ווערטהיימער׳ען? אַ

נביא׳טע איז זי, צי אַ פֿוינעלע האָט עס איהר געבראַכט צו טראָ־
גען פֿון מאַריענבאַד?

נאָר דאָס אַליין וואָלט געווען אַ האַלבע צרה. האָסט מיר גע־
וואָלט פֿערשוואַרצען דאָס פּנים פֿאַר דיין אסתר׳ען, ביזט דו גע־
גאַנגען און האָסט איבערגעגעבען אַזעלכעס, וואָס דו האָסט נישט
געטאָרט איהר איבערגעבען בשום אופן. נאָר גאָרנישט. אָפּגעטהאָן,
איז פֿערפֿאַלען. וואָס האָסט דו אָבער געהאַט צו מיר, זאָלסט מיר
אָנשיקען אויף מיין קאָפּ אַ נייעם אומגליק? איך רעד פֿון בערעל
טשאַפּניק. פֿון וואַנען ווייסט עס אָט דער אַפּעריסט, וואָס איך
האָב געשריבען צו דיר וועגען איהם און וועגען זיין מאַדאַם, אַז זיי
וואָהנען שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאָ און קיין בן־אָדם ווייסט
נישט, ווער איז טשאַפּניק, און פֿון וואַנען לעבט אָט דער טשאַפּניק,
און נאָך אַזעלכע זאַכען? אויף אַזאַ מין אָנשיקעניש האָב איך זיך
קיינמאָל נישט געקאָנט ריכטען. ווי אין איין אויג אַ שטאָך, אַזוי
היט איך מיך מיט אַ וואָרט קעגען דעם דאָזיגען אידען, און איך
קאָן געהן שווערען אין טלית און אין קיטעל, אַז אויסער דיר האָב
איך וועגען איהם קיינעם קיין שלעכט וואָרט פֿון מיין מויל נישט
אַרויסגעזאָגט. ער ווייסט נישט, זאָגט ער, וואָס איך האָב צו
איהם? דאַכט זיך, מיר האָבען קיינמאָל, זאָגט ער, זיך נישט גע־
קריגט. און טאָמער איז געווען צווישען אונז אַ שטיקעל רעכע־
נונג (דו הערסט? אַ שטיקעל רעכענונג!) וועגען דירה־געלד, זענען
מיר, זאָגט ער, לעבעדיגע מענשען, ער האָפּט, זאָגט ער, נאָר אין
גיכען, מיט׳ן אויבערשטענ׳ס הילף, זיך צורעכענען מיט אַלעמען,
און מיט מיר צום אַלעם ערשטען, ווייל ער האַלט מיך, ערשטענס,
פֿאַר אַ פֿיינעם און אַיין אָרענטליכען און אַ גוטען מענשען מיט אַ
ווייכען כאַראַקטער (דו הערסט, צי ניין?), און והשנית, זאָגט ער,
זענען מיר דאָך איצטער עפּיס שטיקלעך קרובים...

„קרובים?“ — דאָ בין איך שוין געוואָרען אָנגעצונדען. מילא,
אַ ווייכען כאַראַקטער אַז איך האָב און נאָך אַזעלכע זאַכען — קאָן
מען נאָך ווי עס איז אַריבערטראָגען, נאָר אַז בערעל טשאַפּניק

האַלט שוין ביי אויסרעכענען זיך מיט זיין קרובה'שאַפט — שמעקט דאָס שוין געוויס מיט א גמילות־חסד. צום סוף לאָזט זיך אויסעט, אז איך האָב א טעות געהאַט. דאָס הייסט, מיט א גמילות־חסד האָט זיך עס טאַקי געענדיגט, נאָר דער עיקר'שט פון זיין אריינקור־מען, זאָגט ער, איז נאָר איין זאך: „פאַר וואָס זאָלט איהר מיך האַלטען, זאָגט ער, שטענדיג אין מויל, זאָגט ער, און מיך בערערען פאַר דער גאַנצער וועלט, אזוי, אז גאַנץ מאַריענבאַד זאָל, זאָגט ער, וויסען, אז איך זיץ, זאָגט ער, צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאַ און צאָהל נישט קיין דירה־געלד, און אז איך צאָהל נישט דעם קצב פאַר פלייש, זאָגט ער, און אפילו העקסעלמאַנען פאַר דער וועטשערע, זאָגט ער, האָב איך אויך נישט בעצאָהלט?"...

ווי אזוי מיר איז געווען אויפ'ן הארצען נאָך אזעלכע רעד — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען, חיים. דו ביזט דאָך שוין נישט קיין קורלענדער, וועסט דו שוין אליין ווי עס איז פערשטעהן מיט דיין אייגענעם שכל. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, איז דאָס א יושר, נעמען מיינע בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בסוד סודות, און בעווייזען זיי דער מאַדאַם טשאַפּניק, זי זאָל זעהן, וואָס איך שרייב צו דיר אויף איהר מאַן? און נאָך אזא מעשה נורא געהסט דו און טראַכסט אוים אויף מיר א בלבול, אז איך האָב בעוויזען דיין אסתר'ען די בריעף, וואָס דו שרייבסט צו מיר, און פאַלסט אָן אויף מיר מיט זידלערייען און בעלעדיגסט מיך, ווי דעם לעצטען שבלעצטען!! ניין, חיים, איך וועל דיך נישט זידלען, אזוי ווי דו זידעלסט מיך. איך בין נישט דו. נאָר זאָגען וועל איך דיר, אז דו ביזט א נידעריגער מענש מיט א געמיינעם פערדאָרבענעם כאַראַק־טער, און דערצו נאָך א שטיק משוגע'ער, א כהן, צווישען כהנים א כהן! און מעהר איז נישטאָ מיט דיר וואָס צו רעדען. „איין אָכס, זאָגט מען, האָט א לאַנגע צונג און קאָן קיין שופר נישט בלאָזען"...

ידידך שלמה קורלענדער.

.24

חנצי מאריאמטשיק פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו איהר מאן מאיר מאריאמ־
משיק אין מאריענבאד.

טייערער מארק!

אומזיסט איז דיין טרחה, און דיינע זיסע בריוולעך צו מיר, וואו דו ערקלערסט זיך מיר אין ליעבע, זענען ארויסגעווארפען. איך וויים שוין, צוליעב וואס דו ביזט געפאהרען אין אויסלאנד. איך וויים שוין, צוליעב ווענען דו האסט זיך אזוי געריסען קיין מא־ריענבאד. צו שפעט האב איך דאס ערפאהרען, אז אך און וועה איז מיר. איך זאל נישט זיין קיין נאר, וואלט איך עס בעדארפט ארויס־זעהן א סך פריהער, נישט גלויבען אזא אפעריסט, ווי דו ביזט, אז דער דאקטאר הייסט דיר פאהרען קיין מאריענבאד. איך שיק דיר דא, מארק, א מתנה — א בריעף, וואס שלמה קורלענדער שרייבט צו אונזער חיים'ען, און א בריעף, וואס אונזער חיים שרייבט צו זיין פריינד שלמה קורלענדער. פון די דאזיגע בריוולעך וועסט דו שוין פערשטעהן, פון וואנען איך וויים אלסדינג, וואס קומט פאר ביי אייך אין מאריענבאד. עס שטעהט מיר פאר די אויגען די דאזיגע הולטייקע, וואס שלמה קורלענדער האט געבראכט צו פיהרען די דריטע וואך נאך זיין ווייב'ס טוידט, געגומען זי, א מכה איהם, ווי זי שטעהט און געהט פאר איהר שען פענעצעל. אצינד איז שוין רעכט. אצינד פערשטעה איך שוין אלץ. און זיי זיכער, מארק, אז איך וועל שוין לאנג דיר נישט שטעהרען. גיך־גיך וועל איך דיר אויפבינדען די הענד. גיך־גיך וועל איך דיך בעפרייען. עס איז געוועזען ביי מיר היינט צוויי מאל דער דאקטאר. ער זאגט, אז איך בין רעכט קראנק, אז ס'איז ביי מיר געריהרט די לעבער, און אז איך בעדארף האבען קארלסבאד, ווי מע בעדארף לעבען. נאר איך וועל קיין קארלסבאד נישט פאהרען. דו הערסט, מארק? אין

דער ערד אריין וועל איך דיר ליעבער פאהרען, ניט קיין קארלס־באד, איך זאל זעהן דארט, ווי דו ביזט די כפרה נאך אויסגעלאַ־סענע ווייבלעך, ווי דו פליהסט זיי אפנעמען פון דער באהן און ווי דו ברענגסט זיי צו פיהרען צו זיך אויף דער סטאנציע, און ווי דו שפאציערסט מיט זיי איבער מאריענבאד, און ווי דו פיהרסט זיי אין קינעמאטאגראפס און אין טהעאטערס און אין רעסטאראנען. וועה, צו וואס איך האב מיך דערלעבט! טאטע־מאמע זאלען איצט אויפשטעהן פון קבר און א קוק טהון אויף זייער מיזינקע חנצי, וואס פון איהר איז געווארען! פאר וואס בין איך נישט אויסגע־רונען ביי דער מאמע אין בויך, איידער איך האב דיך דערקענט! א בייזער טוידט וואלט געמעגט קומען אויף דיינע קרובים וועלוועל יאמאיקער מיט זיין יאמאיטשיכע, וואס האבען דיך אויסגעשריי־בען אהער פון אדעס! פערשאלטען וואלט געמעגט ווערען דער טאג, וואס איך האב מיך מיט דיר געטראפען! נישט אומזיסט האט מיר מיין אסתר וויפיעל מאל געגעבען אנצוהערעניש, איך זאל דיר נאכקוקען, וואוהין דו געהסט און מיט וועמען דו בעגעגענסט זיך אין ווארשא. איך האב געוואוסט, אז דו זוכסט פויגעלעך; נאר געה טרעף, אז שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע וועט זיך מיט איהם אויפרעדען, מע זאל פאהרען אינאיינעם קיין מאריענבאד! וואו זענען געוועזען מיינע אויגען? וואו איז געוועזען מיין שכל? און וואס טראכסט דו דיר, מארק? איך ווייס דיין פלאן — גלויב מיר, איך ווייס. איך קאן דיך אויסגעבונדען. דו רעכענסט, אז אט דער קור־לענדער שוטה וועט געוואהר ווערען פון דיין ראמאן, וועט ער מסתמא האפען זיך גט׳ען מיט בעלצי׳ן, און דו וועסט זיך גט׳ען מיט מיר, און איהר וועט זיך חתונה האבען ביידע אין א מזל׳־דיגער שעה? א מכה! נישט שלמה וועט גט׳ען זיין ווייבעל, נישט איך וועל נעמען ביי דיר גט. גיכער וועל איך דיר שטארבען פון דער לעבער, איידער איך זאל דיך מיט מיין גוטען ווילען בעפ־רייען, זאלסט קאנען חאסלירע האבען מיט דער פאסקודסטווע, וואס האט זיך פערקויפט פאר געלד צו איין אלטען שקראב, וועל־

כער האָט עלטערע טעכטער פון איהר! איך שטעל מיר פאָר דיין טרויער, ווען איך נעם און שטאַרב אוועק, חלילה, דיין וויינען, וואָס דו וועסט זיך אָנוויינען נאָך מיר! איך וויים גאָרנישט, אויב דו וועסט עס אויסהאַלטען אפילו... פון דעסטוועגען, מאַרק, זיי נאָר נישט אַזוי פריילין, וואָרום נישט אַזוי גיך שטאַרב איך דיר. איך וועל דיך נאָך פריהער אביסעל אָנמוטשען גוט. וועסט ביי מיר פריהער צוקרענקען. גרוי און אַלט וועסט דו ביי מיר ווערען. סיי־דען דו וועסט זיך מיט איהר אויפהויבען, מיט אָט דער כל־בו'ניצע, און אַנטלויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט, ערגיץ קיין אַמעריקאַ. האָט איהר אָבער קרחת מיט וואָס צו פאָהרען. נישט זי, נישט דו. איהר שיקט דער מאַן געלד דורך אונזער חיים'ען אַלע שעה איין עס־לעפעל, ווי דו זעהסט פון די בריוולעך, וואָס איך שיק דיר דאָ. און דו? דו רעדסט מיך צו, איך זאָל איבערטרעטען מיין חלק ירושה צו חיימ'ען און נעמען געלד, בכדי דו זאָלסט האָ־בען מיט וואָס צו שאַרלאַטאַנעווען. נישט דערהאַרען וועסט דו דאָס! איך האָב בעסער אַרויסגערופען אהער דיין פּאַפּאַשאַ פון אַדעס. היינט־מאָרגען קומט ער צו פאָהרען. לאָז ער זעהען, וואָס פאַר אַ זוהן ער האָט, און לאָז ער אָנקוקען, וואָס דו האָסט פון מיר געמאַכט אין אַזאַ קורצער צייט. אפנים, איך קאָן דען בעווייזען זיך אויף דער גאַס פון בזיון? בערעל טשאַפּניק פון איין זייט און וועלוועל יאַמאַיקער פון דער אַנדערער זייט געהען אַרום און קלאַפּען מיט די צינגער, געבען־אָפּ גרוסען פון דיר און פון מיין שוואָגער חיים און פון אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס האָבען זיך פער־קלויבען מיט אייך קיין מאַריענבאַד און לעבען דאָרט אַ גוטען טאָג. און טאָמער איז קאַרג די בזיונות, וואָס איך האָב פון דיר, מיט'ן האַרצוועהטיג, האָסט דו מיר נאָך בעדאַרפט פערשוואַרצען דאָס פנים פאַר פרעמדע מענשען מיט דיין „פעררריסענער כלה", וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט. און איך, שטיא, פאָלג איהם און נעם די „פעררריסענע כלה" און טראָג זי אָפּ אין דער רעדאַקציע, — האָט מען געמאַכט פון מיר אַ בער. מע האָט זיך געקאַטשעט פאַר גע־

לעכטער און אָפּגעגעבען מיר צוריק. „די מעשה, זאָגען זיי, האָט שוין אַ באָרד"... וואָס זיי מיינען דערמיט — ווייס איך נישט, נאָר איך האָב קוים געטראָפען צו דער טיר. אַ רעשטעל צו די צרות! איצט זיץ איך און קוק־אַרויס אויף דיין פּאַפּאַשאַ, ער זאָל שוין קומען צו פאָהרען, וועט ער דיך אַרויסרופען פון מאַריענבאַד. גענוג דיר שוין צו זיצען דאָרטען אין אויסלאַנד אויף דער קור, דו האָסט דיך שוין אויסגעקורירט. קום שוין בעסער, מאַרק, צו פאָהרען אַהיים צו דיין קראַנקען ווייב, אפשר וועסט דו זי שוין טרעפען אויפ'ן טוידטען בעט...

ח נ צ י.

.25

דוד טאַריאַטטשיק פון אָדעס צו זיין זוהן מאיר מאַריאַמטשיק אין מאַריענבאַד.

מיין טייערער זוהן מאַרק!

נאָר־וואָס האָב איך בעקומען צוויי בריוולעך פון וואַרשאַ, איז מיר פינסטער געוואָרען אין מיינע אויגען, און איך רוף אויף זיך דעם טוידט. איך ווייס נישט, וואָס דו האָסט צו מיר, וואָס דו פּערמאָמערסט מיר מיין לעבען? גוטע צוויי בריוולעך! זיי קאָנען ביידע אַריינטרייבען אין קבר אריין. איין בריוועל איז פון עפּיס איינעם אַ וואַרשעווער מיט'ן נאָמען טשאַפּניק. שרייבט ער מיר אַ גאַנצע מגילה, אַז ער האָט אויף דיר אַ בייטש, אַ פּעקעל מיט בריוולעך דיינע, וואָס דו שרייבסט אין מאַריענבאַד צו צוויי יונגע ווייבלעך פון די נאַלעווקים. ער האָט געוואָלט, שרייבט ער, ווייזען די בריוולעך דיין חנצי'ן, האָט ער רחמנות אויף איהר, זי זאָל, חלילה, נישט בעקומען דעם שלאָג אויפ'ן אָרט. זי איז אַזוי אויך, שרייבט ער, אַ קראַנקע נעבאַך. אַלזאָ, שרייבט ער מיר, איך זאָל קומען צו פאָהרען קיין וואַרשאַ, וועט ער מיר די בריוולעך בעוויי־

זען און וועט מיר געבען איין עצה, שרייבט ער, וואָס צו טהון...
איך וויים נישט, ווער דער טשאַפּניק איז. ער שיינט מיר איין
אפּעריסט צו זיין; איך וויים נישט, ווער די נאַלעווקער ווייבלעך
זענען, און איך וויים נישט, וואָס האָסט דו דאָס מיט זיי פּאַר
געשעפטען אין מאַריענבאַד. איך וויים נאָר, אַז דו ביזט מיר מקצר
ימים זינט דו ביזט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט. לערנען
האָסט דו נישט געוואָלט, און צום געשעפט טויגסט דו נישט;
קאָנסט נאָר אויסברענגען געלד און שען אָנטהון זיך און שפּיעלען
ביליאַרד, און ווייטער קאָנסט דו גאָרנישט. האָב איך געמיינט:
איך וועל דיך חתונה מאַכען, וועסט דו זיך אויסמענטשלען. נישט
געזשאַלעוועט דיר קיין נדן, אריינגעגעבען אין אַ לייטיש הויז, צווי־
שען פיינע רייכע לייט. צום סוף זעה איך, אַז דו ביזט דער זעלבער
פּרא־אדם, וואָס בחור'ווייז אין אָדעס. איך וויים גאָרנישט, וואָס
דו טראַכסט זיך!

דאָס אַנדערע בריוועל איז פון דיין חנצי. זי רופט מיך קיין
וואַרשאַ. איך זאָל, למען השם, שרייבט זי, קומען קיין וואַרשאַ
וואָס פריהער. זי האָט, שרייבט זי מיר, אַ בעוויז אויף דיר, אַז דו
האָסט זיך אויפגערעדט אין וואַרשאַ מיט עפּיס אַ ווייבעל פון איין
אַלטען מאַן און ביזט מיט איהר, שרייבט זי, אַנטלאָפען קיין מאַ־
ריענבאַד, און עס האַלט שוין, שרייבט זי, ביי אַ גט. דער אַלטער
מאַן, הייסט עס, וויל אָפּ'גט'ען זיין ווייבעל, און דאָס ווייבעל,
שרייבט זי, צווינגט דיך, אַז דו זאָלסט אָפּ'גט'ען חנצי'ן און חתונה
האָבען מיט'ן ווייבעל — דער רוח וויסט, וואָס פאַר זאַכען מע
שרייבט מיר אויף דיר! און איך האָב עס דערלעבט אַ נחת אויף
דער עלטער צו הערען אַזעלכע גוטע בשורות פון דיר. קאָנסט דו
פערשטעהן מיין עגמת־נפש מיט מיינע יסורים, אַז ממש איך וויים
נישט, וואָס צו טראַכטען. וואָלט חאָטש די מאַמע דיינע געלעבט
אַצינד, וואָלט איך זי אַוועקגעשיקט קיין וואַרשאַ, אָדער איך וואָלט
אַליין זיך דורכגעפאָהרען זעהען, וואָס טהוט זיך דאָרט ביי אייך.
ווי קאָן איך אָבער אַוועקוואַרפען די געשעפטען, מפקיר זיין די

קינדער סאַמע איצט פאַר זייער אריינטרעטען אין גימנאַזיע? איך ווייס נישט וואָס פריהער: צי איך זאָל געהן אויף דער בערזע מאַ־כען געשעפטען, צי איך זאָל זעהען אַ חתן פאַר פאַני׳ן, זי איז שוין אַ מיידעל צו לייטען, צי איך זאָל אַ שפּיי טהון אויף אַלץ און פאָה־רען קיין וואַרשאַ היילען די צרות. וואָס דו האָסט דאָרטען אָנגע־מאַכט? בערעכבען דיך, מאַרק, וואָס וועט זיין פון דיר? שוין צייט, זאָלסט ווערען אַ שטיקעל מענש. שוין צייט, זאָלסט אויפ־הערען טרייבען אין דער ערד אריין דיין פאָטער

דוד מאַריאַמטשיק.

.26

דאָקטאָר ווידענער פון מאַריענבאַד צו זיין קאָלעגאַ אין קישעניעוו.

טייערער קאָלעגאַ!

וועלכער רוח זיצסט דו אין קעשעניעוו? מע דאַרף זיין אַ רוצח, אַ קוילער, מע זאָל זיצען אין קעשעניעוו, אַז ס׳איז דאָ אַ מאַריענבאַד אויף דער וועלט! פאָלג מיך, קום בעסער צו פאָהרען אהער קיין מאַריענבאַד, וועסט דו וויסען פון אַ וועלט צו זאָגען. וועסט זיך אַביסעל אויסרוהען, אָפּטרייסלען פון זיך דעם קעשע־ניעווער שטויב, אָנקוקען אַ וועלט און זיך פיהלען גאָר איין אנדער מענש. איך אַליין בין אהער געקומען אויך גאַנץ אומגעריכט. איך האָב גאָר געזאָלט פאָהרען קיין עמס אָדער קיין וויסבאַדען. בע־דאַרף זיך טרעפען, אַז איך פאָהר פון וויען אינאיינעם מיט אַ קאָמ־פּאַניע קאָמיוואָיאַזשערען פון לאָדז. דאָס הייסט, איינער איז אַ קאָ־מיוואָיאַזשער, דער אנדערער איז איין אַפּטייקער, דאַכט זיך, אין לאָמזשע. האָבען מיר דעם גאַנצען וועג געהאַקט אין „פינף־הונדערט־איינס". זיי שפּיעלעןביידע „פינף־הונדערט־איינס" אַזוי קונציג, אַז

ס'איז געפעהרליך, איך האָב מורא, אויב זיי זענען נישט קיין שו־ליערס. מיר איז באַלד נישט געפעלען זייער איבערקוקען זיך און זייער שפּראַך. בעת זיי דינגען זיך, רעדען זיי אויף אַ מאָדנער שפּראַך. פרעג איך זיי: „וואָס פאַר אַ שפּראַך איז דאָס, קינדער?“ זאָגען זיי: „לשון־קודש“. און האַקען ווייטער: „ששים ושש“... „מאה וחמישים“... „שלי — שלי“... רופ איך מיך אָן צו זיי: „קינדערלעך, ווילט איהר, מיר זאָלען, זאָג איך, שפּיעלען אין „פינף־הונדערט־איינס“, זאָלט איהר רעדען אויף וואָס פאַר אַ שפּראַך איהר ווילט, זאָג איך, נאָר נישט קיין לשון־קודש, ווארום איך בין, זאָג איך, נישט קיין ציוניסט“. לאַכען זיי און הערען אויף צו רע־דען לשון־קודש, נאָר וואַרפען זיך איבער גלאַט מיט מאָדנע ווער־טער. צום ביישפּיעל, אַז איינער פון זיי הויבט אויף די דריי צו־גערעקטע קאַרטען, טהוט ער אַ זאָג: „דאַנקען און לויבען יאָסקי דעם טויבען, איך האָב שוין איינגעהאַנדעלט גוטע דריי קאַרטען — זאָדיק לאַקריץ בנימין“. אָדער: „מזל טוב! איטשעמייער האָט אַ שידוך געטהאָן מיט זיין חעמעלען פאַר דער לודמערער מויד“... איצט ווייס איך שוין דעם פשט פון די סיגנאַלען. אַז זאָדיק איז צעהנטעל רויט, לאַקריץ — נייענטעל טרעף, בנימין — וואַלעט פּיק, די לודמערער מויד — דאָס איז מלכה שערעל, אי טאַק דאַלי... דער חסרון איז, וואָס איך בין עס געוואָהר געוואָרען ערשט העט־העט, אַז חברה האָבען מיך שוין געהאַט גוט אָפּגערייניגט. פון דעסטוועגען זענען מיר זיך צעגאַנגען דוקא די בעסטע גוטע פריינד, ווארום איך האָב שוין לאַנג אַזעלכע וואַרעמע יונגלעך און פער־שלעפּטע קרענק נישט בעגעגענט. איינער דערצעהלט אַנעקדאָטען, און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — קאָן מען שטאַרבען. שוין אַז מיר האָבען געהאַלטען ביי צעפאָהרען זיך, איז געוואָרען אַ רעד: „וואוהין פאָהר איך און פון וואַנען?“ זאָג איך: „פון קעשעניעוו קיין עמס“. זאָגען זיי: „נאַראָנים פאָהרען קיין עמס“. זאָג איך: „איך פאָהר נישט קיין עמס, איך פאָהר קיין וויסבאַדען“. זאָגען זיי: „משוגעים פאָהרען קיין וויסבאַדען“. זאָג איך: „און קלוגע

מענשען וואוהין פאָהרען?" זאָגען זיי: „קלוגע מענשען פאָהרען קיין מאריענבאד". זאָג איך: „וואָס איז אין מאריענבאד?" זאָגען זיי: „וואַרשעווער ווייבלעך". זאָג איך: „מיט וואָס עסט מען דאָס?" זאָגען זיי: „פאָהרט, וועט איהר זעהן". קורץ, פון זייערע רעד און פון זייערע אויגען האָב איך אַרויסגעזעהן, אז מע דאַרף פאָהרען קיין מאריענבאד. האָב איך גענומען אַ קאַרטעל און האָב אוועקגעשריבען צו מיין ווייבעלע: אזוי און אזוי, זאָלסט מיר נישט שרייבען קיין עמס, זאָלסט מיר שרייבען קיין מאריענבאד, וואָרום פאָהרענדיג אין וועג האָב איך מיך בעקענט מיט צוויי בעריהמטע דאָקטוירים, איינער פון זיי איז אַ פּראָפעסאָר, האָבען זיי מיך אויסגעהערט און געזאָגט, אז די קעשעניעווער דאָקטוירים זענען שוסטערס. עמס, זאָגען זיי, איז פאַר מיר אַ סם און וויסבאַדען אַ טוידט. איך בעדאַרף האָבען, זאָגען זיי, מאריענבאד, אזוי ווי מע בעדאַרף לעבען אויף דער וועלט, און וואָס פריהער איז בעסער, אי טאָק דאַלי...

און אָט אזוי, ווי דו זעהסט, בין איך אויסגעוואַכסען אין מאַריענבאד און בין אריין גלייך אין גן־עדן אריין. ווילסט דו דאָך מסתמא, איך זאָל דיר בעשרייבען דעם גן־עדן? אַ מכה! ביזט נישט קראַנק קומען צו פאָהרען אהער. וואָס וועסט דו אויסזיצען אין קעשעניעוו? זאָלסט אָנקוקען ווייבלעך! נישט קיין ווייבלעך, זאָג איך דיר, נאַר פערשקעס, ארץ־ישראל־עפּעלעך. און דוקא אין פאַריקלעך, טהוען זיך אָן אַ סך שענער, ווי אין אָדעס. און אַליין זענען זיי שען, איינע שענער פון דער אַנדערער. פאַרהאַן דאָ איינע איין אתרוג'על. בעלצי רופט מען זי. זאָלסט אַ קוק טהון אויף דעם באָמבאָנטשיקעל, וואָלסט דו זיכער איינגענומען אַ מיתה משונה. איך וועל זי דיר אָפּמאָהלען: אויגעלעך — שוואַרצע קאַרשען, בעקעלעך — רויטע פלוימען, צייהנדלעך — ווייסע פערעלעך, אַ נעזעל — אויסגעטאָקט, אַ העלזעל — עלפענביין, און אָנגעטהאָן געהט דאָס — דער רוח זאָל מיך נעמען! בעדאַרף אזא בוטאָנטשיק איינשטעהן, מסתמא, ביי איין, אַלטען שטורמאַק. אַלע זענען דאָ

נאָך איהר די כפרה. און מעהר פון אַלעמען מאַנצט אַרום איהר איינער אַיין אַדעסיט, מאַקי אַ וואַרשעווער איידעם, מאַריאַמטשיק רופט מען איהם, אַ בעריהמער, אַ ליגנער, וואָס אין דער קאָרט, און זעהט אויס, ווי אַ קאַדעט. איך האָב געהאַט מיט איהם אַ שטיקעל אינצידענט. שיער נישט אַרויסגעשפּרונגען אַ דועל. איבער אַ נאַ־רישקייט. נאָר ס'איז כדאי צו דערצעהלען.

אין מאַריענבאַד איז דאָ איינע אַ וואַרשעווערין, יאַמאַיטשיכע רופט מען זי. האָט זי דריי טעכטער, שוין אַ ביסעל איבערגעוואַכ־סענע, האָבען זיי פערריסענע נעזלעך און זוכען חתנים. און אַזוי ווי ביי מיר אויף דער נאָז שטעהט נישט אויפגעשריבען, אַז איך בין אַ בעווייבטער, האָבען זיי מיך אָנגענומען פאַר אַ חתן, און די מאַמע מיט די דריי טעכטער קייכלען מיך, ווי אַ בן יחיד. און דער שדכן דולט מיר אַ ספּאָדיק, און אַלע בעקאַנטע האַלטען מיך פאַר אַ חתן און געבען מיר אונטער קוראַזש. מעהר פון אַלע רעדט מיך צו איינע, אויך פון די וואַרשעווער ווייבלעך, אַ רעכטע אַוואַנטו־ריסטקע, רויכערט פּאַפּיראָסלעך און שפּיעלט מיט מאַנסבילען אין פּרעפעראַנס, מאַדאַם טשאַפּניק רופט מען זי. די דאָזיגע טשאַפּניק דערגעהט מיר די יאָהרען. זי זאָגט, אַז די יאַמאַיטשיכע איז רייך, אַזוי ווי קורח, האָט אייגענע מויערען אין וואַרשאָ מיט קלייטען מיט מאַיאָנטקעס, אי מאַק דאַלי. קוריִ, מע רעדט מיר אַ שידוך. מאַך איך מיך גע'פּגר'ט. אַ שידוך איז אַ שידוך. וואָס אַהרט עס מיך? טרעפט זיך אַ מעשה, אַז אָט דער אַדעסיט, וואָס איך שרייב דיר, איז זיך מיישב און לאָזט־אַרויס אויף די יאַמאַיטשיכעס טעכטער אַ ליעדעל אויף זשאַרגאָן, אַ פּרעמדס, און גיט עס אַרויס פאַר זיינס, אַז ער האָט דאָס גע'לקח'ענט, איבערגעניצעוועט, אי מאַק ס'איז געקומען צו אַ דועל. זיין גליק, וואָס ער האָט מיך איבער־געבעטען און מודה געווען פאַר אַלעמען, אַז דאָס ליעדעל איז נישט זיינס, אַז ער האָט דאָס גע'לקח'ענט, איבערגעניצעוועט אי מאַק דאַלי. קוריִ, איך לעב דאָ אַ גוטען טאָג און האָב געוויס קיין חרטה נישט, וואָס איך בין אין מאַריענבאַד, נישט אין עמס. פאָלג מיך

און קום צו פאָהרען. און זאָג סעריאָזשע'ן, ער זאָל אויך קומען אהער קיין מאריענבאד. וואָס וועט איהר אויסזיצען אין דעם שטוי־בינגען קעשעניעוו? מע שרייבט מיר, אז איהר פערנעמט זיך דאָר־טען מיט פוסטע זאכען. איהר פאָרט, זאָגט מען, קיין פעטערבורג מיט א דעפוטאציע וועגען די „פאָטיעשנע". צו וואָס? עס וואָלט אודאי געווען א יושר, מע זאָל דערלאָזען אידישע קינדער אין די „פאָטיעשנע פאָלקען". עס איז אָבער ארויסגעוואָרפען. אונזער וואָ־לאָדקע (פורישקעוויטש) וועט נישט שלאָפען. שרייב מיר, וואָס הערט זיך אין קלוב? ווען מען געהט דאָס בלאָט און ווער ווערד בעגראָבען? איך שפיעל דאָ זעלטען אין קאָרטען. דאָ שפיעל איך מעהר אין פלירט, און עס געהט מיר — הלואי ווייטער. שרייב מיר אָפטע בריוולעך. נאָר בעסער וואָלט געווען, זאָלסט אליין קו־מען צו פאָהרען. און נישט אליין, נאָר מיט סעריאָזשען.

איך קוש דיך.

דיין פריינד אלפרעד זיידענער.

.27

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים איז ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אז עס געהט מיר דאָ זעהר נישט גוט. היינו, איך פיהל מיך נאָך מעהר נערוועז, ווי איך בין געווען אין ווארשאָ. איך האָב מורא, אז עס איז ארויסגעוואָרפען מיין גאנצע קוראציע מיט'ן גאנצען מאריענבאד. און ווער איז שולדיג, אז נישט דו? וואָרום וויבאלד איך בין אין מאריענבאד ארומגע־רינגעלט מיט שפיאָנען, בין איך דאָך נישט זיכער מיט'ן לעבען. איך

האָב גאַרנישט געוואוסט, שלמה, אַז איידער איך בין נאָך געקומען קיין מאַריענבאַד, האָסטו דיך שוין בעוואָהרענט מיט שומרים, וואָס זאָלען מיר היטען די טריט, וואו איך שטעה און וואו איך געה, וואָס איך עס, ווען איך טרינק און מיט וועמען איך רעד. ס'איז טאַקי זעהר שען פון דיין זייט, כלעבען, אַז דו בעקלאָגסט זיך פאַר דיין גוטען פריינד אויף דיין ווייב, וואָס זי איז איין אויסברענגערין, און בעטסט איהם, אַז ער זאָל מיך אויפקלערען, אַז דיינע געשעפ־טען געהען דיר נישט גוט... און ער, דיין „גוטער פריינד", איז טאַקי אַזוי שען און פיין און איידעל און נעמט דיינע קלוגע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו איהם בסוד־סודות, און שיקט זיי איבער צו זיין אסתר'ען, און זיין אסתר נעמט און גיט זיי איבער צו איהר שוועסטער חנצי, און חנצי נעמט און שיקט זיי איבער אהער קיין מאַריענבאַד צו איהר מאַן מאיר'על מאַריאַמטשיק, אַרער, ווי דו רופסט איהם אָן, דער „אָרעסער שאַרלאַטאַן". און דער „אָרעסער שאַרלאַטאַן" איז, אויב דו ווילסט וויסען, אַ סך פיינער פון דיין „גוטען פריינד"; חאָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן. וואָרום ווען נישט ער, וואָלט איך נישט געוואוסט, אַז דו האָסט דאָ שפּיאָנען אין מאַ־ריענבאַד מיט „גוטע פריינד", וואָס היטען מיר די טריט. אַ גליק, וואָס דיינע בריוולעך זענען חאָטש נישט אריינגעפאַלען צו דער יאַמאַיטשיכע אין די הענד אריין. די גאַנצע וואַרשעווער נאַלעווקיס וואָלטען שוין געוואוסט דיינע סודות, וואָס דו פערטרויסט צו דיינע „גוטע פריינד", וואָס זענען גרייט דיך צו קויפען און צו פערקויי־פען, און דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין גאָט. אַז ס'איז יאָ אַזוי, בעדאַרף איך דיר עפענען די אויגען, שלמה, זאָלסט וויסען, וועמען מע מעג פערטרויען און וועמען נישט. איך שיק דיר דאָ אַ פּאָר בריוולעך פון דיין „גוטען פריינד", וואָס זענען געוועזען גע־שריבען צו מיר באַלד נאָך מיין אָנקומען אהער קיין מאַריענבאַד. לייען אַקאַרשט איבער אָט די צעטעלעך — וועסט דו הנאה האָבען. איך פערהאָף, אַז נאָך אַזאַ מעשה וועסט דו צו איהם מעהר קיין בריוולעך נישט שרייבען, קיין סודות נישט פערטרויען, און מיך

וועסט דו אויפהערען עסען, למאי איך קען זיך מיט אָרעסער שאַר־לאַטאַנעס, מיט קעשעניעווער שלים־מזל׳ען, מיט לאָדזער פּאַצעט־לעך און נאָך אַזעלכע זאַכען. ווארום דיין בעל־סוד, חיים סאַראַ־קער, איז, אויב דו ווילסט וויסען, טויזענד מאָל ערגער פון זיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, האָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן און האָט זיך מיר צוגעגעסען מיט זיינע בריוולעך אַזוי ווייט, אַז איך האָב איהם נעמוזט בעטען, ער זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר מיר שרייבען אַזעלכע בריוולעך, ווארום איך וועל זיי איבערשיקען צו זיין הנצי׳ן. איך שיק זיי דיר דאָ אינאיינעם מיט חיים סאַראַקער׳ס בריוולעך, בכדי זאָלסט זעהן, אַז דער רוח האָט זיי ביידען נישט גענומען, אַז דו בעדאַרפסט נישט האָבען דאָ קיין אַפּיטראָפּסים, קיין שפּיאָנען און קיין שיצערס. איך קאָן מיט גאָט׳ס הילף מיין שטעדטעל אליין בעשטעהן. למשל, נעם אָט די צוויי שלים־מזל׳ען, וואָס זענען גע־פאָהרען מיט מיר פון בערלין און אָפּגעזעגענט זיך אין מאַריענבאַד אויפ׳ן באַהנהויף. דו מיינסט אפשר, אַז איך האָב מיך נישט בע־גענענט מיט זיי נאָכדעם דאָ אין מאַריענבאַד? אַזאַ מכה זיי. איצ־טער זענען זיי שוין נישטאָ. נאָר די ערשטע צייט האָבען זיי זיך מיר געפּלאָנטעט פאַר די אויגען. פערשטעהט זיך, אַז איך האָב מיך אָפּגעקעהרט פון זיי, געמאַכט ווי איך האָב זיי נישט דערקענט... מיינסט דו דאָך, אַז זיי זענען בדלות? האָב קיין יסורים נישט. זיי האָבען זיך נישט ארומגעדרעהט דאָ אליין. פאַרהאַן דאָ גענוג דאַמען מיט גענוג ווייבלעך. ס׳איז פאַרהאַן אַ בראַני לויפערמאַן מיט אַ לאַה׳צי ברויכשטוהל, מיט אַ שערענצים מיט אַ פּעקעלים, און נאָך אַזעלכע צנועות, וואָס קלויבען נישט איבער, אבי אַ יונגערמאַן, וואָס טראָגט אַ קאַפּעליש, איז שוין ביי זיי אַ קאַוואַליער. ובפרט אַזעלכע קאַוואַליערען, ווי אָט די צוויי שלים־מזל׳ען, פערשלעפּטע קרענק, וואָס מע קריגט זיי נישט. איינער פון זיי, דער, וואָס האָט מיך אַ קוש געגעבען און געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, דער־צעהלט אַנעקדאָטען, אַז מע קאָן שטאַרבען אונטער זיינע הענד, און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — אַ כפרה אונזער עליזעאום־טהעאַ־

טער! קאָנסט פערשטעהן, אַז אַפילו יאַמאַיטשיכע האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָט זיי געמאַכט חנ׳דלעך ביי׳ם ברונען און האָט זיי דאָרט בעקענט געמאַכט מיט איהרע טעכטער. ערשט שפּעטער איז זי געוואָהר געוואָרען פונ׳ם שדכן, אַז די שלים־מזל׳ען האָבען ווייבער, האָט זי זיי געגעבען דעם וועג. אַי, ווערסט דו פרעגען, פאַר וואָס האָבען זיי באַלד נישט געזאָגט, אַז זיי זענען בעווייבטע? למאי מאַריאַמטשיק? און למאי דיין בעל־סוד חיים סאַראָקער? ער איז דאָך שוין אודאי אַ בעווייבטער, און האָט שוין גאָר קינדער כמעט אַזעלכע, ווי איך, — ווי קומט דאָס צו איהם, ער זאָל שרייבען אַזעלכע ליעבע־צעטעלעך, און צו וועמען? צו זיין גוטען פריינד׳ס ווייב, וואָס איז איהם אָנגעטרויעט געוואָרען, ער זאָל אויף איהר אכטונג געבען?!... גלויב מיר, שלמה, וואָס איך האָב אויסגעוויינט נעכטיגען טאָג, מעגען די טרערען פאַלען אין ים אריין. אַז איך דערמאָן מיך, צו וואָס האָב איך בעדאַרפט נעמען אַ מאַן אַ גביר? וואָלט דען נישט גלייכער געווען, איך זאָל געוועזן נעמען מיין גלייכען? אַי, איך וואָלט אצינד נישט געוועזן אפשר אין מאַריענבאַד? אַ שענע ריינע כפרה! בסך הכל האָט מיר דאָס מאַריענבאַד, אויב דו ווילסט וויסען, נישט געגעבען גאָרנישט. אדרבה, זינט איך בין דאָ, האָב איך נאָך פערלוירען העכער צוויי פונט. איך האָב געפרעגט דעם דאָקטאָר, וואָס טהוט מען דערצו, זאָגט ער: „מעהר עסען, ווינציגער שפּאַציערען, און דער עיקר — נישט אָפּעסען זיך דאָס האַרץ, נישט האָבען קיין יסורים". אַ חכם אַ דאָקטאָר! דאָס ווייסט מען דאָך אָהן איהם. איך פרעג איהם: אפשר וואָלט פאַר מיר גלייכער געווען, איך זאָל פאָהרען קיין פראַנצענסבאַד? זאָגט ער, אַז ער האָט קעגען דעם גאָרנישט. וויבאַלד אַזוי, פאַר וואָס זאָל איך מיך נישט דורכפאָהרען קיין פראַנצענסבאַד? מע זאָגט, אַז פראַנצענסבאַד איז פון דאַנען אַ גלעכטער. פראַנצענסבאַד איז אַ באָד פון סאַמע פּרויענצימער. און עס קאָסט דאָרט, זאָגט מען, אַלסדינג וואָלוועל, בזיל הזול. בראָני ליפּערמאַן קלויבט זיך שוין לאַנג קיין פראַנצענסבאַד, און לאה׳צי ברויכ־

שטוהל — אויך אהין. און די שערענצים מיט דער פעקעלים וועלען, מסתמא, אויך נאכשלעפען זיך. זיי טהוען מיר נאך. וואוהין איך געה, געהען זיי אויך, און וואס איך טהו־אן, געפעלט זיי. זייערע מאנען, די איטשעמאיערס, זאלען זעהען, ווי זייערע ווייבלעך פיהרען זיך אויף דא אין מאריענבאד, וואלטען זיי זיך מחיה געווען. נאר איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע געשעפטען. איך האב מיינע אייגענע צרות מיט מיינע אייגענע שלעק. איך זאל געוועז וויסען, אז איך וועל האבען אזא קור אין מאריענבאד, וואלט איך אהער נישט געפאהרען פאר קיין געלד. איך וואלט נישט צוגעהערט זיך צו מיין קרובה און וואלט בעסער געפאהרען קיין וויסבאדען אדער קיין אסטענדע. דארט איז האטש פארהאן א ים און מע קאן זיך באדען. און דא וואס? מע ווערד פערברענט פון די היצען און בערעדט פון נאלעווקער ווייבער, און איבער וועמען? איבער דיר מיט דיינע „גוטע פריינד“, וואס דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין א רבי׳ן. נאכדעם ווי דו וועסט האבען דורכגעלייענט זיינע „ליעבע־צעטעלעך“ צו מיר, וועסט דו, האפענטליך, ארויסזעהען, ווער חיים סאראקער איז, און וועסט איהם אויפהערען שרייבען בריוולעך און האלטען איהם פאר א בעל־סוד. און אז דו וועסט מיר וועלען שיקען געלד, איז דא א פאסט. און וואס דו שרייבסט מיר וועגען מיינע פעטערס, זאל דיך גאט היטען זיי געבען שטעלעס, ווארום טאמער מאכט זיך נאכדעם עפים נישט אזוי, וועסט דו האבען וואס מיר אויפצווארפען, אז איך און מיין משפחה צעטראגען דיר די ביינער. געב זיי בעסער צושטייער אויף דער הוצאה, לאזען זיי אוועקפאהרען קיין אמעריקא, וועסט דו וויסען, אז דו ביזט פטור געווארען איין מאל פאר אלע מאל — און איין עק. און איך בעט דיך, זאלסט מיר נישט שיקען מעהר קיין אנווייזונגען צו דיינע „גוטע פריינד“ און „בעלי־סודות“. און, למען השם, געב אכטונג אין שטוב און זאג שבע־רחל׳ען, זי זאל זיך נישט האפען שטעלען אוגערקעס אויפ׳ן ווינטער אצינד אין די היצען, ווען אוגערקעס זענען מיט גאלד גלייך. און שרייב מיר, אויב ס׳איז אין

ווארשא אויך אזוי הייס, ווי דא, וואס מע קאן זיך אפילו נישט אנ־טהון ארויסצוגעהן, ווי עס געהער צו זיין. איך זאל שוין דערלע־בען אוועקצופאהרען פון דאנען געזונדערהייד ערגיץ אין איין אנ־דער קוראָרט. דאס מאריענבאד מיט די נאלעווקער קאוואליערען מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך האבען זיך מיר שוין אזוי צוגעגעסען, גאט זאל מיך נישט שטראפען פאר די רעד. אז איך קאן שוין אויף זיי נישט קוקען.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.28

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער איז מאריענבאד.

זעהר געעהרטע מאדאם!

איך בין נישט גאט׳ס סטראפטשע, איך זאל אכטונג געבען אויף פרעמדע ווייבלעך און אויסזוכען יענעמס פעהלערען. דאך קאן איך מיך נישט איינהאלטען, נאך אייער נעכטיגען קאלטען אויפנעמען מיך, און מוז אייך אויפקלערען, ווער דער פארשוין איז, מיט וועל־כען איך האב אייך נעכטען געטראפען. אפשר ווייסט איהר נישט, ווער ער איז, עס איז מיר אפילו זעהר נישט אנגענעהם צו בערע־דען איין אייגענעם — ער איז מיינער א שוואגער, — נאר ווייל ער איז מיר א שוואגער, דעריבער קען איך איהם אזוי גוט. עס איז איינפאך א שאנדע מיט איהם זיך צו בעגעגענען, און ווער שמועסט נאך שפאציערען אויף דער גאס. א חוץ, וואס ער האט א מיאוסען נאמען נאך פון אדעס, איז ער דערצו נאך א ווילדער בעריהמטער און א מסוכנ׳ענער סקאנדאליסט. איך שרייב אייך די דאזיגע ווער־טער נאר, אום צו בעהיטען אייער עהרע און דעם כבוד פון אייער מאן, וואס איז מיר נאהענט, ווי מיין אייגענער כבוד. איך האב

געטהאָן מיין חוב נאָר אוים פערזענליכע סימפּאַטיע צו אייך. איהר קוממ פון בערלין, קעהרט איהר אודאי דאַרפען געלד? איך און מיין קאַסע זענען תמיד אָנגעברייט פאַר אייך.

א פריינד פון אייער מאַן ח. ס.

.29

מאיר'על מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

מיין ליעבע מאַדאַם קורלענדער!

איך זעה, אז איהר איזבעגנאַיעט מיך, דעריבער מוז איך מיך אָבראַשטשאַיען צו אייך דורך דער פּאָסט. איך פערשטעה נישט, וואָס סטעסניאַיעט איהר זיך אזוי? אויב עס איז אייך נישט לאָווקע צו ווסטרעטשאַיען זיך מיט מיר אינ'ם אידישען רעסטאָראַן, אָדער אין קאַפע „עגערלענדער", קוממ בעסער אין „קאַפע פראַנסע", דאָרט, וואו איהר זענט געווען נאַ דניאַך מיט אייער ראָדסטווענניצע מאַדאַם טשאַפּניק. בעסער וואָלט געווען, איהר זאָלט היינט קומען אַהין אליין. איך האָב אייך צו סאָאָבשטשאַיען אַ פיינע זאַך פון מיין שוואָגער חיים סאָראָקער... קסטאַטי, וואָס פאַר אַ סעקרעט האָט ער דאָס מיט אייך היינט גערעדט ביי'ם ברונען? ניעאָוזשעלי וועט איהר דאָפּוסקאַיען, אז אזא ראָסטאָוושטשיק, ווי מיין שוואָגער, זאָל נאָך אייך אוחאַזשעווען? פון וואָס וועט ער מיט אייך רעדען? פון דער „אָקע", וואָס ער שפּיעלט דאָ גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט? אָדער פון די וועכסעלעך מיט די געשעפטלעך אויף די נאַלעווקים?... איך אָזשידאַיע אייך צווישען פיער און פינף.

דאָ פריאַטנאַוואָ סווידאַניאַ.

מ. מ.

.30

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

גערהרטע מאדאם!

איך פערשטעה נישט, וואס האט איהר געדארפט שיקען צו מיר א שליח? אז איהר בעדארפט געלד, האט איהר דאך געקאנט זאגען מיר אליין נעכטען אין רעסטאראן. איך האב אייך געזאגט, נאך באלד ווי איהר זענט אנגעקומען קיין מאריענבאד, אז מיין קאסע איז פאר אייך אפען שטענדיג און צו יעדער צייט. נאר אויב ס'איז אייך נישט איינגענעמען קומען צו מיר, קאן איך קומען צו אייך. איך וועל פון אייערטוועגען מיין טרחה נישט זשאלעווען. ערשטענס, צוליעב אייער מאן, און צווייטענס, טאקי צוליעב אייך אליין... איך וואלט אייך געשיקט טאקי באלד דורך אייער שליח. איז, ערשטענס, דארף איך זיין אין באנק וועכסלען רוסישע קערבלעך. און, צווייטענס, ווילט זיך מיר אייך געבען אין האנד אריין, איך וויל אייך דיענען מיט וואס נאר מעגליך... וואס קומט מיר דערפאר?... פונקט עלף אזייגער וועל איך זיין ביי'ם ברונען, און אז נישט, איז האלב צוועלף אין „מיראמאנט“. בעסער וואלט געווען אין „מיראמאנט“. דארט וואלטען מיר געקאנט רעדען אונטער פיער אויגען. איך האב אייך איבערצוגעבען וועגען אייער מאן זעהר א אינטערעסאנטע זאך... און איך וויל אייך פארלעגען איין אנדער סטאנציע, טאקי פון אייער טובה וועגען... מיר געפעלט נישט אייער סטאנציע. איך זאל האבען די ברכות, וואס אין מיין האטעל וועט אייך זיין בעסער און קאסטען ביליגער, און פרייליכער אויך. מיר זענען דא א קאמפאניע פון אייגענע מענשען. מיר פערברענגען די צייט זעהר געמיטליך, און אז ס'איז נישטא וואס

צו טהון, מאַכען מיר אַ קערטעל. צום מיינסטען, איין „אָקע“. אייער מאַן האָט דאָס אויך נישט פיינט. נו, און איהר? אַלזאָ, פון עלף ביז האַלב צוועלף.

מיט פריינדליכען גרוס

חיים ס.

.31

מאיר׳על מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

קאַק וואַס נע סטידנאָ? איך בין אָפּגעזעסען צוויי שעה אין „קאַפּע פראַנסע“ און אַרויסגעקוקט אויף אייך, טאָמער קומט איהר. צום סוף — נאַפּראַסנאָ! ווי איז מען דאָס אַזוי זשעסטאָקע? איהר האָט פערגעסען, אַז נאָך דער וסטרעטשאַ, וואָס איך האָב אייך וסטרעטשאַיעט אויף׳ן וואָקזאַל, האָט איהר מיר אַליין געזאָגט, אַז איהר ווייסט נישט, מיט וואָס איהר קאָנט מיר אָטבלאַגאָדאַרען? איצט, אַז איך בעט פון אייך אַזאַ פּוסטיאַק, אָטקאַזעוועט איהר מיר! איך געב אייך טשעסטנאָיע סלאָוואָ, אַז איך וועל אייך זעהן געהן מיט מיין שוואָגער סאַראָקער, וועל איך זיך מאַכען, אַז איך זעה נישט. חאָטש ס׳איז מיר זעהר באָלנע. ער איז דאָך מיינער אַ בליזקי ראָדסטווענניק. נאָר איהר וואָלט וויסען דאָס, וואָס איך וויים — וואָלט איהר זיך מיט איהם מעהר נישט וסטרעטשאַיעט און אפילו נישט געענטפערט אויף זיין פּאָקלאָן. איהר מיינט, איך רעד אויף איהם מחמת רעוונאָסט? אוווערזאַיו וואָס, אַז ניין. נאָר איסקליוטשיטעלנאָ, ווייל איך האָב ביי זיך אין האַנד דאָקאַזאַטעלסטוועס, אַז ער האָט אייך אָביזשאַיעט און אָקליעוועטאַיעט, אייך און אייער מאַן, ביז דער לעצטער סטעפּעני... איך זאַטיעוואַיע נאָך שבת׳דיגע וואָך אַ פּראָגולקע קיין עגער. דאָרט

איז פאַרהאַן וואָס צו זעהען. אויב איהר וועט זיך פּריסאַיעדיניאיען צו אונזער אָבשטשעסטווע, וועל איך אייך איבערגעבען די דאָקאַזאַ־טעלסטוועס, וואָס איך זאָג אייך. אַ פּאָקאַ, פערבלייב איך אייער בעסטער פריינד.

מ. ד. מ.

.32

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

איין אומגליק מיט די נאַלעווקער ווייבלעך. אין דער היים זעהט מען זיי מעהר נישט אַז שבת בייטאָג אין זאַכסישען גאָרטען. און קומען זיי אַהער קיין אויסלאַנד, ווייסען זיי אַליין נישט, וואוהין זיי זאָלען זיך וואַרפען. איך זאָג אייך נישט קיין מוסר און האַלט אייך נישט פיר. עס וואונדערט מיך נאָר, פאַר וואָס, אַז איך האָב אייך געבעטען זיין אין „מיראַמאַנט", — איך האָב אייך געוואָלט זאָגען אַ נויטיגע זאַך — זענט איהר נישט געקומען, און מיט דער קאָמפּאַניע זשוליקעס קיין ענגער זענט איהר יאָ געפאָהרען. מסתמא איז אייך מיט זיי מעהר אנגענעהם די צייט צו פערברענגען — זאָל אייך גאָט העלפען... אפשר בעדאַרפט איהר נאָך געלד? היינט פאַרנאַכט האָף איך אייך צו בעגעגענען אויף דער פּראָמענאַדע.

אייער בעסטער פריינד חיים סאַראַקער.

.33

מאיר'על מאַריאַממשיק פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

טייערע בעלצי!

איזווינימיע, וואָס איך פּאַזוואָלי מיר אַזאַ פאַמיליאַרנאָסט, האָ־טיאַ מיר זענען נאָך נישט אַזוי בליזקע. ביי מיר איז אַזאַ פּרי־

וויטשקע: דעם, וואָס איך אוואַזשאַיע, מוז איך אָנרופען ביי'ם נאָמען, ובפרט אייך, וואָס איהר האָט מיך אַזוי אָטשאַראָוועט פון דער ערשטער ווסטרעטשע! זאָגט מיר, דושינקע, ניעאָוזשעלי איז דאָס אמת, וואָס אייער ראָדסטווענניצע טשאַפּניק האָט מיר דערצעהלט אויף אייך, אַז איהר בענטשט בורטאָ־בי ליכט אַלע פרייטאָג אויף דער נאַכט? אויף דער מאַדאַם שערענצים און אויף דער מאַדאַם פּעקעלים וואָלט איך עס געגלויבט, וואָרום זיי זענען זעהר נישט אָבראַזאָוואַנע און טאַקי גלופּאָוואַטע אויך. האָטיאַ איך ווייס אַ פאַקט, און נישט איין פאַקט, נאָר עטליכע פאַקטען, אַז די שערענצים מיט דער פּעקעלים זענען אויך נישט אַזוי רעליגיאָזנע, ווי זיי זענען אין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקים. דאָרט פאַר די אַי־טשע־מייערס פּאַסט זיי בענטשען ליכט פרייטאָג פאַר נאַכט. און דאָ וועל איך אייך ווייזען אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז איך וועל זיך מיט זיי קאַטאַיען אום שבת אויף אַ לאָדקע — אַנישט, זאָל מיין נאָמען נישט הייסען מאַרק דאַווידאָוויטש! זאָגט מיר, דושינקע, אָטקראָווענע: נאָך די בריעף, וואָס איך האָב בעוויזען, האָט איהר אייך שוין אובעזשדאַיעט, ווער מיין שוואָגער איז? עס איז זעהר פּריסקאָרבנע, וואָס איך מוז מיך פערעפּיסעווען מיט אייך דורך צעטעלעך, נאָר וואָס זאָל מע טהון, אַז מע לאָזט אונז נישט נאָ־יעדיניע אַפילו אויף איין סעקונדע! ווי געפעלט אייך מיין באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאַיעט אויף די יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער? שרייבט מיר אַ פּאָר ווערטער חאָטש נאָ פּאַמיאַט. ניעאָוזשעלי האָט איהר מורא, אָדער איהר דאָוועריאַיעט מיר נישט איצט אויך, פּאָסלע טאַוואָ, וואָס איך האָב אייך געגעבען אַזעלכע דאָקאַזאַ־טעלסטוועם?

אייער מ אַ ר ק.

.34

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

איהר פארערט פון מיר דורכאוים, אז איך זאל אייך זאגען דאס ווארט, זאג איך עס אייך: עס איז מיר אנגענעהם מיט אייך זיך צו בעגעגענען א סך מעהר, ווי מיט אלע אונזערע נאלעווקער ווייב־לעך צוזאמען גענומען. זענט איהר שוין צופריעדען? צי איהר ווילט, איך זאל אייך נאך זאגען דאס, וואס איך האב אייך שוין כמעט ווי געזאגט און אויפ'ן איבעריגען האט איהר אייך אליין געשטויסען?... אצינד פערשטעה איך שוין, וואס אייער מאן ציטערט אזוי איבער אייך. אז מע האט אזא שאץ, קאן מען רוהיג נישט שלאפען... איהר ווייסט, אז איך בין נישט קיין מענש פון קאמ־פלימענטען. נאר פון דעם אמת קאן מען נישט אוועקגעהן. צו אייער פנים ווען איהר האט נאך א ביסעל א ווייכער הארץ, נעמט איהר דאך איין די גאנצע וועלט... ווען זעהען מיר אונז? וויפיעל דארפט איהר נאך האבען געלד? איך וועל אייך אפווארטען אין אידישען רעסטאראן ביי'ם טישעל, וואו איך זיץ תמיד.

אייער חיים.

.35

מאיר'על מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

דושינקע! ליובעניו!

ספאסיבא, וואס איהר האט אזוי ריעזקא אפגעהאקט די פליג־לען מיין שוואגער חיים. ער וועט שוין וויסען דאס אנדערע מאל, ווי אזוי צו פרעסליעדעווען אייך. וואס זאגט איהר אויף דעם אומ־

גליק? קארג אוהאזשארען ביי איך, האט דער רוח אנגעטראגען א דאנטיסט פון קעשעניעוו. איך פערשטעה נישט, ווי אזוי מע פרעזיראיעט נישט אזא ניטשטאזשעסטווע! מע פרעדלאגאיעט איהם איינע פון די דריי יאמאיטשיכע'ס טעכטער — טודא יעמו אי דאראגא! וואס האט ער צו אוהאזשעווען נאך אונזערע ווארשע־ווער ווייבלעך? מע האט מיר פערעראיעט, אז ער איז שטארק וואזמושטשאן פון מיין באסני, וואס אלע טראגען זיך איצט מיט איהר ארום. ער געהט ארום איבער מאריענבאד און ראספראסטרא־ניאעט לאזשנע סלוכען, אז די באסני איז נישט מיינע, און וויל מיך ארויסרופען פון דעסטוועגען אויף א דועל. אט א טשודאק! ממה־נפשך, איז זי נישט מיינע, פרימטשאם איז דא א דועל? וואַ־אבשטשע, עס ווילט זיך מיר נישט מאראיען, ווייטער וואלט איך אויף איהם אליין סאטשיניאיעט א באסני, וואלט זי דאסטיגאיען פון דאנען ביז קעשעניעוו. ביי מיר סאטשיניאיען א באסני איז גרינגער, ווי אויסרויכערען א פאפיראס. אז איך בין געוועזען נאך אין אדעס, פלעג איך סאטשיניאיען אלע טאג ניע מעניעיע פון צוויי טוץ באסנים. און נישט נאר באסנים אליין, — איך פלעג שרייבען פעליעטאנען, ראמאנען, קאמעדיעס. „קאמעדיע בראקא" האט איהר געזעהן אמאל? איז דאס מיין סאטשיניעניע. פארהאן ביי יושקע־וויטש'ען אויך א „קאמעדיע בראקא", טויג זי אויף טישטשע חלשות! וואאבשטשע, איך וויל זיך פאר אייך נישט ריסעווען, נאר איהר קאנט מיך נאך גאר ווינציג. איך נאדעיע זיך, אז איהר וועט מיך אוזנאיען נעהענטער, וועט איהר איזמעניאיען אינגאנצען אייער וווגליאד מיט אייערע אטנאשעניעם צו מיר.

אייער מארק.

.36

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און דאָס שענע פּעקעל מיט די זיסע ליעבע־צעטעלעך פוןביידע שוואָגערס האָב איך דורכגעלייענט. מה נאמר ומה נדבר — וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה? ס'איז עק וועלט! וויבאַלד, אַז בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער, קאָנען היינטיגע ביטערע צייטען אין זינען האָבען אַזעלכע פּוסטע זאַכען, נאָכלויפען נאָך פרעמדע ווייבלעך, — איז מען טאַקי, ווי דו זאָגסט, נישט זיכער מיט'ן לעבען. גוואַלד, וועה געשריגען! ווער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אויסגעטראַכט אָט דאָס אויסלאַנד? וואָלט נישט גלייכער געווען, עס זאָל געווען איינגעזונקען ווערען, אַזוי ווי קורח, אָדער פערברענט ווערען, ווי סדום, נאָך איידער איך האָב גאָר געהערט דעם נאָמען אויסלאַנד אפילו? איך זעה אַרוים, בעלצי היקרה, אַז דאָס מאַריענבאַד האָט זיך אויף מיר גענומען נישט אויף קאַטאָוועסען און וויל מאַכען פון מיר א תל. איך זאָל נישט שטעהן איצט אין רעכטען בויען, — מע האָלט שוין ביי'ם דעקען — וואָלט איך נישט געקוקט אויף קיין זאַך, איך וואָלט מפקיר געווען אַלסדינג, לאָז דאָס געהן אין דער ערד אריין, און וואָלט מיך דורכגעפאָהרען צו דיר קיין מאַריענבאַד, זעהען, וואָס איז דאָרטען פאַר איין אומגליק אויף מיר, וואָס וואו ערגיץ א שלאַק, וואו ערגיץ א צרה — דיך אויסמיידען קאָן עס נישט. וואָס איז עפּיס געפאַלען דער גורל אויף דיר? פאַר וואָס טרעפען זיך מיט מיר נישט אַזעלכע נסים? פאַר וואָס שרייבט מען נישט צו מיר אַזעלכע חניפה־בריוועלעך, ווי צו דיר? און פאַר וואָס האָסט דו איהם באַלד נישט אָפּגעענטפערט אויפ'ן אָרט, איך

מיין טאַקי אַט דעם גראָבען פּעמפּיק, חיים סאָראָקער? וואָס האָסט דו בעדאַרפט וואַרטען ביז דער בעסאַראַביער היהנערפרעסער וועט מיר שרייבען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל? און וואָס איז דאָס גלאַט פאַר אַ השגה ביי אייך דאָרטען געבען צו לייזען דער פּאָסט, שרייבען בריוולעך, אַז מע זיצט אין איין שטאָדט? ממה־נפשך, זעהסט דו איהם אין גאַס, קאָנסט דו דאָך איהם אָפּשטעלען און אַ זאָג טהון: „רב חיים! אָדער פאַניע סאָראָקער! זאָגט, וואָס ווילט איהר? איהר לערענט זיך שרייבען בריוולעך אויף דער עלטער, אָדער איהר האָט נישט וואָס צו טהון? איז דאָ איין עצה — מע שלאָגט זיך קאָפּ אָן וואַנט“... מאָהל דיר, בעלצי היקרה, די דאָזיגע חניפה־בריוועלעך וועלען איהם אויספּאַלען באַ־קאָם. חאָטש ער זאָגט, אַז די קורלענדער זענען נישט דערזאַלצען און חאָטש דו שרייבסט מיר, אַז איך בין אויסגעוועבט, וועל איך דיר ווייזען, אַז די בעסאַראַביער פערמאָגען נישט אין קאָפּ, וואָס אַ קורלענדער האָט אין דער פּיאַטע. איך בין געפאַלען אויף איין אויבער־הסברה און אָפּגעאַרבייט אַ שטיקעל מלאכה, זאָג איך דיר, אַז ס'איז ווערטה אַ דרייערעל. די גאַנצע נאַלעווקים מיט גאַנץ וואַרשאַ וועלען לעקען די פינגער! מילא, אַט דעם שאַלטיק מאַ־ריאַמטשיק'ס בריוולעך — די האָב איך גלייך אָוועקגעטראָגען צו זיין חנצי'ן — לאָז זי זיך קוויקען. האָט זי גע'חלש'ט דריי מאָל. מע האָט זי קוים אָפּגעמינטערט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר... און מיט חיים סאָראָקער'ס בריוולעך האָב איך אָפּגעטהאָן אַזאַ מין שפּיצעל. אָט וועסט דו הערען אַ שענס: אַזוי ווי אויף זיינע בריוו־לעך צו דיר איז נישט דערמאַנט נישט דיין נאָמען, נישט מיין נאָמען, און אָרט איז אויף זיי פאַרהאַן געענוג, בין איך געגאַנגען און האָב אויסגעשטעלט די ערשטע צוויי בריוולעך אויף די נעמען פון בראָני לויפערמאַן און לאַה'צי ברויכשטוהל, און די אַנדערע צוויי אויף דער שערענצים מיט דער פּעקעלים, און איבערגעגעבען די בריוולעך צו זייערע מאַנען, איטליכען בעזונדער זיינס, און לאָזען זיי זיך קראַצען. וואָרום וואו שטעהט עס, אַז נאָר איך

בעדאַרף האָבען צרות? לאָזען זיי אויך נישט שלאָפען קיין נעכט, אַזוי ווי איך. לאָזען זיי אויך אָפּקומען חבוט־הקבר, אַזוי ווי איך, און פּיהלען דעם טעם גיהנם, וואָס הייסט מאַריענבאַד... און פאַר דעם סאַראַקער פּעמפּיק וועט דאָס זיין אָפּגעגעבען ברויט, עין תחת עין — אַ פּאַטש פאַר אַ פּאַטש, אָדער, ווי זאָגט אַ גוי אַ שפּריכ־וואָרט: „כטאָ יאַמע קאָפּאַיע, טאָ סאַם אופּאַדאַיע"... ווי געפעלט דאָס דיר? איאָ, איין איינפּאַל? און דוקא אַ קורלענדער!

אצינד, בעלצי היקרה, וועלען מיר אָוועקלעגען די דאָזיגע כלבים מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך און מיר וועלען אביסעל שמועסען פון דיר, פון דיין קור און פון דיינע נייע בעקאַנטע אין מאַריענבאַד. טאָ־מער איז ווינציג חיים סאַראַקער מיט מאיר'על שאַרלאַטאַן, האָט זיך פּרילענטשיט צו דיר אַ נייער שלים־מזל. איך מיין טאַקי ווידער אַ מאָל דעם קעשעניעווער דאַנטיסט. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז ס'איז בלאָטע שבבלאָטע. ער וועט דיר נישט אָפּ־בייסען, ווי דו זאָגסט. ער וועט האָבען פון דיר דאָס אייגענע, וואָס חיים סאַראַקער און וואָס מאיר'על שאַרלאַטאַן האָבען פון דיר געהאַט. דאָס הייסט, ער וועט דיר מסתמא אַריינשרייבען אַ פּאָר ליעבע־בריוועלעך מיט חניפה־צעטעלעך — און דערמיט וועט זיך אויסלאָזען. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, צו וואָס דאַרף איך דאָס? צו וואָס נוצט עס מיר, אַז גאַנץ מאַריענבאַד און גאַנץ וואַרשאָ זאָלען וויסען, אַז ס'איז דאָ אין קעשעניעוו אַ דאַנטיסט, וואָס רייסט זיך מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק פאַר די נעז איבער שלמה קורלענדער'ס ווייבעל? קיין סודות, זאָג איך דיר, איז נישטאָ. זאָלסט וויסען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז אַלסדינג, וואָס מע רעדט אין מאַריענבאַד, הערט מען אין וואַרשאָ. און לאָז עמיצער געבען ביי אייך אין מאַריענבאַד אַ ניס, וועט מען איהם פון די נאַלעווקיס ענטפערען: „צו געזונד". די וועלט זאָגט אַ שפּריכ־וואָרט: „וואָס דער מענש זוכט — דאָס געפינט ער, און וואָס פאַר אַ גוט־שבת — אַזאַ גוט־יאָהר"... פאָהרט מען אין אויסלאַנד זיך קורירען, דאַרף מען אין זינען האָבען די קור. דיר געפעלט נישט,

זאגסט דו, מאריענבאד און ווילסט משנה מקום זיין? — הערסט דו, מיר איז דאס מאריענבאד פון אנהויב־אן נישט געפעלען, און איך וואלט זעהר צופריעדען געווען, ווען דו פאהרסט אריבער אויף איין אנדער קור־ארט. נאר וואס דען? איך פערשטעה דיך נישט, בעלצי היקרה. דו אליין שרייבסט מיר, אז פון מאריענבאד קיין פראנצענסבאד איז א שפרונג, נעמט מען און מע שפרינגט אריבער. צו וואס בעדארף מען קלאגען און וויינען? איך שיק דיר דא געלד און איך בעט דיך: טהו מיר נישט אן קיין בזיונות, און פאהר אריבער באלד קיין פראנצענסבאד, נאר אהן בעגלייטערס, אהן שטי־גוטערעס און אהן אונטערפיהרערס... איך וועל דיר געבען איין עצה, וואס דו זאלסט טהון: הויב דיך אויף גאנץ פריה, ווען גאט אליין שלאפט נאך, זעץ דיך אויף און פאהר אריבער, און נעם דיך צו דער קור צוריק פונ'ם אלף־בית, און פערגעס, אז ס'איז פארהאן א מאריענבאד אויף דער וועלט מיט קאוואליערען, אדעסיטען, דאנ־טיסטען און אך אזעלכע שארלאטאנעס. טהו מיר צוליעב חאטש איין מאל, ווערסט דו אליין זעהען, אז איך בין דיר מעהר גוטער פריינד פון זיי אלע. איך זאג עס דיר נישט, חלילה, ווייל איך טראכט־איבער אויף דיר, אדער ווייל איך האב עפים צו זיי, וואר־רום וואס האבען זיי מיר געטהאן און וואס אהרט עס מיך, אז זיי דרעהען זיך דארט ארום דיר? לאזען זיי זיך דרעהען ארום דעם מלאך־המות. נישטמעהר, איך וויל דיך פערהיטען פון אידישע מייל־לער. איך וויל נישט, אז יאמאיטשיכע זאל האבען וואס צו רעדען, און מאיר'על שארלאטאן זאל האבען וואס צו פאטשקען מיט דער פען, און אפילו אזא בעסאראביער מאמעלינגע, ווי חיים סאראקער, זאל זיך נישט דערוועגען מעהר שרייבען ליעבע־צעטעלעך צו פרעמ־דע ווייבער... אויף איהם וואלט איך מיך נעריכט גיכער א פגירה, איידער אזא זאך. היינט געה טרעף, ווער ס'איז א גוטער פריינד און ווער ס'איז א שונא. בערעל טשאפניק איז דאך עפים גאר א גאלד אקעגען איהם. און איך בין געווען אזא שוטה און בין נעגאנגען און האב זיך איהם פערטרויעט און אנגערעדט אויף

טשאַפּניק׳ען וואָס אין דער קאָרט, איז ער נישט פויל געווען אויף דער פּען און האָט, אַפּנים, אַלסדינג בעוויזען דער טשאַפּניטשקע — איצט איז אויף מיר אַ פייער, זאָל גאָט היטען! בערעל טשאַפּניק איז געקומען צו מיר צו לויפען מיט אַ צעיושעטען קאָפּ און האָט אויסגעמאַנטאַטשעט ביי מיר אַ גמילות־חסד אויף צו פערפאָלען. מאָהל דיר, דער סאָראָקער חזיר האָט זיך פון מיר אויך נישט גענאַרט. איך האָב איהם אַריינגעהאַקט אַ בריעף די טעג און אָנגעריבען אַ מאָרדע, אַז ער וועט שוין פערזאָגען קינדס־קינדער! און האָב קיין מורא נישט — וועגען זיינע בריוולעך צו דיר האָב איך איהם אַפּילו נישט מזכיר געווען. און איך בעט דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט מיר שרייבען, וויפיעל האָסט דו אָנגענומען ביי איהם דורך דער צייט אויף מיין חשבון, און צי האָסט דו איהם גע׳חתמ׳עט קוויטלעך, צי ער האָט דיר געגעבען נאָר אַזוי, אויפ׳ן וואָרט? עס וואָלט געווען אַ מצוה גדולה אָנצולערנען אַזאַ כלב שבכלבים, ער זאָל נישט בילען. און פאָלג מיך, בעלצי היקרה, פאָהר אַוועק פון דעם פערשאָלטענעם מאַריענבאַד, פערשאָלטען זאָל דאָס ווערען. נאָר פאָהר נישט מיט קיינעם, פאָהר אַליין, און שרייב מיר, וויפיעל רעכענסט דו נאָך צו פערברענגען אין אויסלאַנד און ווען רעכענסט דו צו קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונדערהייד? און וואוהין רעכענסט דו צו פאָהרען? — דו שרייבסט מיר, אַז קיין פראַנצענסבאַד, און ווערליג איך האָב געהערט (נישטאָ קיין פערבאָרגענע זאַך אויף דער וועלט), קלויבסט דו דיך גאָר קיין אָסטענדע! שרייב מיר, וואו ליגט עס ערגיץ, דאָס אָסטענדע? און שרייב מיר, מיט וועמען פאָהרסט דו קיין אָסטענדע? אוודאי מיט אַ בעקאַנטער מאַדאַם? און זיי מיר געזונד, און גאָט זאָל מיר העלפען, איך זאָל שוין דערלעבען דיך זעהען געזונדערהייד צוריק פון דער קור, בין איך מנדר דיינע ביידע פעטערס צושטייער אויף הוצאות, זיי זאָלען אַריבערפאָהרען אין אַמעריקאַ, וואָרום עס איז נישט אויסצושטעהן פון זיי, מע רייסט פון אַלע זייטען. די היצען זענען גרויס, און דער יקרות איז נאָך גרעסער, און קבצנים זענען

דאָ אזוי פּיעל, אז ס'איז גאָרנישט אויסצובעהאַלטען זיך פון זיי...
שרייב מיר באַלד אַ קבלה אויפ'ן געלד און, למען השם, ווינציגער
געשפּאַציערט און מעהר געקורירט, וואָרום דיין געזונד — דאָס איז
ביי מיר דער עיקר.

בעלך שלמה קורלענדער.

.37

הערש לויפערמאַן פון די נאַלעווקיס אין װאַרשאַ צו חיים סאַראַקער אין
מאַריענבאַד.

להנגיד המפורסם מוהר"ר חיים סאַראָקער נ"י.

עס וועט אַך אַודאַי זאָן אַ חידוש נפלא, ווי קים עך פּליצים
צינאַך מיט אַ בריעף, אַז אינז האָבען מיר קיינמאָל נישט געהאָט
קיין שום געשעפטען צווישען זעך, און אויב איהר ווילט, זענען מיר
אפילו גאָרנישט אַזוי נאָהינט בעקענט, אויסערדעם וואָס אינז דאַוור־
נען מיר ימים נוראים אין איין שטיבעל. נאָר אויב ס'איז אַך אַ
ווינדער, איז מיר אַ סך מעהר ווינדערליך, ווי קימט אַ איד, אַ בעל־
הבית, אַ סאָלידער סוחר און אַ טאַטע פין קינדער, זעך ערלויבען
אזוי צי האַנדלען מיט יענעמס וואַב, איהר שראַבען ליבעצעטעלאַך
נאָר און אַפּירלעגען געלד? וועך דאַרף אַך מיט אייער געלד? נישט
שוין זשע ווייסט איהר נישט, אַז ערשטענס בין עך אפשר אזוי ראַך
אין מזומן געלה, ווי איהר? און אויב איהר ווילט, בין עך, האָט
קאָן פּאַראיבעל נישט, אפשר נאָך ראַכער פין אַך. וואָרום אַז אינז
זאָלען מיר זעך וועלען גיט אויסרעכענען, ליגט איהר צעשטעקט
מיט אייער פערמעגען בא לאַטען און ווער ווייסט, וואָס קאָן זאָן
אין אַ יאָהר אַרים, חלילה, בא אַ קריזיס? עך בין מיט גאָט'ס הילף
אַ מזומנ'ער עושר, וואָרום די גאַנצע וועלט ווייסט, אַז עך האָב

גאָט זיי דאַנק אויסגענומען אין דער וואַרשעווער לאָטעריע מזומנ'ע קערבלעך, אין עך קאָן מיר, ברוך השם, ערלויבען אויסהאַלטען מאַן וואָס נישט נאָר אין מאַריענבאַד, נאָר אפילו אין פאַריז. אין צוויי־טענס, איז מאַן וואָס, חלילה, נישט גלאַך צו אַנדערע וואַבער, ווי, למשל, די מאַדאַם טשאַפּניק, אָדער ווי קורלענדער'ס וואַבעלע, וואָס אייער שוואָגער, דער אָדעסער פּאַצעטעל מאַריאַמטשיק, מאַכט דאָר־טען מיט איהר, ווי עס לאָזט זיך הערען, שענע משא־ומתנ'ס... איהר ערלויבט אַך צו שראַבען צו מאַן וואָס, האָט מיר קאָן פּאַר־איבעל נישט, אַזעלכע נאַרישקייטען אין אַזעלכע נידערטרעכטיגע אָנציהערענישען, וואָס אַ לאַטישען מענשען ווען עס קיינמאָל נאָר אויף די געדאַנקען נישט קימען. דערביי זענט איהר זעך פאַר איהר מודה, אַז איהר זענט נישט גאָטס סטראַפּטשע, אין דאָך האַלט איהר זי פיר, למאי זי בעגענענט זיך מיט אַזעלכע נישט ווירדינגע פאַרשווינדלאַך, ווי אייער שוואָגערעל. אין נאָך דעם אַלעם פער־גינט איהר אַך צו זאָגען מאַן וואָס, אַז איהר אין אייער קאַסע זענט אָנגעבערייט !... דאָס איז שוין פון אייער זאַט, האָט מיר קאָן פּאַר־איבעל נישט, אַזאַ שוויינעריי, וואָס דאָ אויפ'ן אָרט קריגט מען פאַר אַזאַ זאַך געבראָכען די באַינער... אין איהר האָט נאָך אַזעלכע פער־שטאָכענע אויגען בעריהמען זעך פאַר מאַן וואָס, אַז מיר זענען מיט אַך נאָהינטע שמעלקעס אין איהר האָט אַ העזה זעך אינטער־צישרייבען „אייער מאָנס פראַנד“. כ'בייט אַך, זאָלט איהר מיר געזינד זאָן, פון ווען אָן זענט איהר עס מאַנער אַ פראַנד געוואָרען ? ווי זענט איהר געוועזען אין יענע צאַטען, ווען עך בין, נישט פאַר איצט געדאַכט, געלעגען אין דער ערד און געבאַקען באַיגעל ? מיר שאַנט, אַז עך האָב געהאַט אַ זכיה, אַז איהר האָט מיר געענטפערט אויף מאַן גיט־שבת מיט מאַן גיט יום־טוב. און עך בייט אַך, ווער בעדאַרף עס אַזוי נויטיג אייער גיט־פראַנדשאַפט ? קאָן קרעדיט האָב עך בא אַך קאַנמאָל נישט געהאַט אין נישט געזיכט, אין איצט, מיט דער הילף פון קודשא־בריך־הוא, דאַרף עך אייער קרעדיט אודאי נישט. ווייסט איהר, וואָס עך וועל אַך זאָגען ? אַזעלכע

בריוולעך, ווי איהר שראַבט, זענען, האָט מיר קאַן פּאַראיבעל נישט, אָנגעמאָסטען נאָר פאַר אַזעלכע פאַנע בריה׳ס. ווי די מאַדאַם טשאַפּניק אין נאָך אַזעלכע הפקר־וואַבלאַך, אָבער נישט פאַר אָנ־שטענדיגע פרויען פון אָנשטענדיגע לאַט.

דאָס איז אַלעס, וואָס עך האָב געפינען פאַר נויטיג אַך צי זאָגען אויף דער הייסער שעה. דאָס איבעריגע וועל עך אַך אויס־לומר׳ען, אם ירצה השם, אַז איהר וועט קימען געזינטערהייד אהאַים אין אינז וועלען מיר זעך זעהן פנים אל פנים. דערוואַל זאָט׳ס מיר אין האָט׳ס מיר.

ממני צבי הירש לויפערמאַן.

.38

הירש לויפערמאַן פון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בראָני לויפערמאַן אין מאַריענבאַד.

בראָנישי!

וואָס איז די מעשה, וואָס די שראַבסט מיר די גאַנצע צאַט, עך זאָל דיר שיקען געלד און געלד, און אַז די האָסט דאָרט אין מאַריענבאַד בעקימען, קיין בייז אויג, אַזאַ קרעדיט — פין דעם שראַבסט די מיר גאָרנישט. אַ גליק, וואָס עך האָב בעקימען זאַן בריוועלע צי דיר, אַנישט וואָלט עך גאָרנישט געוויסט, ווי אַזוי די פערברענגסט דאָרט די צאַט, אין וואָס פאַר אַ גיטע פראַנד די האָסט דאָרט געפינען, וואָס זיי אַליין אין זייער קאַסע זענען אָנגע־ברייט פאַר דיר! מילא, אַז ער איז דיר אַ גיטער פראַנד — דאָס זעהט מען פין זאַן בריוועלע צי דיר. אָבער פין ווען אָן בין עך געוואָרען זאַנער אַ גיטער פראַנד, וואָס ער וויל פערהיטען מאַן

כבוד? פאַר וואָס האָב עך נישט געהערט פֿין זאַן גיטפּראַנדשאַפֿט דעמאָלט, ווען עך בין, נישט פֿאַר איצט געזאָגט, אויסגעריסען גע־וואָרען אין אָרימגעלאָפּען איבער וואַרשאַ מיט איין אַרויסגעשטעל־טער צינג זיכען אַ דראַערעל? איצט זענען זיי שוין אַלע גע־וואָרען מאַנע גיטע פֿראַנד. פֿין בערעל טשאַפּניק שמועסט מען נישט. דער איז באַלד נאָכ'ן געווינס געקימען צי לויפֿען מיט אַ גדולה אין אויפֿגעדעקט מיר אַ סוד, אַז ער האָט מעך תמיד געהאַל־טען פֿאַר אַ פֿעהיגען מענשען, אין אויסגעלאָזט האָט זעך עס מיט אַ גמילות־חסד'על. נאָר אַפֿילו אַזאַ איד, ווי רב וועלוועל יאַמאַי־קער מיט'ן שענעם באָרד, טראָגט מיר האַנט דעם „גיט־מאָרגען" אַקעגען. עך בין מיט אַ מאָל אויסגעוואַכסען, געוואָרען אַ גאַנצער יש, אַ העלד אין מיטען דרינען! דאַכט זעך, דער אייגענער הערש לוי־פֿערמאַן וואָס פֿריהער, אין דאָך נישט דער. אַפֿילו די צאַטינגען האָבען געהאַט צי טהין די ערשטע צאַט מיט'ן נייעם גביר פֿין די נאַלעווקים. נאָר לאָמיר דאָס אָוועקלעגען אויף אַ זאַט. זאָג מיר, בראָנישי, ווי דערלאָזט די עס גאָר, מע זאָל צי דיר שראַבען אַזעלכע בריוועלאַך? למאַי האָסט די אַליין נישט אָפּגעשיקט צי מיר זאַן בריוועלע? אין וואָס האָסט די איהם אָפּגעענטפֿערט אויף זאַן ברי־וועלע? אין שראַב מיר, אויב ס'איז אמת, אַז די קענסט זיך דאַר־טען מיט זאַן שוואָגער דעם שאַרלאַטאַן? אין אויב ס'איז אמת, אַז די געהסט מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אין ווי קימט עס, וואָס פֿאַרליג ער שראַבט, האָסט די איהם געגעבען אַ קאַלטען אויפֿנאַהם, לסוף לעגט ער דיר פֿאָר, אַזוי ווי די פֿאָהרסט פֿין בער־לין, קעהרסט די דאַרפֿען געלד, על־כּן, שרייבט ער דיר, אַז ער אין זאַן קאַסע זענען תמיד אָנגעברייט פֿאַר דיר! ? אַזאַ חוצפּה איז נאָך נישט געהערט געוואָרען אין דער וועלט. אויסערדעם, וואָס עך שראַב צי איהם אַליין אַ רעכט בריוועל, וואָס עס וועט איהם פֿינסטער ווערען אין די אויגען, וועל עך נאָך זאַן מיט זאַן ברי־וועלע צי דיר באַ זאַן וואַב — לאָז זי זעהן אין לאָז זי אויך וויסען, ווי אַזוי איהר מאַן האַלט די „קור" אין מאַריענבאַד!

עך בייט דעך, בראָנישי, זאָלסט מיר באלד שראבען וועגען איהם וואָס אין ווען, וואָרים עך וועל אזא זאך נישט פערשוואַגען! אין פין דאן געזינד זאָלסט די מיר שראבען אין פין אלסדינג זאָלסט די מיר שראבען.

פין מיר דיין געטרייער מאַן ה ע ר ש ל ו י פ ע ר מ א ן.

30.

קלמן ברויכשטוהל פון די נאַלעווקיס איז ווארשא צו חיים סאראקער אין מאריענבאד.

לכבוד הגביר המפורסם מוהר"ר חיים סאַראָקער נ"י.

דער צוועק פון דיזען בריעף איז אָנצופרעגען זיך ביי אייך, איהר זאָלט זיין אזוי גוט מיר ענטפערען גאַנץ אויפריכטיג און קלאָר, נישט נעדרעהט זיך און אָהן קונצען: וואָס פאַר געשעפטען האָט איהר דאָס מיט מיין פרוי, וואָס איהר שרייבט צו איהר שלום־לאהובי־בריוולעך? איהר רופט זי אַרויס צום ברונען און אין „מי־ראמאָנט" אריין צו שמועסען מיט איהר א ו נ ט ע ר פ י ע ר א ו י ג ע ן?! איהר לענט איהר פאַר געלד, און איהר פאָדערט פון איהר, זי זאָל אריבערפאָהרען צו אייך אין אייער האָטעל פ ו ן א י ה ר ט ו ב ה ו ו ע ג ע ן?!... און דער עיקר, וואָס פאַר א סודות האָט איהר עס צו דערצעהלען אויף מיר???!... אין אייער בריוועלע צו מיין פרוי ווינקט איהר אָן, אז איך האָב נישט פיינט קיין קערטעל און אז איך שפיעל אין „אָקע". אויב דאָס איז אייער סוד, וואָס איהר האָט אויסצוזעצען אויף מיר, האָט איהר נישט געטראָפען די סטאַנציע. גאַנץ ווארשאָ ווייסט, אז איך אין „אָקע" שפיעל נישט. איך שפיעל אמאָל א באַנטשאָק אָדער איין אנדער שפיעל, און לעב נישט פון קיין קאָרטען. איך בין נישט

בערעל טשאפניק, איך האָב אנדערע געשעפטען. אלזא, וואָס קאָנט איהר אויף מיר דערצעהלען פאַר מיין פרוי? און וואָס פאַר א אינטערעס קאָנט איהר האָבען דערביי? א מאַן, וואָס שרייבט אזעלכע בריוועלעך צו א פרעמדער פרוי, מוז האָבען וויכטיגע אור־זאכען און איין ערנסטען צוועק. אז איהר זענט איצט נישט שוה בשוה מיט אייער פרוי — דאָס וויים איך שוין לאנג, מע רעדט ביי אונז אויף די נאלעווקיס דערפון גאנץ געשמאק. וועלוועל יאמאיקער האָט מיר דערצעהלט אויף אייך גאנץ שענע זאכען, אויף אייך און אויף אייער שוואָגער מאריאמטשיק. מע שמועסט, אז איהרביידע האַלט ביי גט'ען זיך מיט אייערע ווייבער. אויב אזוי, ווינש איך אייך, ס'זאָל זיין אין א גוטער שעה. איצט בלייבט איבער נאָר איין זאך: וואָס האָט איהר קיין צייט נישט געהאַט שוין אזוי גיך זיך בעוואָהרענען מיט א צווייטער פרוי, וועהרענד יענע האָט נאָך א מאַן ביז הונדערט צוואנציג יאָהר? אָדער אפשר ווייסט איהר פון דעם סוד, אז עס האָט ביי אונז אויך געהאַלטען אמאָל אויף א גט? איז, ערשטענס, געהער זיך עס אָן נאָר מיט מיר און מיט מיין פרוי, און צווייטענס, האָט איהר בעדאַרפט וועניגסטענס אָנ־פרעגען זיך ביי מיר דורך א בריעף, נישט געהן מיט אזעלכע וועגען, ווי איהר געהט... אגב, אז עס האַלט שוין דערביי, בעדאַרף איך אייך זאָגען גאנץ אויפריכטיג, אז אויב איך וועל מיך אנטשליסען צו שיידען זיך מיט מיין פרוי, וועל איך עס אנדערש נישט טהון, נאָר מיט א תנאי, וואָס בעשטעהט אין צוויי פונקטען: 1) איך וועל איהר די קינדער נישט אוועקגעבען פאַר כל הון דעלמא. 2) די קינ־דער מוזען מיר זיין בעוואָהרענט מיט א געוויסער סומע אויף זייער נאָמען, אריינגעטראָגען אין גאָסודאַרסטווענע באנק. איהר זענט א איד א סוחר און א בר־דעת, און איהר האָט, אפנים, דאָס זעלבע פעקעל, וואָס איך — א ווייב א צרה, — בעדאַרפט איהר אָבער פער־שטעהן, אז צווישען אייך און מיר איז א גרויסער אונטערשיעד. איהר זענט א איד א קאפיטאליסט, און אייערע קינדער זענען גע־זיכערט, און איך בין נישט איהר. איך געב אייך מיין עהרען־וואָרט,

אַז איך וועל דאָס צווייטע מאָל נישט הייראַטען. איין מאָל אָפּגע־בריהט זיך — גענוג.

אַלזאָ, ידידי, אויב איהר האָט איין ערנסטען קוק, זאָלט איהר מיר תיכף ומיד ענטפערען, וואָס און ווען און ווי אַזוי. און אויב עס איז ביי אייך מעהר נישט ווי אַזאַ מין ספּאָרט, ווי ביי אייער שוואָגער דעם שאַרלאַטאַן, וואָס ווערדיג מע שרייבט אונז פון מאַ־ריענבאַד, האַלט ער אין איין נאָכלויפען נאָך פרעמדע ווייבלעך און שרייבען זיי ליעבע־בריוולעך, פערשטעהט איך נישט, ווי ערלויבט זיך עס אַזאַ זאַך אַ איד אַ סוחר, אַ טאַטע פון קינדער, ער מעג זיך זיין אפילו אַ גביר און אפילו אַ מיליאָנער? זעלבסטפערשטענדליך, אַז איך וועל אַזאַ זאַך נישט פערשווייגען, און עס קאָן אַרויס דער־פון אַ גרויסער סקאַנדאַל. איך ערוואַרט פון אייך יעדענפאַלס איין ענטפער, אָבער קלאָר און דייטליך, אָהן המצאות און איבערקעפּ־לעך... איך האָב נאָר־וואָס אַוועקגעשריבען אַ בריוועל אויך צו מיין פרוי קיין מאַריענבאַד, זי זאָל מיר שרייבען, אויב ס'איז אמת, אַז זי האָט געשיקט צו אייך אַ שליח נאָך געלד? און פאַר וואָס האָט זי זיך נישט אָנגעפרעגט פריהער ביי מיר? און וואָס איז דאָס פאַר אַ מיראַמאָנט, וואָס איהר רופט זי אַהין אַרויס? און וואָס פאַר סודות האָט איהר ענטדעקט אויף מיר? און ערשט דערמאָלט, ווען איך וועל האָבען בעקומען איהר ענטפער, וועל איך וויסען, וואָס איך האָב צו טהון. דערווייל זעהט מיר אויס דער גאַנצער חלום אַ רעטעניש.

איך פערהאָף, אַז אויב איהר האָט אין זיך חאָטש אַ ברעקעל אַנשטענדיגקייט, בעדאַרפט איהר באַלד און שוין געבען אַ קלאָרע תשובה אויף דעם אַלעם און זאָגען מיר דייטליך און אויסדריקליך, וואָס האָט איהר געמיינט מיט אייער פערשטעלטען בריעף צו מיין פרוי? וואָס איז אייער כונה און אייער מיין? און דער עיקר, וואָס פאַר סודות האָט איהר אויסצוזעצען אויף מיר, אויף אייער אומבע־קאַנטען

קלמן בראָיכשטוהל.

40.

קלמן ברויבשטוהל פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו זיין ווייב לאה ברויכשטוהל אין מאַריענבאַד.

צו מיין ליעבער פרוי לאה'צי לעב וואָהל!

עס איז נישט גלייך, לאה'צי, וואָס איך האָב בעדאַרפט גע־וואָהר ווערען פון אַזאַ וויכטיגער זאַך און פון אַזאַ ערנסטען שריט דורך דער דריטער האַנד. מיר שיינט, ס'וואָלט געוועזן פיעל גע־זינטער פאַר אונזביידען, ווען איך ערפאַהר עס דירעקט פון דיר. איך האָב אַפּילו בעמערקט שוין לאַנג, אַז דו האָסט עפּיס אויף דער נשמה, נאָר דו פערבאָרגסט עס פון מיר אַזוי ווייט ווי מעגליך. דיין פּלוצימדיג אָפּרייזען קיין אויסלאַנד, דיין אויסוועהלען מאַריענ־באַד — וואָס עפּיס גראָד מאַריענבאַד? פאַר וואָס נישט איין אַנדער באָד? — און דיינע זעלטענע און קורצע בריוולעך צו מיר די לעצטע צייט — דאָס אַלעס האָט בעדאַרפט זיין אויפפאַלענד אין מיינע אויגען. נאָר ווי זאָגט דאָס שפּריכוואָרט: „דער מאַן ווערד געוואָהר אַלע מאָל צום לעצטען"... איך וואָלט דאָס קיינמאָל אויף דיר נישט געגלויבט, — און גלויב אויך איצט נישט — אַז דו זאָלסט אַזוי נידעריג פאַלען און ערלויבען זיך צו שיקען לייהען געלד אָהן מיין וויסען ביי אַזאַ מאַן, וואָס גראָבט זיך אונטער מיר און זוכט אויף מיר בלבולים, אום צו דערגרייכען זיינע נידעריגע צוועקען. לאָז שוין זיין אַפּילו, ווי דו האָסט מיר נישט איין מאָל געזאָגט, אַז איך האָב דיר פערפינסטערט דיין וועלט (אַבוואָהל ס'איז נישט אַזוי די מעשה: מיין וועלט איז פערפינסטערט גע־וואָרען דורך דיר), נאָר יעדענפאַלס וואָלט געוועזן אַ סך עהרליכער פון דיר, ווען דו זאָלסט מיר שרייבען: „אַזוי און אַזוי, קלמן־לעב, איך וויל זיין פריי, ווייל ס'איז מיר נמאס געוואָרען צו לעבען אין שטענדיגען געלד־מאַנגעל און דעסגלייכען"... וואָלט איך דיר אָפּ־

געענטפערט דאָס זעלבע, וואָס איך האָב דיר געזאָגט שוין לאנגע, נאָך ביי אונזער ערשטען צעפּאָהרען זיך, — געדענקסט דו? — אז ס'איז פאַרהאַן אַ רוסיש וואָרט: „נאַסילאָו מיל ניע באָודעש"... אויך איצט זאָג איך דיר, לאה'צי, ווי איין אמת'ער גוטער פריינד און ווי אַ פאָטער צו זיינע קינדער, אַז אַלע וועגען זענען פאַר דיר אָפען. איך וועל דיר געבען פולע פריייהייט, נאָר מיט איין תנאי: אַזוי ווי דו ווייסט, ווי טייער עס זענען ביי מיר די קינדער, אַז איך וועל זיך מיט זיי נישט שיידען פאַר קיין געלד אין דער וועלט, און אַזוי ווי ער איז אַ איד איין עושר, חוץ זיין שאָדען אויף מיר גע־זאָגט געוואָרען האָטש האַלב, על־כן זאָל ער בעוואָהרענען פריהער דיך, דערנאָך אונזערע קינדער. פון זיך רעד איך נישט. מיך וועט גאָט אויספיהרען אָהן איהם. דו ווייסט, אַז קיין גרויסער איבער־קלויבער בין איך קיינמאָל נישט געווען, און איצט אודאי נישט. אבי איך זאָל וויסען, אַז דיר וועט זיין גוט, און אַז אונזערע קינדער וועלען, חלילה, נישט דאַרפען אָנקומען צו אַ שטיפטאַטען. דאָס איז אַלעס, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען. איין אַנדער מאַן אויף מיין אָרט וואָלט דיר געמאַכט איין אוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל. איך בין נישט קיין מענש פון קיין אוואַנטורעס און פון קיין סקאַנ־דאַלען. דעריבער שרייב איך דיר געלאַסען און אויפריכטיג. און אויך צו איהם האָב איך היינט אָוועקגעשריבען אַ בריעף, און איך פערלאַז מיך אויף זיין אַנשטענדיגקייט, אַז ער וועט מיר געבען אַ קלאָרע תשובה, און די זאַך וועט רעגולירט ווערען אויפ'ן אַנשטענ־דיגען אָרט, און עס וועט נישט קומען, חלילה, צו לייטיש געלעכטער און צו סקאַנדאַלען, ווי עס ווינשט דיר

דיין באמת געטרייער מאַן, וואָס איז יעדענפאַלס דיין בעסטער פריינד,

קלמן ברויכשטוהל.

.41

איטשע־מאיר שערענצים און איטשע־מאיר פעקעלים פון די נאלעווקים אין ווארשא צו חיים סאראקער אין מאריענבאד.

(איבערזעצט פון העברעאיש).

פריער צום פיעלגעעהרטען געהויבענעם און געאכפערטען הערר, דעם געלעהרטען און אויפגעקלערטען רב חיים סאראקער — פריער אהן איין עק.

נאכדעם, ווי מיר בעגריסען דעם געעהרטען הערר, ווי דער מנהג איז, טהוען מיר זיך נעמען צום אלעם ערשטען ערלויבונג צו ווינשען איהם א גיכע היילונג און א רפואה שלמה, הן אין זיין קערפער והן אין זיין געלד, און דער אלמעכטיגער זאל איהם ברענ־גען אין פריעדען אהיים צו דער רוהונג און צו דער ערבשאפט אין גיכע צייטען, און ער זאל נישט וויסען מעהר פון קיין שום קרענק און פון קיין שום שמערצען מיט'ן כלל ישראל פון היינט און ביז אייביג — אמן.

אצינד טהוען מיר מאכען פאלען אונזער געבעט פאר די הויכ־קייט פון אונזער הערר, ער זאל אראפנויגען זיין אויהער און צו־הערען צו אונזער קול, צום קול פונ'ם בלוט פון דיין ברודער, וואס טהוט שרייען פון א וויים לאנד אויף דעם אומרעכט, וואס ווערד אונז געטהאן אהן א שום עולה אין אונזערע הענד. מיר האבען גע־זאגט, לאמיר דערצעהלען האטש א טויזענד־חלק פון אונזערע יסורים און הארצוועהטיג — איז אבער מיעד יעדע צונג צו רעדען, יעדע פעדער צו שרייבען, און ס'איז קורץ די דעק אויף צו פער־שפרייטען. און נאר אין קורצע ווערטער וועלען מיר זיך פרובען געבען א ווידער־קול פון אונזער אויסגעשרעה, וואס רייסט זיך

ארוים מיט אַ גוואַלד פון די ווענד פון אונזער האַרץ. הערט אונז אויס, וועט אייך אויסהערען גאָט.

מיר, די אונטערגעשריבענע אויף דעם דאָזיגען בריעף, זענען ווארשעווער יונגע־לייט, וואָס זענען נישט לאַנג אַראָפּ פון׳ם טיש פון זייער פאָטער און האָבען געשיקט אין האַנדעל זייערע הענד, און גאָט האָט געבענטשט דאָס טהועכץ, וואָס זיי האָבען געטהאָן, און זייער ארבייט האָט געמאַכט וואַכסען פירות, און זייער נאָמען האָט זיך געשטאַרקט אויף דער וועלט, און ווי דער מנהג איז פון אונזערע ברידער, די קינדער פון ישראל: ווי באַלד נאָר די זון פון הצלחה טהוט אַ לייכט צו זיי מיט איהר פנים, אַזוי הויבען זיי אָן צו פערשווענדען דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעזאַמעלט מיט די מיעדקייט פון זייערע הענד, און געלד איז ווי גאָרנישט ביי זיי אין די אויגען, און מעהר פון אַלץ ברענגען זיי זיך אויס אויף די ווייבער פון זייער יוגענד, און זייערע ווייבער הויבען אָן פיהלען מיט אַ מאָל אַלערליי וועהטיגען אין זייערע אַלע איברים און זיי הויבען אָן פאָרשטען צו די אָפּגעטער פון דער מעדיצין, וועלכע צעשיקען די דאָזיגע קראַנקע אין אַלע עקען פון דער וועלט צו זוכען אַ תרופה צו זייער וואונד, און מעהר ווי אומעטום ווערען זיי געשיקט אין יענעם מאָדנעם קוראָרט, וואָס איז בעוואוסט מיט׳ן נאָמען מאריענ־באַד.

עס פערשטעהט זיך פון זיך זעלבסט, אַז מיר האָבען מקיים געווען דעם דין פון מאַריענבאַד מיט אַלע פּונקטען און פּישטשעווער־קעס און מיט אַלע זעכס הונדערט און דרייצעהן מצוות, וואָס הענ־גען אָפּ אין דעם. נישט געשווינט האָט אונזער אויג אויף קיין געלד, און אַלץ, וואָס דער דאָקטאָר האָט געזאָגט: טהו — דאָס האָבען מיר געטהאָן. און מיר האָבען ארויסבעגלייט אונזערע געליעבטע ווייבער קיין מאַריענבאַה, און געלד האָבען מיר געטהאָן אין זייערע כלים, און מיר האָבען צו זיי געזאָגט: „געהט־אויף אין אַ גוטער שעה און אין אַ גליקליכער אין יענעם פרוכטבאַרען לאַנד, וואָס טהוט רינען מילך און האָניג, און געפינט דאָרט אייער היילונג,

נייערט איהר זאָלט אונז נישט פערגעסען און זאָלט פון צייט צו צייט מאכען פליהען צו אונז אייערע צייכענס און אייערע נאכריכ־טען פון אייער פריעדען און פון אייער וואָהל־זיין, ביז עס וועט קו־מען דער גליקליכער טאָג פון אייער צוריקקעהרען אין אייער נעסט אריין צו אייערע מאנען, די הערצען פון אייער יוגענד".

אזוי האָבען מיר געזאָגט צו אונזערע געליעבטע ווייבער און זיך אָפּגעזעגענט מיט זיי, און זיי האָבען פערלאָזט מיט פריעדען דאָס לאנד פון זייער געבורט און זענען געקומען אין דעם לאנד, וואָס זיי האָבען אויסדערוועהלט, דאָס הייסט קיין מאריענבאד, און האָבען אונז צוגעזאָגט צו שיקען נאכריכטען פון צייט צו צייט, און האָבען געהאלטען וואָרט, געשריבען אונז בריעף פון דעם שטאנד פון זייער געזונד, און פון די וואַ־סערען, וואָס זיי טהוען דאָרט שעפּען פון די קוואלען פון הילף. נאָר פלוצים איז פערשטאָפּט געוואָרען יעדע זעהונג פון זיי. די פּאָסט האָט פערמיטען צו ברענגען אונז זייערע נאכריכטען. פער־אָרעמט און אויסגעטריקענט זענען געוואָרען אלע קוואלען פון זיי־ערע שרייבעכצען, וואָס זיי פלעגען צו אונז שרייבען, ביז מיר האָבען פערלוירען אונזער קאָפּ און מיר זענען געוואָרען אין אונ־זערע אויגען גלייך, ווי מיר חלומ'ען. און פלוצים האָט מען אונז אויפגעעפענט אונזערע אויגען און ס'איז אונז פערענטפערט גע־וואָרען אלע קשיות. מע האָט אונז בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס, ווער ס'איז דאָ דער שולדיגער און ווער ס'איז דאָ דער בייזער שליח. אין לעבען וואָלטען מיר נישט געגלויבט, ווען מיר זאָלען נישט זעהען מיט אונזערע אויגען און נישט דערקענען אייער האנדשריפט און די האנדשריפט פון אייער געעהרטען שוואָגער, געקריצט אויף פּאַפּיער. זעהר געעהרטער און געהויבענער הערר! מיט די גלאַט־קייט פון אייערע צינגער און מיט די זיסקייט פון אייערע רעד האָט איהר ביידע זיי געטהאָן פאנגען אין אייער נעץ. פולע הויפענס ליעבשאַפט האָט איהר געטהאָן אויסגיסען אין זייער שויס אריין און איהר האָט געמיינט, ווייזט אויס, אז קיין מענש וועט נישט

וויסען, קיין בעשעפעניש וועט נישט זעהען. אוי־וועה געשריגען! ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז דאָרט אין דעם ווייטען מאַריענבאַד וועט זיין אַנגעגרייט נאָך פון נעכטען דער גיהנם? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אונזערע ריינע פרומע ווייבער, וואָס אין דערהיים אין וואַרשאַ וואָלטען זיי אויסגעלעבט זייערע יאָהרען און וואָלטען נישט געוואוסט פון קיין זינד, זאָלען אַזוי געשטרויכעלט ווערען? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אין אַזאַ צייט, וואָס איז אַ צרה פאַר יעקב'ן, און ישראל איז אַוועקגעגעבען געוואָרען צו רויבער, אין אַזאַ צייט, ווען אידיש בלוט גיסט זיך, ווי וואַסער, אין הויפט פון אַלע גאַסען, ווען שונאים פרעהען זיך און טאַנצען אויף אונזער חרפה, ווען די פיילען ווערען געשאַרפט אויף אונז פון אַלע זייטען און שווערע וואָלקענס רוקען זיך אָן אויף אונזער הימעל — אין אַזאַ צייט זאָלען אידען, בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער, אין זינען האָבען טהון אַזעלכע אומווירדינקייטען, פערנאַרען פרעמדע ווייבלעך ערגיץ אין אויסלאַנד, און אונטער'ן דעקטוך פון היילונג און לעבעדיגע וואַסער טרינקען זיך נעמען אַראָפּפיהרען זיי פונ'ם גלייכען וועג און פערפיהרען זיי אין אַ אָרט, וואָס פון דאָרטען וועלען זיי זיך שוין נישט אומקעהרען—אָ! שטוינט איהר הימלען! מיר האָבען געמיינט, אַז נאָר אייער נעעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייב'ס שוועסטער, וואָס האָט אַ שם אין דער וועלט פאַר איין אויסגעלאַסענעם מענשען, וואָס האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם יאָך פון דרך־ארץ און אַנשטענדינקייט, איז פעהיג צו טהון אַזעלכע מיאוסע זאַכען — שרייבען בריוולעך צו פרעמדע ווייבלעך. זיינע בריוולעך, וואָס ער האָט געטהאָן לויפען צו אונזערע ווייבער, איז אונז געראָטען אָפּצוהאַנדלען פאַר רעכט געלד ביי איינעם אַ פּאַרשוין, וואָס מיר זענען נישט מחויב צו פערעפענטליכען זיין נאָמען. מיר האָבען געמיינט, אַז דערמיט האָט זיך געענדיגט די דאָזיגע הימעלשרייענדיגע טראַגעדיע. צום סוף האָבען מיר דערזעהען, אַז מיר זענען געווען בלאָנזענדיגע אין אַ מדבר, אַז דער אמת'ער פיינד לאָקערט נאָך פון זיין בעהעלטעניש — און דער דאָזיגער פיינד

דאָס זענט איהר, געעהרטער און געאַכפּערטער הערר, איהר און נישט קיין אַנדערער. וואָרום אויב אייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייב'ס שוועסטער, האָט געטהאָן שרייבען צו אונזערע ווייבער פיעל נאַרישקייטען און פּוסטע רעד פון חנופה מיט אַ גרינגען קאָפּ, האָט איהר, זעהר געעהרטער הערר, געהאַט איין עזות צו זאָגען אונזערע ווייבער, אַז איהר וועט טהון מאַכען רינגען געלד פון אייער בייטעל פון זייער טובה וועגען. אַ! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די האַנד, וואָס האָט אַזעלכעס געקאָנט צייכענען! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די צונג, וואָס איהרע גלאַטע רעד זענען גיפט און די זיסקייט פון איהרע ווערטער איז דער גיהנם.

דאָס אַלעס האָבען מיר, די אונטערגעשריבענע, געפונען פאַר נויטיג, זעהר געעהרטער הערר, אויסצוגיסען אין אייער שויס און צו בעטען פון אייך מיט אַלע מינים געבעט — איהר זאָלט רחמנות האָבען הן אויף אונזער כבוד, הן אויפ'ן כבוד פון אונזערע ווייבער, והן אויף אייער אייגענעם כבוד, און איהר זאָלט אויפהערען צו טהון אייערע אומווירדיגע זאַכען. מיר זענען אייך מוסר מודעה, זעהר געעהרטער הערר, אַז באם איהר וועט נישט צוהערען צו אונזער קול און וועט נישט פערמיידען ווייטער צו טהון אייערע אומווירדיגקייטען אין דער פערבאָרגעניש, דאַן וועט ביטער זיין אייער סוף און איהר וועט בעקומען אייער לוין און אייער צאָהלעכטס בכפל כפלים. וואָרום ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט און ס'איז נאָך פאַרהאַן אַ געזעץ און אַ ריכטער אין ישראל!

מיר בעטען ביי אייך, איהר זאָלט קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וואָס מיר פערלענגערען נישט אונזערע רעד, ווייל מיר האָבען זעהר קיין צייט נישט! און האָפענדיג, אַז איהר וועט טהון אַ געהעריג אויהער צו אונזערע ווערטער, וואָס טריפען פון אַ ריכטיגען קוואַל און פון אַ האַרץ פול בלוט, און איהר וועט נישט דערלאָזען צו גרעסערע בזיונות, פערקירצען מיר אונזערע רעד און צייכענען

מיט פיעל כבוד און מיט א בענטשונג פון גוטע פריינד. וואס וויג־שען אייך פיעל גליק און רייכקייט ביז אהן א שיעור.

די רעד פון: יצחק מאיר שערענציס.

און די רעד פון: יצחק מאיר פעקעליס.

.42

אלעכסאנדער סווירסקי פון באזעל צו דער יאמאימשיכע איז מאריענבאד.

גנעדיגע פרוי !

איך האבע די עהרע איהנען מיטצוטיילען, דאסס איך אין באזעל אויף דען צעהנטען ציוניסטען־קאנגרעס גליקליך אנגעקאמען בין, און ווי מיר די זאכע בעאבערעדעט האבען, האבע איך מיך צו מיינע געשעפטען מיט פלייס גענאמען, די פאסינגע פארטיען פאר איהרע ווערטהע טעכטער נאכצוזעהן, און מוז בעהויפטען, דאסס צו מיינען גרעסטען בעדויערען האבע איך דאס געוואונשטע פיר זיע לייך דער ניכט געפונדען, וועיל דער גרעסטער טייל געסטע צום צעהנטען ציוניסטען־קאנגרעס בעשטעהט פון מענער, וועלכע ליידער שוין לאנג פערהייראטעט זינד. דען אונפערהייראטעטע גיעבט עס לייך דער ניכט אונטער דען ציוניסטען. די אורזאכע איז וואהרשיינליך די, דאסס די ציוניסטען לײדער פריה הייראטען, אונד פיעלייכט זינד דא נאך אורזאכען, אבער דער טהאט איזט פעסטגעשטעלט, דאסס מיין רייזע נאך באזעל וואר גאנץ אומזאנסט, אונד עס טהוט מיר ווירקליך לייד די שפעיזען, וואס זי מיר געגעבען האבען. אבער איך קאן מיך רעכטפערטיגען, דאסס איהרע שפעיזען זענען דאך ניכט גאנץ אומזאנסט הערויסגעשמיסען, דען איך האבע מיך היער אין באזעל אינפארמירט וועגען איהר קישיניעווער פארטיע אונד איך

האבע צו מיין גרעסטער ערשטוינונג ערפאהרען, דאסס דער העררזיידענער איזט ווירקליך איין זעהר טיכטיגער דאנטיסט, וועלכעראין קישיניעוו די גרעסטע פראקטים האט, אבער ער איזט ליידערשוין לאנג פערהייראטעט אונד האט צו הויזע איינע זעהר נעטטעפרוי אונד קינדער, אונד עס וואונדערט מיך וואהרהאפטיג, ווי האבען וויר דאס געקאנט זיך זא ביטערליך ענטוישען, דאסס די זאכעזא ווייט געגאנגען איזט, דאסס ער אין איהרע אלע דריי ווערטהעטעכטער זיך פערליעבט האט, אונד אויך איהרע ווערטהע טעכטעראיהם זא וויט סימפאטיזירען, דאסס גאנץ מאריענבאד שוין אלםריכטיגע פארטיע זי בעטראכט האט! אונד וואס מיר בעזאנדערספערדרוס מאכט איזט דער פאקט, דאסס דיעזער העררזיידענערשיינט מיר איין געמיינער בעטריגער צו זיין, דען דיעזער שורקעהאט ביי מיר איינינע טויזענד קראנען אויף איינע קורצע צייטאלס גמילות־חסד גענאמען, אונד אלם איך איהם צוויי מאל טעלע־גראפיש געמעלדעט האבע, דאסס ער מיר דיעזע פאאר טויזענד קראנען זאפארט טעלעגראפיש נאך באזעל איבערווייזען זאל, בלייבעאיך גאנץ אהנע אנטווארט, אונד האבע איך הייטע צו מיינע גרעס־טע ערשטוינונג איינע נאכריכט בעקאמען, דאסס דער העררזיידע־נער נאך אסטענדע צוזאמען מיט פרוי קורלענדער אבגערייזט האט,אונד דאסס דער הערר מאריאמטשיק איזט צוזאמען מיט פרוישערענצים אונד פרוי פעקעלים אויך נאך אסטענדע אבגערייזט,אונד אויך דיעזער לייכטזיניגער הערר מאריאמטשיק איזט מיראיין פאאר הונדערט קראנען שולדיג געבליבען נאכדעם, ווי ווירצוזאמען איינינע מאל אין אקע געשפיעלט האבען. אבער דיעזעפאאר הונדערט קראנען פאן העררן מאריאמטשיק זינד מיר ניכטזא פיינליך וויע יענע דרייטויזענד קראנען פאן העררן זיידענער,דען דאס איזט בלויז קארטענשולד, אונד דאס איזט ליידער בארעםגעלד, מיט בלוט אונד שוויים פערהארעועט, — אויסקרענקען זאלער דאס, אזא איין אויסוואורף! א ממזר! אזעלכע בלוטיגע קרא־נען, ווי שרכנות־געלד ביי א שכן, איידער מע זעצט דורך ביי

אידען א שידוך קומט אָן מיט גרינגע ווערעם, קומט צו נעהן א דאנ־
טיסט, א שווארץ יאָהר פון קעשעניעוו. וועלכער איינע פרוי אונד
צוויי קינדער האָט, אונד זיך אַלס אונפערהייראַטעטער קאַוואַליער
מעלדעט — איזט דאס טהאַטזעכליך צו שטוינען אונד צו בעדווי־
ערען, דאסס אין אַזאַ צייט זאָל זאַ עטוואס פאַרקומען קענען אין
צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט ביי אַלגעמיינער ציוויליזאַציאָן פון
באַהנען, טעלעגראַף, טעלעפאָן, עלעקטריע, פאָנאָגראַף עט צעטערא,
עט צעטערא! אונד דאַ איך פאָן היער דירעקט נאַך אָסטענדע אב־
רייזע, אום דיעזען ניעדערטרעכטיגען בעטריגער צו פאַקען אונד
גלייכצייטיג פיר איהרע ווערטהע טעכטער אַנשטענדיגע פאַרטיען
נאַכצוזוכען, פערבלייבע איך מיט פאַרציגליכער האָכאַכטונג אונד
מיט די בעסטע גרוסען צו איהרע ווערטהע טעכטער

אלעקסאנדער סווירסקי.

.43

בראַני לויפערמאַן פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן הירש לויפערמאַן אויף די נאַלעווקיס אין ווארשאַ.

לבעלי מוהר"ר הערש נ"י.

וואָס ס'האָט זיך מיר נע'חלומ'ט די נאַכט און יענע נאַכט און
א גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ס קעפּ און צו זייערע
הענד און פיס און לייב און לעבען! די יאַמאַיטשיכע זאָל אַזוי
וויסען פון איהר חיות און די טשאַפּניטשקע פון איהר נעזונד. ווי
איך הויב אָן צו פערשטעהן אפילו. וואָס דו שרייבסט און פון ווע־
מען דו שרייבסט און צו וועמען דו שרייבסט?! דאָס האָט אודאי
די יאַמאַיטשיכע דורך איהר וועלוועל יאַמאַיקער אָנגעפיהרט א
רכילות'על? אָדער די טשאַפּניטשקע דורך איהר בערעל טשאַפּ־

ניק, וואָס וויל ביי דיר אויסנאַרען אַ גמילות־חסד? ער בעדאַרף טאַקי נעבאַך זעהר נויטיג האָבען, וואָרום זיין מאַדאַם האָט זיך דאָ פערשפּיעלט אין „אָקע“, געפּטר׳ט וויפיעל זי האָט נעהאַט. און איצט לויפט זי אַרום צווישען אונזערע וואַרשעווער זוכען אַ נאַר, וואָס זאָל איהר אויסלייהען אויף אַ קורצע צייט. איז אָבער נישטאָ קיין נאַראָנים אין מאַריענבאַד. אַ סך זענען צעפּאַהרען, ווער קיין פראַנצענסבאַד, און ווער קיין אָסטענדע. שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע איז שוין אין אָסטענדע. נישט אַליין; דער קעשעניעווער, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען, איז אויך דאָרטען. וואו זי, דאָרט איז ער. אָפּנים, אַ כישוף?... נאָר איך קעהר מיך אום צוריק צו דיין בריעף. איך לייען איהם און לייען און ווער שיער נישט משוגע! וואָרום איך הויב דען אָן צו פערשטעהן, וואָס דו מיינסט? ווער איז דער „ער“, וואָס דו שרייבסט מיר, אַז ער איז מיר אַ גוטער פריינד און אַז איך האָב ביי איהם קרעדיט? וואָסער קרעדיט? איך האָב דאָ נישט קיין קרעדיט אין ערגיץ אויף קיין צעהן העלער אפילו! געהט אַוועק די וואָך, אַזוי ווערד צוגעשטעלט אַ רעכענונג, און מע מוז צאָהלען. דאָס איז מיט דער סטאַנציע. און פאַר׳ן עסען אין כשר׳ען רעסטאָראַן ווערד געצאָהלט ביי יעדען מאָהלצייט. היינט וואָס וואַרפסט דו מיר אויס קרעדיט? און וואָס דערצעהלסט דו מיר, אַז דו האָסט געזעהן זיינע בריוועלעך צו מיר? וועמענס בריוועלעך? אַ חוץ דיינע קלוגע בריוועלעך און אַ חוץ די בריוועלעך פון מיין מאַמע, האָב איך פון קיינעם קיין וואָרט נישט ערהאַלטען. און וועמען האָב איך דאָ געגעבען אַ קאַלטע אויפנאַהם? און וועמענס קאַסע, זאָגסט דו, איז פאַר מיר אָפען? כלעבען, הערש, דו רעדסט, ווי אַ דולער, אָדער ווי אַ שיכור׳ער. דו מישט צענויף קאַשע מיט באָרשטש און דערמאָנסט זיך מעשיות פון אַמאָל, נישט היינט געדאַכט, און פרעגסט מיך, אויב ס׳איז אמת, אַז איך געה מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אויב דו מיינסט דאָס דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן, מאַיר׳ל מאַריאַמטשיק, איז ווען נישט לאַה׳צי ברוּיכשטוהל, וואָלט איך איהם שוין לאַנג אָנגעשפּיגען אַ

פולען פּנים. זי שטעלט זיך איין פאר איהם. זי זאָגט, ס'איז אַזוי אויך אויף איהם אַ גאָט'ס רחמנות. ער האָט זיך פערליאַפּעט אין שלמה קורלענדער'ס ווייבעל, שוין געווען מיט איהר אויף אַ דרך, איז אונטערגעשפּרונגען אָט דער קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס איז אַנט־לאָפען מיט איהר קיין אָסטענדע, אפּנים, זיך בעהאַלטען פאר אונז, ווארום מיר זענען פאר זיי אַ שעטנז... מיר רעכענען אָבער, איך און לאה'צי ברויכשטוהל, אַז גאָט וועט שענקען דאָס לעבען, נאָך שבת'־דינגע וואָך אויך אַ פאָהר טהון קיין אָסטענדע, ווארום דאָ איז שוין באַלד אויס סעזאָן, און דאָרטען הויבט זיך ערשט אָן סעזאָן. איך ווארט נאָר אויפ'ן געלד, וואָס דו האָסט מיר אַרויסגעשיקט. און איך בעט דיך, הערש, זאָלסט מיר באַלד אַרויסשרייבען דייטליך און קלאָר, נישט ווי אַ משוגענער, וואָס און ווערען דו האָסט געמיינט טרעפען מיט דיין בריעף, ווארום ס'זאָל נישט שטעהן אויף איהם מיין נאָמען, וואָלט איך געמיינט: אָדער ער איז נישט צו מיר געשריבען, אָדער דו ביזט, חלילה, אַראָפּ פון זינען? און איך מוז דיר זאָגען דעם אמת, אַז זינט עס האָט דיר בעגליקט און ס'איז אַרויס דאָס געווינס, ביזט דו טאַקי געוואָרען איין אַנדער מענש... נעהסט אַרום טאָג ווי נאַכט און רעדסט פון דיין געווינס, און עס דאַכט זיך דיר אויס, אַז די גאַנצע וועלט איז דיר מקנא, און אַלע זענען דיר שונאים, און קיינער פערגינט דיר נישט, און אפילו דיין אייגען ווייב גלויבסט דו שוין אויך נישט און שרייבסט אַזעלכע זאַכען, וואָס מע קאָן משוגע ווערען! אַז איך וועל ערהאַלטען דאָס געלד און אריבערפאָהרען קיין אָסטענדע, וועל איך דיר געבען צו וויסען מיין אַדרעס דורך אַ דעפּעש. דערווייל פערבלייב געזונד און גליקליך און זיי נאָר נישט אַזוי צעטראָגען, ווי עס ווינשט דיר דיין פרוי

בראָני ליפּערמאַן.

.44

לאה'צי ברויכשטוהל פון מאריענבאד צו איהר מאן קלמן ברויכשטוהל אויף די נאלעווקיס אין ווארשא.

נעעהרטער הערר ברויכשטוהל!

פערצייהע, — נאך אזא בריעף, ווי דו האסט מיר געשריבען, קאן איך דיך מיט קיין אנדער נאמען נישט אנרופען, נאר „געעהרטער הערר". איך בין נישט גלייך צו דיר. דאס קאנסט דו נאר, שרייבענדיג מיר אזא בריעף, אנרופען מיך „מיין ליעבע פרוי לאה'צי". ווי קאן איך דיר זיין א „ליעבע פרוי", אז איך טהו־אפ אזעלכע זאכען, ווי דו שרייבסט מיר? איך וואלט נאר וועלען וויסען, ווער איז דער מאן, וואס זוכט אויף דיר בלבולים און וואס איך שיק צו איהם לייהען געלד? אויב דו מיינסט דאס מיין פעטער יונה פון פעטריקאוו, איז, ערשטענס, מעג איך, דאכט זיך, צו מיינעם א פעטער שרייבען, וואס איך וויל. און, צווייטענס, האב איך איהם פון קיין געלד אפילו נישט דערמאנט, ווארום איך וויים, ס'איז אומזיסט. ארויסגעווארפען א מארקע. דער פעטער יונה האט שוין גענוג יוצא געווען, גענוג געגעבען, דו אליין קאנסט דאס אויך נישט אפלייקענען. עס וועט זיין גענוג, אז ער וועט מיך אין זינען האבען פאר'ן טוידט ביי דער צוואה; גלויב איך אויך נישט: די קינדער וועלען איהם מסתמא נישט דערלאזען... פערשטעה איך נישט אלזא, ווער איז דער מאן, וואס דו מיינסט? נאר אפשר מיינסט דו דאס שלמה קורלענדער? האב איך צו איהם קיינמאל נישט געשריבען וועגען געלד לייהען און וועל נישט שרייבען. איך געדענק דען נישט, אז דו ביזט ביי איהם געווען פאר מיין אפפאהרען קיין אויס־לאנד, און ער האט דיר אפגעזאגט? זעהסט דו, זיין בעלצי'ן האב איך דא יא איינמאל אנגעמוט מיט א גמילות־חסד, האב איך אויך חרטה. דאס איז א סחורה! — זי מעג שוין זיין די כפרה פאר

איהר מאַן אויך. ער איז טאַקי אַ קורלענדער חכם, אָבער איין עהר־ליכער, און זי פיהרט דאָ אויף אַזעלכע שטיק, אַז ס'איז פּשוט אַ בזיון פאַר לייטען! נאָר חאַפּט זי דער וואַטענמאַכער, חאַטש איך ווייס, איך שטוים מיך אָן, אַז דאָס וואַכסט פון איהר. דאָס האָט זי מסתמא אָנגעפיהרט ביי דיר אַ רכילות, אָדער אַליין, אָדער דורך איהר מאַן דעם חכם, און דו האָסט זיך אָנגעהאַפּט אָן דעם, ווי אָן עפּיס רעכטס, אַבי איין אויסרעד אויף גט'ען זיך... פערשטעהע איך נישט, וואָס עפּיס איצטער אין מיטען דרינען? און וואָס ביזט דו אַזעלכעס געוואָהר געוואָרען אויף מיר, וואָס דו זאָגסט, אַז „דער מאַן דערוויסט זיך אַלע מאָל צום לעצט"?... דו שרייבסט מיר, אַז דו בעפרייסט מיך מיט דיין גוטען ווילען, דאַנק איך דיר זעהר פאַר דיין גוטסקייט. היינט שרייבסט דו מיר, אַז דו ווילסט, מע זאָל בעוואָהרענען פריהער מיך, דערנאָך די קינדער. איז דאָס אודאי זעהר שען פון דיין זייט. די פראַגע איז נאָר: ו ו ע ר זאָל עס בעוואָהרענען? און ווער איז דער „ער", וואָס דו שרייבסט, אַז ער איז איין עושר? אַלץ דער פעטער יונה? וואָס נעהער זיך עס אָן מיט דיר? וועט ער ווען, וועט ער בעוואָהרענען, וועט ער נישט וועלען, וועט ער נישט בעוואָהרענען — וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס צו גט'ען זיך?... דו שרייבסט, אַז איין אַנדערער וואָלט מיר געמאַכט איין אוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל! מיר דאַכט, אַז קיין גרעסערער סקאַנדאַל פון דיין איצטיגען בריעף קאָן שוין נאָר נישט זיין, וואָרום ווי באַלד, אַז איך האָב שוין קיין רעכט נישט צו שרייבען אַ בריעף צו איין אייגענעם פעטער, לאָזען זיך שוין אויס אַלע זאַכען!

ווי באַלד אַזוי, האָב איך דאָ נישט וואָס צו טהון און דאַרף מיך נישט קורירען מעהר. איך האָב געהאַט גערעכענט פאָהרען פון דאַנען מיט בראַני לויפערמאַן קיין אָסטענדע. איצט אָבער טהו איך אַ שפּיי אויף אַלעם און פאָהר אוועק צו מיין פעטער יונה קיין פעטריקאָוו, און וויל דיך מעהר נישט קענען! דו האָסט מיר אויפגעדעקט מיין אַלטע וואונד — מסתמא ווילסט דו דאָך עס...

ביי דיר איז עס נישט דאָס ערשטע מאָל... זיי געזונד. אז דו וועסט האַלטען ביי שרייבען מיר בריעף, קאָנסט דו מיר שרייבען קיין פּעטריקאָוו.

פון מיר דיין געוועזענער פריינד, וואָס האָט נישט פערדיענט אַזעלכע בריעף,

לאה.

.45

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו הירש לויפּערמאַן אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

להגביר החדש מוהר"ר צבי הירש לויפּערמאַן!

אייער בריעף האָב איך ערהאַלטען. עס טהוט מיר זעהר לייד, נאָר איך מוז אייך זאָגען, איך בעדויער אייך מיט אייער געווינס, וואָרום דאָס געווינס האָט אייך, ווי עס שיינט, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם דרך הישר, דאָס הייסט, איהר זענט נעבאך געוואָרען געריהרט פונ'ם זינען. איהר שרייבט מיר, אַז איהר זענט רייכער פון מיר. עס קאָן זעהר מעגליך זיין. איך האַלט גאָרנישט דערביי, איך זאָל מיך וועלען אויסרעכענען מיט אייך אין פערמעגען, און איך גלויב אייך, אַז איהר קאָנט אויסהאַלטען אייער ווייב, ווי איהר זאָגט, אפילו אין פּאַריז. לאָז אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך אליין. נאָר איך בעט אייך, וואָס נעהער זיך עס אָן מיט מיר? ווען האָב איך נעשריבען צו אייער ווייב בריוולעך, אַז איך קען מיך נאָר אפילו נישט מיט איהר? נישט זי האָט ביי מיר געלד פערלאַנגט, נישט איך האָב איהר געלד פאָרגעלעגט, און איך האָב מיך קיינמאָל נישט בעריהמט מיט אייער בעקאַנטשאַפט, און פאַר אייערען אַ פריינד האָב איך מיך קיינמאָל נישט ארויסגעשטעלט. דאָ האָט געמוזט ארויס אַ מיאוסער טעות. איהר האָט נישט געטראָפען צו דער טהיר. איהר

האָט אוודאי נעמוזט וועלען אויסזידלען מיין שוואָגער מאריאמ־טשיק? ער איז יאָ אַ נאָהענטער שמעלקע מיט אייער ווייב. ער איז איצט מיט איהר, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אין אָסטענדע. אהינצו קאָנט איהר צו זיי שרייבען בריוולעך און זיך בעריהמען מיט אייער רייכקייט, און מיך לאָזט צורוה, ווארום אזוי ווי איך בין געוועזן, אזוי בין איך געבליבען אייער אונבעקאנטער פריינד, וואָס ווינשט אייך, איהר זאָלט ווערען געזונד...

חיים סאַראָקער.

.46

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו קלמן ברוידשטוהל אויף די נאלעווקיס אין ווארשא.

מיין אונבעקאנטער פריינד.

איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל אייך ענטפערען אויף אייער בריעף. איך קאָן אייך נאָר געבען אַ ראַט, איהר זאָלט זיך מטריח זיין צום דאָקטאָר, ער זאָל אויסהערען אייער גייסטיגען צושטאנד, נאָר בכדי עס זאָל אייך נישט זיין לאנגווייליג, זאָלט איהר זיך זעהען פריהער מיט הירש ליפערמאן, דער, וואָס האָט געוואונען דאָס גרויסע געווינס און איז דורך דעם קראנק געוואָרען אויף דעם זעלבען חולאת, וואָס איהר... ווארום וואָס דען קאָן איך אויף אייך אנדערש איבערטראכטען נאָך דעם, אז איהר שרייבט מיר, אז איך וויל אריבערנארען אייער ווייב אין מיין האָטעל **פון איהר טובה וועגען**, און אז איך האָב איהר דערצעהלט אויף אייך, אז איהר שפּיעלט אין „אָקע“?... אויב איהר שפּיעלט אין „אָקע“, אָדער נאָר אין „באנטשאָק“, ווי איהר זאָגט, — דאָס ווייס

איך נישט, נאָר אַז איהר זענט נישט ביי'ם גאַנצען פערשטאַנד — דאָס זעהט מען אַרויס פון אייער בריעף. איהר שרייבט, אַז איהר ווייסט שוין לאַנג, אַז איך בין מיט מיין ווייב נישט שוה בשוה, און איהר שטעלט מיר פאַר איין ערות רב וועלוועל יאַמאַיקער. עס קאָן זיין, אַז רב וועלוועל יאַמאַיקער ווייסט בעסער, ווי אַזוי איך בין מיט מיין ווייב אַלס איך אַליין, נאָר דאָס, וואָס איהר זאָגט, אַז איך ווייס פון דעם, אַז איהר האַלט ביי גט'ען זיך מיט אייער ווייב — דאָס רעדט איהר שוין, זייט מיר מוחל, ווי איין אמת'ער משוגענער. נישט נאָר איך ווייס נישט פון אַזעלכע סודות, וואָס צווישען אייך און אייער ווייב, איך קען אפילו נישט אייער ווייב און נישט אייך, און איהרביידע אינטערעסירט מיך אַזוי ווינציג, אַז איהר האָט אייך געמעגט גט'ען נאָך איידער איהר האָט אייך דערקענט. אין איינעם בין איך יאָ מיט אייך איינפערשטאַנדען: איהר זאָלט דאָס צווייטע מאָל, ווי איהר שרייבט, נישט הייראַטען. אַזאַ מענש, ווי איהר, האָט נישט געטאָרט הייראַטען דאָס ערשטע מאָל אויך, וואָרום ס'אַ רחמנות אויף אייער ווייב, חאָטש איך קען זי נישט...

איהר בעט מיך, איך זאָל אייך שרייבען אויפריכטיג, וואָס איז מיין קוק און צוליעב וואָס רוף איך אַרויס אייער ווייב אין „מיראַ־מאָנט" — שרייב איך אייך קלאָר און דייטליך און אָהן „המצאות" און „אויבערקעפלעך", ווי איהר פערלאַנגט, אַז אָדער אייער ווייב איז, זאָל מיר מוחל זיין, אַ ספּלעטניצע און אַ ליגנערין, אָדער, ווי איך האָב אייך געזאָגט אין אָנהויב פון מיין בריעף, איהר זענט נישט ביי אַלע געדאַנקען. דאָס צווייטע איז, רעכען איך, מעהר וואַהרשיינליך...

ווי איהר זעהט, האָב איך אייך געגעבען אַ קלאָרע תשובה אויף אַלעס. עס בלייבט מיר איבער נאָר איין זאַך — ווינשען אייך אַ רפואה שלמה...

חיים סאַראַקער.

47.

בערעל משאפניק פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו זיין פרוי חוה׳לע משאפ ק אין מאריענבאד.

טייערע עווא!

דו מוזט מיר פערצייהען, וואס מיט די לעצטע געלד־זענדונגען קוממ־אן אביסעל שווערליך.

די לעצטע צייט איז אין ווארשא געווארען שווער צו בעקומען א הונדערטער אדער א פופציגער איינפאך כקריעת ים־סוף. איך האב געמוזט זיך דורכפאהרען קיין לאדז און דארט איז מיר גע־ראטען דורכצוזעצען מאנכע געשעפטלעך, אפילו מיט גרויסער שוועדינקייט, און דאדורך האט עס זיך אזוי פערציינערט, און דאס איז אויך די אורזאכע, וואס איך האב דיר אזוי שנעל נישט געאנטוואר־טעט. מיט די צוויי „איטשעמייערס“, וואס דו האסט מיר צוגע־שיקט די „ליעבע־בריוולעך“ צו זייערע ווייבלעך, האב איך ליידער גארנישט געקאנט מאכען. איינער פון זיי, שערענציס, דער וואלט נאך געוועזן נישקשה. ער פירכטעט פאר א סקאנדאל; ער האט מורא, עס זאל איהם נישט שאדטען צו קרעדיט. דאפיר איז אבער דער יונגערער, אט דער פעקעלים, איינפאך א פרא־אדם. ער אליין האט דאס צעשמירט איבער די נאלעווקיס, דערצעהלט איטליכען בעזונדער אין געהיים, אזוי, אז ביז איך בין געקומען צו דער פרוי סאראקער מיט די בריוולעך, לאזט זיך אויס, אז זי און איהר שוועס־טער חנצי זענען שוין קלאר אין מאריאמטשיק׳ס בריוולעך אויף אויסענווייניג. איינפאך נישט כדאי געוועזן מיט זיי אנצופאנגען, און דאצו האב איך נאך אנגעטראפען אין א צייט, וואס ביי פרוי סאראקער האט זיך אפגעשפיעלט איינע גאנצע טראגעדיע, אין וועל־כער עס איז פערמישט איהר חיים, און שלמה קורלענדער, און לוי־

פערמאַן, און ברויכשטוהל — די גאַנצע נאַלעווקים. עס איז מיר איינפאַך אַ וואונדער, אַז דו זאָלסט דאָס נישט וויסען. די געשיכטע איז אַ איינפאַכע געשיכטע. חיים סאַראַקער האָט זיך דאָרט אין מאַריענבאַד, נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, איינפאַך מתקנא געווען אין זיין שוואָגער און האָט זיך אויך גענומען שרייבען ליעבע-בריוו-לעך צו די נאַלעווקער ווייבלעך: צו בעלצי קורלענדער, צו בראָני ליפערמאַן, צו לאה'צי ברויכשטוהל און צו דער שערענציס מיט דער פעקעלים, — נישט דורכגעלאָזט קיינעם. מע ווייסט נישט געננוי ווי אַרום, נאָר די אַלע בריוולעך, וואָס איך האָב דיר אויס-גערעכענט, זענען אריינגעפאַלען צו די מאַנען אין די הענד אריין, און ס'איז געוואָרען אַ חתונה, איינפאַך עס קאָכט וואַרשאַ! און דאָ איז אָנגעקומען אַ דעפעש פון דער יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד, אַז אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך זענען אַלע מיט אַ מאָל פערשוואונ-דען געוואָרען, אָפּגעררייזט קיין אַסטענדע, און מיט זיי חיים סאַ-ראַקער און מאַיר'על מאַריאַמטשיק. איינפאַך אַ ראָמאַן! און ווען קומט-אָן אַזאַ דעפעש? פונקט אויף מאָרגען, נאָכדעם, ווי די יאַמאַיטשיכע האָט שוין גראַטולירט די פאַמיליע מיט אַ מזל-טוב און אויפגעפאָדערט דעם הערר יאַמאַיקער, ער זאָל קומען נאָך מאַ-ריענבאַד. וועלוועל יאַמאַיקער איז שוין אויף דער רייזע; דאָס איז אָבער נישט וויכטיג. די הויפט-זאַך איז, וואָס די פרוי סאַראַקער איז פאַר צרות קראַנק געוואָרען צו בעט, מע זאָגט, זאַגאַר, גע-פעהרליך. און ליפערמאַן לויפט אַרום, ווי אַ משוגענער, שוועהרט, אַז לאָז נאָר חיים סאַראַקער קומען אַהיים, מוז ער איהם אָנפאַטשען אין מיטען די נאַלעווקים, דאָס הייסט, נישט אין די נאַלעווקים, נאָר אין די באַקען! און ברויכשטוהל האָט איצט איין אויסרעד אויף צו שיידען זיך מיט זיין מאַדאַם, אָדער שלעפען געלד ביי איהר רייכען אָנקעל פון פעטריקאָוו. קורץ און גוט, ביי אונז אויף די נאַלעווקים איז לעבעדיג, פריילי‌ך, איינפאַך ליהודים! און שרייב מיר, ווען רעכענסט דו צו קומען אַהיים, און אויב עס איז דיר גע-ניגענד דאָס געלד, וואָס איך שיק דיר? אַנישט, וועל איך זעהן

דיר שיקען נאָך, אַז איך וועל נאָר האָבען. וואהרשיינליך, וועט גאָט העלפען. זיי נעגריסט גאַנץ ליעבליך.

פון מיר דיין איבערגעבענסטער ב ע ר נ א ר ד.

.48

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו איטשעיטאיר שערענצים און איטשעיטאיר פעקעלים אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

מיינע ליעבע פריינד שערענצים און פעקעלים!

שאדע, וואָס איך בעזיץ נישט די לשון־קודש'דיגע שפּראַך, אַזוי ווי איהר, און קאָן אייך נישט אָפּענטפערען אויף אייער מליצה־בריעף מיט אַזאַ שענער מליצה, ווי איהר שרייבט צו מיר. און ווייל איך בין געצוואונגען צו רעדען מיט אייך מאַמע־לשון, וועל איך מיר שוין ערלויבען צו רעדען מיט אייך פשוט'ע דבורים און זאָגען אייך, אַז איהר זענט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ פּאָר „איטשעמייערס", נאַלעווקער פּלאָכטען, און מע דאַרף אייך ביידען געבען קייען שטרוי. אַז גאָט האָט אייך יאָ בעוויליגט מיט אַזאַ מתנה, אַזעלכע שענע ווייבלעך, און איהר ציטערט איבער זיי, איז אָדער איהר בעדאַרפט זיי נאָכפאָהרען פון הינטען, אַזוי ווי איהר נעהמט זיי נאָך שבת בייטאָג, בעת זיי לאָזען זיך אין זאַכסישען גאָרטען אויפ'ן שפּאַציער, אָדער האַלטען זיי פערשפּאַרט ביי זיך אויף די נאַלעווקים, ווי מע האַלט עופות פאַר אַ יום־טוב, געבען זיי עסען און טרינקען און אַזוי ווייטער. וועלכער גוטער יאָהר האָט אייך געהייסען, איהר זאָלט זיי אַרויסלאָזען אויף גאָט'ס וועלט, אַזש אין מאַריענבאַד? אָדער איהר מיינט, אַז ס'איז דאָ פאַרהאַן ווינציג אָהן זיי? צי איהר מיינט טאַקי באמת, אַז איך האָב מעהר

נישט וואָס צו טהון, נאָר שרייבען „ליעבע־צעטעלעך מיט חניפה־בריוולעך", ווי איהר זאָגט, צו אייערע ווייבלעך? זייט זשע וויסען, מיינע ליעבע איטשעמייערס, אז בסך־הכל האָב איך מיט אייערע ווייבלעך קיין האלב וואָרט נישט אויסגערעדט זינט איך בין דאָ און זינט איך לעב! בסך־הכל האָב איך זיי געזעהן אפשר צוויי־דריי מאָל ביי'ם ברונען מיט נאָך אַ סך אזעלכע ווי זיי, וואָס דרעהען זיך דאָ ארום אזוי פיעל, אז עס ווערד נמאס, האָט קיין פאראיבעל נישט, צו קוקען אויף זיי. וואָרום איך קען זיי. איך מיין נישט דוקא אייערע ווייבלעך, איך מיין אַלע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס אז זיי פאָהרען אוועק פון זייערע איטשעמייערס פון וואַרשאָ קיין אויסלאַנד, וואָלטען זיי וועלען געניסען אַלע פער־געניגענס פון דער וועלט, נאָר בתנאי, אז קיינער זאָל נישט זעהען און קיינער זאָל נישט וויסען, אפילו זיי אליין אויך נישט... רעדען מיט אַ פרעמדען מאַנספּאַרשוין, אָדער האָטש קוקען אויף איהם, איז ביי זיי שוין אַ גאַנצער עסק. ביי אייך אויף די נאַלעווקים האָבען זיי דאָס אויך נישט. איך קאָן אייך זאָגען בהן שלי, אז איך זעה, ווי ווייט מעגליך, אויסצומיידען אזעלכע בעגעגעגנישען, וואָס ברענגען גאָרנישט איין, אויסער מיאוסע רעד און רכילות. איך אַנטלויף פון אזעלכע ווייבלעך, וואָס אין דערהיים בענשען זיי ליכט, און דאָ וואַרפען זיי אראָפּ די פּאַריקלעך. זיי זענען אַ סחורה פאַר מיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, נישט פאַר מיר, און איך ווייס נישט, ווער עס האָט געהאַט איין עזות אייך אָנצוואַווייזען אויף מיר, אז דאָס בין איך, וואָס שרייב צו זיי „חניפה־בריוולעך מיט ליעבע־צעטעלעך"? איך פערנעם זיך נישט מיט אזעלכע נאַרישקייטען. נאָך ווינציגער קאָנט איהר אויף מיר רעכענען, אז איך זאָל האָבען צוגעזאָגט אייערע ווייבלעך, ווי איהר דריקט זיך אויס, „מאַכען רינגען גאָלד פון מיין בייטעל פאַר זייער טובה וועגען". איך בין נישט פון די צעוואָרפענע מענשען, און האָב אין זינען אייך מיט אייערע ווייבלעך אין דער לינקער פּיאַטע. און אויב עמיצער האָט אייך אָנגעוויזען אויף מיין שוואָגער, „דעם מאַן פון מיין ווייב'ס

שוועסטער", האָט איהר געקאָנט טרעפען צו איהם, אָדער צו מיין ווייב'ס שוועסטער, נישט צו מיר, וואָס געהער זיך מיט זיי נאָר־יישט אָן. מע קאָן זיך טאקי זיין גאנץ אנשטענדיגע יונגע לייט און אומשולדיגע איטשעמייערס, ווי איהר זענט, נאָר קיין פרא־אָדמ'ס זענט איהר דאָך נישט מחויב צו זיין, און דארפט נישט דראָהען מיט קיין געזעץ און מיט קיין שטראָף, נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער וועלט.

אייער אומבעקאנטער פריינד, וואָס ראט אייך זיין פאָרזיכטיג מיט מליצות,

חיים סאָראָקער.

.49

חוה'לע טשאפניק פון אסטענדע צו איהר מאן בערעל טשאפניק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

מיין טייערער בערנארד!

עס איז מיר צוואר זעהר נישט אנגענעהמען, נאָר איך מוז דיר נאָך א מאָל און נאָך א מאָל שרייבען, זאָלסט מיר קריגען געלד אויף אוועקפאָהרען פון דאנען, וואָרום פון אלע גליקען האָט זיך אויס־געלאָזט א טייך, און נאָך מיט א גרויסען סקאנדאל, אז דו וועסט הערען, וועסט דו שטוינען! שטעל דיר פאָר א קאָמעדיע — וואָס זאָג איך א קאָמעדיע? א טראגעדיע, א בלוטיגע טראגעדיע. נאָר לאָמיך דיר דערצעהלען אקוראט פון אָנהויב ביז'ן סוף. ס'איז א מעשה פון טויזענד־איין־נאכט.

ווי דו ווייסט, האָט מיך די יאמאיטשיכע געבעטען, איך זאָל איהר מיטהעלפען מיט'ן קעשעניעווער שידוך, און צוגעזאָגט דערביי,

אויסער וואָס איך וועל פערדיענען, עקסטרא אַ שענע מתנה פון איהר אַליין. האָב איך זי געפּאַלגט, און האָב מיך אריינגעלענט אינ'ם דאָזיגען שידוך און געאַרבייט, ווי ווייט איך האָב געקאָנט, און עס איז מיר געראָטען. דער עסק איז געגאַנגען אויף אַ גאַנג, דאָס הייסט, נישט אַזוי גיך טהוט זיך עס, ווי עס רעדט זיך. איך בין געגנוג אויסגעריסען געוואָרען איבער בעלצי'ן, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען פריהער, וואָרום דער חתן, מיין קעשעניעווער דאַנ־טיסט הייסט עס, האָט זיך נישט אויף קאַטאָוועסען פערקאָכט אין אונזער שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע, שיער נישט געפּאַטשט זיך איבער איהר מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק אין מיטען מאַריענבאַד. קורץ, מיט צרות, מיט לייד, מיט אינטריגעס — איך האָב קוים גע'פּועל'ט ביי מיין קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך ערקלערען פאַר יאַמאַיטשיכע'ס עלטערע טאָכטער, אז ער ליעבט זי, און די יאַמאַיטשיכע האָט מיך אַזש אַרומגעחאַפּט קושען, און האָט שוין אָוועקגעקלאַפּט אַ דעפּעש צו וועלוועל יאַמאַיקער, ער זאָל קומען אַהער אויף קנס־מאָל, און מיר איז דאָס נאָך געראָטען אַרום און אַרום: דער וועלט־שרכן, סווירסקי, דער גאַנצער מאַכער פונ'ם שידוך, איז אָפּגעפאָהרען קיין באַזעל, בין איך דאָ געבליבען איינע אויפ'ן יריד... איז דאָך פאַרהאַן אַ בעלצי אויף דער וועלט. פער־גלוסט זיך אונזער קורלענדער'ס ווייבעלע אָוועקפאָהרען פלוצים פון דאַנען קיין אָסטענדע. אפילו נישט געזעגענט זיך מיט קיינעם, פערגעסען דעם זיי־געזונד. מילא, אָוועקגעפאָהרען, איז אָוועקגע־פאָהרען. קיין יונגערער, ווי זאָגט מען, זאָל נישט שטאַרבען. איז זיך אָבער מיישב מיין חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט, און הויבט זיך אויף און פאָהרט אָוועק אויך קיין אָסטענדע. פון וואַנען וויים איך דאָס? פון מאיר'על מאַריאַמטשיק'ען. איך קום אַרויס צום ברונען, בעגעגענט מיך מאַריאַמטשיק, אַ צעטראָגענער סכנות, און געזעגענט זיך מיט מיר: „זייט געזונד". — „פאָהרט געזונד. וואו־הין איז?" — „קיין אָסטענדע". — „וואָס עפּיס פלוצים קיין אָסט־ענדע?" זאָגט ער: „אַלע פאָהרען קיין אָסטענדע" זאָג איך:

„ווער איז דאָס די אַלע?“ זאָגט ער: „ערשטענס, די מאַדאַם קור־לענדער, צווייטענס, די מאַדאַם לויפערמאַן, דריטענס, אייער חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט“... ווי ער האָט דאָס מיר אַרויסגע־רעדט, האָב איך שוין גאָרנישט געוואָלט הערען, און בין אַוועק גלייך צו דער יאַמאַיטשיכע. לאָזט זיך אויס, אַז זי ווייסט נאָך נישט פון וואָס צו זאָגען! זענען מיר אַוועק ביידע מיט איהר זיך נאָכפרעגען אין האָטעל אויפ׳ן קעשעניעווער חתן, זאָגט מען אונז, אַז אַוועקגעפאָהרען איז ער, נאָר וואוהין ווייסט מען נישט. פאַלט מיר די יאַמאַיטשיכע אויפ׳ן האַלז: נשמה׳ניו, האַרצעניו, ליובע־ניו! איך זאָל פאָהרען גלייך אַהינצו, קיין אָסטענדע, זי וועט מיר געבען צושטייער אויף הוצאות, זי וועט מיר אַזוי און אַזוי! און נעמט אַרויס הונדערט קרוין: „נאַט אייך און פאָהרט און קלאַפּט אַ דעפּעש, און אַז מע וועט דאַרפען נאָך, וועל איך אייך שיקען נאָך“... וואָס טהוט מען? אַ רחמנות אויף דער אידינע! איך האָב דאָס געלד גענומען, און ביז איך האָב מיך אַרומגעקוקט אַהין — אַהער, איז שוין פון דעם קיין סימן נישט געבליבען. אַז איך בין שולדיג — די האָר זענען נישט מיינע! וואָס וועט זיין ווייטער? וואָלט נאָך דאָס אַליין געוועזען אַ האַלבע צרה, ס׳זאָל זיך נישט טרעפען אַ גרעסערער אומגליק. אָט וועסט דו הערען אַ שענס:

זיץ איך מיר אַזוי ביי זיך אין האָטעל, האָב מורא בעווייזען זיך פאַר דער יאַמאַיטשיכע, און טראַכט מיר: וואו נעמט מען געלד? פאַלט מיר איין אַ געדאַנק: חיים סאַראַקער! ער איז טאַקי, צווישען אונז רעדענדיג, אַ איד אַ חזיר, נאָר איך האָב צו איהם איין עצה. איך וועל איהם זאָגען, אַז איך פאָהר אהיים קיין וואַרשאַ און וועל זיין ביי זיין אסתר׳ען אָפּגעבען איהר אַ ג ר ו ס פ ו ן מ אַ ר י ע נ ב אַ ד, וועט ער זיך שטויסען, וואָס פאַר אַ מין „גרוס“ דאָס וועט זיין. איך האָב איהם שוין לאַנג געגעבען אָנצו־הערעניש, אַז איך ווייס, אַז ער איז די כפּרה נאָך בעלצי׳ן און אַז ער לייהט איהר כלומרשט גמילות־חסדים אויף איהר מאַנ׳ס רע־כענונג, און נאָך אַזעלכע זאַכען — איך שעם זיך נישט פאַר איהם...

קורץ, איך היים אנקלינגען אין טעלעפאָן און ארויסרופען מיר דעם הערר סאַראָקער, זאָגט מען מיר, אַז דער הערר סאַראָקער איז „היינטע מאָרגענס אַבגערייזט נאָך אָסטענדע!“... רבונו של עולם! וואָס טהוט זיך דאָ? איך האַפּ אויף זיך די מאַנטיליע און וויל שוין לויפען, איך ווייס אַליין נישט וואוהין, זאָגט מען מיר: אַ דאמע פרעגט זיך נאָך אויף מיר... ווער איז מיר, אַ דאמע? מסתמא יאַמאַיטשיכע, פערפינסטערט בין איך געוואָרען! הויב איך מיך אָן צו פרעגען: וואָס פאַר אַ דאמע? זאָגט מען מיר: אַ יונגע דאמע... אַ יונגע דאמע? רופט זי אריין! און עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין אַ דאמע — אַ בילד! אַ יונגעטשקע — בלוט און מילך! און אָנגעטהאָן — אַ קייזערין! עס שעמערירט און סע פינקעלט! „איהר זענט, זאָגט זי, די מאַדאַם טשאַפּניק פון וואַרשאָ?“ „איך בין, זאָג איך, די מאַדאַם טשאַפּניק פון וואַרשאָ; און ווער זענט איהר?“ „איך בין, זאָגט זי, די מאַדאַם זיידענער פון קעשעניעוו“. „עס פרעהט מיך זעהר, זאָג איך. זיצט, זאָג איך, מאַדאַם זיידענער פון קעשעניעוו, וואָס ווערט איהר זאָגען גוטס?“ טהוט זי אַ זיפץ און מאַכט צו מיר: „מע האָט מיר געזאָגט, אַז איהר זענט בעקאַנט מיט מיין מאַן“... „איך בין, זאָג איך, בעקאַנט, זאָג איך, מיט אייער מאַן? ווער איז אייער מאַן?“ ווערד זי רויט און מאַכט צו מיר: „מיין מאַן איז זיידענער פון קעשעניעוו“... „אַט דער דאַנטיסט?!“... „יאָ, ער איז אַ דאַנטיסט“...

וואָס ווייטער איז געווען — דאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. עס האָט מיך געוואָרפען, ווי אין אַ פיעבער. דאָס רחמנות, וואָס אויף דעם ווייבעל, לאָזט זיך דען בעשרייבען? מיר זענען געוואָרען אין איין האַלבע שעה צוגעקלעפּט איינע צו דער אַנדערער, ווי שוועסטער, נעהענטער ווי שוועסטער, און נישט לאַנג געטראַכט, האָב איך מיך צענויפגעפּאַקט — אויף צעצאָהלען זיך האָט מיר אויסגעליהען די מאַדאַם זיידענער — און מיר האָבען זיך אַוועק־געלאָזט ביידע קיין אָסטענדע. געקומען קיין אָסטענדע און אָפּ־געשטעלט זיך אין אַ האָטעל, איינגעוואַשען זיך און אָנגעטהאָן פיין,

שען, נעמען מיר אַ פּיאַקער און הויבען אָן אַרומפאָהרען פון איין האָטעל צום אַנדערען נאָכפרעגענדיג זיך אויף איינעם אַ הערר מיט'ן נאָמען זיידענער, און אויף אַ דאַמע מיט'ן נאָמען קורלענדער — ווער? וואָס? ווּעמען? נישטאָ אין ערגיץ, נישט זיידענער, נישט קורלענדער. מיר טהוען זיך אַ נעם צו דער קורליסטע — נישט קיין סימן אפילו פון אַ זיידענער און פון אַ קור־לענדער! וואָס טהוט מען ווייטער? ווי אַזוי איך האָב איבערגע־לעבט די נאַכט — בין איך שטאַרקער פון אייזען. דאָס ווייבעל איז נעבאַך שיער פון זינען אַראָפּ. איך האָב זי געראַטעוועט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר — זי איז פערביי, אָט־אָט עקט זי זיך. קוים געפּאַלען אויף איין עצה, זי זאָל געבען אַ דעפּעש אהיים קיין קעשעניעוו, געבען צו וויסען, אַז זי איז קראַנק, טאָמער וועט עמיצער קומען צו פאָהרען פון דאָרטען. צו וואָס דאַרף איך האָבען אויף זיך אַזאַ פּעקעל?... קומט נישט אָן פון דאָרטען אַ דעפּעש, און נאָך אַ סראָמשנע דערצו? און דוקא פון איהר מאַן, פון זיידענער'ען אַליין, אַז ער איז אין קעשעניעוו און בעט זי, אַז זי זאָל קומען אהיים!... בעקומען אַזאַ מין דעפּעש, האָבען מיר ביי־דע נישט געוואוסט, וואָס מיר זאָלען טהון: צי מיר זאָלען לאַכען, צי מיר זאָלען וויינען? און ס'איז געבליבען, אַז מיר זאָלען נאָך אַ מאָל טעלעגראַפירען קיין קעשעניעוו, אויב ס'איז אמת, אַז ער, דער דאַנטיסט זיידענער, איז אין קעשעניעוו? און ווען איז ער געקומען? און צי איז ער געקומען אַליין, צי נאָך מיט עמיצען?... ענטפערט ער אונז, אַז ס'איז אמת, אַז ער איז אין קעשעניעוו, אַז ער איז געקומען ערשט נעכטען פון מאַריענבאַד איינער אַליין און אַז ער פערשטעהט נישט, מיט וועמען זאָל ער קומען און וואו־אַרום קומט זיין ווייב אין אָסטענדע?

ערשט דעמאָלט האָב איך פערשטאַנען, אַז דאָס האָט מיך דער אָדעסיט מאַריאַמטשיק, דער שאַרלאַטאַן, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם וועג, אויסגעטראַכט אַזעלכעס, וואָס נישט געשטויגען, נישט געפלויגען. איצט בלייבט איבער נאָר איין זאַך: ווי באַלד, אַז די מעשה מיט

אָסטענדע איז איין אויסגעטראַכטע זאַך, און ווי באַלד דער דאָנ־
טיסט זיידענער איז אין קעשעניעוו, טאָ וואָס איז מיט בעלצי'ן
און וואו איז זי אַהינגעקומען? אָט דעריבער האָב איך דיר גע־
טעלעגראַפירט: „וואו איז בעלצי, און וואו זענען די איבעריגע וואָר־
שעווער ווייבלעך?" האָסט דו מיך, אַפּנים, נישט פערשטאַנען און
האָסט מיר אָפּגעענטפערט: „צו וואָס דאַרף איך בעלצי'ן? און
וואָס טהו איך אין אָסטענדע?" האָב איך דיר דערויף געענטפערט
נאָר געצעהלטע ווערטער: זאָלסט מיר אַרויסשיקען געלד. ווייסט
דו פאַר וואָס? ווארום אויף אַ סך ווערטער האָב איך קיין געלד
נישט געהאַט און האָב איצט אויך נישט. מיין מאַדאַם זיידענער,
אַז זי האָט נאָר בעקומען די גוטע ידיעה, אַז איהר שאָדען האָט זיך
אָפּגעזוכט, האָט זי זיך אויפגעהויבען און איז אַוועקגעפאָהרען
אַהיים, צוגעזאָגט מיר שרייבען פונ'ם וועג און פון דער היים —
און ווער? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! דערווייל בין איך געבליבען
דאָ איינע אַליין אָהן אַ קאָפּיקע געלד. אַ גליק, וואָס איך בין דאָ
אין דעם האָטעל אויף פולען פּאַנסיאָן און מע מאָהנט מיך נישט.
נאָר מסתמא וועט מען מיך באַלד מאָהנען. און איך וויים גאָר
נישט, וואָס איך וועל טהון? איך האָב שוין געשריבען צו דער
יאַמאַיטשיכע קיין מאַריענבאַד, געטעלעגראַפירט אויך, — ענט־
פערט די וואַנד? איך האָב שוין געפּרובט שרייבען צו חיים סאָ־
ראָקער קיין מאַריענבאַד, איז מיר אָנגעקומען צוריק מיין בריעף
מיט אַ בעמערקונג פון דער פּאָסט, אַז דער אַדרעסאַט איז אָפּגע־
פּאָהרען קיין אָסטענדע. ווידער אַ מאָל אָסטענדע? איך ווער
שיער נישט משוגע. איך נעם זיך צו דער קורליסטע ווידער אַ מאָל,
איך זוך דעם נאָמען סאָראָקער, איך טהו אַ קוק — אין איין האָטעל
שטעהט פערשריבען „סאָלאָמאָן קורלענדער, קויפמאַן אויס וואַר־
שאָ", און אין צווייטען האָטעל — „אַלעקסאַנדער סווירסקי אויס מאַ־
ריענבאַד"! וואָס איז דאָס פאַר אַ סורפּריז? איך לויף אַוועק אין
איין האָטעל, אינ'ם צווייטען האָטעל, ערשט איך ווער געוואָהר, אַז
עס זענען דאָ געווען און אָפּגעזעסען אַ פּאָר טאָג שלמה קורלענדער

און, אפּנים, דער לאַנד־שדכן, סווירסקי. ווער דען זאָל דאָס זיין? בין איך שוין גאָר צעדרעהט און ווייס נישט, וואו איך בין אין דער וועלט.

האָב איך דיר בעשריבען, ליעבער בערנאַרד, אַלסדינג, אַ גאַנצע מעשה פון טויזענד־איין־נאַכט. אצינד זיי אזוי גוט און שרייב מיר, ערשטענס, וואָס איז מיט בעלצי'ן און מיט די איבעריגע נאָ־לעווקער ווייבלעך? און וואָס האָט דאָ געטהאָן שלמה קורלענדער? און וואָס איז מיט חיים סאַראָקער און מיט מאַריאַמטשיק'ען? וואו זענען זיי אצינד און וואו איז יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער? און צי איז נישטאָ דאָרט אין וואַרשאָ מיט זיי דער לאַנד־שדכן סווירסקי? איך דאַרף עס ווּיסען, וואָרום אָט דער סווירסקי האָט מיט מיר אָפּגערעדט און געגעבען זיין עהרענוואָרט, אַז וואָס פאַר אַ שידוך ס'זאָל זיך נישט מאַכען ביי יאַמאַיטשיכע'ן, האָב איך אַ חלק. און דער עיקר זאָלסט דו קריגען געלד און מיר למען־השם אַרויסשיקען וואָס גיכער, איך זאָל דאָ נישט פערבלייבען, חלילה, אויף יום־טוב. עס געהט צו ימים נוראים, וועל איך קיין טרפה'ס נישט עסען. איך וועל אָפּזוכען אַ כשר'ען רעסטאָראַן, און אין אַ כשר'ען רעסטאָראַן קאָן מען אויף קרעדיט נישט עסען. און אין אַ שוהל וועל איך אויך וועלען געהן, און פאַר איין אָרט הייסען די דייטשען זיך בעצאָהלען פריהער. און אַ ווייסע הוהן אויף שלאָגען כפרות וועל איך מסתמא אויך הייסען צוגרייטען — און איך האָב נישט אַ גראָשען ביי דער נשמה! וואָס איך האָב געקאָנט פערזעצ־צען, האָב איך פערזעצט. איך האָב דיר נישט געוואָלט אָנטהון קיין יסורים. איך וואָלט דיר איצט אויך נישט געשריבען, ווען ס'זאָל זיך נישט געוועזען צענויפקומען עטלכע אומגליקען מיט אמאָל.

זיי געזונד, מיין טייערער בערנאַרד. גאָט זאָל אָנצייכענען אונז אַ גוט קוויטעל. און אזא יאָהר מיט אזא אויסלאַנד, ווי איך האָב געהאַט אצינד, זאָל זיך גאָר נישט אומקעהרען, רבונו של עולם!

דיין געטרייע פרוי חוה.

ט ע ל ע ג ר א פ י ש.

.50

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

נעכטען אנגעקומען מאריענבאד אסטענדע. אלפרעדען דא אויך נישט געטראפען. קראנק געווארען. דראטעט בעלוויו. — ר ע ־ וועקא זיידענער.

.51

חוה׳לע טשאפניק, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער אסטענדע נישט געטראפען. דראטעט. — ע ו ו א טשאפניק.

.52

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.
(דרינגענד).

גליקליך געקומען קישיניעוו. איבערראשט. נישט געטראפען רעוועקען אין דערהיים. קום זאפארט. דראטע. — א ל פ ר ע ד זיידענער.

.53

חוה טשאפניק, אסטענדע, צו יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער — קישיניעוו. בריעף פאלגט. — ט ש א פ נ י ק.

.54

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו בעלצי קורלענדער, מאריענבאד.

לאנג קיין בריעף. וואוהין שרייבען: מאריענבאד? פראנ־ צענסבאד? אסטענדע? אונרוהיג. דראטע. — ס א ל א מ א ן.

.55

חוה'לע טשאַפּניק, אַסטענדע, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

דראַטעט אַסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאַראַקער מאַריאַמ־טשיק לויפּערמאַן שערענצים פּעקעלים ? אַסטענדע נישטאָ. — ע ו ו אַ ט ש אַ פּ נ י ק .

.56

פרוי זיידענער, אַסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

דראַטעט אויב אמת אַלפרעד קישיניעוו ווען געקומען ? אויב אליין געקומען אָדער מיט עמיצען ? ר ע ו ו ע ק אַ .

.57

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אַסטענדע.

נעכטען געקומען אליין. פערשטעה נישט מיט וועמען ? צו וואָס געפאָהרען אַסטענדע ? בעט באַלד ארויספאָהרען. ווארט אונגעדולדיג. דראַטע דרינגליך. — א ל פ ר ע ד .

.58

אסתר סאַראַקער, וואַרשאַ, צו חיים סאַראַקער, מאַריענבאַד.

לאַנג קיין בריעף פון דיר. אונרוהיג. דראַטע. — א ס ת ר .

.59

שלמה קורלענדער, וואַרשאַ, צו בעלצי קורלענדער, אַסטענדע.

יאַמאַיטשיכע דראַטעט ביזט אַסטענדע. דראַטע אדרעסע אויף געלד שיקען. אונרוהיג. — ס אַ ל אָ מ אָ ן .

.60

חנצי מאריאממשיק, ווארשא, צו דוד מאריאממשיק, אדעס.

מאריענבאד דראטעט, מארק אפגעפאהרען מיט נאלעווקער ווייבלעך אסטענדע. זאפארט קומט צו פאהרען ווארשא. דראטעט. — א נ נ א.

.61

אסתר סאראקער, ווארשא, צו דוד מאריאממשיק, אדעס.

חנצי געפעהרליך קראנק. קומט זאפארט ווארשא. דראטעט. — א ס ת ר.

.62

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

פאהר שנעלצוג קישיניעוו. איך קוש. — ר ע ו ו ע ק א.

.63

מאדאם משאפניק, אסטענדע, צו בערעל משאפניק, ווארשא.

דראטע אסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאראקער מאריאממשיק איבעריגע נאלעווקער ווייבלעך? — ע ו ו א.

.64

וועלוועל יאמאיקער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטשיבע, מאריענבאד.

בריעף ערהאלטען. — שידוך קעשעניעוו געפעלען. געדראטעט מזל־טוב. איך פאהר קוריערצוג מאריענבאד. — ו ו א ל ף.

.65

דוד מאַריאַמטשיק, אַדעס, צו חנצי מאַריאַמטשיק, וואַרשאַ.

כ׳פֿאָהר מיט׳ן קוריער וואַרשאָ. דראַטע ברעסט געזונדהייט. — דאַוויד.

.66

אַלעקסאַנדער סווירסקי, אַסטענדע, צו פֿערעל יאַמאַימשיכע, מאַריענבאַד.

געקומען אָסטענדע. זיידענער קורלענדער נישט געטראָפֿען. פֿיעלייכט מאַריענבאַד? דראַטעט פּאָסטרעסטאַנט. — סווירסקי.

.67

פֿערעל יאַמאַימשיכע, מאַריענבאַד, צו אַלעקסאַנדער סווירסקי, אַסטענדע.

זיידענער קעשעניעוו. קורלענדער פֿערשוואונדען. דראַטעט. — פֿערעל יאַמאַיקער.

.68

בערעל טשאַפּניק, וואַרשאַ, צו חוה טשאַפּניק, אַסטענדע.

צו וואָס בעלצי? נאַלעווקער ווייבלעך? וואָס טהוסט דו אָסטענדע? דראַטע. — בערנאַרד.

.69

מאַדאַם טשאַפּניק, אַסטענדע, צו בערעל טשאַפּניק, וואַרשאַ.

זאָפֿאָרט שיקען געלד. בריעף פֿאָלגט. גרעסטע פֿערלעגענהייט. דראַטע. — עווא.

.70

פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

שידוך בוידעם. קעשעניעוו בעווייבט. נישט קום מאריענבאד. בעלצי בראָני סאראַקער מאריאמטשיס פערשוואונדען. רעכען פאָה־רען ווארשאַ. דראַטע. — פ ע ר ע ל .

.71

חיים סאראקער, מאריענבאד, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

קור געענדיגט. איך פאָהר בערלין ווארשאַ. דראַטע בערלין סאוואָי געזונד. איך קוש. — ח י י ם .

.72

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו חיים סאראקער, מאריענבאד.

אנטוואָרט בעצאָהלט. האָט רחמנות. דראַטעט וואו בעלצי? מאריענבאד אָדער אָסטענדע? — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.73

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

אנטוואָרט בעצאָהלט. דראַטעט אויב אמת בעלצי סאראָקער מאריאמטשיק פערשוואונדען? זייער אדרעסע? האָט רחמנות. גרייט פאָהרען מאריענבאד אָסטענדע. — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר־ ל ע נ ד ע ר.

.74

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

געפאָהרען פון מאריענבאד בערלין ווארשאַ. געטראָפען איין אומגליק. זאכען פערהאַלטען גרעניץ. פאָהר־צו מיט געלד, אָדער שיק ארויס אלעקסאנדראָוואָ דריי הונדערט. דראַטע - ב ע ל צ י .

.75

אסתר סאראקער, ווארשא, צו חיים סאראקער, בערלין.

צו וואָס איילען ווארשאָ? בעלצי בראָני נאָך נישטאָ. שע־רענצים פעקעלים אויך נישט. לאה'צי ברויכשטוהל פעטריקאָוו. מחותן מאריאמטשיק נעקומען נט'ען חנצי'ן. קאָנסט דאָס זעלבע. גרויסער אויסוואהל. — א ס ת ר .

.76

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

נעכטען נעדראטעט קומען אלעקסאנדראָווא אָדער שיקען דריי הונדערט. פאַר וואָס קיין ענטפער? דראטע. — ב ע ל צ י .

.77

פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

נעכטען נעדראטעט נישט קומען מאריענבאד. שידוך בוידעם. בעלצי בראָני סאָראָקער מאריאמטשיק אָסטענדע נישטאָ. איך קינ־דער פאָהרען בערלין ווארשאָ. דראטע. — פ ע ר ע ל .

.78

יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פעעקלים, ווארשא, צו יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

אנטוואָרט איינגעצאָהלט. טשאפניק נעדראטעט וואו שערענצים פעקלים. דראטעט אויב שיינצי קריינצי נישטאָ מאריענבאד. פאָה־רען אָסטענדע? אונרוהיג! — ש ע ר ע נ צ י ם פ ע ק ע ל י ם .

.79

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

פאר וואס קומסט נישט אלעקסאנדראווא? שיקסט נישט דריי־הונדערט? פערפאלען אלע זאכען. גרויסער היזק! אונרוהיג. דראטע. — ב ע ל צ י.

.80

מאדאם שערענציס און מאדאם פעקעלים מאריענבאד, צו שערענציס און פעקעלים, ווארשא.

פאהרען ווארשא. אויסשטייגען בערלין ווערטהיים. גריסען. — ש י י נ צ י ק ר י י נ צ י.

.81

אלעכסאנדער סווירסקי, קישיניעוו, צו בערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

געלד פערפאלען. אומזאנסטע שפּעיזען. אבער גראָסער שקאנ־דאל. פראפאניער בריעפליך דריי פארטיען איהרע דריי טעכטער. דראטעט קאממען מאריענבאד אדער ראנדעוואו וויען האטעל נא־ציאנאל? ווארע ערשטער זארט. איין ארצט צוויי יוריסטען. בעסטע רעפערענצען. — ס ו ו י ר ס ק י.

.82

קלמן ברויכשטוהל, ווארשא, צו לאה׳צי ברויכשטוהל, פעטריקאוו.

דערגאנגען קורלענדער געפעלשט סאראקער׳ס בריעף בעלצי׳ן. סאראקער קלאגט קורלענדער געריכט. מיך עדות. קורלענדער אסטענדע. זוכט בעלצי׳ן. בעט פערצייהונג. קום ווארשא. איך קוש. — ק ל מ ן.

83.

בראני לויפערמאן, בערלין, צו הירש לויפערמאן, ווארשא.

טעלעגראם מאריענבאד ערהאלטען דא. דריטען טאג בערלין. מארגען ווארשא. זיי אלעקסאנדראווא. דראטע למאי לאם'צי פעט־ריקאוו? וואו בעלצי? איך קוש. — בראני.

84.

בערעל טשאפניק, ווארשא, צו חוה טשאפניק, אסטענדע.

בריעף ערהאלטען. אלעס קלאר. געלד ארויסגעשיקט. בעלצי געקומען. דריי טעג אלעקסאנדראווא גרעניץ סקאנדאל. קורלענדער אויסלאנד. זוכט בעלצי'ן. סאראקער געקומען געטראפען אסתר פערביי. וויל איינגעבען קורלענדער פעלשונג בריעף. לויפערמאן ברויכשטוהל אויך איינגעגעבען קורלענדער. שערענצים פעקעלים עדות. בעלצי אויסער זיך. געבעטען מאכען שלום. איך פערלאנג דריי טויזענד וועל צערייבען. מאריאמטשיק גט'ען. לאה'צי פעט־ריקאוו רייכען פעטער. יאמאיקער מאריענבאד קנס־מאל. יאמאי־טשיכע טעכטער ווארשא. מאריאמטשיק פאטשען יאמאיטשיכע. סווירסקי נישטא. קום ווארשא. דראטע. איך קוש. — בערנארד.

85.

שלמה קורלענדער, מאריענבאד, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

— מאריענבאד נישט געטראפען קיינעם. פאהר אסטענדע. דראַ־טעט פאסטרעסטאנט. — קורלענדער.

86.

הירש לויפערמאן, ווארשא, צו בערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

איהר דראטעט פרוי פערשוואונדען? פרוי דראטעט בערלין קומט ווארשא. שאנטאזש. קלאגען געריכט. — לויפערמאן.

.87

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

געקומען מאריענבאד קנס־מאָל. קיינעם נעטראָפען. געזאָגט אָפּגעפאָהרען ווארשאָ. דראטעט וואו פערעל? קינדער? וואו חתן קעשעניעוו? אונרוהיג. — וואָלף.

.88

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

למאי געפאָהרען מאריענבאד? געדראטעט נישט פאָהרען. חתן קעשעניעוו ווייב צוויי קינדער. צוריק ווארשאָ. דראטע. — פערעל.

.89

שלמה קורלענדער, אסטענדע, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

אָסטענדע אויך נישטאָ קיינער. רעכען פאָהרען צוריק מאריענ־באד. פון דאָרטען קעשעניעוו. דראטעט. — קורלענדער.

.90

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא.

דעפעש ערהאלטען. נישט פערשטאנען. למאי חתן קעשע־ניעוו? למאי צוויי קינדער? וואו דריטע? ווער צוריק ווארשאָ? דראטע. — וואָלף.

.91

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

נעדראטעט אויס שידוך. חתן קעשעניעוו בעווייבט. נישט פאָהרען מאריענבאד. נעפאָהרען מאריענבאד. נישט נעדראטעט. אומזיסטע שפעיזען. געדראטעט פאָהרען צוריק ווארשאָ. איך קינדער ווארשאָ. דראטע. — פערעל.

.92

וועלוועל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, וואַרשאַ.

דראַטעסט נישט גערדראַטעט? צוויי מאָל גערדראַטעט: גערדראַטעט מזל־טוב. גערדראַטעט אַרויספאָהר. פאַר וואָס נישט גערדראַטעט באַלד חתן קעשעניעוו בעווייבט? פאַר וואָס נישט געוואָרט מאַריענבאַד? וואו שדכן? וואו טשאַפּניק? וואָס בעלצי? דראַטע. — וואָלף.

.93

פּערעל יאַמאַיטשיכע, וואַרשאַ, צו וועלוועל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד.

ביז וואַנען דראַטען? גערדראַטעט בעלצי געקומען. קורלענדער מאַריענבאַד — אָסטענדע, זוכט בעלצי׳ן. מאַריאַמטשיק אָפּגע׳גט. ליפערמאַן מיר סקאַנדאַל, וויל פּאַטשען קורלענדער. אסתר פּערבי. סאַראַקער געריכט קורלענדער פאַרלאָג. ברויכשטוהל, שערענצים, פּעקעלים עדות. טשאַפּניק שלום. סווירסקי דראַטעט קעשעניעוו דריי שרוכים. גענוג דראַטען. פאָהר זאָפאָרט אהיים. דראַטע. — פּערעל.

.94

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו שלמה קורלענדער, וואַרשאַ.

יאַמאַיטשיכע גערדראַטעט פּלוצים פערשוואונדען בעלצי. געוועזן מאַריענבאַד, געוועזן אָסטענדע. געקומען צוריק מאַריענבאַד. גערזוכט בעלצי. אַלעמען גערדראַטעט. קיינער דראַטעט נישט. ווער אין שטוב? דראַטעט וואו בעלצי? זאָל איך פאָהרען קעשעניעוו? דראַטעט דרינגליך. — סאָלאָמאָן קורלענדער.

.95

בעלצי קורלענדער, ווארשא, צו שלמה קורלענדער, מאריענבאד.

יאמאיטשיכע אויסגעטראכט ליגען. געפאהרען מאריענבאד — בערלין — ווארשא. געווען פערהאלטען גרעניץ אלעקסאנדראווא. דריי מאל גערראטעט שיקען געלד. אלע זאכען פערפאלען. איצט געקומען. וואס האסט דו געטהאן? איבער דיר ברויכשטוהל גט'ען. מאריאמטשיק שוין גע'גט. אסתר געפעהרליך קראנק. סאראקער סטראשעט קרימינאל שאנטאזש פאדלאג. לויפערמאן, ברויכ־שטוהל, שערענצים, פעקעלים עדות. טשאפניק גאראנטירט צע־רייבען. וויל 3000. דראטע. — בעלצי.

.96

שלמה קורלענדער, מאריענבאד, צו בעלצי קורלענדער, ווארשא.

טויזענד דאנק. גוטע נאכריכט! כ'הארך סאראקער קאטער. כ'געב לויפערמאן פייג. טשאפניק 3000 מכות. כ'פאהר שנעל־צוג בערלין — ווארשא. כ'קוש. — סאלאמאן.

